00142100

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
TOWN HALL, BOMBAY-1.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015

Clawicks.

Literary Society

VOLUME THE SECOND.

of Bombay —

THE GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES.

142100 a.e.

BY FRANCIS GLADWIN.

AX. e.

CALCUTTA,

NTED AT THE HINDOOSTANEE PRESS.

1806.

B1989

ORI 891.51-25
Sad / Gul
142100

00142100

NOTE.

I take this opportunity of acknowledging my obligation to my friend Dr. William Hunter; for his great attention in revising the sheets whilst at press; and also for his judicious remarks, of which I have availed myself in the translation.

Francis Gladwin.

Patna, the 3d March, 1806.

THE

GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES;

AND

REFERENCES TO THE ENGLISH TRANSLATION.

TITLE PAGE.

مقدمه preface, introduction.

گلستان rose garden گل a rose and ستان abounding with.

شيخ learned in religion and law; doctor.

مصلح purifier, reconciler: from اصلاح

الدين the religion.

سعدي Sâdy, his poetical name, which he assumed out of compliment to the King Sâd Zungy.

شيرازي a native of Sheerâz, a city of Persia. The final ي indicates the genitive case; of, belonging to.

PREFACE. PAGE. 2.

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم 1. a contraction of باسم in the name of.

الله 2. God.

ال 3. *The.* The *Lam* in the Arabic article is never pronounced when the word to which it is prefixed begins with any of those characters, which grammarians call solar letters, viz. ت ث [illegible] د ذ ر ز but these letters, being [illegible] deed, are sounded as if they [illegible] الدين *uddeen*, the religion; [illegible] e sun.

[illegible] compassionating: it is a con- [illegible] rom رحمت

رحيم 5. also signifies merciful, and is from the same root. Mr. Sale, in his incomparable version of the Koran, translates this reduplicative attribute of the deity الرحمن الرحيم the most merciful God.

منت خداي را عزّ وجلّ كه طاعتش موجب قربتست
وبشكر اندرش مزيد نعمت

منت 6. praise, thanksgiving; also obligation, favor, courtesy, grace.

خدا 7. God.

را 8. sign of the oblique case.

عز 9. incomparable, excellent; majesty, glory عزت

و 10. and, as, like, but, then, again.

جل 11. glorious. Glory جلالت

كه 12. who, what, which, that, than, the, for, since.

طاعت 13. service, obedience. ش added to a noun, denotes the 3d person singular; طاعتش his service.

موجب 14. cause, means, motive.

قربت 15. approach, vicinity, intimacy, kindred.

ست 16. the same as است is.

شكر 17. thanksgiving, grateful acknowledgment.

ب 18. the inseparable preposition into, with; بشكر in the thanksgiving.

اندر 19. in, here it is redundant: بشكر اندرش in returning him thanks.

مزيد 20. increafe, augmentation.

نعمت 21. bounty, benefit. Alfo wealth.

P. 2. l. 3.

هر نفسي كه فرو ميرود ممدّ حياتست وچون بر مي آيد
مفرّح ذات

هر 22. every.

نفس 23. breath. The final ي here denotes the fingular number. هرنفسي every fingle breath.

فرو 24. downward, inhaled.

ميرود 25. goeth. فرو ميرود is inhaled.

ممدّ 26. prolonger.

حيات 27. life.

چون 28. when, like, in the manner of, fuch as, as if, whenever, whereas, feeing that, fince, becaufe, how.

برمي آيد 29. it cometh out.

مفرّح 30. exhilarating, تفريح

ذات 31. the body, perfon, nature, effence, foul, fpirit.

p. 2. l. 4.

پس در هر نفسي دو نعمت موجودست وبر هر نعمتي
شكري واجب

پس 32. therefore, then, confequently, after, behind.

در 33. in, into; within. Alfo gate, door, entrance.

دو 34. two.

موجود 35. exifting, prefent.

بر 36. for, on account of, on, upon, above. The bofom, body. Fruit, burden, load. A porter, carrier; one who feizes.

شكري 37. a praife, a diftinct praife.

واجب 38. neceffary, expedient, proper.

p. 2. l. 6.

بيت

از دست وزبانِ كه برآيد كز عهدهٔ شكرش بدر آيد

بيت 39. diftich. Alfo a houfe.

از 40. from, out of, belonging to, than.

دست 41. the hand, the fore foot (of a horfe &c.)

زبان 42. the tongue, a language.

برآيد 43. may or can come out.

كز 44. a contraction of كه از that of, or out of which.

عهده 45. obligation, debt, agreement, bargain; office, employment.

بدر آمدن 46. to fulfil, to perform, difcharge.

ARABICK.

p. 2. l. 8.

اعملوا آل داود شكرا وقليل من عبادي الشكور.

اعملوا 47. perform ye.

آل 48. family, ftock.

داود 49. David.

شكرا 50. thankfully.

و 51. and, but, as, like, then, therefore, now, yet, again.

قليل 52. few.

من 53. of.

عبادي 54. my fervants, plu. of عبد with ي the fign of the 1ft perfon fing.

الشكور 55. thankful.

p. 2. l. 10.

قطعه

بنده همان به كه زتقصير خويش
عذر بدرگاه خدا آورد

ورنه سزاوار خداونديش
كس نتواند كه بجا آورد

قطعه 56. ftrophe: fegment, fection, portion, part, piece.

بنده 57. a fervant, bondman, domeftic.

همان 58. thus, exactly fo, this, the fame.

به 59. better, rather, preferable. Alfo cure, healing, recovering from ficknefs. A quince.

ز 60. contraction of از of, from, for, by, out of.

تقصير 61. defect, deficiency, fault, infufficiency.

خويش 62. own, himfelf; a kinsman.

عذر 63. pretext, excufe, apology.

درگاه 64. court, place. بدرگاه at the court.

آوردن 65. to bring, to relate.

ورنه 66. otherwife, if not; contraction of واگرنه

سزاوار 67. worthy, becoming, deferving.

خداوندي 68. fovereignty, lordfhip, dominion: خداونديش his (God's) fovereignty خداوند lord, mafter.

كس 69. perfon, a man, one, any one, fome one.

نتوانستن 70. not to be able.

بجا آوردن 71. to perform, fulfil, accomplifh, execute.

p. 2. l. 12.

باران رحمت بيحسابش همه را رسيده
وخوان نعمت بي دريغش همه جا كشيده

[illegible] paffion.

[illegible] eyond, exceeding.

[illegible] culation, بي حساب infinite,

[illegible] همه را to every one, to all.

رسيدن 77. to arrive, to attain.

خوان 78. a table, tray, difh.

دريغ 79. grudging, fparing. Alfo ah, alas; بيدريغ without grudging, profufely.

جا 80. place. همه جا every where.

كشيدن 81. to draw, extract, attract, protract, extend, to fpread.

p. 2. l. 14.

پردهٔ ناموس بندگان بگناه فاحش ندرد
و وظيفهٔ روزي بخطاي منكر نبرد

پرده 82. a veil, curtain. Alfo a mufical mode.

ناموس 83. reputation, fame, renown, Dignity, Law. Alfo difgrace, reproach, fhame.

بندگان 84. fervants. S. بنده

گناه 85. crime, fin, fault, offence.

فاحش 86. enormous, obfcene.

دريدن 87. To tear, to rend. ن ftands for the negative particle نه not.

وظيفه 88. an allowance of provifions; ftipend, penfion.

روزي 89. *Rozee*, daily, *Rozai*, one day.

خطا 90. fin, crime, offence, error, fault.

منكر 91. atrocious, deteftable, prohibited.

بردن 92. to carry, to bear, to fuffer, to gain at play.

p. 3. l. 16.

قطعه

اي كريمي كه از خزانهٔ غيب — گبر و ترسا وظيفه خور داري
دوستان را كجا كني محروم — تو كه با دشمنان نظر داري

اي 93. O!

كريمي 94. that merciful (God.)

خزانه 95. treafure.

غيب 96. hidden, concealed.

گبر 97. a Guebre, a worshipper of fire, a Parsee.

ترسا 98. an infidel, pagan.

خوردا ري 99. thou providest food.

دوستان 100. friends, S. دوست

كجا 101. how? where, whither.

كني 102. thou makest.

محروم 103. excluded.

تو 104. thou.

با 105. upon; with, possessed, of.

دشمن 106. an enemy: p. دشمنان

نظر 107. a look, sight, consideration.

داشتن 108. to have, keep, place, possess.

p. 3. l. 19.

فراش باد صبارا گفته تا فرش زمردين بگسترد ودايه ابر بهاري را فرموده تا بنات نبات را در مهد زمين بپرورد و درختان را بخلعت نوروزى قباى سبز ورق در بركرده واطفال شاخ را بقدوم موسم ربيع كلاه شگوفه برسر نهاده وعصارهٔ نائي بقدرتش شهد فايق شده وتخم خرما بتربيتش نخل باسق گشته

فراش 109. one who spreads the carpets or cushions (the chamberlain) in the palaces of kings and great men.

باد 110. wind, breeze, air.

صبا 111. zephyr, gentle breeze, air.

گفتن 112. to say, to speak, relate, utter.

تا 113. in order that, until; as far as, up to, herefore, what then.

فرش 114. a carpet, or any thing spread on the ground.

زمردين 115. of an emerald colour.

گستردن 116. to spread, diffuse,

دايه 117. nurse, foster mother.

ابر 118. cloud.

بهار 119. the spring بهاري vernal.

فرمودن 120. to order, to command.

بنات 121. daughters. S. بنت

نبات 122. a plant, herb.

مهد 123. a cradle.

زمين 124. earth, ground, soil, land, country.

پروردن 125. to nourish, to educate, to foster.

درختان 126. trees. S. درخت

خلعت 127. a dress, a vest, a robe of honor.

نوروزي 128, of the new year. نوروز new year's day.

قبا 129. a garment, a short tunick open before.

سبز 130. green, verdant.

ورق 131. a leaf.

اطفال 132. infants. S. طفل

شاخ 133. a branch. اطفال شاخ infant branches.

قدوم 134. approaching, arrival.

موسم 135. season.

ربيع 136. the spring. Some copies have موسم گل the season of the rose.

كلاه 137. cap, garland.

شگوفه 138. blossom, bud.

سر 139. head, top, summit. Also intention, will, wish, inclination, desire.

نهادن 140. to place, to put, to lay upon, to apply, to administer.

عصاره 141. juice, expressed juice.

ناي 142. cane, reed, نائي of the cane.

قدرت 143. power, authority, vigour, strength.

بقدرتش through his power.

شهد 144. honey.

فایق 145. super-excellent, delicious.

شدن 146. to be, to become, to pass, to go, to be elapsed.

تخم 147. seed, kernel.

خرما 148. a date.

تربیت 149. discipline, management, education.

نخل 150. A palm-tree.

باسق 151. tall, lofty.

گشتن 152. to become, to be changed, converted, perverted, to depart.

P. 3. l. 25.

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند

تا تو نانی بکف آری وبغفلت نخوری

همه از بهر تو سرگشته وفرمان بردار

شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری

مه 153. the moon.

[illegible] 154. the sun.

[illegible] heaven.

[illegible] employed, are necessary.

[illegible] one bread, a loaf of bread.

[illegible] the hand, sole of the foot; foam,

[illegible]

[illegible] yst bring.

غفلت 160. negligence, inattention.

خوردن 161. to eat, to drink, to suffer, to destroy, to corrode.

ازبهر 162. on account of.

سرگشته 163. agitated, moved, resolved.

فرمان 164. order, command.

فرمان بردار 165. obeying command, obedient.

شرط 166. stipulation, rule, condition.

انصاف 167. justice, equity.

نباشد 168. it will not be.

P. 3. l. 30.

در خبرست از سرور کاینات وفخر موجودات

ورحمت عالمیان وصفوت آدمیان وتتمه دور زمان

محمد مصطفی علیه الصلوة والسلام

خبر 169. a tradition of Mahommed; also news, intelligence.

سرور 170. a chief.

کاینات 171. created beings.

فخر 172. glory, ornament, nobility, nobleness, greatness.

موجودات 173. existences. موجود

عالمیان 174. worlds, the universe S. عالم

صفوت 175. purity.

آدمیان 176. mankind, men. S. آدم

تتمه 177. appendix, supplement, completion,

دور 178. a revolution, an age, a period of years; the world, fortune.

زمان 179. time, age.

محمد 180. Mohammed, i. e. praised.

مصطفی 181. Mustafa. i. e. chosen, elect.

علیه 182. upon whom علی upon and ه him.

صلوة 183. blessing.

سلام 184. peace, blessing, salutation.

P. 4. l. 34.

شفیع مطاع نبي کریم قسیم جسیم بسیم وسیم

شفیع 185. intercessor.

مطاع 186. obeyed.

نبي 187. prophet.

کریم 188. gracious.

قسیم 189. bountiful.

جسیم 190. majestic.

بسیم 191. affable.

وسیم 192. sealed, impressed with the seal of God.

P. 4. l. 35.

بیت

چه غم دیوار امت را که باشد چونتو پشتیبان

چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان

چه 193. why, what, how.

غم 194. anxiety, sorrow.

دیوار 195. a wall.

امت 196. religion, the faithful people.

باشد 197. may be.

پشتیبان 198. supporter, prop.

باک 199. dread, fear.

موج 200. wave, billow.

بحر 201. the sea, a great river, also metre, verse.

آنرا 202. to that one, to him.

نوح 203. Noah.

کشتیبان 204. a pilot.

P. 4. l. 38.

نظم

بلغ العلی بکماله کشف الدجی بجماله

حسنت جمیع خصاله صلوا علیه وآله

نظم 205. verse, poetry, a string of pearls, arrangement, order.

بلغ 206. consummating, finishing.

العلی 207. exaltation.

بکماله 208. through his perfection.

کشف 209. dispelled, displayed, revealed, opening, manifestation, solution, explanation, revelation.

الدجی 210. the darkness.

بجماله 211. through his comeliness.

حسنت 212. beautiful, good.

جمیع 213. all.

خصاله 214. his endowments.

صلوا 215. blefs ye, (ye faithful.)

عليه 216. on him.

وآله 217. and his race.

P. 4. l. 40.

كه هرگه كه يكي از بندگان گنهگار پريشان روزگار دست انابت باميد اجابت به درگاه حق جل وعلا بردارد ايزد تعالى دروي نظر نكند بازش بخواند باز اعراض كند بازش بتضرع وزاري بخواند حق سبحانه وتعالى گويد

هرگه 218. whenever.

يكي 219. one of.

گنهگار 220. finner, finful.

پريشان 221. afflicted, difturbed, diftracted, fcattered, difperfed, difhevelled.

روزگار 222. ftate, fortune, condition; alfo time.

انابت 223. repentance.

اميد 224. hope, defire, expectation.

اجابت 225. acceptance, confent.

حق 226. juft (an attribute of God), it alfo fignifies right, truth, juftice.

علا 227. fublime.

برداشتن 228. to raife, to lift up, to exalt, elevate, to carry off. To bear up, fuffer, fupport, prop, fuftain.

ايزد 229. God.

تعالى 230. high ايزد تعالى the moft high God.

دروي 231. at him, upon him.

كردن 232. to do, make, perform.

باز 233. again: alfo a hawk.

خواندن 234. to read, to recite, to invite, to invoke, to call, to fing.

اعراض 235. turning away the face, averfion, difregard, rejection.

تضرع 236. fupplication.

زاري 237. forrow, lamentation.

سبحانه 238. the wonderful, divine, سبحانه تعالى God the moft holy, and omnipotent:

گويد 239. faith, may fay.

P. 4. l. 43.

يا ملايكتي قد استحييت من عبدي وليس له رب غيري فقد غفرت له

ARABICK.

يا 240. O.

ملايكتي 241. my angels.

قد 242. of a truth.

استحييت 243. I am afhamed.

من عبدي 244. on behalf of my fervant.

وليس 245. and no one.

له 246. to him.

رب 247. providence.

غيري 248. beſides me.

لقد غفرت له 249. verily, I have pardoned him.

P. 4. l. 44.

دعوتش را اجابت کردم و حاجتش را بر آوردم که

از بسياري دعا و زاري بنده شرم هميدارم

دعوت 250. prayer, ſuit, petition.

حاجت 251. neceſſity, want, prayer, petition.

بر آوردن 252. to extract, to gather, to draw out, to pluck out, to exalt, to elevate, to accept; alſo to fill up, to cloſe.

بسياري 253. abundance.

دعا 254. invocation, prayer, ſalutation.

شرم 255. ſhame, baſhfulneſs, modeſty.

هميدارم 256. the ſame as ميدارم I have. The particles مي and همي are ſometimes prefixed to the preſent, and preter imperfect tenſes, and ſometimes omitted, according to the pleaſure of the writer.

P. 5. l. 47.

بيت

کرم بين و لطف خداوندگار

گنه بنده کردست او شرمسار

کرم 257. generoſity, liberality, clemency.

بين 258. behold; the imperative of ديدن

لطف 259. kindneſs, favor.

خداوندگار 602. God.

گنه 261. contraction of گناه fault, ſin.

کردست 262. for کرده است hath done, committed.

او 263. he, ſhe, it.

شرمسار 264. aſhamed.

P. 5. l. 49.

عاكفان كعبهٔ جلالش بتقصير عبادت معترفند كه

ما عبدناك حق عبادتك و واصفان حليهٔ جمالش

بتحير منسوب كه ما عرفناك حق معرفتك

عاكفان 265. the dwellers, S. عاكف

كعبه 266. the Kaaba, the temple of Mecca.

عاكفان كعبه those who conſtantly reſide in the temple of Mecca out of piety.

جلال 267. majeſty, glory, magnificence.

جلالش his majeſty.

عبادت 268. worſhip, adoration.

معترف 269. acknowledging.

ARABICK.

ما 270. not.

عبدناك 271. we have worſhipped you.

حق 272. truly.

عبادتك 273. thou oughteſt to be ſerved.

واصفان 274. deſcribers. S. واصف

حليه 275. ſplendor, external form.

جمال 276. beauty, elegance, decorum.

تحير 277. amazement, astonishment, wonder.

منسوب 278. relative, depending upon, ascribed, imputed.

ماعرفناك 279. we have not known thee.

حق معرفتك 280. as thou oughtest to be known.

P. 5. l. 52.

قطعه

گر کسي وصف او زمن پرسد
بي دل از بي‌نشان چه گويد باز
عاشقان کشتگان معشوقند
بر نيايد ز کشتگان آواز

کسي 281. a person, any one.

وصف 282. description, attribute, epithet, quality, property; praise, encomium.

زمن 283. of me, belonging to me.

پرسيدن 284. to ask, enquire, interrogate.

دل 285. the heart, بيدل heartless.

نشان 286. sign, form, character, mark, vestige, flag, standard.

عاشق 287. a lover. P. عاشقان

کشتگان 288. the slain. S. کشته from کشتن

معشوق 289. beloved mistress. عشق

آواز 290. voice, noise, sound.

P. 5. l. 55.

يکي از صاحبدلان سر بجيب مراقبه فرو برده
بود و در بحر مکاشفه مستغرق شده انگاه
که ازان حالت باز آمد يکي از اصحاب بطريق
انبساط گفت ازان بوستان که تو بودي مارا چه
تحفه کرامت آوردي

صاحبدلان 291. plu. of صاحبدل a man of contemplation, or reflection, one who is observant.

جيب 292. breast, bosom; hood of a garment; also a pocket.

مراقبه 293. meditation.

فرو بردن 294. to bow, to hang down, to swallow, to devour.

مکاشفه 295. a vision; deep contemplation.

مستغرق 296. immersed.

انگاه 297. then, after that, moreover.

آن 298. that; he.

حالت 299. state, condition.

باز آمدن 300. to come again, to return, to recover.

اصحاب 301. companions.

طريق 302. way, road, path, manner, custom, rule.

انبساط 303. pleasantry, cheerfulness, mirth, joy, delight.

بوستان 304. a garden, orchard.

بودن 305. to be.

مارا 306. for us, of us, to us.

تحفه 307. a preſent; rare, excellent.

کرامت 308. excellence, munificence, greatneſs, dignity, a miracle. تحفه کرامت valuable gift.

P. 5. l. 58.

گفت بخاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم

دامني پرکنم هدیه اصحاب را چون برسیدم بوي

گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت

خاطر 309. heart, mind, ſoul, affection, inclination, memory, remembrance.

درخت 310. a tree.

گل 311. a roſe; any flower.

دامن 312. a lap, ſkirt of a garment, دامني a lapful, دامن کوه the foot of a mountain.

پر 313. full.

هدیه 314. a preſent, offering.

بو 315. odour, ſmell, flavour, fragrance, perfume.

گلم 316. the roſe to me; م for مرا

مست 317. intoxicated, drunk, luſtful.

دامنم 318. my ſkirt.

برفت 319. fell out of, went from, dropt, the ſame as رفت

P. 6. l. 61.

نظم

اي مرغ صحر عشق ز پروانه بیاموز

کان سوخته را جان شد و آواز نیامد

این مدعیان در طلبش بي خبرانند

کان را که خبر شد خبري باز نیامد

اي برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم

وز هر چه گفته اند شنیدیم و خوانده ایم

مجلس تمام گشت و بآخر رسید عمر

ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم

مرغ 320. a bird.

صحر 321. the deſert مُرغ صحر the bird of the deſert, i. e. the nightingale.

عشق 322. love.

پروانه 323. a moth.

آموختن 324. to learn, to teach.

کان 325. for که آن that it, he who.

سوختن 326. to burn.

جان 327. life, ſoul. جان شد expired.

آمدن 328. to come.

این 329. this (ſet of.)

مدعیان 330. pretenders, claimants, opponents, S. مدعي

طلب 331. requiſition, claim, pretenſion.

بیخبرانند 332. are ignorant.

باز نیامد 333. came not back, returned not.

برتر 334. higher, above, beyond, ſuperior.

خیا 335. imagination, fancy, idea.

قياس 336. conjecture.

گمان 337. opinion, ſuſpicion.

وهم 338. thought.

شنيدن 339. to hear.

مجلس 340. banquet, aſſembly.

تمام 341. concluſion, end, completion.

آخر 342. end, at laſt.

عمر 343. life, age, time.

ما 344. we, us.

همچنان 345. the ſame, thus, in this manner.

اول 346. commencement, firſt.

ماندن 347. to remain, to continue.

P. 6. l. 66.

معامد پادشاه اسلام خلد الله ملكه

معامد 348. virtues, laudable actions S. معهدت

پادشاه 349. a king.

اسلام 350. the faith, Islamiſm, orthodoxy.

خلد 351. may God perpetuate.

ملك 352. a kingdom, ملكه his kingdom.

P. 6. l. 66.

ذكر جميل سعدي كه در افواه عوام افتاده است

وصيت سخنش كه در بسيط زمين رفته وقصب الجيب

حديثش كه همچو شكر مي خورند ورقعه منشاتش

كه چون كاغذ زر مي برند بركمال فضل وبلاغت او

حمل نتوان كرد

ذكر 353. celebration, commemoration, relation.

جميل 354. good, beautiful, elegant.

افواه 355. mouths, S. فوه

عوام 356. people in general ; the populace.

افتادن 357. to fall, drop, happen, arrive.

صيت 358. fame, renown.

سخن 359. ſaying, ſpeech, diſcourſe.

بسيط 360. ſurface, ſuperficial, alſo ſimple (in oppoſition to compound.)

قصب الجيب 361. the friendly reed, or pen.

حديث 362. a ſaying, tradition.

همچو 363. like, thus, as if.

شكر 364. ſugar.

رقعه 365. a ſmall letter, note, ſcrap of writing; alſo a patch of cloth.

منشات 366. literary compoſitions.

كاغذ زر 367. paper money ; bills of exchange.

كمال 368. perfection.

فضل 369. excellence, virtue.

بلاغت 370. eloquence, alſo puberty.

حمل 371. load, burthen, حمل كردن to impute, aſcribe, to attribute.

P. 6. l. 70.

بلكه خداوند جهان وقطب دايرهٔ زمان قايم مقام

سليمان ناصر اهل ايمان شاهنشاه معظم اتابك

اعظم مظفر الدین ابو بکر بن سعد بن زنگی ظل الله
في ارضه رب ارض عنه وارضه بعین عنایت نظر کرده
است و تحسین بلیغ فرموده و ارادت صادق
نموده لاجرم کافهٔ انام از خواص و عوام بمحبت او
گرائیده اند که الناس علی دین ملوکهم

بلکه 372. but, however, perhaps, nay.

خداوند 273. lord, master, monarch.

جهان 374. the world.

قطب 375. pole, axis.

دایره 376. a circle, circumference, orbit.

دایرهٔ زمان the revolution of time.

قایم مقام 377. ſucceſſor, heir: alſo vicegerent, lieutenant.

سلیمان 378. Solomon.

ناصر 379. defender, aſſiſtant. نُصرت

اهل 380. people belonging to any particular place, order, or profeſſion. Lord, maſter, worthy, fit, ſkilful, endowed with; an inhabitant, family.

ایمان 381. faith, belief, religion.

اهل ایمان the faithful people.

شاهنشاه 382. king of kings.

معظم 383. illuſtrious, honored, reſpectable.

اتابک 384. Atabuk, a Turkiſh word, which properly ſignifies the father of the prince. It was the title of ſeveral of the nobility, who had charge of the education of the princes of the houſe of Suljook. سلجوق These lords, whom the Perſians call Atabukyân اتابکیان became, through the fear or weakneſs of their ſovereigns, ſo powerful at laſt, that they founded four dynaſties. The Atabuks of Fars were of Turcoman origin, and deſcended from Suljâr, on which account they are alſo called Suljurians سلجوریان Their dynaſty laſted, in Perſia, from A. H. 543 to 663 or. A. D. 1148. to 1264.

اعظم 385. greater, or greateſt.

مظفر 386. a conqueror, victorious.

ابوبکر 387. Abûbukr

سعد 388. *Sâd*, proſperity, (a proper name.)

بن 389. ſon.

زنگي 390. *Zungee*, the ſurname of the family. Alſo an Ethiopian.

ظل 391. a ſhadow, ظل الله the ſhadow of God,

في 392. on, upon, in.

ارضه 393. his (Gods) earth.

ارض 394. the earth, ground, land, ſoil, country.

عنه 395. on him, to him.

وارضه 396. and his kingdom.

عین 397. eye, fountain, ſource; alſo certainty, بعین with the eye.

عنايت 398. kindneſs, favor.

تحسين 399. commendation, praiſe.

بليغ 400. great, vaſt, exceſſive; eloquent.

ارادت 401. deſire, wiſh, attachment, will, inclination, purpoſe.

صادق 402. ſincere, true, juſt, candid.

نمودن 403. to ſhew, demonſtrate, exhibit, appear.

لاجرم 404. therefore, conſequently.

كافه 405. all كافهٔ انام all mankind, the univerſe.

خواص 406. nobles, grandees, خواص وعوام nobles and plebeians, people of all deſcriptions.

محبت 407. affection, love, friendſhip.

گراييدن 408. to have an inclination, or affection, to love, eſtimate, eſteem, think.

الناس 409. people, mankind.

على دين ملوكهم 410. on the religion of their kings.

P. 7. l. 76.

رباعي

زانکه ترا بر من مسکين نظرست

آثارم از آفتاب مشهور ترست

گرخود همه عيبها بدين بنده درست

هر عيب كه سلطان به پسندد هنرست

رباعي 411. quatrain.

زانكه 412. for ازانكه from that time.

من 413. I, me.

مسكين 414. humble, poor, meek.

آثار 415. ſigns, marks, characters; S. اثر

آفتاب 416. the ſun.

مشهور 417. celebrated, publiſhed, conſpicuous.

گر 418. for اگر if.

خود 419. ſelf, himſelf, own.

عيبها 420. defects. S. عيب

بدين 421. in this, to this.

درست 422. is compriſed.

عيب 423. defect, blemiſh.

سلطان 424. Sultan, king.

پسنديدن 425. to approve.

هنر 426. excellence, virtue, ſkill, ſcience, ingenuity.

P. 7. l. 79.

نظم

گلي خوشبوي در حمام روزي

رسيد از دست محبوبي بدستم

بدو گفتم كه مشكي يا عبيري

كه از بوئي دلاويز تو مستم

بگفتا من گلي ناچيز بودم

وليكن مدتي با گل نشستم

كمال همنشين در من اثر كرد

وگرنه من همان خاكم كه هستم

گل 427. clay, earth, mud.

خوشبوي 428. odoriferous, fragrant.

حمام 429. a bath.

روز 430. day.

محبوب 431. beloved, amiable.

بدستم 432. to my hand.

بدو 433. for باو to him.

مشك 434. musk.

يا 435. or, either, otherwise, but.

عبير 436. a perfumed composition.

بوي 437. odour, written also بو

دلاويز 438. attracting the heart, charming.

مستم 439. I am enchanted, intoxicated.

بگفتا 440. it said, replied. The prefixed ب and final ا are both redundant.

ناچيز 441. nothing, vile, despicable.

وليكن 442. and but, only that.

مدت 443. time, period, term, space of time, sometime.

نشستن 444. to sit, to dwell, to subside.

همنشين 445. one who sits or converses with another; Companion.

اثر 446. impression, sign, mark, character, trace, vestige.

وگرنه 447. otherwise.

خاك 448. earth, dust.

خاكم 449. I am earth.

هستم 450. I am.

P. 8. l. 84.

اللهم متع المسلمين بطول حياته وضاعف ثواب جميله وحسناته وارفع درجة اوداه وولاته ودمر على اعدائه وشناتته بما تلي في القرآن من آياته اللهم آمن بلده واحفظ ولده

ARABICK.

اللهم 451. O God.

متع 452. bestow happiness.

المسلمين 453. on the moslems.

بطول 454. by length, long continuance of.

حياته 455. his life.

وضاعف 456. and increase thou.

ثواب 457. the reward.

جميله 458. his virtues.

وحسناته 459. and his good works; his perfections.

وارفع 460. and exalt thou.

درجة 461. dignity, rank, degree.

اوداه 462. his friends.

وولاته 463. and his rulers, governors.

ودمر 464. and destroy thou.

على 465. upon.

اعدائه 466. his enemies (avowed.)

وشناتته 467. and his secret foes.

بما تلي 468. for the sake of these sayings.

في القرآن 469. in the Koran.

من آياته 470. in its (the Koran's) verses.

آمن 471. protect thou.

بلده 472. his country.

واحفظ 473. and protect.

ولده 474. his son.

P. 8. l. 87.

نظم

لقد سعد الدنيا به دام سعده

وايده المولى بالويه النصر

كذلك تنشاء لينه هو عرقها

وحسن نبات الارض من كرم البذر

يزد تعالى وتقدس خطهٔ پاک شيراز را بهيبت

حاکمان عادل وهمت عالمان عامل تا زمان قيامت

در امان سلامت نگاه دارد

لقد 475. of a truth.

سعد الدنيا 476. the world enjoys.

به 477. through him, by his means.

دام 478. perpetual.

سعده 479. his good fortune.

وايده 480. and befriend him, aid him.

المولى 481. God, the sovereign.

بالويه 482. with the standards.

النصر 483. of victory.

كذلك 484. in such wise.

تنشاء 485. cause to grow, flourish.

لينه 486. the branch.

هو 487. he is.

عرقها 488. its root.

وحسن 489. and the goodness, because the goodness.

نبات 490. a plant.

الارض 491. of the earth.

من 492. on account of, de pends upon.

كرم 493. generosity, excellence, goodness.

البذر 494. of the seed.

تقدس 495. holy, sanctified.

خطه 496. country, territory, limits.

پاک 497. pure, undefiled.

شيراز 498. Sheerâz.

هيبت 499. fear, dread, terror, awfulness, severity.

حاکمان 500. governors, rulers. S. حاکم

عادل 501. just.

همت 502. endeavour, exertion, resolution, intention; also auspices, grace, favour.

عالمان 503. learned men. S. عالم a learned man.

عامل 504. performer, doer.

قيامت 505. the resurrection.

امان 506. safety, security, tranquillity.

سلامت 507. peace, safety, security.

نگاه داشتن 508. to keep, preserve; to guard.

P. 8. l. 92.

نظم

ندانی که من در اقالیم غربت
چرا روزگاری بکردم درنگی
برون رفتم از تنگ ترکان که دیدم
جهان درهم افتاده چون موی زنگی
همه آدمی زاده بودند لیکن
چو گرگان بخونخوارگی تیز چنگی
درون مردمی چون ملک نیک محضر
برون لشکری چون هزبران جنگی
چو باز آمدم کشور آسوده دیدم
پلنگان رها کرده خوئی پلنگی
چنان بود در عهد اول که دیدم
جهان پر ز آشوب و تشویش و تنگی
چنین شد در ایام سلطان عادل
اتابک ابوبکر بن سعد زنگی

دانستن 509. to know ندانی don't you know?

اقالیم 510. climates, countries S. اقلیم

غربت 511. travelling, emigrating, alſo foreignneſs, remoteneſs.

چرا 512. why, wherefore.

روزگاری 513. ſometime.

درنگی 514. delay, lateneſs, dilatorineſs, heſitation.

برون 515. without, outſide.

ننگ 516. infamy, diſgrace, ignominy. Alſo honor; reputation, eſtimation, modeſty.

ترک 517. a turk. P. تُرکان

دیدن 518. to ſee.

درهم 519. perplexed, entangled, confuſed, entwined, twiſted.

موی 520. hair, alſo. مُو

آدمی زاده 521. human kind.

لیکن 522. but.

چو 523. for چون like, when, whenever, as if.

گرگان 524. wolves S. گُرگ

خونخوارگی 525. drinking blood, reeking in blood, blood thirſtineſs.

تیز 526. ſharp; pungent.

چنگی 527. a claw, talon, the fiſt, a harp.

درون 528. within, inſide, interior, the heart.

مردم 526. men, mankind.

ملک 530. an angel.

نیک 531. good, virtuous.

محضر 532. diſpoſition, temper.

لشکری 553. *luſhkerai*, an army, alſo *luſhkeree*, a ſoldier, belonging to an army, or camp.

هزبران 534. lions. S. هزبر

جنگی 535. warlike.

کشور 536. country, region.

آسودن 537. to rest, to quiet, pacify, comfort.

پلنگان 538. tigers. S. پلنگ

رهاکردن 539. to set free, discharge, dismiss, to give admittance.

خوي 540. the same as خو disposition, temper.

پلنگي 541. tiger-like.

چنان 542. such as that, such as.

عهد 543. time, reign. Also agreement, compact, bargain, promise.

آشوب 544. tumult, sedition; also grief, sorrow, misfortune.

تشويش 545. confusion, inquietude, distress, distraction.

تنگي 546. distress; straightness, narrowness.

چنين 547 thus, in this way, in this manner, so, like this.

ايام 548. days, times, seasons. S. يوم

P. 9. l. 100.

نظم

اقليم پارس را غم از آسيب دهر نيست

تا برسرش بود چو توئي سايهٔ خدا

امروز كس نشان ندهد در بسيط خاك

مانند آستان درت مامن رضا

برتست پاس خاطر بيچارگان وشكر

برما وبرخداي جهان آفرين جزا

يارب زباد فتنه نگهدار خاك پارس

چندانكه خاك را بود وباد را بقا

اقليم 549. climate, country, kingdom.

پارس 550. Persia.

آسيب 551. misfortune, molestation, calamity, shock, concussion.

دهر 552. the world, time, an age, eternity; custom, manner.

نيست 553. is not.

برسرش 554. at it's head, is governed by.

توئي 555. thou art.

سايه 556. shadow, shade.

خدا 557. God.

امروز 558. this day, to day, now, at present.

نشاندادن 559. to point out.

مانند 560. like, resembling.

آستان 561. threshold.

در 562. gate, door, entrance; also in, into.

درت thy gate.

مامن 563. refuge, asylum, place of safety.

رضا 564. consent, resignation, satisfaction.

برتست 565. it is *incumbent* on you, it is your duty.

پاسخاطر 566. for the sake of.

بيچارگان 567. the helpless S. بيچاره

برما 568. on us, our duty.

آفرين 569. creator.

جزا 570. reward, retribution, compenſation.

فتنه 571. ſtrife, ſedition.

چندانكه 572. as long as, whilſt.

بقا 573. duration, continuance, permanency, remainder.

P. 9. l. 105.

سبب تاليف كتاب گلستان

سبب 574. cauſe, occaſion, reaſon.

تاليف 575. compilation, compoſition.

كتاب 576. book, volume, alſo a letter, writing.

P. 9. l. 106.

يكشب تامل ايّام گذشته ميكردم و برعمر تلف كرده
تاسف ميخوردم وسنگ سراچهٔ دل را بالماس
آبديده مي سفتم و اين بيتهاي مناسب حال خود
ميگفتم

يك 577. one.

شب 578. night.

تامل 579. reflection, contemplation, meditation.

گذشتن 580. to paſs, to paſs over, to elapſe.

تلف 581. conſumption, diſſipation, waſte, ruin, deſtruction, expence.

تاسف 582. ſorrow, lamentation, regret.

سنگ 583. a ſtone; alſo weight.

سراچه 584. manſion.

الماس 585. diamond, adamant.

آبديده 586. tears.

سفتن 587. to bore, pierce, perforate.

بيتها 588. diſtichs. S. بيت

مناسب 589. befitting, applicable, conformable, congruous, proper, ſuitable.

حال 590. condition, ſtate, circumſtance.

P. 10. l 109.

مثنوي

هردم از عمر ميرود نفسي
چون نگه ميكنم نماند بسي
اي كه پنجاه رفت ودرخوابي
مگراين پنج روز در يابي
خجل آنكس كه رفت وكار نساخت
كوس رحلت زدند وبار نساخت
خواب نوشين بامداد رحيل
بازدارد پياده را زسبيل

مثنوي 591. poetry, where the ſecond line of every diſtich rhimes with the ſame letter.

دم 592. moment, inſtant; alſo the breath, هردم every moment, every breathing, continually.

نگه 593. for نگاه a look, view, aſpect, obſervation, cuſtody, care, caution.

بسي 594. ſufficient, many, more and more.

ايكه 595. alas that!

پنجاه 596. fifty.

خواب 597. ſleep, a dream.

مگر 598. excepting, but, unleſs, perhaps, by chance.

پنج 599. five.

دریافتن 600. to underſtand, comprehend.

خجل 601. ſhame.

آنکس 602. that perſon.

کار 603. buſineſs, work, uſe, purpoſe.

ساختن 604. to do, form, make, perform; to feign, to counterfeit.

کوس 605. a drum.

رحلت 606. march, departure, death.

زدن 607. to ſtrike, to beat, to attack.

بار 608. a load, burthen; fruit, alſo a time.

بارنساخت did not make up his burthen.

نوشین 609. ſweet, pleaſant.

بامذاده 610. the morning.

رحیل 611. marching, a journey.

بازداشتن 612. to withhold, to hinder, to prevent.

پیاده 613. a foot traveller, a walker, pedeſtrian; a foot ſoldier; a pawn in the game of cheſs.

سبیل 614. road, way.

P. 10. l. 114.

هرکه آمد عمارتی نوساخت
رفت ومنزل بدیگری پرداخت
وان دگر پخت همچنین هوسی
وین عمارت بسر نبرد کسی

هرکه 615. whoſoever.

عمارت 616. building, fabric. edifice.

نو 617. new, freſh, recent.

منزل 618. a tenement, lodging, manſion; a day's journey; a ſtage of a journey; a halting place.

دیگر 619. another.

پرداختن 620. to abandon, quit, evacuate; to perform, execute.

وان 621. and that one.

دگر 622. for دیگر another.

پخت 623. contrived, ſpeculated; ripened, matured.

همچنین 624. in like manner, after this manner.

هوس 625. deſire, luſt, vain expectation, ambition.

وین 626. and this; for واین

بسربردن 627. to finiſh, accompliſh.

P. 10. l. 116.

یارناپایدار دوست مدار
دوستی را نشاید این غدار

نیک و بد چون همي ببايد مره
خنک آنکس که گوي نيکي بره
برگ عيشي بگور خويش فرست
کس نيارد زپس زپيش فرست

يار 628. friend; alſo ſtrength, power.

پايدار 629. permanent, fixed, conſtant, ſteady, having feet ناپايدار unſtable, tranſitory.

دوست 630. a friend.

631. place not.

دوستي 632. friendſhip.

نشايد 633. deſerveth not, it is not proper, inconſiſtent, ought not.

غدار 634. a cheat, traitor. غدر

بد 635. bad, wicked.

همي 636. a redundant particle, ſometimes prefixed to the preſent and preterite imperfect tenſes.

ببايد مرد 637. muſt neceſſarily die; the firſt ب is redundant.

خنک 638. happy, fortunate; alſo freſh, moderate, temperate.

گوي 639. a ball.

نيکي 640. goodneſs, virtue.

بره 641. carried away.

برگ 642. a leaf; proviſions for a journey.

عيش 643. delight, pleaſure, diverſion, luxury, life.

گور 644. a grave, tomb, ſepulchre; alſo the onager, or wild aſs.

فرستادن 645. to ſend.

نيارد 646. will not bring.

پس 647. behind زپس after, from behind.

پيش 648. before. زپيش beforehand.

عمر برفست و آفتاب تموز
اندکي ماند وخواجه غره هنوز
اي تهيدست رفته دربازار
ترسمت بر نياوري دستار

برف 649. ſnow.

تموز 650. *Tumooz*. a Syrian month, (July.)

اندکي 651. a little, few, a ſmall part.

خواجه 652. a man of diſtinction, lord, maſter, teacher, preceptor; alſo merchant.

غره 653. ſloth, careleſſneſs, deceiving with vain hopes.

هنوز 654. yet, hitherto, to this very time, not yet.

تهي 655. empty تهي دست empty handed, unprovided with money.

بازار 656. a market.

ترسيدن 657. to fear. ترسمت I fear that thou.

دستار 658. A napkin, towel, alſo a turband.

P. 10. l. 121.

هركه مزروع خود خورد بخويد
وقت خرمنش خوشه بايدچيد
پند سعدي بگوش جان بشنو
ره چنين است مرد باش وبرو

مزروع 659. sown.

خويد 660. green corn.

وقت 661. time, season.

خرمن 662. harvest; also a barn, threshing floor.

وقت خرمن the time of getting in the harvest.

خوشه 663. an ear of corn.

بايد 664. it is necessary, it behoves.

چيدن 665. to gather, pick, choose, glean.

پند 666. counsel, advice, admonition, exhortation.

گوش 667. an ear. بگوش جان with a lively ear, with attention.

ره 668. road: also written. راه

مرد 669. a man مرد باش be a man, take courage.

باش 670. be thou, stay, have patience, wait.

P. 11. l. 123.

بعد ازتامل اين معني مصلحت آن ديدم كه درنشيمن عزلت نشينم ودامن ازصحبت فرا خود چينم ودفتر ازگفتهاي پريشان بشويم ومن بعد پريشان نگويم

بعد 671. after, afterwards.

معني 672. sense, meaning, signification, reality. اينمعني this subject.

مصلحت 673. counsel, deliberation, measures advisable to be pursued.

نشيمن 674. a seat, place, a settlement, mansion.

عزلت 675. retirement, solitude.

صحبت 676. society, company, association.

فرا 677. is here a redundant particle: sometimes it signifies again, opposite, above, upon.

دفتر 678. a book, register, journal, tablet.

گفتهاي 679. words, sayings گفتهاي پريشان vain words, idle expressions.

شستن 680. to wash.

من بعد 681. afterwards, next.

P. 11. l. 126.

بيت

زبان بريده بكنجي نشست صم وبكم
به ازكسي كه زبانش نباشد اندر حكم

بريدن 682. to cut, amputate, fell.

كنج 683. a corner, angle.

صم 684. deaf.

بكم 685. dumb.

نباشد 686. might not, should not be.

اندر 687. in, into, within, under. It is sometimes

redundant.

حُکم 688. command, order. اندرحُکم in subjection.

P. 11. l. 129.

تا یکی از دوستان که در کجاوه انیس من بودي و در حجره جلیس برسم قدیم از در درآمد چندانکه نشاط وملاعبت و بساط مراغبت گسترده جوابش نگفتم وسر از زانوي تعبد برنگرفتم رنجیده نگه کرد وگفت دار

کجاوه 689. a camel litter.

انیس 690. A comrade, intimate, familiar, friend.

حجره 691. a closet, chamber, cell.

جلیس 692. companion, comrade, associate.

رسم 693. manner, custom, usage, rule.

قدیم 694. old, ancient, usual.

درآمدن 695. to enter از در درآمد entered the door.

نشاط 696. conviviality, gladness, joy, mirth.

ملاعبت 697. cheerfulness, toying, playing, joking.

بساط 698. bed, carpet, any thing spread; the surface: also a plain open country, extensive track.

مراغبت 699. desire, affection, propensity.

جواب 700. an answer جوابش in answer to him, his answer.

زانو 701. the knee.

تعبد 702. adoration, worship.

برنگرفتم 703. I did not lift up.

رنجیدن 704. to displease, to vex, to distress, to mortify.

نگه کرد 705. he looked.

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست

بگو اي برادر بلطف وخوشي

که فردا چو پیک اجل در رسد

بحکم ضرورت زبان در کشي

کنون 706. for اکنون now کنونت for اکنون ترا now to you.

امکان 707. possibility, power.

گفتار 708. speech, conversation, saying, utterance.

هست 709. is, hath.

بگو 710. speak thou.

برادر 711. brother.

خوشي 712. gladness, mirth, cheerfulness, pleasure.

فردا 713. tomorrow.

پیک 714. messenger, courier.

اجل 715. fate, death.

در رسد 716. shall, or may arrive: در here is redundant.

ضرورت 717. necessity, exigency. بحکم ضرورت through necessity.

درکشیدن 718. to draw in, to reftrain.

P. 12. l. 136.

یکی از متعلقان منش برحسب واقعه مطلع گردانید

که فلان عزم کرده است ونیت جزم که بقیه عمر در

دنیا معتکف نشیند وخاموشی گزیند اگر توانی

سرخویش گیر وراه مجانبت پیش گیر

متعلق 719. a dependent, domeftic, fervant, kinfman; belonging to, depending upon, concerning; (p. متعلقان)

منش 720. of mine to him.

حسب 721. computing, reckoning, confidering, according to.

واقعه 722. an occurrence, event, accident; a battle, encounter, conflict.

مطلع گردانیدن 723. to inform.

فلان 724. fuch an one, a certain perfon.

عزم 725. defign, purpofe, refolution.

نیت 726. defign, purpofe, intention, object of deliberation.

جزم 727. pofitive, abfolute, deciding, determining.

بقیه 728. remainder, reft, remnant.

دنیا 729. the world, the prefent life.

معتکف 730. one who is continually employed in devotion.

خاموشی 731. filence.

گزیدن 732. to choofe, felect, elect.

توانستن 733. to be able, powerful, equal to.

سرخویش 734. one's own inclination.

سرخویش گیر make up your mind to it.

راه 735. road, way, path.

مجانبت 636. being near to, or at the fide of any perfon.

پیش گیر 737. follow thou, adopt thou.

P. 12. l. 139.

گفتا بعزت عظیم وصحبت قدیم که دم برنیارم و

قدم برندارم مگر آنگه سخن گفته شود برعادت

مالوف وطریق معروف که آزردن دوستان

جهلست وکفارت یمین سهلست خلاف راه

صوابست وعکس رای اولی الباب ذوالفقار علی

در نیام وزبان سعدی در کام

گفتا 738. he faid; the fame as گفت the ا being redundant.

عزت 739. magnificence, grandeur, glory; alfo refpect, veneration. I fwear by the great God.

عظیم 740. great, large.

برنیارم 741. I will not bring out.

قدم 742. foot; alfo ftep, pace, foot-ftep.

برندارم 743. I will not lift up.

گفته شود 744. may be fpoken.

عادت 745. cuftom, mode, manner, habit, ufage,

مالوف 746. familiar, accuſtomed, ordinary.

معروف 747. known.

آزردن 748. to diſtreſs, trouble, afflict.

جهل 749. ignorance, ſtupidity.

كفارت 750. expiation, atonement.

يمين 751. an oath, affidavit; alſo the right hand, ſide, or part.

آسان 752. eaſy.

خلاف 753. contrary, repugnant, oppoſite, contradiction.

صواب 754. rectitude, juſt dealing, the right way.

عكس 755. oppoſite, contrary, reflection, inverſion.

راي 756. opinion, thought, ſentiment.

اولي الباب 757. the wiſe, thoſe poſſeſſed of wiſdom.

ذوالفقار 758. the ſword given by Mahommed to Aly.

علي 759. Aly, Mahommed's Son-in law.

نيام 760. a ſcabbard, ſheath.

كام 761. the palate: alſo deſire, wiſh, inclination.

P. 12. l. 144.

قطعه

زبان در دهان اي خردمند چيست

كليد در گنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند كسي

كه جوهر فروش است يا پيلور

دهان 762. mouth; alſo orifice, opening; it is generally written. دهن

خردمند 763. wiſe, judicious, intelligent.

چيست 764. what it is; what is it?

كليد 765. a Key.

گنج 766. treaſure.

صاحب هنر 767. a man of virtue.

بستن 768. to ſhut, bind, faſten.

جوهر 769. a gem, a jewel; alſo matter, ſubſtance, eſſence, nature, diſpoſition.

فروش 770. a ſeller, dealer.

فروختن 771. to ſell, deal.

پيلور 772. a dealer in ſmall wares, a pedlar.

P. 12. l. 147.

قطعه

اگرچه پيش خردمند خاموشي ادبست

بوقت مصلحت آن به كه در سخن كوشي

دو چيز طيرهٔ عقلست دم فروبستن

بوقت گفتن وگفتن بوقت خاموشي

اگرچه 773. although, notwithſtanding.

ادب 774. urbanity, politeneſs, elegance of manners; ſcience, learning, philology; diſcipline,

law, rule, institution.

كوشيدن 775. to strive, endeavour, exert:

چيز 776. a thing.

طيرة 777. levity, طيرهٔ عقل a weak understanding.

عقل 778. reason, intellect, understanding, sense.

فروبستن 779. to shut down, دم فروبستن to stop the breath.

P. 13. l. 152.

في الجمله زبان از مكالمه اودركشيدن قوت نداشتم
وروي از محاوره اوكردانيدن مروت ندانستم
كه يار موافق بود ومحب صادق

في الجمله 780. summarily, briefly, in short.

مكالمه 781. conversation.

قوت 782. *Kuwwat*, strength, power, faculty.

روي 783. face, aspect, countenance, also written رو

محاوره 784. conversation, conference, dialogue, familiar discourse.

كردانيدن 785. to avert, to turn away, to change, alter, to do.

مروت 786. generosity, politeness, humanity.

موافق 787. conformable, suitable, agreeable.

محب 788. a friend.

P. 13. l. 155.

بيت

چو جنك آوري باكسي درستيز
كه ازوي كزيرت بود يا كريز

جنك 789. war, battle, conflict, contention.

جنك آوردن 790. to commence war.

ستيز 791. emulation, competition, contention.

ازوي 792. from him.

كزير 793. remedy, alternative, كزيرت your alternative.

كريز 794. flight, flying, fugitive.

P. 13. l. 158.

بحكم ضرورت سخن كفتم وتفرج كنان بيرون
رفتيم در فصل ربيع كه صولت برد آرميده بود
واوان دولت ورد رسيده

تفرج 795. recreation, relaxation of mind, walking, contemplating, beholding.

كنان 796. making, doing, taking.

بيرون 797. out, outside, without; abroad, external.

فصل 798. time, season, juncture; section, article, chapter or other division of a book: a difference, distinction, (between right and wrong.)

صولت 799. severity, fury, furiousness.

برد 800. cold, frigid.

آرميدن 801. to reſt, to repoſe; to become temperate.

اوان 802. ſeaſon, time.

دولت 803. proſperity, happineſs, wealth, fortune, felicity, empire, dominion, power.

ورد 804. the roſe.

P. 13. l. 160.

بيت

پيراهن سبز بردرختان چون جامه عيد نيكبختان

پيراهن 805. dreſs, clothing, veſtment, apparel; a ſhirt.

جامه 806. garment, veſt, cloth.

عيد 807. a feſtival, ſolemnity, holiday.

نيكبخت 808. fortunate, happy; auguſt, bleſſed.

P. 14. l. 162.

قطعه

اول آردبهشت ماه جلالي

بلبل گوينده بر منابر قضبان

بر گل سرخ از نم افتاده لآلي

همچو عرق بر عذار شاهد غضبان

آردبهشت 809. *Ardebeheſht*: a Perſian month.

ماه 810. a month: the moon.

جلالي 811. *Jilalee*, the new Perſian Æra.

بلبل 812. A nightingale.

گوينده 813. ſpeaking, chanting.

منابر 814. pulpits. S. منبر

قضبان 815. branches.

سرخ 816. red.

نم 817. dew.

لآلي 818. pearls S. لولو

عرق 819. ſweat, juice; a bluſh.

عذار 820. cheek, face.

شاهد 821. a miſtreſs, a beautiful object; alſo a witneſs, an Angel.

غضبان 822. chiding, angry.

P. 14. l. 164.

شب را ببوستان با يكي از دوستان اتفاق مبيت افتاد

موضعي خوش و خرم و درختان دلكش درهم گفتي

كه خرده مينا بر خاكش ريخته و عقد ثريا از تاكش

درآويخته

اتفاق 823. accident, chance, fortune; conſent, concord, union, alliance.

مبيت 824. tarrying all night.

موضع 825. place, ſituation, ſpot.

خوش 826. pleaſant, ſweet, excellent, flouriſhing.

خرم 827. delightful.

دلكش 828. heart-attracting.

گفتي 829. thou wouldſt have ſaid.

خرده 830. fragment, particle, bit.

مينا 831. a glaſs bead, a glaſs globule, ſpark, ſpangle.

ريختن 832. to strew, sprinkle, scatter.

عقد 833. knot, bond, tie; contract.

ثريا 834. the pleiades.

تاك 835. A vine. تاكش its vine.

درآويختن 836. to hang up, to suspend, to lift up; to attack, assault.

P. 14. l. 167.

قطعه

روضهٔ ماء نهرها سلسال

دوحهٔ سجع طيرها موزون

اين پر از لالهاي رنگارنگ

وان پر از ميوهاي گوناگون

باد در سايهٔ درختانش

گسترانيده فرش بوقلمون

روضه 837. A garden.

ماء 838. water.

نهرها 839. its river; its stream

سلسال 840. running, meandering.

دوحه 841. A grove, orchard.

سجع 842. melody, rhyme, cadence; warbling.

طير 843. a bird. P. طيور

موزون 844. measured, weighed.

لاله 845. a tulip.

رنگارنگ 846. variegated.

ميوه 847. fruit.

گوناگون 848. different kinds, various.

گسترانيدن 849. to cause to spread.

بوقلمون 850. flowers of all colours; also the camelion.

P. 14. l. 171.

بامدادكه خاطر باز آمدن براي نشستن غالب آمد

ديدمش دامني گل و ريحان و سنبل و ضيمران فراهم

آورده و عزيمت شهر كرده گفتم گل بوستان را چنانكه

داني بقائي نباشد و عهد گلستان را وفائي نه و حكما

گفته اند هرچه دير نپايد دلبستگي را نشايد

براي 851. over the inclination, or opinion.

غالب 852. prevalent, overcoming, superior, victorious; for the most part, likely, beyond a doubt.

ديدمش 853. I beheld him.

ريحان 854. sweet basil.

سنبل 855. the hyacinth.

ضيمران 856. some odoriferous plant.

فراهم آوردن 857. to collect together, to accumulate.

عزيمت 858. resolution, determination, undertaking; an incantation, spell, amulet.

شهر 859. a city.

چنانكه 860. such, so as.

داني 861. thou knowest.

وفا 862. good faith, performance of a promise, sincerity.

نه 863. not, no, neither.

حکما 864. ſages. S. حکیم

دیر 865. late, ſlow, long ; antique, old.

نپاید 866. continueth not.

دلبستگي 867. attachment, affection.

P. 15. l. 175.

گفتا پس چیست گفتم براي نزهت ناظران وفسحت
حاضران کتاب گلستان توانم تصنیف کردن که
باد خزان را بر ورق او دست تطاول نباشد و
گردش زمان عیش ربیعش را بطیش خریف مبدل
نکند

براي 868. for; becauſe, on account of, or reſpect of, for the ſake of.

نزهت 869. delight, pleaſure.

ناظران 870. beholders, ſpectators, S. ناظر

فسحت 871. gratification, ſatisfaction, alſo amplitude.

حاضران 872. thoſe who are preſent; S. حاضر

تصنیف 873. compoſition, literary production.

خزان 874. autumn, fall of the leaf.

تطاول 875. oppreſſion, tyranny, violence.

گردش 876. revolution, viciſſitude.

طیش 877. inconſtancy, levity, folly.

خریف 878. autumn.

مبدل 879. changed, altered, exchanging, converted, turned into.

P. 15. l. 179.

مثنوي

بچه کار آیدت ز گل طبقي
از گلستان من ببر ورقي
گل همین پنج روز و شش باشد
وین گلستان همیشه خوش باشد

آیدت 880. may come to you, will be to you.

طبق 881. a diſh, tray, plate; alſo ſtory of a houſe, a platform, ſtage.

ببر 882. carry thou.

ورقي 883. a leaf.

همین 884. only, ſolely, neither more nor leſs, ſo, the ſame, in the ſame manner.

شش 885. ſix.

همیشه 886. always, continually, perpetually.

P. 15. l. 182.

حالي که من این سخن بگفتم از دامن گل بریخت
و در دامنم آویخت الکریم اذا وعد وفا
فصلي دو دران چند روز اتفاق در بیاض
افتاد در حسن معاشرت و آداب محاورت
در لباسي که متکلمانرا بکار آید و مترسلانرا
بلاغت افزاید في الجمله از گل بوستان
بقیتي موجود بود که کتاب گلستان تمام شد

حالي 887. at the time, as ſoon as, whilſt.

ریختن 888. to scatter, to disperse, to diffuse, to pour out, to break in pieces.

آویختن 889. to hang, to suspend, to cling.

الكريم 890. the beneficent man.

اذا 891. when (in the future tense.)

وعد 892. he promises.

وفا 893. he performs.

چندروز 894. a few days, some days.

بیاض 895. a note book, pocket book, common-place book; carte blanche.

حسن 896. beautiful, excellent, good.

معاشرت 897. conversation, familiarity, society.

آداب 898. good manners, civilities; also rules, S. ادب

محاورت 899. conversation, familiar discourse.

لباس 900. dress, apparel.

متکلمان 901. orators, speakers. S. متکلم

بکار آمدن 902. to come into use, to become useful.

مترسلان 903. letter writers, correspondents. S. مترسل

افزودن 904. to increase, to augment.

بقیتی 905. some remains.

P. 16. l. 187.

وتمام آنگه شود بحقیقت که پسند آید در

بارگاه شاه جهان پناه سایه کردگار وپرتو
لطف پروردگار وذخر مان کهف الایمان المؤید
من السماء عضد الدولة القاهرة سراج الملة الباهرة
جمال الانام مفخر الاسلام سعد بن اتابک الاعظم
شاهنشاه المعظم مالک رقاب الامم مولی
ملوک العرب والعجم سلطان البر والبحر وارث
ملک سلیمان مظفر الدین ادام الله تعالی
اقبالهما وجعل کل خیر مآلهما وبکرشمه لطف
خداوندی مطالعه فرماید

حقیقت 906. truth, reality, in fact, in truth.

بارگاه 907. a court, palace.

شاه 908. a king.

پناه 909. refuge, asylum; جهان پناه the asylum of the world.

کردگار 910. God, the omnipotent.

پرتو 911. a ray, light.

پروردگار 912. providence.

ذخر 913. treasure, provisions, stores.

کهف 914. asylum; cave.

ایمان 915. safety.

المؤید 916. aided, assisted, the favorite.

من السماء 917. by heaven.

عضد 918. an arm.

الدولة 919. of the empire, the state.

القاهرة 920. the victorious, conquering.

سراج 921. lamp.

الملة 922. of the religion.

الباهر 923. refplendent.

مفخر 924. aggrandizer.

مالك 925. king, lord, mafter, proprietor.

رقاب 926. necks. S. رقبه

الامم 927. of the nations, people, fects, religions. S. امت

مولى 928. lord, mafter.

ملوک 929. Kings. S. ملك

العرب 930. of Arabia.

العجم 931. of Perfia.

بر 932. land, continent.

والبحر 933. and of the fea.

وارث 934. heir, inheritor.

ملك سليمان 935. kingdom of Solomon.

ادام 936. prolong, extend, perpetuate.

الله تعالى 937. the high God.

اقبالهما 938. the good fortune of them both.

جعل 939. make, produce.

كل 940. all, every, whole.

خير 941. good, righteous, virtue, righteoufnefs.

مالهما 942. performances, iffues of them both.

كرشمه 943. a kind glance, affectionate look.

مطالعه فرمودن 944. to perufe.

P. 16. l. 195.

نظم

گر التفات خداوندیش بیاراید
نگارخانهٔ چینی ونقش ارژنگیست
امید هست که روی ملال درنکشد
ازین سبب که گلستان نه جای دلتنگیست
علی الخصوص که دیباچهٔ همایونش
بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست

التفات 945. kindnefs, courtefy, regard, inclination.

آراستن 946. to adorn, ornament, drefs out, prepare, put in order.

نگارخانه 947. a gallery of pictures.

چيني 948. of China, Chinefe.

نقش 949. picture, painting, drawing, defign.

ارژنگ 950. *Urzung*, the paintings, which the impoftor Mani pretended to have received from heaven.

ملال 951. diffatisfaction, difpleafure, fadnefs, vexation.

جا 952. a place.

دلتنگي 953. difpleafure.

على الخصوص 954. efpecially.

ديباجه 955. the preface of a book.

همايون 956. auguſt, royal, imperial, ſacred, bleſſed, fortunate.

ابي بكر 957. Abeebukr, a proper name.

P. 17. l. 202.

ذكر امير كبير فخرالدين ابوبكر بن ابونصر

امير 958. nobleman, prince, lord.

ابونصر 959. *Aboo nuſr* the father of victory

P. 17. l. 203.

ديگر عروس فكر من از بي جمالي سر بر نيارد
وديده ياس از پشت پاي خجالت برندارد ودر
زمره صاحب جمالان متجلي نشود مگر انكه
كه متحلي گردد بزيور قبول امير كبير عالم عادل
مويد مظفر علي الاعدا ظهير سرير سلطنت مشير
تدبير مملكت كهف الفقرا ملاذ الغربا مربي
الفضلا محب الاتقيا افتخار آل فارس يمين
الملك ملك الخواص فخرالدولة والدين غياث
الاسلام والمسلمين عمدة الملوك والسلاطين
ابوبكر بن ابونصر اطال الله عمره واجل قدره
وشرح صدره وضاعف اجره كه ممدوح اكابر
آفاقست ومجمع مكارم اخلاق

عروس 960. a bride.

فكر 961. imagination, thought, reflection.

بي جمالي 962. want of beauty.

ديده 963. the eye, ſight; alſo ſeen.

ياس 964. deſpondency, deſpair.

پشت 965. the back, hinder-part; ſupport, reliance, پشت پا The convex or upper part of the foot.

پا 966. the foot, footſtep; baſis, foundation, veſtige, trace, track.

خجالت 967. ſhame, modeſty.

زمره 968. A circle, aſſembly, crowd.

صاحب جمالان 969. beautiful youths.

متجلي 670. brilliant, ſplendid.

متحلي 971. bedecked, ornamented.

گرديدن 972. to become, to change, to turn, to revolve, to go round, to walk abroad.

زيور 973. jewels, ornaments.

قبول 974. acceptance, approbation, conſent, aſſent, compliance.

امير كبير 975. A great lord.

عالم 976. learned.

اعدا 977. enemies.

ظهير 978. ſupport, protector.

سرير 979. a throne.

سلطنت 980. empire, monarchy; reign.

مشير 981. counſellor, adviſer.

تدبير 982. deliberation, counſel, management.

مملكت 983. kingdoms.

الفقرا 984. the indigent. S. فقير

ملاذ 985. refuge, aſylum.

الغربا 986. ſtrangers.

مربي 987. patron, guardian; tutor.

فضلا 988. the learned men.

الاتقيا 989. the pious men. S. تقي

افتخار 990. honor, glory, grace, boaſt.

يمين الملك 991. the right arm, ſtrength, power of the kingdom.

ملك الخواص 992. chief of the nobles.

غياث الاسلام 993. ſuccourer of the faith.

والمسلمين 994. and the moſlems, the faithful.

عمده 995. the ſupport, pillar, confidant.

والسلاطين 996. and of Sultans. S. سلطان

اطال الله عمره 997. may (God) prolong his life.

واجل 998. and aggrandize.

قدره 999. his dignity.

وشرح 1000. enlighten.

صدره 1001. his breaſt.

وضاعف 1002 may (God) augment.

اجره 1003. his reward.

ممدوح 1004. praiſed, celebrated.

اكابر 1005. nobles, grandees.

آفاق 1006. horizons, quarters of the world.

مجمع 1007. confluence, aſſembly, concourſe.

مكارم 1008. laudable actions.

اخلاق 1009. manners, morals; ethics.

P. 17. l. 212.

بيت

هرکه در سایهٔ عنایت اوست

گنهش طاعتست ودشمن دوست

برهريكي از ساير بندگان وحواشي خدمتي معين است كه اگر در اداي آن برخي تهاون و تكاسل روا دارند هرآينه در معرض خطاب آيند ومحل عتاب مگر برين طايفه درويشان كه شكر نعمت بزرگان برايشان وذكر جميل و دعاي خير واداي چنين خدمتي در غيبت اوليترست كه در حضور كه اين بتصنع نزديكست وآن از تكلف دور وباجابت مقرون

اوست 1010. he is.

حواشي 1011. followers, attendants, domeſtics ſervants.

خدمت 1012. ſervice, employment, office, duty.

معين 1013. fixed, appointed, eſtabliſhed, appropriated.

ادا 1014. performance, fulfilment.

برخي 1015. ſome, a little.

تهاون 1016. negligence, ſloth.

تكاسل 1017. neglect; indolence.

رواداشتن 1018. to allow, permit.

هرآينه 1019. certainly.

معرض 1020. place of meeting; contingency, occurrence.

خطاب 1021. converſation.

محل 1022. place, quarter, diſtrict; time, oppurtunity.

عتاب 1023. reprehenſion, reproach.

طايفه 1024 claſs, body of men, crowd, company, a band.

درويشان 1025. Durwaiſhes.

بزرگان 1026. great men; ſuperiors. S. بزرگ

ايشان 1027. they, them.

دعاي خير 1028. a benediction.

غيبت 1029. abſence.

اوليتر 1030. better, preferable.

حضور 1031. preſence.

تصنع 1032. artifice, ſpeciouſneſs, oſtentation.

نزديك 1033. near.

تكلف 1034. ceremony, trouble, inconvenience.

دور 1035. far, diſtant.

مقرون 1036. connected, related, conjoined, near, from قرين.

P. 18. l. 220.

نظم

پشت دوتاي فلك راست شد از خرمي
تا چو تو فرزند زاد مادر ايام را
حكمت محض است اگر لطف جهان آفرين
خاص كند بندهٔ مصلحت عام را
دولت جاويد يافت هركه نكونام زيست
كز عقبش ذكر خير زنده كند نام را
وصف ترا گر كنند ور نكنند اهل فضل
حاجت مشاطه نيست روي دلارام را

دوتا 1037. double, bent, incurvated,

دوتاي فلك the incurvated ſky.

راست 1038. ſtraight, truth, true, alſo the right hand, or ſide.

خرمي 1039. delight.

فرزند 1040. a ſon, a child.

زادن 1041. to bring forth, to be born.

مادر 1042. mother, مادر ايام dame nature.

حكمت 1043. philoſophy, wiſdom.

محض 1044. entirely, altogether; only, ſolely, pure, ſincere.

جهان آفرين 1045. the creator of the world.

خاص 1046. ſpecial, particular.

عام 1047. common, vulgar, the common people.

جاويد 1048. immortal, perpetual.

يافتن 1049. to find, to obtain.

نكو 1050. good, virtuous. نكونام a good name.

زيستن 1051. to live, to exiſt.

عقب 1052. behind, after.

زنده کردن 1053. to give life, to reſtore life.

اهل فضل 1054. men of excellence or virtue.

مشاطه 1055. a tire woman.

دلارام 1056. a lovely woman, contented heart.

P. 19. l. 229.

عذر تقصیر خدمت وموجب اختیار عزلت

تقصیر و تقاعدی که در مواظبت خدمت
بارگاه خداوندی میرود بنابر آنست که
طایفهٔ حکماء هند در فضیلت بزرجمهر سخن
میگفتند آخر جز این عیبش ندانستند که در سخن
گفتن بطیست یعنی درنگ بسیار میکند مستمع بسی
منتظر باید تا وی تقریر سخن کند بزرجمهر بشنید
وگفت اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی
خوردن که چرا گفتم

اختیار 1057. choice, election, liberty.

تقاعد 1058. backwardneſs, dilatorineſs.

مواظبت 1059. perſeverance, aſſiduity, ſtrenuous diſcharge.

بنابر 1060. reſembling, in conformity to.

آنست 1061. that is.

هند 1062. Hind, India.

فضیلت 1063. excellence, virtue.

بزرجمهر 1064. Buzurchehmehr, the Vizier of Nouſheervân.

جز 1065. except, beſides.

بطی 1066. heſitation, ſlowneſs.

یعنی 1067. that is to ſay, in other words.

درنگ 1068. ſlow, late.

بسیار 1069. much, many.

مستمع 1070. hearer, auditor.

منتظر 1071. expecting with impatience, waiting for.

تاوی 1072. for تا او until he.

تقریر 1073. relation, recital, delivery; alſo ſtrengthening, confirmation.

اندیشه 1074. reflection, conſideration.

پشیمانی 1075. repentance, contrition.

P. 19. l. 236.

مثنوی

سخندان پرورده پیر کهن
بیندیشد آنگه بگوید سخن
مزن بی تامل بگفتار دم
نکو گوی گر دیر گوئی چه غم
بیندیش وانگه بر آور نفس
وزان پیش بس کن که گویند بس
بنطق آدمی بهترست از دواب
دواب از تو به گر نگوئی صواب

سخندان 1076. an orator.

پرورده 1077. educated, nourished, bred; a pupil

پير 1078. an old person; a spiritual guide, the founder or superior of any religious sect, or congregation پيرکهن a very old man.

کهن 1079. old, ancient.

انديشيدن 1080. to consider, to reflect.

انگه 1081. then, afterwards.

وزان 1082. for وازان and before that.

بس 1083. enough, sufficient.

نطق 1084. speech, articulation.

آدمي 1085. human, belonging to human nature; mankind.

بهتر 1086. better, preferable.

دواب 1087. beasts, brutes, cattle.

P. 19. l. 241

فکيف در نظر اعيان خداوندي عزنصره که مجمع

اهل دل است و مرکز علماي متبحر اگر در سياقت

سخن دليري کنم شوخي کرده باشم و بضاعت مزجات

بحضرت عزيز آورده و شبه در بازار جوهريان جوي

نيارد و چراغ پيش آفتاب پرتوي ندارد و مناره بلند

در دامن کوه الوند نهايد پست

فکيف 1088. how then?

اعيان 1089. grandees, nobles, nobility.

عزنصره 1090. glorious be his victory.

اهل دل 1091. men of piety.

مرکز 1092. a centre.

علما 1093. learned men. S. عالم

متبحر 1094. A very learned, profound scholar.

اگر 1095. if.

سياقت 1096. conflict, ardour, سياقت سخن heat of conversation.

دليري 1097. boldness, presumption.

شوخي 1098. petulance, impudence, presumption, jollity, mirth.

بضاعت 1099. a capital stock in trade.

مزجات 1100. a small matter, any trifle.

بضاعت مزجات small capital stock.

حضرت 1101. presence, court, majesty.

عزيز 1102. precious, excellent, venerable, pure, holy.

شبه 1103. a glass bead.

جوهريان 1104. jewellers.

جو 1105. barley. جوي a barley corn.

نيارد 1106. will not bring, or fetch. Some copies have نيرزد is not worth.

چراغ 1107. a lamp.

مناره 1108. a minaret, turret.

بلند 1109. high, lofty.

كوه 1110. a mountain. دامن كوه foot of a mountain.

الوند 1111. *Ulwund*, name of a high mountain in Hamadan, 80 leagues from Isfahan.

پست 1112. low, humble, depressed, mean, abject.

P. 20. l. 246.

مثنوي

هركه گردن بدعوي افرازد
دشمن از هرطرف بدو تازد
سعدي افتاده است آزاده
كس نيايد بجنگ افتاده
اول انديشه و انگهي گفتار
پاي پيش آمد است پس ديوار
نخلبندم ولي نه در بستان
شاهدم من ولي نه دركنعان

گردن 1113. A neck.

دعوي 1114. claim, demand, pretension, plea.

افراختن 1115. to exalt, extol, extend, to celebrate, to promote.

طرف 1116. side, quarter.

تاختن 1117. to attack, assault, to rush upon, to hasten, to gallop; to walk fast.

آزاد شدن 1118. to be liberated, dismissed, permitted to depart.

نخلبندي 1119. a maker of artificial flowers.

نخلبندم I am a maker &c.

ولي 1120. for ليكن, and but, yet, however.

كنعان 1121. Canaan.

P. 20. l. 251.

لقمان حكيم را گفتند حكمت از كه آموختي گفت از نابينايان كه تاجاي نبينند پاي نه نهند قدم الخروج قبل الولوج

مصراع

مردميت بيازمادي انگهي زن كن

لقمان 1122. *Locmân*, supposed by some, to be Æsop.

حكيم 1123. philosopher, physician.

ازكه 1124. from whom.

نابينا 1125. one who is blind.

قدم 1126. first.

الخروج 1127. moving.

قبل 1128. before.

الولوج 1129. stirring, proceeding.

مصراع 1130. hemistich.

مردي 1131. manhood, also courage: مرديت thy manhood.

آزمودن 1132. to try, prove, experience.

زن كردن 1133. to marry, to take a wife.

P. 21. l. 254.

نظم

گرچه شاطربود خروس بجنگ

چه زند پیش باز روئین چنگ
گربه شیراست در گرفتن موش
لیک موش است در مصاف پلنگ

گرچه 1134. for اگرچه although.

شاطر 1135. bold, dauntlefs; cheerful, alert, active.

خروس 1136. a dunghill-cock.

روئین 1137. Brazen.

گربه 1138. a cat.

شیر 1139. *fhair*, a lion; *fhear*, milk.

گرفتن 1140. to feize در گرفتن in feizing.

موش 1141. a moufe.

لیک 1142. for لیکن but.

مصاف 1143. the field of battle.

P. 21. l. 25.

اما باعتماد وسعت اخلاق بزرگان که عوایب زیردستان بپوشند در افشای جرایم کهتران نکوشند کلمه چند برسبیل اختصار از نوادر و امثال و حکایات و اشعار و سیر ملوک ماضی درین کتاب درج کردیم و برخی از عمر گرانمایه برو خرج موجب تصنیف کتاب گلستان این بود و بالله التوفیق

اما 1144. but, however, notwithftanding.

اعتماد 1145. reliance, confidence, truft.

وسعت 1146. amplitude, fpacioufnefs.

عوایب 1147. defects. S. عیب

زیردست 1148. weak, humble, inferior, indigent.

پوشیدن 1149. to hide, conceal, cover, clothe.

افشا 1150. divulging, difclofing, revealing.

جرم 1151. fault, crime, offence, P. جرایم

کهتر 1152. lefs, inferior, fmall, P. کهتران inferiors.

کلمه 1153. a word, faying, difcourfe, fpeech.

چند 1154. fome, how much? how many?

اختصار 1155. abridging, abridgment; epitome.

نوادر 1156. wonders, rarities. S. نادر

حکایت 1157. ftory, tale, relation; P. حکایات

اشعار 1158. verfes, poems, poetry. S. شعر

سیر 1159. morals, virtues, qualities. S. سیرت

ماضی 1160. the paft, paft time.

درین 1161. for دراین in this.

درج 1162. comprifing, containing, including.

گرانمایه 1163. valuable, precious.

برو 1164. for براو on it.

خرج 1165. expenditure, expence, difburfement.

بالله 1166. through God.

توفیق 1167. the grace, aid.

P. 21. l. 262.

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب

زما هر ذره خاك افتاده جايي

غرض نقشيست كز ما باز ماند

كه هستي را نمي بينم بقايي

مگر صاحبدلي روزي برحمت

كند در كار درويشان دعايي

سال 1168. a year سالها years.

ترتيب 1169. arrangement.

زما 1170. for ازما of me, belonging to me, mine.

ذره 1171. a particle, atom.

غرض 1172. intention, design, intereft, hatred, rancour.

هستي 1173. exiftence.

درويش 1174. a Durwaifh (Dervife)

P. درويشان

P. 21. l 266.

امعان نظر درترتيب كتاب وتذهيب ابواب ايجاز

سخن مصلحت ديد تا مراين روضه رعنا وحديقه

غليا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد ازين

سبب كه مختصرآمد تا بملالت نينجامد

امعان نظر 1175. looking intently, gazing, confidering.

تذهيب 1176. gilding.

ابواب 1177. doors, gates, alfo chapters S. باب

ايجاز 1178. abbreviation, compendium, abridgement.

مر 1179. a redundant particle.

رعنا 1180. beautiful, admirable, delicate.

حديقه 1181. a garden.

غليا 1182. fplendid; verdant

بهشت 1183. paradife.

بهشت 1184. eight.

باب 1185. a door, gate, alfo chapter, book.

مختصر 1186. abridged, curtailed; a compendium, abridgment.

ملالت 1187. fatigue, languor, wearinefs, fadnefs.

انجاميدن 1188. to finifh, accomplifh, perform, to be confumed, exhaufted.

P. 22. l. 269.

باب اول در سيرت پادشاهان

باب دوم در اخلاق درويشان

باب سيوم در فضيلت قناعت

باب چهارم در فوايد خاموشي

باب پنجم در عشق جواني

باب ششم در ضعف وپيري

باب هفتم در تاثير تربيت

باب هشتم در آداب صحبت

دوم 1189. fecond.

سيرت 1190. virtue, moral quality; alfo hiftory plu. سير

پادشاهان 1191. kings. S. پادشاه

سيوم 1192. third.

قناعت 1193. contentment, content, tranquillity, abstinence, temperance.

چهارم 1194. fourth.

فوايد 1195. advantages.

پنجم 1196. fifth.

جواني 1197. the season of youth, also a youth.

ششم 1198. sixth.

ضعف 1199. imbecility, weakness.

پيري 1200. old age.

هفتم 1201. seventh.

تاثير 1202. impression, force.

هشتم 1203. eighth.

P. 22. l. 277.

تاريخ كتاب

دران مدت كه ما را وقت خوش بود

ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود

مراد ما نصيحت بود گفتيم

حوالت با خدا كرديم و رفتيم

تاريخ 1204. date, Æra, epoch.

هجرت 1205. The Hejirah Æra commenced the 16th. of July A. D. 622.

صد 1206. hundred.

مراد 1207. desire, intention, will, affection.

نصيحت 1208. advice, admonition.

حوالت 1209. recommending, transferring to the care of another, committing to trust.

گلستان

باب اوّل در سیرت ملوک

حکایت ۱ TALE. I.

P. 23. l. 4.

پادشاهي را شنیدم که بکشتن اسیري اشارت کرد
بیچاره دران حالت نومیدي بزباني که داشت ملک
را دشنام دادن گرفت وسقط گفتن که گفته اند
هرکه دست از جان بشوید هرچه در دل دارد بگوید

پادشاهي 1210 *Pâdshâhai*, a King; *Pâdshâhee*, royalty.

کشتن 1211. to kill, slay, put to death, execute, to extinguish.

اسیر 1212. prisoner, captive.

اشارت 1213. sign, signal, token, wave with the hand.

بیچاره 1214. without remedy, helpless.

نومیدي 1215. despair.

زباني 1216. a language. بزباني که داشت in a language that he possessed; i. e. in his own native language.

دشنام 1217. abuse.

سقط 1218. reproach, rudeness.

ARABICK.

P. 23. l. 8.

بیت

اذا يئس الانسان طال لسانه
کسنور مغلوب يصول على الکلب

اذا 1219. when.

يئس 1220. despaireth:

الانسان 1221. the man.

طال 1222. extendeth.

لسانه 1223. his tongue.

کسنور 1224. as a cat.

مغلوب 1225. conquered, overcome.

يصول على الکلب 1226. seizeth upon the dog.

P. 23. l. 10.

بیت

وقت ضرورت چونماند گریز
دست بگیرد سر شمشیر تیز

گریختن 1227. to run away.

شمشیر 1228. a sword. Scimitar, is a corruption of *shumshair*. سر شمشیر the edge, or point of the sword.

P. 23. l. 12.

ملک پرسید که چه میگوید یکي از وزراي نیک
محضر گفت اي خداوند میگوید که

ملک 1229. a king.

وزرا 1230. Viziers. S. وزیر

ARABICK.

P. 23. l. 13.

والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحب المحسنين

والكاظمين 1231. and thofe who fupprefs.

الغيظ 1232. anger.

والعافين 1233. and thofe who are forgiving.

عن 1234. of, from.

الناس 1235. mankind.

والله 1236. and God.

يحب 1237. befriendeth.

المحسنين 1238. the merciful, generous.

P. 23. l. 14.

ملك را برو رحم آمد وازسرخون او در گذشت

رحم 1239. pity, compaffion.

خون 1240. blood.

گذشتن 1241. to pardon, to go beyond, to exceed; to pafs over; to die.

P. 23. l. 14.

وزير ديگر كه ضد او بود گفت ابناي جنس مارا نشايد كه در حضرت پادشاهان جز براستي سخن گفتن اين ملك را دشنام داد وناسزا گفت

وزير 1242. A Vizier, minifter of ftate.

ضد 1243. contrary, oppofite.

ابناي جنس 1244. equals, of the fame rank or quality.

شايستن 1245. to fuit, to be proper.

راستي 1246. truth, rectitude.

سزا 1247. fit, proper, deferving, ناسزا improper, unbecoming.

P. 24. l. 27.

ملك روي ازين سخن درهم كشيد وگفت مرا اين دروغ وي پسنديده تر آمد ازين راست كه تو گفتي كه آنرا روي درمصلحتي بود واين را بنا بر خبث وحكما گفته اند دروغ مصلحت آميز به از راست فتنه انگيز

كشيدن 1248. to draw, to contract, روي درهم كشيدن to contract the face into wrinkles, to frown.

مرا 1249. to me.

دروغ 1250. falfehood, a lie.

وي 1251. his.

پسنديدن 1252. to approve پسنديده تر preferable.

بنا 1253. edifice, fabric, conftruction.

خبث 1254. malignity, malevolence, impurity.

آميختن 1255. to mix.

انگيختن 1256. to excite.

P. 24. l. 21.

بيت

هر كه شاه آن كند كه او گويد

حيف باشد كه جز نكو گويد

حيف 1257. violence, oppreſſion; alas! woe to.

P. 24. l. 24.

بر طاق ايوان فريدون نوشته بود

مثنوي

جهان اي برادر نماند بكس

دل اندر جهان آفرين بند وبس

مكن تكيه بر ملك دنيا و پشت

كه بسيار كس چو نتو پرورد وكشت

چو آهنگ رفتن كند جان پاك

چه بر تخت مردن چه بر روي خاك

طاق 1258. a portico, arched roof, cupola.

ايوان 1259. a palace, hall.

فريدون 1260. Feridoon, King of Perſia.

نوشتن 1261. to write.

تكيه 1262. reliance, dependence, leaning upon.

آهنگ 1263. intention, deſign, inclination.

تخت 1264. a throne.

مردن 1265. to die.

حكايت ٢ TALE. II.

P. 25. l. 28.

يكي از ملوك خراسان سلطان محمود سبكتكين

را بخواب ديد بعد از وفات او بصد سال كه

جمله وجود او ريخته بود و خاك شده * مگر

چشمهان كه همچنان در چشم خانه همي گرديد ند

و نظر ميكردند ساير حكما از تاويل آن عاجز

ماندند مگر درويشي كه خدمت بجاي آورد

وگفت هنوز نگرانست كه ملكش با ديگرانست

خراسان 1266. Khoraſan.

محمود سبكتكين 1267. Sultan Mahmood Sebuktegeen, died A. H. 347.

وفات 1268. death, deceaſe.

جمله 1269. the whole, amount, ſum.

وجود 1270. body, perſon, individual; exiſtence, ſubſtance, eſſence.

چشم 1271. an eye, alſo hope.

چشم خانه 1272. the ſocket of the eye.

ساير 1273. the remainder, all except; alſo the whole.

تاويل 1274. explanation, interpretation, (of dreams, or obſcure points.)

عاجز 1275. defective, weak, hopeleſs, exhauſted; impatient.

نگرستن 1276. to look, behold.

P. 25. l. 34.

نظم

بس نامور كه زير زمين دفن كرده اند

کز هستیش بروی زمین یک نشان نماند
وان پیر لاشه را که سپردند زیر خاک
خاکش چنان بخورد کزو استخوان نماند
زنده است نام فرخ نوشیروان بخیر
گرچه بسی گذشت که نوشیروان نماند
خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر
زان پیشتر که بانگ برآید فلان نماند

نامور 1277. famous, renowned.

زیر 1278. under,

دفن کردن 1279. to bury, inter.

لاشه 1280. for لاش a corpſe.

سپردن 1281. to depoſit, deliver to the charge of another.

کزو 1282. for که ازو that of him.

استخوان 1283. a bone.

فرخ 1284. happy, fortunate.

نوشیروان 1285. Nouſhirvan. King of Perſia.

گذشتن 1286. to paſs, elapſe.

غنیمت 1287. wealth, gain, ſpoil, booty, plunder.

شمردن 1288. to reckon, account.

زان 1289. for ازان from that.

پیشتر 1290 before, prior.

بانگ 1291. cry, clamour, noiſe, ſound, report.

حکایت ٣ TALE. III.

P. 26. l. 43.

ملکزاده را شنیدم که کوتاه بود وحقیر ودیگر برادرانش بلند وخوبروی باری پدرش بکراهیت واستخفاف درروی نظر کرده پسر بفراست دریافت وگفت ای پدر کوتاه خردمند به از نادان بلند نه هرچه بقامت مهتر بقیمت بهتر الشاة نظیفة والفیل جیفة

ملکزاده 1292. a king's ſon.

کوتاه 1293. ſhort, low.

حقیر 1294. ill favored, contemptible, vile, abject.

برادرانش 1295. his brothers.

خوب 1296. good, handſome.

بار 1297. once, a time; باری one time, once.

پدر 1298. father.

کراهیت 1299. diſguſt, hatred, diſlike.

استخفاف 1300. ſlight, diſeſteem.

پسر 1301. a ſon, boy.

فراست 1302. ſagacity, ingenuity.

نادان 1303. ignorant.

قامت 1304. ſtature.

مهتر 1305. higher, greater; chief.

قیمت 1306. price, value.

ARABICK.

الشاة 1307. the ſheep.

نظيفة 1308. clean.

والفيل 1309. and the elephant.

جيفة 1310. unclean.

P. 26. l. 47.

بيت

اقل جبال الارض طور

وانه لاعظم عند الله قدرا ومنزلا

اقل 1311. ſmalleſt, moſt inconſiderable.

جبال 1312. mountains.

الارض 1313. of the earth.

طور 1314. Sinai.

وانه 1315. but certainly it.

لاعظم 1316. in truth is the greateſt.

عند 1317. before.

الله 1318. God.

قدرا 1319. rank.

منزلا 1320. dignity.

P. 26. l. 49.

قطعه

آن شنيدي كه لاغر دانا

گفت روزي بابله فربه

اسپ تازي اگر ضعيف بود

همچنان از طويله خربه

لاغر 1321. lean, thin.

دانا 1322. wiſe.

ابله 1323. a blockhead.

فربه 1324. fat, corpulent.

اسپ 1325. a horſe.

تازي 1326. Arabian. The Arabick language.

ضعيف 1327. weak, infirm, emaciated, powerleſs.

طويله 1328. a ſtable.

خر 1329. an aſs.

P. 26. l. 52

پدر بخنديد و اركان دولت به پسنديدند و

برادران بجان برنجيدند

خنديدن 1330. to laugh.

اركان 1331. pillars. (S. رُكن) اركان دولت the pillars of the ſtate, i. e. the miniſters.

بجان رنجيدن 1332. to mortify to death, or exceedingly.

P. 26. l. 55.

نظم

تا مرد سخن نگفته باشد

عيب و هنرش نهفته باشد

هر بيشه گمان مبر كه خاليست

شايد كه پلنگ خفته باشد

نهفتن 1333. to hide, conceal.

بيشه 1334. a desert.

خالي 1335. empty.

شايد 1336. perhaps; befitting, deserving.

خفتن 1337. to sleep.

P. 27. l. 57.

شنيدم كه آن مدت ملك را دشمني صعب روي نمود
چون دو لشكر روي بهم آوردند اوّل كسيكه اسپ در
ميدان جهانيد آن پسر بود و گفت

صعب 1338. strong, powerful, difficult.

لشكر 1339. an army, troops.

بهم 1340. together, one with another, one against another; rage, anger, indignation.

ميدان 1341. a plain, open field.

جهانيدن 1342, to impel, to cause to leap, to put on full speed, to gallop.

P. 27. l. 60.

قطعه

آن نه من باشم كه روزي جنگ بيني پشت من
آن منم كاندر ميان خاك وخون بيني سري
كانكه جنگ آرد بخون خويش بازي ميكند
روز ميدان آنكه بگريزد بخون لشكري

بيني 1343. you shall see, also the nose.

منم 1344. I am.

كندر 1345. for كاندر that in.

ميان 1346. the midst, middle; waist, loins.

كانكه 1347. for كه آنكه who that.

بازي 1348. play sport.

P. 27. l. 65.

اين بگفت و بر سپاه دشمن زد چندان از مردان
كارديده بينداخت چون پيش پدر آمد زمين
خدمت ببوسيد و گفت

سپاه 1349. a soldier.

مردان 1350. men. S. مرد

كارديده 1351. experienced.

انداختن 1352. to overthrow, to throw, to fling.

بوسيدن 1353. to kiss; also to putrify.

P. 27. l. 67.

قطعه

اي كه شخص منت حقير نمود
تا درشتي هنر نه پنداري
اسپ لاغر ميان بكار آيد
روز ميدان نه گاو پرواري

شخص 1354. a person, body, individual.

منت 1355. I to you.

درشتي 1356. severity, morosenesss, fierceness, force.

پنداشتن 1367. to suppose, think.

روز ميدان 1358. the day of battle.

گاو 1359. an ox, bull, cow.

پرواري 1360. fatted, crammed, the ſame as پرورده

P. 28, l. 70.

آورده اند که سپاه دشمن بسيار بود و اينان اندك
طايفه آهنگ گريز کردند پسر نعره بزد و گفت اي
مردان بکوشيد تا جامهٔ زنان نپوشيد سوارانرا
بگفتن او تهور زيادت گشت و بيکبار حمله کردند
شنيدم که دران روز بر دشمن ظفريا فتند ملك سرو
چشمش ببوسيد و درکنارش گرفت و هر روز نظر
بيش کرد تا ولي عهد خويش کرد برادران حسد
بردند و زهر د رطعامش کردند خواهرش از غرفه
بديد دريچه برهم زد پسر دريافت ودست از
طعام بازکشيد و گفت محالست که هنرمندان
بميرند و بي هنران جاي ايشان گيرند

ايشان 1361. theſe. S. اين

اندك 1362 few.

نعره 1363. clamour, vociferation.

زن 1364. a woman, a wife.

سوار 1365. a horſeman, a trooper.

P. سواران cavalry.

تهور 1366. rage, fury, intrepidity.

زيادت 1367. augmentation, increaſe, ſurplus.

حمله 1368. an attack, aſſault.

ظفر 1369. victory.

کنار 1370. an embrace, the boſom; alſo a part, ſide, brink, edge, ſhore, beach.

ولي عهد 1371. heir apparent, acknowledged ſucceſſor; vicegerent.

حسد 1372. envy, malevolence.

زهر 1373. poiſon, venom.

طعام 1374. food, victuals.

خواهر 1375. a ſiſter.

غرفه 1376. an upper apartment.

دريچه 1377. a window.

برهم زدن 1378. to ſtrike together.

بازکشيدن 1379. to draw back.

محال 1380. impoſſible, abſurd.

P. 28. l. 78.

بيت

کس نيايد بزير سايهٔ بوم
ورهما ازجهان شود معدوم

بوم 1381. an owl; alſo country, region, ſoil, ground.

هما 1382. the Homâ is a fabulous bird of happy omen, it being pretended that on whomſoever it caſts its ſhadow he becomes a king.

معدوم 1383. annihilated.

P. 28. l. 80

پدر را ازين حالت آگاهي دادند برادرانش
را بخواند و گوشمالي بواجبي داد پس هريکي
را از اطراف بلاد حصه مرضي معين کرد تا فتنه

فرو نشست ونزاع برخاست وگفته اند ده درویش
در گلیمی بخسپند ودو پادشاه در اقلیمی در
نگنجند.

آگاهي 1384. apprifal, intelligence, information.

دادن 1385. to give.

گوشمالي 1386. reprimand; litterally, rubbing the ears.

واجبي 1387. befitting, proper.

اطراف 1388. fides, quarters, territories, S. طرف

بلاد 1389. countries, cities. S. بلده

حصه 1390. a part, fhare, portion.

مرضي 1391. agreeable, acceptable.

نزاع 1392. quarrel, ftrife, contention.

برخاستن 1393. to ftop, to ftand ftill; alfo to excite, ftir up, rife, arife, make infurrection.

ده 1394. ten.

گليم 1395. a blanket. گليمي a fingle blanket.

خسپيدن 1396. to fleep, to lie down.

گنجيدن 1397. to contain, to hold.

P. 29. l. 84.

قطعه

نيم ناني گر خورد مرد خداي
بذل درويشان كند نيم دگر
ملك اقليمي بگيرد پادشاه
همچنان در بند اقليمي دگر

نيم 1398. half.

بذل 1399. a gift, prefent; liberality, expence, ufe.

بند 1400. imagination, hope, affection, wifh; trick, deceit, art, fleight; a ligature, band, a joint.

حكايت ۴ TALE. IV.

P. 29. l. 88.

طايفه دزدان عرب بر سر كوهي نشسته بودند
ومنفذ كاروان بسته ورعيت بلدان از مكايد
ايشان مرعوب ولشكر سلطان مغلوب بحكم
آنكه ملاذي منيع از قلّه كوهي بدست آورده
بودند وملجا وماواي ساخته مدبران ممالك
آن طرف در دفع مضرت ايشان مشورت كردند
اگر اين طايفه برين نسق روزگاري مداومت
نمايند مقاومت ايشان ممتنع گردد

دزد 1401. a thief, robber. P. دزدان

منفذ 1402. a paffage, road.

كاروان 1403 a caravan.

رعيت 1404. a fubject, peafant, inhabitant. P. رعايا

بلدان 1405 cities, countries. S. بلده

مكايد 1406 tricks, deceits, artifices, ftratagems, S. كيد

مرعوب 1407. diftreffed, terrified.

مغلوب 1408. discomfited, defeated, conquered.

منيع 1409. inaccessible, impenetrable, impregnable.

قلّه 1410. summit; acclivity.

ملجا 1411. an asylum, a place of refuge, a retreat.

ماوا 1412. a dwelling, residence, settlement.

مدبّر 1413. a counsellor, governor.

ممالك 1414. Kingdoms.

دفع 1415. repulsion, removal.

مضرت 1416. detriment, damage, injury.

مشورت 1417. consultation.

نسق 1418. manner, state, usage.

مداومت 1419. continuance.

مقاومت 1420. opposition, resistance.

ممتنع 1421. impossible, prohibited.

P. 29. l. 94.

مثنوي

درختي كه اكنون گرفتست پاي
بنيروي شخصي برآيد زجاي
ورش همچنان روزگاري هلي
بگردونش از بيخ بر نگسلي
سرچشمه شايد گرفتن بميل
چو پر شد نشايد گذشتن بپيل

اكنون 1422. now, at this time.

نيرو 1423. strength, power.

ورش 1424. for وا گرش and if it.

هلي 1425. you desist.

گردون 1426. a windlass; also the world, fortune.

بيخ 1427. a root.

گسليدن 1428. to break, to tear up, to burst.

چشمه 1429. fountain, source, spring. سرچشمه a spring-head.

ميل 1430. a bodkin, surgeon's probe.

پيل 1431. elephant.

P. 30. l. 98.

سخن برين مقرر شد كه يكي را بتجسس ايشان بر
گماشتند وفرصت نگاه هداشتند تا وقتي كه برقومي
رانده بودند وبقعه خالي مانده تني چند از
مردان واقعه ديده وجنگ آزموده رابفرستادند
تا در شعب جبل پنهان شدند شبانگاه كه دزدان
باز آمدند سفر كرده وغارت آورده سلاح
بگشادند وغنايم بنهادند نخستين دشمني كه بر
سر ايشان تاخت خواب بود چندانكه پاسي از
شب بگذشت

مقرر 1432. settled, fixed, agreed, determined.

تجسس 1433. search, inquiry, exploration.

گماشتن 1434. to detach, depute.

فرصت 1435. opportunity, time, conveniency, leisure.

قوم 1436. a tribe, people, nation.

راندن 1437. to attack, drive, expel.

بقعه 1438. cave, den, dwelling place.

تن 1439. the body, person, تني چند a small body of men, a party, detachment.

واقعه ديده 1440. experienced.

جنگ آزموده 1441. tried in battle.

شعب 1442. a path through mountains.

جبل 1443. a mountain.

پنهان شدن 1444. to be hidden, concealed.

شبانگاه 1445. the night time.

سفر 1446. a journey.

غارت 1447. plunder, spoil, prey.

سلاح 1448. arms, armour.

كشادن 1449. to open, pull off, lay aside; to conquer.

غنايم 1450. spoils. S. غنيمت.

نخستين 1451. the first.

پاس 1452. watch, guard, defence, protection.

P. 30. l. 105.

بيت

قرص خورشيد در سياهي شد

يونس اندر دهان ماهي رفت

قرص خورشيد 1453. the sun's disk.

سياهي 1454. blackness, shade, shadow.

يونس 1455. the prophet Jonas.

ماهي 1456 a fish.

P. 30. l. 106.

مردان دلاوران از كمين بدر جستند و دست هيه را يكان يكان بركتف بستند بامدادان بدرگاه ملك حاضر آوردند همه را بكشتن اشارت فرمود • اتفاقا دران ميان جواني بود كه ميوهٔ عنفوان شبابش نو رسيده و سبزهٔ گلستان عذارش نو دميده يكي از وزرا پاي تخت ملك بوسه داد و روي شفاعت بر زمين نهاد و گفت اين پسر هنوز از باغ زندگاني بر نخورده و از ريعان جواني تمتع نيافته توقع بكرم و اخلاق خداوندي آنست كه بخشيدن خون او بر بنده منت نهد ملك روي ازين سخن در هم كشيد و موافق راي بلندش نيامد و گفت

دلاور 1457. bold, gallant, brave.

كمين 1458. An ambush.

بدر 1459. without, out of doors.

جستن 1460. to spring, leap, jump.

يكان يكان 1461. one by one, one after the other.

كتف 1462. a shoulder.

بامدادان 1463. in the morning, the next morning, on the morrow.

حاضر 1464. prefent, ready, prompt.

اتفاقا 1465. accidentally, by chance.

عنفوان 1466. the vigour, flower of youth.

شباب 1467. youth.

سبزه 1468. verdure, green herb, herbage.

دميدن 1469. to blow, to expand, to grow up (herbage;) to appear (the dawn.)

بوسه دادن 1470. to kifs.

شفاعت 1471. interceffion, mediation.

باغ 1472. a garden.

زندگاني 1473. life, life time.

بر 1474. fruit; alfo bofom; upon.

ريعان 1475. vigour, flower of youth.

تمتع 1476. enjoyment, gratification.

توقع 1477. hope.

بخشيدن 1478. to beftow, to diftribute, to pardon.

منت نهادن 1479. to confer an obligation.

راي بلند 1480. exalted underftanding.

P. 31. l. 116.

بيت

پرتو نيكان نگيرد هركه بنيادش بدست

تربيت نا اهل را چون گردكان بر گنبدست

بنياد 1481. foundation, bafis, edifice, fabric.

نااهل 1482. worthlefs, vile, mean.

گردكان 1483. a walnut.

گنبد 1484. dome, tower, arch, vault; the fame as گنبذ

P. 31. l. 119.

نسل وتبار ايشان منقطع كردن اوليترست و بيخ وبنياد ايشان بر آوردن بهتركه آتش نشاندن و اخگر گذاشتن و افعي كشتن و بچه نگاهداشتن كار خردمندان نيست

نسل 1485. offspring.

تبار 1486. family, tribe, nation.

منقطع 1487. cut off, exterminated,

آتش 1488. fire.

نشاندن 1489. to quench, to extinguifh; to plant, place, fix, to feat:

اخگر 1490. a fpark of fire.

گذاشتن 1491. to leave, quit.

افعي 1492. a fnake, ferpent.

بچه 1493. the young of any animal.

P. 32. l. 122.

قطعه

ابر اگر آب زندگي بارد

هرگز از شاخ بيد بر نخوري

با فرومایه روزگار مبر
کزني بوريا شكر نخوري

آب 1494. water.

باريدن 1495. to rain.

هرگز 1496. never.

بيد 1497. the willow.

فرومايه 1498. low, mean, base-born, ignoble.

ني 1499. a reed, flute, pipe, tube.

بوريا 1500. a mat.

P. 32. l. 125.

وزيرايي سخن بشنيد طوعا وكرها به پسنديد و بر حسن رأي ملك آفرين خواند وگفت آنچه خداوند دام ملكه فرمود عين حقيقتست كه اگر در سلك صحبت آن بدان تربيت يافتي يكي از ايشان شدي اما بنده اميدوارست كه بصحبت صالحان تربيت پذيرد وخوي خردمندان گيرد هنوز طفلست وسيرت بغي وعناد آن گروه هرنها دوي متمكن نشده است

طوعا وكرها 1501. reluctantly.

حسن راي 1502 just underſtanding, true obſervation.

آفرين 1503. praiſe, alſo creating.

آنچه 1504. whatever.

دام ملكه 1505. may his kingdom be eternal.

سلك 1506. a ſtring, ſeries, order, train.

اميدوار 1507. hopeful, expectant.

صالح 1508. a man of probity; good, fit, apt, proper, juſt.

پذيرفتن 1509. to accept, receive.

طفل 1510. a child, infant.

بغي 1511. rebellion, violence, injuſtice.

عناد 1512. perverſeneſs, obſtinacy,

گروه 1513. crowd, body of men, troop, company, band.

نهاد 1514. habit, conſtitution, nature.

متمكن 1515. placed, eſtabliſhed, inhabiting, reſiding.

P. 32. l. 130.

ودر حديثست كه ما من مولود الا وقد يولد علي فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه وينصرانه و يمجسانه

حديث 1516. Hadees, the Traditions of the ſayings of Mahommed.

ARABICK

ما 1517. not.

من مولود 1518. from birth.

الا 1519. but, except.

وقد 1520. of a truth, certainly.

يولد 1521. born.

علي فطرة الاسلام 1522. with a diſpoſition to Iſlamiſm, or the faith.

ثم 1523. after that.

ابواه 1524. his parents.

یهودانه 1525. make him a Jew.

ینصرانه 1526. make him a Christian.

یمجسانه 1527. make him a Magian.

P. 32. l. 134.

قطعه

با بدان یار گشت همسر لوط
خاندان نبوتش گم شد
سگ اصحاب کهف روزی چند
پی نیکان گرفت و آدم شد

همسر 1528. an equal, associate, spouse.

لوط 1529. Lot.

خاندان 1530. family, race, posterity.

نبوت 1531. the gift of prophecy.

گم 1532. lost, forfeited.

سگ 1533. a dog.

اصحاب کهف 1534. the companions of the cave; the seven sleepers.

آدم 1535. a man. Adam.

P. 33. l. 136.

این بگفت وطایفهٔ از ندمای ملک باو بشفاعت یار شدند تا ملک از سر خون او درگذشت و گفت بخشیدم اگرچه مصلحت ندیدم

ندما 1536. courtiers. S. ندیم

رباعي

دانی که چه گفت زال با رستم گرد
دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد
دیدیم بسی آب ز سرچشمهٔ خرد
چون بیشتر آمد شتر و بار ببرد

زال 1537. Zal, the father of Rustam; also an old woman.

رستم 1538. Rustam, the most renowned hero amongst the Persians.

گرد 1539. A hero.

خرد 1540. little, small.

بیشتر 1541. larger, greater, more.

شتر 1542. a camel.

P. 33. l. 141.

فی الجمله وزیر پسر را بخانه برد و بناز ونعمت بپرورد واستاد ادیب بتربیتش نصب کرد تا حسن خطاب ورد جواب وسایر آداب ملوکش بیاموختند تا در نظر همگنان پسندیده آمد باری وزیر از شمایل واخلاق او در حضرت ملک شمه میگفت که تربیت عاقلان دروی اثر کرده است وجهل قدیم از جبلت او بدر برده ملک را از این سخن تبسم آمد و گفت.

عاقبت گرگ زاده گرگ شود
گرچه با آدمي بزرگ شود

خانه 1543. houfe, home.

ناز 1544. affection, fondnefs, blandifhment, coquetry, amorous playfulnefs, feigned difdain.

استاد 1545. a teacher, tutor.

اديب 1546. a preceptor,

نصب كردن 1547. to appoint, eftablifh, fix, erect, plant.

حسن خطاب 1548. elegance of language, polite converfation, eafy addrefs.

رد جواب 1549. refutation, replication; replying.

همگنان 1550. all, every one.

شمايل 1551. talents, abilities, virtues.

شمه 1552. fome, a few, a little.

عاقل 1553. wife, a wife man.

جبلت 1554. nature, innatenefs, conftitution.

تبسم 1555. a fmile, fimper.

عاقبت 1556. end, conclufion, cataftrophe.

گرگ زاده 1557. a wolf's whelp.

بزرگ 1558. big, large, great.

P. 34. l. 149.

سالي دو برين برآمد طايفه اوباش محله دراو پيوستند وعقد مرافقت بستند تا بوقت فرصت وزيررا بادو پسرش بكشت و نعمت بيقياس برداشت ودر مغارهٔ دزدان بجاي پدر بنشست وعاصي شد ملك را خبر كردند ملك دست تحير بدندان گرفت و گفت

اوباش 1559. a vagabond, vagrant.

محله 1560. a ftreet, quarter, ward.

پيوستن 1561. to join, unite, adhere.

مرافقت 1562. affociation, fociety, intimacy.

مغاره 1563. a den, cavern.

عاصي 1564. refractory, ftubborn, a finner, criminal, rebel.

دندان 1565. a tooth.

P. 34. l. 153.

نظم

شمشير نيك از آهن بد چون كند كسي
ناكس بتربيت نشود اي حكيم كس
باران كه در لطافت طبعش خلاف نيست
در باغ لاله رويد و در شوره بوم خس
زمين شور سنبل بر نيارد
درو تخم عمل ضايع مگردان
نكوئي با بدان كردن چنانست
كه بد كردن بجاي نيك مردان

آهن 1566. iron.

ناكس 1567. mean, base, ignoble, unmanly.

لطافت 1568. graciousness, grace, fair means, benignity; gracefulness, delicacy.

طبع 1569. nature, disposition, temperament.

روئيدن 1570. to grow, to vegetate.

شور 1571. barren soil, salsuginous, salt, brackish; commotion, agitation, distraction of mind.

خس 1572. a weed.

عمل 1573. work, labour, action, office, performance, practice.

ضايع 1574. wasting; also wandering, straying, lost.

نكوئي 1575. kindness, goodness.

حكايت ٥ TALE. V.

P. 35. l. 162.

سرهنك زاده را بر در سراي اغلمش ديدم كه عقل وكياستي وفهم وفراستي زايد الوصف داشت هم از عهد خردي آثار بزركي در ناصيه او پيدا

سرهنك 1576. a commander, officer, chief of any kind.

زاده 1577. A son; born, begotten.

سراي 1578. a palace, house, tenement, inn.

اغلمش 1579. *Ughlumish*, a descendent of Jungaiz Khan, reigned in Turkestan in A. H. 656.

كياست 1580. sagacity, ingenuity.

فهم 1581. understanding, comprehension.

فهميدن 1582. to understand.

زايد الوصف 1583. beyond description.

هم 1514. also, together, likewise, in the same manner, equally.

خردي 1585. smallness, infancy.

بزركي 1586. greatness, adultness.

ناصيه 1587. the forehead.

پيدا 1588. manifest, open, clear, evident; also, invention, discovery, publication.

P. 35. l. 166.

بيت

بالاي سرش ز هوشمندي

ميتافت ستاره بلندي

بالا 1589. above, upon, over, upwards; stature, height.

هوشمندي 1590. wisdom, understanding.

تافتن 1591. to shine, glitter, to spin, to twist, to turn away the face, to decline.

ستاره 1592. a star.

بلندي 1593. sublimity, height.

P. 35. l. 168.

في الجمله مقبول سلطان آمد كه جمال صورت و كمال معني داشت وحكيما كفته اند توانكري

بهنرست نه بمال بزرگی بعقلست نه بسال ابنای
جنس او بر و حسد بردند و بخیانتی متهم کردند
و در کشتن او سعی بیفایده نمودند

مقبول 1594. approved.

صورت 1595. form, ſhape, image, face, countenance.

توانگری 1596. wealth.

مال 1597. goods, poſſeſſions, eſtate, wealth, property, riches.

خیانت 1598. perfidy, treaſon, diſhoneſty.

متهم 1599. accuſed, arraigned, accuſed falſely.

سعی 1600. endeavour, attempt; exertion.

فایده 1601. profit, advantage, بیفایده fruitleſs, unſucceſsful.

P. 35. l. 172.

مصراع

دشمن چه کند چو مهربان باشد دوست

مهربان 1602. benevolent, beneficent, friendly, favouriug, preſerver, defender.

P. 35. l. 174.

ملک پرسید که موجب خصمی ایشان درحق تو
چیست گفت درسایهٔ دولت خداوندی همگنانرا
راضی کردم مگر حسودرا که راضی نمیشود الا بزوال
نعمت من دولت و اقبال خداوندی باد

خصمی 1603. enmity, contention.

راضی 1604. ſatisfied, contented.

حسود 1605. envious, malignant.

زوال 1606. declination, decline.

اقبال 1607. good fortune, auſpices.

باد 1608. be it.

P. 36. l. 177.

نظم

توانم آنکه نیازارم اندرون کسی
حسودرا چه کنم کوز خود برنج درست
بمیر تا برهی ای حسود کین رنجیست
که از مشقت او جز بمرگ نتوان رست
شوربختان بآرزو خواهند
مقبلانرا زوال نعمت و جاه
گر نبیند بروز شپره چشم
چشمهٔ آفتاب را چه گناه
راست خواهی هزار چشم چنان
کور بهتر که آفتاب سیاه

اندرون 1609. inwardly, withinſide, internal; mind, heart.

رنج 1610. diſtreſs.

رهیدن 1611. to releaſe, to liberate, to deliver from danger.

کین 1612. for که این that this.

مشقت 1613. affliction, adverſity, misfortune.

مرگ 1614. death.

رستن 1615. to be liberated, to escape.

شوربخت 1616. unfortunate, wretched, infamous.

آرزو 1617. wish, desire, inclination.

خواستن 1618. to want, require, desire, wish.

مقبل 1619. prosperous, fortunate, successful.

P. مقبلان

جاه 1620. rank, dignity.

شپره 1621. a bat, the bird of night.

هزار 1622. a thousand.

کور 1623. blind.

P. 37. l. 189.

حکایت ٦ TALE. VI.

یکي را از ملوک عجم حکایت کنند که دست تطاول

بمال رعیت دراز کرده بود وجور واذیت آغاز کرده

خلق از مکاید ظلمش درجهان برفتند و از کربت

جورش راه غربت گرفتند چون رعیت کم شد

ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت وخزینه تهي ماند و

دشمنان از هرطرف زور آوردند

دراز 1624. long, extended, extensive.

جور 1625. violence, oppression, injury.

اذیت 1626. wrong, damage, injury, oppression, molestation.

آغاز 1627. beginning, commencement.

خلق 1628. people; also creation.

ظلم 1629. tyranny, violence, oppression.

کربت 1630. distress, affliction.

کم 1631. few; with paish, کُم sleeve of a garment.

ارتفاع 1632. elevation, exaltation, carrying off.

ولایت 1633. country, territory, dominion.

نقصان 1634. diminution, deficiency, loss.

خزینه 1635. Treasury.

زور 1636. strength, power, force, violence.

P. 37. l. 194.

قطعه

هرکه فریادرسي روز مصیبت خواهد

گو در ایام سلامت بجوانمردي کوش

بنده حلقه بگوش ار ننوازي برود

لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

فریادرسي 1637. assistance, redress of grievance.

مصیبت 1638. adversity, disaster, calamity, misfortune.

جوانمردي 1639. humanity, courage.

حلقه بگوش 1640. an ear-ring, which formerly distinguished servants; a servant, slave.

ار 1641. for اگر if.

نواختن 1642. to soothe, caress, fondle, to praise, flatter, to blow or beat any musical instrument.

بیگانه 1643. a stranger, foreigner, alien.

P. 37. l. 199.

روزي در مجلس او كتاب شاهنامه همي خواندند
در زوال مملكت ضحاك وعهد فريدون وزير ملك
را پرسيد كه فريدون گنج وملك وحشم نداشت برو
پادشاهي چگونه مقرر شد گفت آنچنانكه شنيدي
خلقي برو بتعصب گرد آمدند وتقويت كردند پادشاهي
يافت وزير گفت چون گرد آمدن خلق موجب
پادشاهيست تو خلق را چرا پريشان ميكني مگر سر
پادشاهي نداري

شاهنامه 1644. the Shahnameh, of Firdowſee.

ضحاك 1645. Zohac, king of Perſia.

حشم 1646. ſervants, attendants, pomp, magnificence.

چگونه 1647. what manner.

همچنانكه 1648. after that manner.

تعصب 1649. partiality, attaching, making one contented: alſo obſtinacy.

گرد آمدن 1650. to aſſemble, collect together, to meet together.

تقويت 1651. corroboration, confirmation, ſtrengthening, comforting. recruiting,

P. 38. l. 205.

بيت

همان به كه لشكر بجان پروري
كه سلطان بلشكر كند سروري

بجان پروردن 1652. to cheriſh as one's own ſoul.

سروري 1653. chiefſhip, command, government.

P. 38. l. 207.

گفت موجب گرد آمدن سپاه و رعيت چيست گفت
پادشاه را عدل بايد تا برو گرد آيند ورحمت تا در سايهٔ
دولتش ايمن نشينند وترا اين هردو نيست

عدل 1654. juſtice, equity, rectitude, juſt, equitable.

ايمن 1655. ſafe, free, void of care.

ترا 1656. thee, to thee.

هردو 1657. both.

P. 38. l. 210.

مثنوي

نكند جور پيشه سلطاني
كه نيايد ز گرگ چوپاني
پادشاهي كه طرح ظلم فكند
پاي ديوار ملك خويش بكند

جورپيشه 1658. one who practiſes violence, a tyrant.

سلطاني 1659. royalty, kingſhip.

چوپاني 1660. the office of a ſhepherd.

طرح 1661 placing, fixing, eſtabliſhing, poſition, diſpoſition, manner, rule, inſtitution; alſo impoſition.

P.

فکندن 1662. to introduce, eſtabliſh, do, make; to throw.

کندن 1663. to dig, raze, ſap, to deſtroy, diſſolve.

P. 38. l. 213.

ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد بند فرمود و بزندان فرستاد بسی بر نیامد که بني عم سلطان بمنازعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند و ملک پدر خواستند قومیکه از دست تطاول او بجان آمده بودند و پریشان شده برایشان گرد آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرفش بدر رفت

ناصح 1664. a monitor.

بند فرمودن 1665. to order into confinement, to order to be ſeized, to commit.

زندان 1666. a priſon.

عم 1667. Uncle, father's brother.

منازعت 1668. conteſt, litigation.

بجان آمدن 1669. to be in the utmoſt danger, or diſtreſs.

تصرف 1670. poſſeſſion, uſe.

بدر رفتن 1671. to depart, to go out.

P. 39. l. 219.

قطعه

پادشاهي کو روا دارد ستم بر زیر دست
دوستدارش روز سختي دشمن زور آورست

با رعیت صلح کن وز جنگ خصم ایمن نشین
زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکراست

کو 1672. for که او that he.

روا داشتن 1673. to allow, to permit.

ستم 1674. tyranny, extortion, oppreſſion.

دوستدار 1675. a friend.

سختي 1676. adverſity, indigence, hardneſs, vehemence.

زورآور 1677. powerful.

صلح 1678. peace, reconciliation.

وز 1679. for واز and from.

خصم 1680. enemy.

زانکه 1681. for ازانکه becauſe that.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 39. l. 225.

پادشاهي با غلام عجمي در کشتي نشسته بود غلام دیگر دریا ندیده بود و محنت کشتي نیازموده گریه و زاري آغاز کرده ولرزه براندامش افتاد چندانکه ملاطفت کردند آرام نگرفت ملک را عیش ازو منغض شد چاره نمیدانستند

غلام 1982. a ſlave, ſervant, boy.

عجمي 1683. Perſian.

کشتي 1684. a boat, ſhip, veſſel.

دريا 1685. river, sea.

محنت 1686. misery, trouble, inconvenience, labour.

گريه 1687. plaint, lamentation, crying.

لرزه 1688. tremor.

اندام 1989. the body.

ملاطفت 1690. graciousness, favor, courtesy.

آرام 1691. ease, quiet, rest, tranquillity.

آرام گرفتن 1692. to be pacified, to become calm.

منغص 1693. disturbed, disappointed.

چاره 1694. remedy.

P. 39. l. 229.

حكيمي دران كشتي بود گفت اگر فرمايي من اورا
خاموش كنم پادشاه گفت غايت لطف باشد حكيم
فرمود تا غلام را بدريا انداختند باري چند
غوطه خورد مويش بگرفتند وسوي كشتي آوردند
بهردودست در دنبال كشتي آويخت چون برآمد
بگوشه بنشست وقرار يافت ملك را پسنديده
آمد گفت درين چه حكمتست گفت اول محنت
غرق شدن نچشيده بود قدر سلامتي نميدانست
همچنين قدر عافيت كسي داند كه بمصيبت گرفتار
آيد

خاموش 1695. silent.

غايت 1696. end, extremity, termination, the utmost.

غوطه خوردن 1697. to dive, plunge, dip, غوطه a plunge.

سوي 1698. side, part, towards.

دنبال 1699. the tail, stern, the rudder.

گوشه 1700. a corner, angle.

قرار 1701. constancy, stability, quiet, rest.

غرق 1702. drowning, immersion, shipwreck.

چشيدن 1703. to taste.

قدر 1704. value, worth, quantity, rank, dignity, office; also fate, destiny.

عافيت 1705. safety, health, salubrity.

گرفتار آمدن 1706. to be taken prisoner, to be caught.

P. 46. l. 237.

قطعه

اي سير ترا نان جوين خوش ننمايد
معشوق منست آنكه بنزديك تو زشتست
حوران بهشتي را دوزخ بود اعراف
از دوزخيان پرس كه اعراف بهشتست

سير 1707. *fair*, full.

جوين 1708. of barley.

زشت 1709. deformed, ugly.

حور 1710. a nymph of paradise.

دوزخ 1711. hell دوزخيان the inhabitants of hell.

اعراف 1712. purgatory.

P. 40. l. 242.

بيت

فرقست ميان آنكه يارش در بر
با انكه دو چشم انتظارش بر در

فرق 1713. separation, difference; the head, top of any thing.

انتظار 1714. desire, expectation, anxious wish, waiting.

حكايت ٨ TALE VIII.

P. 40. l. 245.

هرمز تاجدار را گفتند از وزيران پدر چه خطا ديدي كه بند فرمودي گفت خطائي معلوم نكردم وليكن ديدم كه مهابت من در دل ايشان بيكرانست و بر عهد من اعتماد كلي ندارند ترسيدم كه از بيم گزند خويش قصد هلاك من كنند پس قول حكما را كار بستم كه گفته اند

هرمز 1715. Hormuz, King of Persia.

تاجدار 1716. wearing a crown, a king.

خطا 1717. crime, sin, fault, error.

معلوم 1718. known, clear, evident. علم

مهابت 1719. terror, fear, dread, majesty, gravity, sway, authority.

كران 1720. boundary بيكران beyond bounds, immense, infinite.

كلي 1721. wholly, entirely.

ترسيدن 1722. to fear.

بيم 1723. fear, apprehension, dread.

گزند 1724. damage, hurt, injury, loss,

قصد 1725. endeavour, attempt, intention.

هلاك 1726. ruin, perdition, slaughter, death.

قول 1727 a word, saying, agreement, bargain.

كار بستن 1728. to act, to perform.

P. 41 l. 250.

قطعه

از ان كز تو ترسد بترس اي حكيم
وگر با چو او صد برائي بجنگ
نه بيني كه چون گربه عاجز شود
بر آرد بچنگال چشم پلنگ
ازان مار برپاي راعي زند
كه ترسد سرش را بكوبد بسنگ

چنگال 1729. claws, talons, fingers.

ازان 1730. from that, thence, on that account.

مار 1731. a snake, serpent.

راعي 1732. a shepherd, pastor, guardian,

كوفتن 1733. to strike, bruise, pound, bray, to mince.

حكايت ٩ TALE IX.

P. 41. l. 255.

يكي از ملوك عرب رنجور بود در حالت پيري اميد از زندگاني قطع كرده نا گاه سواري از در در آمد و بشارت آورد كه فلان قلعه را بدولت خداوندي كشاديم و دشمنان اسير شدند و سپاه و رعيت آن طرف

بجهلگي مطيع فرمان گشتند چون اين سخن
بشنيد نفسي سرد برآورد وگفت اين مژده
مرا نيست دشمنانم راست يعني وارثان مملکت

رنجور 1734. sick, infirm, afflicted.

قطع کردن 1735. to cut off, amputate, terminate, conclude, to travel, to infest (a road.)

ناگاه 1736. suddenly, unexpectedly.

بشارت 1737. glad tidings.

قلعه 1738. a fort, castle, fortress.

جهلگي 1739. completely, altogether.

مطيع 1740. obedient.

سرد 1741. cold, weak, feeble.

مژده 1742. good news.

وارثان 1743. heirs. S. وارث

P. 42. l. 261.

قطعه

بدين اميد بسر شد دريغ عمر عزيز
که آنچه در دلم هست از درم فراز آيد
اميد بسته برآمد ولي چه فايده زانکه
اميد نيست که عمر گذشته باز آيد

بسر شدن 1744. to be finished, concluded, fulfilled, attained.

درم 1745. my gate.

فراز آمدن 1746. to come out, to depart.

P. 41. l. 264.

قطعه

کوس رحلت بکوفت دست اجل
اي دو چشمم وداع سر بکنيد
اي کف دست وساعد و بازو
همه توديع يکدگر بکنيد
بر من افتاده مرگ دشمن کام
آخر اي دوستان گذر بکنيد
روزگارم بشد بنادانی
من نکردم شما حذر بکنيد

وداع 1747. farewell, adieu.

کف دست 1748. palm of the hand.

ساعد 1749. the arm from the wrist to the elbow, the fore-arm.

بازو 1750. the arm; or the upper part of it; strength, power.

توديع 1751. bidding adieu, dismissing; also placing, depositing.

يکدگر 1752. one another.

گذر کردن 1753. to pass over, cross.

نادانی 1754. ignorance, folly.

شما 1755. you.

حذر 1756. caution, warning, prudence, abstinence.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 42. l. 270.

سالي برباليں تربت يحيي پيغمبر عليه السلام معتکف بودم در جامع دمشق يکي از ملوک عرب که به بي انصافي موصوف بود اتفاق بزيارت آمد ونماز کرد وحاجت خواست

سالي 1757. one year, a certain year.

بالين 1758. a pillow, cushion.

تربت 1759. a grave, tomb.

يحيي 1560. *Yâhyâ*, proper name, (John.)

پيغمبر 1761. a prophet.

عليه السلام 1762. upon whom be peace.

جامع 1763. a great mosque, where the prayer called خطبه is repeated on fridays(in contradistinction to مسجد which signifies a smaller mosque, where the *Khotbeh* is not read.)

دمشق 1764. Damascus.

بي انصافي 1765. injustice.

موصوف 1766. described.

زيارت 1767. a pilgrimage, a visit.

نماز 1768. prayer.

P. 43. l. 273.

بيت

درويش وغني بندهٔ اين خاک درند
و انانکه غني ترند محتاج ترند

غني 1769. rich, copious, abundant.

آنان 1770. they.

محتاج 1771. indigent, necessitous, in want.

P. 43. l. 275.

انگه روي بمن کرد وگفت از انجاکه همت درويشان است وصدق معامله ايشان خاطري همراه من کنيد که از دشمن صعب انديشناکم گفتم بررعيت ضعيف رحمت کن تا از دشمن قوي زحمت نه بيني

ازانجا 1772. because.

صدق 1773 truth, veracity, sincerity.

معامله 1774. business, affair, trade, commerce, traffic.

همراه 1775. along with, accompanying.

انديشناک 1776. thoughtful.

قوي 1777. strong, powerful, potent.

زحمت 1778. disquietude, inconvenience, grief.

P. 43. l. 280.

نظم

ببازوان توانا وقوت سر دست
خطاست پنجهٔ مسکين ناتوان بشکست
نترسد آنکه برافتاده گان نبخشايد
که گر زپاي درآيد کسش نگيرد دست
هرانکه تخم بدي کشت وچشم نيکي داشت

دماغ بيهده پختت وخيال باطل بست

زگوش پنبه برون آورد داد خلق بده

وگر تومي ندهي داد روز دادي هست

بازوان 1779. arms. S. بازو

توانا 1780. power, ſtrength, ability.

سردست 1781. the wriſt.

پنجه 1782. the five fingers.

ناتوان 1783. weak, helpleſs.

شكستن 1784. to break.

افتادگان 1785. thoſe who have fallen into diſtreſs, labouring under miſfortune.

ازپاي درآمدن 1786. to fall into diſtreſs, or decay.

كسش 1787. any one his.

هرانكه 1788. whoſoever.

بدي 1789. wickedneſs, vice, badneſs.

كشتن 1790. to ſow, to till.

دماغ 1791. brain; alſo marrow, pith.

بيهده 1792. vain, futile, abſurd, fooliſh.

پختن 1793. to do, to perform, to imagine, to dreſs victuals, to boil, to ripen.

باطل 1794. falſe, fooliſh, abſurd,

پنبه 1795. cotton.

داد 1796. juſtice.

روزداد 1797. the day of retribution, the day of judgment.

P. 44. l. 288.

مثنوي

بني آدم اعضاي يكديگرند

كه در آفرينش زيك گوهرند

چو عضوي بدرد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

توكز محنت ديگران بيغمي

نشايد كه نامت نهند آدمي

بني آدم 1798. the ſons of Adam, mankind, the human race.

اعضا 1799. members, limbs. S. عضو

آفرينش 1800. creation, formation.

زيك 1801. for ازيك of one, of the ſame.

گوهر 1802. ſubſtance, eſſence, form, race, family; jewel, gem, pearl.

عضو 1803. a limb, member. عضوي a ſingle member.

درد 1804. pain, grief, diſeaſe.

عضوها 1805. members, limbs. S. عضو

نامت 1806. thy name.

حكايت ١١ TALE XI.

P. 44. l. 293.

درويش مستجاب الدعوات در بغداد پديد آمد

حجاج یوسف بخواندش وگفت دعاي خیر برمن کن
گفت خدایا جانش بستان گفت از بهر خدا این چه
دعاست گفت دعاي خیرست ترا و جمله مسلمانان را

مستجاب الدعوات 1807. whose prayer was granted.

بغداد 1808. Bughdad, (vulg. Bagdád.)

پدید آمدن 1809. to appear.

حجاج یوسف 1810. Hûjâj Yûsuf was Governor of Arabian Irak under the Khalif Abdalmalek, A. H. 65.

خدایا 1811. O God.

ستاندن 1812. to take, seize.

از بهر خدا 1813. for God's sake.

مسلمانان 1814. the same as مسلمین the moslems S. مسلمان

P. 44. l. 297.

مثنوي

اي زبردست زیردست آزار
گرم تاکي بماند این بازار
بچه کار آیدت جهانداري
مردنت به که مردم آزاري

زبردست 1815. powerful, tyrannical.

آزار 1816. vexation, molestation, injury, sickness, grief.

گرم 1817. warm, hot.

تاکي 1818. how long?

جهانداري 1819. monarchy, empire.

مردنت 1820. thy death, for thee to die.

مردم آزار 1821. afflicting mankind, a tormentor of mankind.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 44. l. 301.

یکي از ملوک بي انصاف پارسائي را پرسید که از
عبادتها کدام افضلترست گفت ترا خواب نیم روز
تا دران یک نفس خلق را نیازاري

قطعه

ظالمي را خفته دیدم نیم روز
گفتم این فتنه است خوابش برده به
آنکه خوابش بهتر از بیداریست
آنچنان بد زندگاني مرده به

پارسا 1822. pious, religious, abstinent.

کدام 1823. of what kind, which.

افضلتر 1824. more excellent.

ظالم 1825. tyrant, oppressor.

نیم روز 1826. noon, mid-day, half a day.

بیداري 1827. watchfulness, being awake, vigilance, attention.

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 45. l. 367.

یکی را از ملوک شنیدم که شبی در عشرت روز کرده بود ودر پایان مستی می گفت

بیت

ما را بجهان خوشتر ازین یکدم نیست
کز نیک وبد اندیشه وازکس غم نیست

عشرت 1828. joy, delight.

پایان 1829. the end, extremity.

مستی 1830. intoxication.

P. 45. l. 311.

درویش برهنه بیرون بسرما خفته بود وگفت

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست
گیرم که غمت نیست غم ما هم نیست

برهنه 1831. naked, bare.

سرما 1832. cold, the winter.

گیرم 1833. I allow, I admit, I take for granted.

P. 45. l. 314.

ملک را این کلام خوش آمد صرهٔ هزار دینار از روزن بیرون داشت وگفت ای درویش دامن بدار گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم پادشاه را بر ضعف حال او رحمت زیادت گشت خلعتی بران مزید کرد وبیرون فرستاد درویش آن نقد را باندک مدت بخورد وتلف کرد وباز آمد

کلام 1834. speech, word, saying.

صره 1835. purse, bag.

دینار 1836. a dinar, a coin.

روزن 1837. a window; also chimney.

نقد 1838. money, cash, coin.

P. 46. l. 319.

بیت

قرار بر کف آزادگان نگیرد مال
نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال

آزادگان 1839. those who are freed from worldly cares, the religious.

صبر 1840. patience.

غربال 1841. a sieve.

P. 46. l. 321.

در حالتی که ملک را پروای او نبود حالش بگفتند بهم برآمد وروی ازوی درهم کشید وازینجا گفته اند اصحاب فطنت وخبرت که از حدت وسورت پادشاهان برحذر باید بود که غالب همت ایشان بر معضلات امور مملکت متعلق باشد وتحمل ازدحام عوام نکنند

پروا 1842. care, anxiety, concern, fear, terror.

فطنت 1843. understanding, intelligence.

خبرت 1844. experience, trial, proof.

حدت 1845. passion, vehemence, fury, sharpness.

سورت 1846. the power or *despotism of kings.*

R.

پرحذر 1847. great caution, full of caution.

معضلات 1848. arduous affairs, difficulties, troubles.

امور 1849. affairs. S. امر

تحمل 1850. patience, long suffering.

ازدهام 1851. crowd, multitude, concourse.

P. 46. l. 325.

مثنوي

حرامش بود نعمت پادشاه
که هنگام فرصت ندارد نگاه
مجال سخن تانه بيني زپيش
به بيهوده گفتن مبرقدر خويش

حرام 1852. unlawful, forbidden, holy, venerable, sacred.

هنگام 1853. time, season, hour.

مجال 1854. power, strength, ability.

P. 46. l. 328.

گفت برانيد اين گداي شوخ مبذررا که چندين نعمت باندک مدت برانداخت ندانده که خزينهٔ بيت المال لقمهٔ مساکينست نه طعمهٔ اخوان شياطين

بيت

ابلهي کو روز روشن شمع کافوري نهد
زود بيني کش بشب روغن نباشد درچراغ

گدا 1855. poor, indigent, a beggar.

شوخ 1856. saucy, insolent, playful, capricious, mischievous.

مبذر 1857. prodigal, expensive.

برانداختن 1858. to throw out or down, to scatter; to defeat, discomfit.

بيت المال 1859. the chamber of finance.

لقمه 1860. a morsel, a mouthful.

مساکين 1861. the poor, indigent, S مسکين

طعمه 1862. meat, food; also a bait.

اخوان 1863. brethren S. اخ

شياطين 1864. devils. S. شيطان

شمع 1865. a candle, wax.

کافوري 1866. camphor, camphorated.

زود 1867. soon, quickly.

کش 1868. for که اورا that to him.

روغن 1869. oil, fat, grease.

P. 47. l. 334.

يکي از وزراي ناصح گفت اي خداوند مصلحت آن مي بينم که چنين کسانرا وجه کفاف بتفاريق مجري دارند تا در نفقه اسراف نکنند اما انچه فرمودي از زجر ومنع مناسب سيرت ارباب همت نيست يکي را بلطف اميدوار کردانيدن وباز بنوميدي خسته خاطر کردن

وجه 1870. mode, manner; also face.

کفاف 1871. sufficiency, competency, enough to keep one from begging.

تفاریق 1872. intervals, divisions, distinct parts. S. تفریق

مجري 1873. to allow, to permit, admit.

نفقة 1874. the necessary expences for living.

اسراف 1875. extravagance.

زجر 1876. impediment, opposition, force, violence.

منع 1877. prohibition, hindrance, obstacle, refusal.

ارباب همت 1878. men of generosity.

خسته 1879. wounded, infirm, sick, indisposed.

P. 47. l. 340.

بيت

بروي خود در اطماع باز نتوان کرد

چو باز شد بدرشتي فراز نتوان کرد

قطعه

کس نه بیند که تشنگان حجاز

بلب آب شور گرد آیند

هرکجا چشمهٔ بود شیرین

مردم و مور و مرغ گرد ایند

اطماع 1880. avarice, strong passions, inordinate desires.

بازکردن 1881. to open.

تشنه 1882. thirsty. P. تشنگان

حجاز 1883. Mecca, and the adjacent country; also a musical mode.

لب 1884. lip, brink, margin.

هرکجا 1885. wheresoever.

شیرین 1886. sweet.

مور 1887. an ant.

حکایت ۱۴ TALE. XIV.

P. 48. l. 345.

یکي از پادشاهان در رعایت مملکت سستي کردي و لشکري بسختي داشتي چون دشمن صعب روي نمود همه پشت بدادند

P. 48. l. 347.

بيت

چو دارند گنج از سپاهي دریغ

دریغ آیدش دست بردن به تیغ

پیشین 1888 former, anterior, prior.

رعایت 1889. care, attention; also respect, honor.

سستي 1890. negligence, sloth, gentleness, tenderness, softness.

پشت دادن 1891. to turn the back, to desert.

آیدش 1892. may come to him.

تیغ 1893. a sword.

P. 48. l. 349.

یکي را از آنانکه غدر کردند با منش دوستي بود ملامتش کردم و گفتم دونست و ناسپاس و

سفله وحق ناشناس که با اندک تغیر حال از
مخدوم قدیم خود برگردد وحقوق نعمت
سالیان نوردد گفت اگر بگویم معذور داری شاید
که اسپم بی جو بود ونمد زین در گرو وسلطان
که بزر با سپاهی بخیلی کند با او بجان جوانمردی
نتوان کرد

بیت

زر بده مرد سپاهی را تا سر بنهد
وگرش زر ندهی سر بنهد در عالم

آنانکه 1894. they who.

غدر 1895. perfidy, treachery, fraud, deceit.

با منش 1896. between me and him.

ملامت 1897. reprehenfion, reproach.

دون 1898. mean, bafe, defpicable.

سپاس 1899. praife, gratitude, prayer, ناسپاس ungrateful.

سفله 1900. mean, abject, bafe.

حقناشناس 1901. ungrateful, unjuft.

تغیر 1902. alteration, change.

مخدوم 1903. a lord, mafter, one who is ferved.

حقوق 1904. rights, laws, duties, S. حق

سالیان 1905. years, life, alfo annual.

نوردن *and* نوردیدن 1906. to travel, walk, wander, ftray, to fold, to twift.

معذور 1907. excufed, excufable.

نمد زین 1908. a coarfe woollen faddle-cloth.

گرو 1909. pledge, pawn, wager, bet.

زر 1910. money, gold.

بخیلی 1911. avarice, covetoufnefs,

بجان 1912. heartily, fincerely.

P. 48. l. 357.

بیت

اذا شبع الکمي يصول بطشا
وخاوي البطن يبطش بالفرار

ARABICK.

شبع 1913. fulnefs, fatiety, enough for one time.

الکمي 1914. the ftrong man.

يصول بطشا 1915. attacks furioufly.

خاوي البطن 1916. empty belly.

يبطش بالفرار 1917. takes to flight.

حکایت 10 TALE. XV.

P. 49. l. 360.

یکی از وزرا معزول شد وبحلقه درویشان در آمد
وبرکت صحبت ایشان در وی اثر کرد وجمعیت
خاطرش دست داد ملک بار دیگر بر وی دل خوش کرد
وعمل فرمود قبول نکرد وگفت معزولی به که مشغولی

معزول 1918. difmiffed, difcharged, difplaced, degraded, difpofted.

برکت 1919 blessing, recompense, prosperity, abundance, fertility.

جمعیت 1920. collection, reflection, جمعیت خاطر a heart at ease, satisfaction of mind.

عمل فرمودن 1921. to put into office, to employ.

معزولي 1922. removal from office.

مشغولي 1923. employment, business.

P. 49. l. 364.

رباعي

آنانکه بکنج عافیت بنشستند

دندان سگ و دهان مردم بستند

کاغذ بدریدند وقلم بشکستند

وز دست وزبان حرف گیران رستند

کاغذ 1924. paper.

قلم 1925. a pen.

حرف گیر 1926. a caviller, hypocrite, censorious.

P. 49. l. 367.

ملک گفت هراینه مارا خردمند کافي باید که تدبیر

مملکت را شاید گفت نشان خردمند کافي آنست

که بچنین کارها تن درندهد

بیت

همای برهمه مرغان ازان شرف دارد

که استخوان خورد وجانوري نیازارد

کافي 1927. sufficient, enough.

شرف 1928. excellency, eminence, nobility, glory, dignity, honor, culmination, meridian splendor.

جانور 1929. animal.

P. 49. l. 371.

مثل

سیاه گوش راگفتند ترا ملازمت صحبت شیر بچه وجه

اختیار افتاد گفت تا فضله صیدش میخورم وازشر

دشمنان در پناه صولتش زندگاني میکنم گفتند

اکنون که بظل حمایتش درآمدي و بشکر نعمتش

اعتراف کردي چرا نزدیکتر نیایي تا بحلقهٔ خاصانت

درآورد واز بندگان مخلصت شمارد گفت

همچنان از بطش او ایمن نیستم

مثل 1930. parable, example, apologue.

سیاه گوش 1931. a séyâhgoash, a species of leopard.

ملازمت 1932. service, attendance, assiduity, diligence.

فضله 1933. remainder, redundancy, offals, refuse, dregs.

صید 1934. game, prey, the chace, hunting.

شر 1935. malignity, depravity, wickedness.

حمایت 1936. protection, defence, guardianship.

اعتراف 1937. confession, acknowledgment.

مخلص 1938. sincere, real, unfeigned, loyal.

بطش 1939. power, authority, severity, sternness.

P. 50. l. 377.

بيت

اگر صد سال گبر آتش فروزد

اگر یکدم در او افتد بسوزد

افروختن 1940. to inflame, set on fire, burn, illuminate, shine, polish.

Pag. 50. l. 379.

افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیابد و باشد

که سر برود و حکما گفته اند از تلون طبع پادشاهان

بر حذر باید بود که گاه بسلامی برنجند وگاه

بدشنامی خلعت دهند وگفته اند ظرافت بسیار

هنرندیمان است وعیب حکیمان

بیت

تو بر سر قدر خویشتن باش ووقار

بازی و ظرافت بندیمان بگذار

ندیم 1941. a courtier, privy counsellor, intimate friend.

تلون 1942. changeable, versatile, changing colour.

گاه 1943. time, place, some times, now and then.

ظرافت 1944. ingenuity, wit, dexterity, gallantry, buffoonery; elegance, gracefulness.

وقار 1945. sedate, grave, majesty; authority, constancy.

P. 50. l. 385.

حکایت ١٦ TALE XVI.

یکی از رفیقان شکایت روزگار نا مساعد

بنزدیک من آورد که کفاف اندک دارم وعیال

بسیار وطاقت فاقه ندارم بارها در دلم آمد که

باقلیم دیگر روم تا در هر صورت زندگانی

کنم کسی را بر نیک وبد من اطلاع نباشد

رفیق 1946. associate, companion.

شکایت 1947. accusation, complaint.

مساعد 1948. favourable, happy, prosperous.

عیال 1949. family, children, domestics.

طاقت 1950. power, strength, fortitude.

فاقه 1951. poverty, necessity.

بارها 1952. times, often, many times, frequently.

اطلاع 1953. apprizal, information, manifestation, imparting.

P. 51. l. 390.

بیت

بس گرسنه خفت وکس ندانست که کیست

بس جان بلب آمد که بر وکس نگریست

گرسنه 1954. hungry, starved.

P. 51. l. 393.

بازار شماتت اعدای اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند وسعي مرا در حق عیال بر عدم مروت حمل کنند وگویند،

شماتت 1955. rejoicing at the diſtreſs of another, exultation, jeer, ſcoff.

اعدا 1956. enemies. S. عدو

طعنه 1957. contumely, reproach, ſcoff, taunt.

قفا 1958. ſecretly, behind one's back; the back part or nape of the neck.

عدم 1959. privation, want, عدم مروت want of humanity.

P. 51. l. 395.

قطعه

به بین آن بي حمیت را که هرگز
نخواهد دید روي نیک بختي
تن آساني گزیند خویشتن را
زن و فرزند بگذارد بسختي

حمیت 1960. zeal, endeavour, impetuoſity, nice ſenſe of honor, feeling.

تن آساني 1961. eaſe of body.

P. 51. l. 398.

و در علم محاسبه چنانکه معلومست چیزي دانم اگر بجاه شما جهتي معین گردد که موجب جمعیت خاطر باشد بقیه عمر از عهده شکر آن نتوانم بیرون آمدن گفتم اي یار عمل پادشاه دو طرف دارد امید نان و بیم جان وخلاف راي خردمندانست بدین امید در آن بیم افتادن

علم 1962. ſcience, art.

محاسبه 1963. arithmetic, accounts, computation, calculation, ſcrutiny.

چیزي 1964. ſomething, a little.

جهت 1965. mode, manner, faſhion, means; ſide, quarter; cauſe, reaſon, regard.

P. 52. l. 403.

قطعه

کس نیاید بخانه درویش
که خراج زمین و باغ بده
یا بتشویش و غصه راضي شو
یا جگر بند پیش زاغ بنه

خراج 1966. revenue, tax, tribute.

غصه 1967. anguiſh, ſorrow, affliction, anger, diſpleaſure.

جگربند 1968. inteſtines, bowels.

زاغ 1969. a crow.

P. 52. l. 406.

گفت این سخن موافق حال من نگفتي وجواب سوال من نیاوردي نشنیده که گفته اند هرکه

خيانت ورزد دستش از حساب بلرزد

بيت

راستي موجب رضاي خدا ست

کس نديدم که گم شد از ره راست

سوال 1970. question, interrogation.

ورزيدن 1971. to exercise, perform.

لرزيدن 1972. to tremble, shake, to be agitated.

P. 52. l. 411.

وحکما گفته اند چهار کس از چهار کس بجان برنجند حرامي از سلطان و دزد از پاسبان و فاسق از غماز وروسپي از محتسب وآنرا که حساب پاکست از محاسبه چه باک

چهار 1973. four.

حرامي 1974. a robber, villain, assassin; any thing unlawful.

پاسبان 1975. a centinel, guard, night watch.

فاسق 1976. a sinner, criminal, adulterer, a worthless impudent fellow.

غماز 1977. informer, tale bearer, detractor.

روسپي 1978. whore, harlot, prostitute.

محتسب 1979. *Mûhtusib*, an officer partly answering to our clerk of the market.

P. 53. l. 414.

قطعه

مکن فراخ روي در عمل اگر خواهي

که وقت رفع تو باشد مجال دشمن تنگ

تو پاک باش ومدار اي برادر از کس باک

زنند جامهٔ نا پاک گاذران بر سنگ

فراخ روي 1980. expensiveness.

رفع 1981. removal (from an office) also elevation, promotion.

تنگ 1982. straight, narrow, tight.

گاذر 1983. a washerman, fuller.

P. 53. l. 419.

گفتم حکايت آن روباه مناسب حال تست که ديدندش گريزان و افتان وخيزان کسي گفتش چه آفتست که موجب چندين مخافتست گفت شنيدم که شتر را بسخره ميگيرند گفتند اي سفيه شتر را با تو چه مناسبتست وترا با و چه مشابهت گفت خاموش که اگر حسود ان بغرض گويند که اين شتر است و گرفتار آيم کرا غم تخليص من باشد تا تفتيش حال من کند و تا ترياق از عراق آورده شود مار گزيده مرده باشد

روباه 1984. a fox.

گريزان 1985 running.

افتان 1986. falling.

خيزان 1987. rising افتان وخيزان falling and rising, limping, staggering.

آفت 1988. misfortune, calamity.

مخافت 1989. fear, terror, danger.

سخره 1990. one who is compelled to labour, preffed.

سفیه 1991. ftupid, ignorant, infane, imprudent.

مشابهت 1992. fimilitude, refemblance, comparifon.

کرا 1993. for کدام را whom.

تخلیص 1994. fetting at liberty; releafe.

تفتیش 1995. inquiry, interrogation.

تریاق 1996. treacle, antidote of any kind.

عراق 1997. Irac, Babylonia, Chaldea.

گزیدن 1998. to bite, مارگزیده bitten by a fnake.

P. 53. l. 426.

وترا همچنان فضیلت و دیانت اما حسودان در
کمینند و مدعیان گوشه نشین اگرانچه حسن سیرت
تست بخلاف آن تقریرکنند و درمعرض خطاب
پادشاه آیی ومحل عتاب افتی دران حالت کرا
مجال مقالت باشد مصلحت آن می بینم که ملک
قناعت را حراست کنی و ترک ریاست گوئی که عاقلان
گفته اند

دیانت 1999. integrity, honefty, loyalty.

مقالت 2000. word, difcourfe, fpeech, adage.

حراست 2001. government, cuftody, guardianfhip.

ترک گفتن 2002. to quit, forfake, leave, abandon.

ریاست 2003. government, dominion, command, fuperiority.

P. 54. l. 432.

بیت

بدریا در منافع بیشمارست
اگر خواهی سلامت درکنارست

منافع 2004. profits, gains, S. منفعت

P. 54. l. 434.

رفیق این سخن بشنید بهم برآمد وروی درهم
کشید و سخنهای رنجش آمیزگفتن گرفت که این
چه عقل و کفایتست و فهم و درایت و قول حکما
درست آمد که گفته اند دوستان در زندان بکار
آیند که بر سفره همه دشمنان دوست نمایند

بهم برآمدن 2005. to be troubled, difturbed, difpleafed.

رنجش 2006. affliction, anguifh of mind.

کفایت 2007. fufficiency, competency, enough.

درایت 2008. knowledge, fcience, quality, manner.

درست 2009. perfect, found, right, true.

سفره 2010. a table, table cloth, or pieece of leather fpread upon the ground.

T.

P. 54. l. 438.

قطعه

دوست مشمار آنکه در نعمت زند
لاف یاری و برادرخواندگی
دوست آن دانم که گیرد دست دوست
در پریشان حالی و درماندگی

مشمار 2011. reckon not.

لاف 2012. boasting, vanity, self praise.

یاری 2013. friendship, intimacy, assistance, help, power.

خواندگی 2014. profession of brotherly affection.

درماندگی 2015 distress, misery, want, impotency.

P. 55. l. 441.

دیدم که متغیر میشود و نصیحت من بتعرض میشنود بنزدیک صاحب دیوان رفتم بسابقهٔ معرفتی که میان ما بود صورت حالش بگفتم تا بکاری مختصرش نصب کردند چند روز برین برآمد لطف طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش به پسندیدند کارش ازان درگذشت و بمرتبهٔ برتر ازان متمکن گشت و همچنین نجم سعادتش در ترقی بود تا باوج ارادت رسید و مقرّب حضرت سلطان شد و مشارالیه بالبنان و معتمد علیه عند الاعیان بر سلامت حالش شادمانی کردم و گفتم

متغیر 2016. disturbed, altered, changed.

تعرض 2017. impediment, obstacle, opposition, objection.

صاحب دیوان 2018. superintendent of the revenue.

سابقه 2019. former, past.

معرفت 2020. acquaintance, knowledge, science, virtue.

صورت حال 2021. state of the case, statement of circumstances.

مرتبه 2022. rank, degree, step, office.

نجم 2023. a star.

سعادت 2024. felicity, good fortune.

ترقی 2025. increase, augmentation.

اوج 2026. the altitude or ascendant of a planet; top, summit, vertex, sublimity.

مقرّب 2027. approximated, allowed to approach, nearly related.

مشارالیه 2028. pointed out.

بالبنان 2029. with the fingers.

معتمد علیه 2030. one in whom confidence is placed.

عند الاعیان 2031. in the presence of the nobles.

شادمانی 2032. cheerfulness, gladness.

P. 55. l. 449.

بيت

زكار بسته ميند يش و دل شكسته مدار

كه آب چشمهٔ حيوان درون تاريكيست

بيت

الا لا تحزني اخا البليه

وللرحمن الطاف خفيه

بيت

منشين ترش از گردش ايام كه صبر

تلخست وليكن بر شيرين دارد

چشمهٔ حيوان 2033. the fountain of immortality.

تاريكي 2034 darkneſs.

ARABICK.

الا 2035. holla! ho!

لا تحزني 2036. ſorrow not.

اخا البليه 2037. brethren in miſery.

للرحمن 2038. belong to the merciful (God.)

الطاف 2039. benefits, favors. S. لطف

خفيه 2040. hidden, concealed, ſecretly, clandeſtinely.

ترش 2041. ſour, rough, auſtere.

تلخ 2042. bitter.

P. 56. l. 455.

دران مدت مرا باجمع ياران اتفاق سفر مكه افتاد

چون از زيارت مكه باز آمدم دو منزلم استقبال كرد ظاهر حالش ديدم پريشان و در هيات درويشان گفتم حال چيست گفت چنانكه تو گفتي طايفه حسد بردند و بخيانتم منسوب كردند و ملك در كشف حقيقت آن استقصاء نفرمود و ياران قديم و دوستان صميم از كلمهٔ حق خاموش شدند و صحبت ديرينه فراموش كردند

جمع 2043. company, aſſembly, body; conjunction; the plural number.

مكه 2044. Mecca.

استقبال 2045. meeting, futurity, time future; advancing to meet.

ظاهر 2046. external, exterior, openly, apparent, clear, evident.

هيات 2047. face, aſpect, exterior, form.

استقصا 2048. curioſity, ſtrict inveſtigation.

صميم 2049. ſincere, pure, unmixed. *Gentius's* copy has قديم

كلمهٔ حق 2050. the word of truth.

ديرينه 2051. old, ancient.

P. 56. l. 461.

قطعه

بصنع خدا چون كسي اوفتاد

همه عالمش پاي برسر نهاد

چو بینند کاقبال دستش گرفت
ستایش کنان دست بر بر نهند

صنع 2052. creation, work.

عالم 2053. world همه عالم the whole world, every one.

ستایش 2054. praise, commendation.

P. 56. l. 464.

في الجمله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درین هفته که مژده سلامتي حجاج برسید از بند گرانم خلاص کرد نه و ملک موروثم خاص گفتم آن نوبت اشارت مي قبول نکردي که عمل پادشاه چون سفر دریاست سود مند وخطرناک یا گنج برگیري یا در تلاطم بمیري

بیت

یا زر بهردو دست کند خواجه در کنار
یا موج روزي افگندش مرده بر کنار

انواع 2055. kinds, sorts, variety. S. نوع

عقوبت 2056. punishment.

هفته 2057. a week.

حجاج 2058. pilgrims to Mecca S. حاجي

گران 2059. heavy, severe, strict.

خلاص 2060. liberation, enlargement.

موروث 2061. hereditary.

نوبت 2062 a period, a time, keeping watch.

سود مند 2063. advantageous.

خطرناک 2064. dangerous.

تلاطم 2065 buffeting, dashing, surging.

P. 57. l. 470.

مصلحت ندیدم از ین بیش ریش درویش خراشیدن ونمک پاشیدن بدین دو بیت اختصار کردم وگفتم

ریش 2066. *Raish*, a sore, wound, *Reesh*, beard, mustachio.

خراشیدن 2067. to scratch.

نمک 2068. salt.

پاشیدن 2069. to sprinkle.

P. 57. l. 472.

قطعه

نه انستي که بیني بند برپاي
چو در گوشت نیامد پند مردم
دگر ره گر نداري طاقت نیش
مکن انگشت در سوراخ کژدم

نیش 2070. a sting.

انگشت 2071. a finger.

سوراخ 2072. a hole.

کژدم 2073. a scorpion.

P. 57. l. 475.

حكايت ١٧ TALE XVII.

تني چند در صحبت من بودند ظاهر حالشان
بصلاح آراسته يكي ازبزرگان در حق اين
طايفه حسن ظن بليغ داشت وادراري معين كرده
بود مگر يكي ازايشان حركتي كرد نامناسب حال
درويشان ظن آن شخص فاسد شد وبازار
اينان كاسد خواستم تا بطريقي كفاف ياران
را مستخلص كنم آهنگ خدمتش كردم دربانم
رها نكرد وجفا كرد معذورش داشتم بحكم
آنكه گفته اند

صلاح 2074. devotion, probity, virtue, integrity; peace, concord, tranquillity.

ظن 2075. opinion.

ادرار 2076. penfion, allowance, fubfiftence.

حركت 2077. action, motion.

نامناسب 2078. improper, unbecoming.

فاسد 2079. cor rupted, perverfe, vicious.

كاسد 2080. deficient, in no efteem. بازار كاسد a cold market, where nothing is bought or fold.

مستخلص 2081. liberated, releafed.

دربان 2082. a porter, door keeper.

جفا 2083. force, violence, injury, moleftation.

بحكم آنكه 2084. according to, conformably to.

P. 58. l. 482.

قطعه

در مير و وزير و سلطان را
بي وسيلت مگرد پيرامن
سگ و دربان چو يافتند غريب
اين گريبانش گيرد آن دامن

مير 2085. an abbreviation of امير a prince, lord, great man.

وسيله 2086. means, that which unites, connects, or effectuates any thing; affinity.

پيرامن 2087. environs, about, around, circuit, alfo the fkirt of a garment.

غريب 2088. a ftranger, foreigner, uncommon, wonderful, ftrange.

گريبان 2089. a collar, the opening or breaft of a garment.

P. 58. l. 485.

چندانكه مقربان حضرت آن بزرگ برحال
من واقف شدند باكرام درآوردند وبرتر
مقامي معين كردند اما بتواضع فروتر نشستم
وگفتم

اكرام 2090. refpect, honor, veneration.

درآوردن 2091. to introduce, to fend, to bring in.

مقام 2092. place, ftation, dwelling, refidence.

تواضع 2093. humility, ſubmiſſion.

فروتر 2094. lower, inferior.

P. 58. l. 488.

بيت

بگذار كه بندهٔ كمينم

تا در صف بندگان نشينم

كمينم 2095. I am of mean condition.

صف 2096. rank, row, ſeries, order, file.

P. 58. l. 490.

گفت الله الله چه جاي اين سخنست

بيت

گر بر سر و چشم من نشيني

نازت بكشم كه نازنيني

نازنين 2097. amiable, beloved, delicate, نازنيني thou art amiable.

P. 58. l. 493.

في الجمله بنشستم و از هر دري سخن پيوستم

تا حديث ذلت ياران در ميان آمد گفتم

قطعه

چه جرم ديد خداوند سابق الانعام

كه بندهٔ در نظر خويش خوار ميدارد

خدايراست مسلم بزرگواري و لطف

كه جرم بيند و نان برقرار ميدارد

از هر دري 2098. of every kind.

ذلّت 2099. error, blunder.

سابق الانعام 2100. former bounties.

خوار داشتن 2101. to deſpiſe, hold in contempt.

مسلم 2102. ſubmitted, ſubdued, preſerved.

بزرگواري 2103. greatneſs, excellence, honor.

برقرار 2104. eſtabliſhed.

P. 59. l. 498.

حاكم را اين پسنديده آمد و اسباب معاش ياران فرمود تا بر قاعدهٔ ماضي مهيّا دارند و مؤنت ايام تعطيل وفا كنند شكر نعمت بگفتم و زمين خدمت ببوسيدم و عذر جسارت بخواستم و در حالت بيرون آمدن اين سخن بگفتم

اسباب 2105. means, ways, cauſes. S. سبب

معاش 2106. proviſions, victuals, ſubſiſtence.

قاعدهٔ 2107. rule, cuſtom, manner, regulation.

مهيّا 2108. prepared, ready, diſpoſed in order.

مؤنت 2109. proviſions.

تعطيل 2110. delaying, rendering uſeleſs.

وفا كردن 2111. to fulfil.

شكر نعمت 2112. acknowledgment of favors, gratitude.

جسارت 2113. preſumption, boldneſs.

P. 59. l. 502.

قطعه

چو كعبه قبلهٔ حاجت شد از ديار بعيد

روند خلق بديدارش از بسي فرسنگ

ترا تحمل امثال ما بباید کرد

که هیچکس نزند بر درخت بی برسنگ

قبله 2114. the quarter to which people direct their face in prayer; the Mahommedans towards the Caaba, or temple of Mecca; the Jews towards Jerusalem; قبله حاجت the Kubleh of our petitions.

دیار 2115. a country.

بعید 2116. far, distant.

دیدار 2117. sight, look, face, countenance.

فرسنگ 2118. fursung (vul. parasang) a league, about 18000 feet in length.

امثال 2119. equals, resemblances, fables.

هیچ 2120. nothing, never, on no account, no body.

P. 59. l. 507.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

ملکزاده گنج فراوان از پدر میراث یافت دست

کرم بر کشاد داد سخاوت بداد و نعمت بیقیاس

برسپاه و رعیت بریخت

فراوان 2121. much, abundant, copious.

میراث 2122. heritage, succession, patrimony.

سخاوت 2123. liberality, bounty.

بیقیاس 2124. beyond imagination.

P. 60. l. 510.

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود

بر آتش نه که چون عنبر ببوید

بزرگی بایدت بخشندگی کن

که دانه تا نیفشانی نروید

مشام 2125. the smell.

طبله 2126. a large wooden dish or tray.

عود 2127. lignum aloes, طبله عود a tray made of this wood.

عنبر 2128. ambergris.

بوییدن 2129. to scent, smell, to diffuse perfume.

بخشندگی 2130. liberality, forgiveness.

دانه 2131. grain, seed, berry.

افشاندن 2132. to scatter, disperse, diffuse, shed, sprinkle.

P. 60. l. 513.

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد که

ملوک پیشین این نعمت را بسعی اندوخته اند و

برای مصلحت نهاده دست ازین حرکت کوتاه

کن که واقعها در پیشست و دشمنان در پس نباید

که در وقت حاجت درمانی

جلسا 2133. companions. S. جلیس

بی تدبیر 2134. without reflection, rash, inconsiderate.

اندوختن 2135. to acquire, collect, gain.

درماندن 2136. to be in want, unfortunate, impotent.

P. 60. l. 517.

قطعه

اگر گنجي كني برعاميان بخش
رسد هر كتخدايي را برنجي
چرا نستاني از هر يك جوي سيم
كه گرد آيد ترا هر روز گنجي

بخش 2137. ſhare, part, portion.

كتخدا 2138. the maſter of a family, a landlord, houſe-holder, bridegroom.

برنج 2139. rice; alſo braſs; a grain of rice, uſed as a weight.

سيم 2140. ſilver.

P. 60. l. 522.

ملك زاده روي ازين سخن درهم كشيد كه موافق راي شن نيامد وگفت خداي عز و جل مرا مالك اين مملكت گردانيده است تا بخورم و ببخشم نه پاسبانم كه نگهدارم

بيت

قارون هلاك شد كه چهل خانه گنج داشت
نوشيروان نمرد كه نام نكو گذاشت

مالك 2141. king, lord, maſter, proprietor, poſſeſſor.

قارون 2142. *Karoon,* Korah of Geneſis.

چهل 2143. forty.

P. 61. l. 528.

حكايت ١٩ TALE XIX.

آورده اند كه نوشيروان عادل را در شكارگاهي صيدي كباب كردندي نمك نبود غلامي بروستا فرستادند تا نمك آورد نوشيروان گفت نمك بقيمت بستان تا رسمي نگردد و ده خراب نشود گفتنش ازين قدر چه خلل زايد گفت بنياد ظلم در جهان اول اندك بوده است هركه آمد برو مزيد كرده تا بدين غايت رسيد

شكارگاه 2144. a hunting ſeat.

كباب كردن 2145. to roaſt.

روستا 2146. a village, town.

ده 2147. a village.

خراب 2148. deſtroyed, ruined, deſolated, depopulated.

گفتنش 2149. he ſaid to him.

خلل 2150. injury, damage, prejudice, diſturbance, diſorder, confuſion.

زائيدن 2151. to bring forth, procreate, generate,

P. 61. l. 534.

قطعه

اگر ز باغ رعيت ملك خورد سيبي
برآورند غلامان او درخت از بيخ
به پنج بيضه كه سلطان ستم روا دارد
زنند لشكريانش هزار مرغ بسيخ

بيت

نماند ستمكار بد روزگار

بماند برو لعنت پايدار

سيب 2152. an apple.

بيضه 2153. an egg.

سيخ 2154. a spit.

ستمكار 2155. tyrant, oppressor.

لعنت 2156. curse, imprecation.

P. 62. l. 539.

٢٠ حكايت TALE. XX.

عاملي را شنيدم كه خانهٔ رعيت خراب كردي تا خزانهٔ سلطان آباداں كند بيخبر از قول حكما كه گفته اند هركه خداي تعالى را بيازارد تا دل خلقي بدست آرد خداي تعالى همان خلق را بروي گمارد تا دمار از روزگارش برآرد

عامل 2157 a collector of the revenue; performer, doer.

آباداں 2158. plenty, flourishing, full.

بيخبر 2159. thoughtless, uninformed.

گماشتن 2160. to consign, assign, to trust to another any business.

دمار 2161. ruin, destruction, perdition.

P. 62. l. 544.

بيت

آتش سوزاں نكند با سپند

آنچه كند دود دل مستمند

سپند 2162. wild rue.

دود 2163. smoke.

مستمند 2164. afflicted, wretched.

P. 62. l. 546.

لطيفه

گويند سرور در جمله حيوانات شيراست كمترين جانوراں خر وباتفاق خردمنداں خرباربربه ازشير مردم در

لطيفه 2165. pleasantry, joke, raillery.

حيواں 2166. an animal, brute, P. حيوانات

كمترين 2167. least, most inferior.

باربر 2168. a bearer of burthens, a beast of burthen.

مردم در 2169. a devourer of mankind.

P. 62. l. 549.

مثنوي

مسكين خر اگر بي تميز است

چوں بار همي كشد عزيز است

گاواں و خراں بار بردار

به از آدميان مردم آزار

بی تمیز 2170. ſtupid, without diſcrimination.

باربردار 2701. a bearer of burthens.

P. 63. l. 552.

ملک را طرفی از ذمایم اخلاق او معلوم شد بشکنجه
کشیدش و بانواع عقوبت بکشت

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان
تا خاطر بندگان نجوئی
خواهی که خدای بر تو بخشد
با خلق خدای کن نکوئی

یکی از ستم دیدگان برو بگذشت و گفت

قطعه

نه هر که قوت بازو و منصبی دارد
بسلطنت بخورد مال مردمان بگزاف
توان بحلق فرو بردن استخوان درشت
ولی شکم بدرد چون بگیرد اندر ناف

طرفی 2172. a ſide, ſomewhat, a part.

ذمایم 2173. enormities, crimes. S. ذم

شکنجه 2174. the rack, torture.

حاصل 2175. gain, acquiſition, produce, profit, ſum, end, concluſion.

جستن 2176. to inquire, ſearch, ſeek.

ستمدیده 2177. oppreſſed. P. ستمدیدگان

منصب 2178. rank, dignity, office.

گزاف 2179. vain, raſh.

حلق 2180. the throat.

درشت 2181. hard, rough, thick, firm, ſtern, rigid.

شکم 2182. the belly.

ناف 2183. the navel.

P. 63. l. 563.

حکایت ۲۱ TALE. XXI.

مردم آزاری را حکایت کنند که سنگی بر سر صالحی
زد درویش را مجال انتقام نبود سنگ را با خود نگاه
میداشت تا وقتیکه ملک بران لشکری خشم گرفت و
در چاهش کرد درویش در آمد و آن سنگ را بر سرش
کوفت گفت تو کیستی و این سنگ بر سر من چرا زدی
گفت من فلانم و این سنگ همان سنگست که در فلان
تاریخ بر سر من زدی گفت چندین مدت کجا بودی
گفت از جاهت اندیشه میکردم اکنون که در چاهت
دیدم فرصت غنیمت شمردم

انتقام 2184. vengeance, revenge.

خشم 2185. anger, rage, fury.

چاه 2186. a well, pit.

کیستی 2187. who art thou?

جاهت 2188. thy rank.

چاهت 2189. thou *in* the well.

P. 64. l. 571.

مثنوي

ناسزائي را چو بيني بختيار
عاقلان تسليم كردند اختيار
چون ندارى ناخن درنده تيز
با بدان آن به كه كم گيري ستيز
هركه با فولاد بازو پنجه كرد
ساعد سيمين خود را رنجه كرد
باش تا دستش ببندد روزگار
پس بكام دوستان مغزش برآر

ناسزا 2190. unworthy, undeferving.

بختيار 2191. fortunate, powerful.

تسليم 2192. delivery, confignment; health, fafety, fecurity, peace; acquiescing in the judgment of another, fubmitting.

ناخن 2193. a nail.

درنده 2194. tearing, lacerating.

پولاد 2195. fteel.

سيمين 2196. of filver.

رنجه 2197. grief, forrow, affliction.

مغز 2198. brain, marrow, pith, kernel.

P. 64. l. 576.

حكايت ٢٢ TALE XXII.

يكي را از ملوك مرضي هايل بود كه اعادهٔ ذكر آن موجه نبود طايفهٔ حكماي يونان متفق شدند كه مرين درد را دوايي نيست مگر زهرهٔ آدمي كه بچندين صفت موصوف بود ملك بفرمود طلب كردند دهقان پسري يافتند بدان صفت كه حكما گفته اند ملك پدر و مادرش بخواند و بنعمت بيكران خشنود گردانيد و قاضي فتوى داد كه خون يكي از رعيت ريختن براي سلامتي نفس پادشاه روا باشد جلاد قصد كشتنش كرد پسر روي بسوي آسمان كرد و بخنديد ملك گفت كه درين حالت چه جاي خنده است پسر گفت ناز فرزندان بر پدر و مادر باشد و دعوي پيش قاضي برند و داد از پادشاهان خواهند اكنون پدر و مادر بعلت حطام دنيا مرا بخون درسپردند و قاضي بكشتنم فتوى داد و سلطان صحت خويش در هلاك من مي بيند بجز خداي تعالى پناهي ندارم

بيت

پيش كه برآورم ز دستت فرياد
هم پيش تو از دستت توميخواهم داد

مرض 2199. difeafe, diftemper.

هايل 2200. terrible, horrible, dreadful.

اعاده 2201. revifing, repeating, reviewing, faying or doing any thing over again.

موجه 2202. agreeable, approved, acceptable.

يونان 2203. Greece.

متفق 2204. consenting, agreeing, concurring, united, uniform.

دوا 2205. medicine, remedy.

زهره 2206. the gall, bile; boldness, spirit, vigour.

چندین 2207. some, certain.

صفت 2208. quality, property, description, attribute.

طلب کردن 2209. to inquire after, to ask, demand, seek.

دهقان 2210. villager, rustic, peasant.

بیکران 2211. immense, infinite.

خشنود 2212. content, satisfied.

قاضي 2213. a Cazy, judge.

فتوی 2214. a judicial decree.

جلاد 2215. executioner.

آسمان 2216. heaven, the celestial orb.

خنده 2217. laughter, laughing.

علت 2218. cause, pretence; disease, calamity.

حطام 2219. brittle.

صحت 2220. health, any thing found, complete, entire; rectitude, integrity, truth, perfection.

فریاد 2221. a cry for help, complaint, clamour, lamentation.

P. 65. l. 593.

سلطان را دل ازین سخن بهم برآمد وآب در دیده
بگردانید وگفت هلاک من اولیترست از خون بیگناهی
ریختن سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت
ونعمت بیکران بخشید وآزاد کرد گویند که ملک
هم دران هفته شفا یافت

بیگناه 2222. innocent.

آزاد کردن 2223. to liberate, release.

شفا 2224. cure, recovery of health.

P. 66. l. 597.

قطعه

همچنان در فکر آن بیتم که گفت
پیلبانی برلب دریای نیل
زیر پایت گر بدانی حال مور
همچو حال تست زیر پای پیل

بیتم 2225. for بیت من my distich.

پیلبان 2226. an elephant driver.

نیل 2227. the river Nile.

P. 66. l. 600.

حکایت ۲۳ TALE. XXIII.

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود کسان
در عقبش رفتند وبازآوردند وزیررا باوی
غرضی بود اشارت بکشتن اوکرد تا دگر بندگان
چنین حرکت نکنند بنده پیش عمرو سر برزمین
نهاد وگفت

بيت

هرچه رود برسرم چون تو پسندي رواست

بنده چه دعوي كند حكم خداوند راست

عمرولیث 2228. *Umroolais*, the second Sultan of the Dynasty of the Siffarides; who reigned in *Fars* &c. in A. H. 267.

کسان 2229. persons, men.

باز آوردن 2230. to bring back, to restore.

سرم 2231. my head.

P. 66. l. 608.

اما بموجب آنکه پروردهٔ نعمت این خاندانم نخواهم که درقیامت بخون من گرفتار آئي اگر این بنده بخواهي کشت باري بتاویل شرعي بکش تا در قیامت مواخذ نباشي ملک گفت تاویل چه گونه کنم گفت اجازت فرماي تا من وزیررا بکشم آنگه بقصاص اومرا بفرماي کشتن تا بحق کشته باشي ملک بخندید و وزیررا گفت چه مصلحت مي بیني گفت اي خداوند بصدقه گور پدرت این حرام زاده را آزادکن تامرا هم در بلا نیفگند گناه ازمنست که قول حکمارا معتبر نداشتم که گفته اند

شرع 2232. law, the faith, the divine law.

مواخذ 2233. reprehended, chastised.

گونه 2234. manner, mode, way.

اجازت 2235. permission, leave.

قصاص 2236. retaliation.

صدقه 2237. alms.

حرام زاده 2238. a bastard.

بلا 2239. misfortune, calamity.

معتبر 2240. respectable, revered, trusty, esteemed.

P. 67. l. 616.

قطعه

چوكردي با كلوخ انداز پیکار

سرخود را بنادا ني شکستي

چوتیرانداختي در روي دشمن

حذر كن كاندر آماجش نشستي

کلوخ انداز 2241. a flinger.

پیکار 2242. war, strife, conflict.

تیر 2243. an arrow.

آماج 2244. a butt, mark.

P. 67. l. 618.

حکایت ۲۴ TALE XXIV.

ملک زوزن را خوا جه بود کریم النفس و نیک محضر که همگنان را در مواجه خدمت کردي ودر غیبت نیکو گفتي اتفاق ازوي حرکتي در نظر ملک ناپسندیده آمد مصادره کرد وعقوبت فرمود سرهنگان ملک بسوابق نعمت معترف بودند وبشکر آن مرتهن پس درمدت ترکیل او رفق

بیرون آمد و به بقیتی در زندان بماند یکی از
ملوک آن نواحی در خفیه پیغام فرستاد که
ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند
و بی عزتی کردند اگر خاطر عزیز فلان احسن الله
عواقبه بجانب ما التفات کند در رعایت
خاطرش هرچه تمامتر سعی کرده شود که اعیان
این مملکت بدیدار او مفتخر و جواب مکتوب را
منتظر خواجه برین وقوف یافت از
خطر اندیشید جواب مختصر چنانکه مصلحت
دید بر ظهر ورق نوشت وروان کرد یکی
از متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد و
ملک را اعلام کرد و گفت فلان را که حبس
فرموده با ملوک نواحی مراسلت دارد ملک
بهم برآمد و کشف این خبر فرمود قاصد را
بگرفتند و رساله را بخواندند نوشته بود که
حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت بنده است
و تشریف قبولی که فرموده اند بنده را امکان
اجابت آن نیست بحکم آنکه پرورده نعمت
این خاندانم و باندک مایه تغیر خاطر با ولی
نعمت خود بیوفایی نتوان کرد که گفته اند

بیت

آنرا که بجای تست هردم کرمی
عذرش بنه ار کند بعمری ستمی

وملاطفت کردندی وزجر ومعاتبت روا نداشتندی

زوزن 2245. *Susa* a city of *Khuzistan*, in *Persia*.

كريم النفس 2246. of benevolent disposition.

مواجه 2247. presence, meeting, face to face.

غيبت 2248. *ghaibut*, absence: *gheebut*, slander, detraction, back-biting.

مصادره 2249. oppression, concussion.

مصادره کردن to inflict a fine, to mulct.

سوابق 2250. past events.

مرتهن 2251. pledged.

توکیل 2252. committing to custody.

رفق 2253. benignity, courtesy, favour, assistance.

معاتبت 2254. reprehension, expostulation.

P. 68. l. 625.

قطعه

صلح با دشمن اگر خواهی هرگه که ترا
در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن
سخن آخر بدهن میگذرد موذی را
سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن

دهن 2255. the mouth, orifice.

موذی 2256. noxious, pernicious, hurtful, vexatious.

P. 68. l. 630.

انچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی

مضمون 2257. sense, signification, subject, matter, contents (of a letter)

بعضي 2258. some, a part, certain (people.)

نواحي 2259. territories, S. ناحيه

پيغام 2260. a message.

بيعزتي 2261. dishonorable, disgraceful, dishonor, disgrace.

احسن 2262. may it be good.

عواقبه 2263. his ends.

جانب 2264. side, part.

رعايت خاطر كردن 2265. to pay attention, to honor, revere.

تهامتي 2266. entirely.

مفتخر 2267. boasting.

مكتوب 2268. a letter, epistle.

وقوف 2269. experience, knowledge, information.

خطر 2270. danger, risk.

ظهر 2271. the back.

روان كردن 2272. to dispatch, send away.

مطلع شدن 2273. to be informed of, to perceive.

اعلام 2274. information, announcing, advice.

حبس 2275. imprisonment, confinement, detention.

مراسلت 2276. epistolary correspondence.

قاصد 2277. a courier.

رساله 2278. a letter, treatise, a little tract.

بيش 2279. beyond, greater, exceeding.

تشريف قبولي 2280. sublime approbation.

مايه 2281. wealth, stock, money, qauntity.

ولي نعمت 2282. benefactor, patron.

بيوفايي 2283. perfidy.

P. 69. l. 646.

ملك را حق شناسي او پسند آمد نعمت وخلعت بخشيد وعذر خواست كه خطا كردم كه ترا بيگناه بيازردم گفت اي خداوند بنده دربن حالت شما را گناهي نمي بيند بلكه تقدير خدا يتعالى چنين بود كه مربن بنده را مكروهي برسد پس بدست تو اوليتر كه سوابق نعمت بربن بنده داري وايادي منت

حق شناسي 2284. gratitude.

تقدير 2285. fixed, fate, destiny, predestination, divine will, inevitable decree.

مكروه 2286. odious, hated, detestable, abominable.

ايادي 2287. benefits; also hands. S. يد

P. 70. l. 651.

مثنوي

گر گزندت رسد ز خلق مرنج

که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
از خدا دان خلاف دشمن و دوست
که دل هر دو در تصرف اوست
گرچه تیر از کمان همی گذرد
از کماندار بیند اهل خرد

راحت 2288. quiet, repose, tranquillity.

کمان 2289. a bow.

کماندار 2290. an archer, a bowman.

P. 70. l. 655.

حکایت ۲۵ TALE. XXV.

یکی از ملوک عرب متعلقان دیوان را فرموده که مرسوم فلان را چندانکه هست مضاعف کنند که ملازم درگاه است و مترصد فرمان و سایر خدمتکاران بلهو و لعب مشغولند و در ادای خدمت متهاون صاحبدلی بشنیده و گفت علو درجات بندگان بدرگاه حق جل و علا همین مثال دارد

مرسوم 2291. prescribed, accustomed, signed, marked; a stipend.

مضاعف 2292. doubled, increased, multiplied.

ملازم 2293. assiduous, diligent; a servant, domestic.

مترصد 2294. contemplating, watching, expecting.

خدمتکار 2295. servant, domestic.

لهو و لعب 2296. play, diversion, sport, gaming.

متهاون 2297 negligent, careless, slothful.

علو 2298. height, sublimity, upper part.

مثال 2299. like, resembling; fable, history; similitude.

P. 71. l. 661.

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمت شاه
سیوم هر آینه در وی کند بلطف نگاه
امید هست پرستندگان مخلص را
که نا امید نگردند ز آستان اله

مثنوي

مهتری در قبول فرمانست
ترک فرمان دلیل حرمانست
هر که سیمای راستان دارد
سر خدمت بر آستان دارد

پرستنده 2300. servant, worshipper.

مهتری 2301. greatness, chiefship.

دلیل 2302. proof, argument, demonstration.

حرمان 2303. repulse, disappointment, prohibiting, rejecting, depriving of hope.

سیما 2304. face, countenance, aspect, resemblance, similitude.

P. 71. l. 669.

حکایت ۲٦ TALE. XXVI.

ظالمي را حکایت کنند که هیزم درویشان خریدي بحیف وتونگران را دادي بطرح صاحبدلي برو بگذشت و گفت

هیزم 2305. firewood, fuel.

خرید 2306. to buy.

P. 71. l. 672.

بیت

ماري توکه هرکرا به بیني بزني
یا بوم که هرکجا نشیني بکني

قطعه

زورت ار پیش میرود با ما
با خداوند غیب دان نرود
زورمندي مکن بر اهل زمین
تا دعایي بر آسمان نرود

غیب‌دان 2307. the knower of secrets, (God.)

زورمند 2308. violence, strength, power.

P. 72. l. 677.

ظالم ازین سخن برنجید وروي ازو درهم کشید وبرو التفاتي نکرد تا شبي آتش مطبخ در انبار هیزمش افتاد وساير املاکش بسوخت واز بستر نرم برخاکستر گرمش نشاند

اتفاقا همان صاحبدل برو بگذشت شنیدش که بایاران همي گفت ندانم که این آتش از کجا درسراي من افتاد گفت از دود دل درویشان

قطعه

حذرکن ز دود درونهاي ریش
که ریش درون عاقبت سرکند
بهم برمکن تا تواني دلي
که آهي جهاني بهم برکند

مطبخ 2309. a kitchen.

انبار 2310. repository, storehouse, magazine, barn.

املاک 2311. goods, possession, riches.

بستر 2312. a bed, bedding.

نرم 2313. soft, mild, gentle.

خاکستر 2314. ashes.

سرکردن 2315. to break out.

P. 72. l. 685.

حکایت

برتاج شاه کیخسرو نوشته بود

قطعه

چه سالهاي فراوان و عمرهاي دراز
که خلق برسر ما برزمین بخواهد رفت
چنانکه دست بدست آمدست ملک بما
بدستهاي دگرهمچنین بخواهد رفت

تاج 2316. a crown, a crest.

کیخسرو 2317. *Kaikhusroo*, king of *Persia*.

دست بدست 2318. from hand to hand.

P. 73. l. 962.

حکایت ۲۷ TALE XXVII.

یکي در صنعت کشتي بسر آمده بود سه صد و شصت بند فاخر در ین علم دانستي و هر روز بنوعي کشتي کرفتي مکر کوشه خاطرش با جمال یکي از شاکردان میلي داشت سه صد و پنجاه و نه بندش در آموخته مکر یک بند که در تعلیم آن دفع انداختي پسر در صنعت و قوت بسر آمد و کسي را با او امکان مقاومت نبودي تا بحدي که پیش سلطان کفته استاد را فضیلتي که برمنست از روي بزرکي و حقه تربیت است والا بقوت ازو کمتر نیستم و بصنعت با او برابرم

صنعت 2319. art, trade, profession; also mystery, miracle.

کشتي 2320. wrestling.

بسر آمدن 2321. to excel, surpass.

سه صد 2322. three hundred.

شصت 2323. sixty.

فاخر 2324. distinguished, honorable, precious, valuable, rich.

شاکرد 2325. scholar, disciple, pupil, apprentice, menial servant.

میل 2326. inclination, fondness, affection.

نه 2327. nine.

تعلیم 2328. instruction, tuition.

دفع انداختن 2329. to refuse, to reserve.

حد 2330. boundary, limit, power, degree, بحدي to a degree.

والا 2331. but otherwise, unless.

کمتر 2332. fewer, less.

برابر 2333. equal, even, level.

P. 73. l. 700.

ملک را این ترک ادب از وي پسندیده نیامد بفرمود تا مصارعت کنند مقامي متسع معین کردند ارکان دولت و اعیان حضرت حاضر شدند پسر چون پیل مست در آمد بصدمتي که اکر کوه آهنین بودي از جاي برکندي استاد دانست که جوان ازو بقوت برترست بدان بند غریب که ازوي نهان داشته بود با وي در آویخت جوان دفع آن ندانست استاد بدو دست از زمین برداشت و بر بالاي سر برد و برزمین زد

ترک ادب 2334. rude, indecent, disre[illegible]

مصارعت 2335. contention, a wrestling mat[illegible]

متسع 2336. large, extensive, wide, open.

صدمت 2337. percussion, collision, contact, blow.

نهان داشتن 2338. to conceal.

P. 74. l. 707.

غریو از خلق برخاست ملک فرمود تا استاد را
خلعت و نعمت دادند و پسر را زجر و ملامت کرد که
با پرورندهٔ خویش دعوی مقاومت کردی و بسر نبردی
گفت ای خداوند استاد بزور و قوت بر من دست
نیافت بلکه در علم کشتی دقیقه مانده بود که از من
دریغ همیداشت امروز بدان دقیقه بر من دست
یافت استاد گفت از بهر چنین روز نگه میداشتم
که حکیمان گفته اند دوست را چندان قوت مده که اگر
دشمنی کند بتواند نشنیدهٔ که چه گفت آنکه از
پروردهٔ خود جفا دید

غریو 2339. clamour, tumult, shout.

پرورنده 2340. a nourisher, supporter.

دست یافتن 2341. to conquer, overcome, defeat.

دقیقه 2342. subtile, minute.

دریغ داشتن 2343. to deny, refuse, reject.

P. 74. l. 716.

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم
یا مگر کس درین زمانه نکرد
کس نیاموخت علم تیر از من
که مرا عاقبت نشانه نکرد

زمانه 2344. time, world.

نشانه 2345. mark, aim, butt.

P. 75. l. 719.

حکایت ۲۸ TALE XXVIII.

درویشی مجرد بگوشهٔ صحرایی نشسته بود پادشاهی
بر و بگذشت درویش ازانجا که فراغ ملک قناعتست
سر بر نیاورد و التفات نکرد و پادشاه ازانجا که
سطوت سلطنت است بهم برآمد و گفت این طایفه
خرقه پوشان بر مثال حیوانند وزیر گفت پادشاه
روی زمین بر تو گذر کرد چرا خدمت نکردی و شرط
ادب بجای نیاوردی گفت بگو ملک را توقع خدمت
از کسی دار که توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدان که
ملوک از بهر پاس رعایا اند نه رعایا از بهر طاعت
ملوک

مجرد 2346. solitary, single, unmarried, alone, unique, solely.

فراغ 2347. cessation from labour, rest, retirement, repose, idleness.

سطوت 2348. dominion, majesty, authority, usefulness.

خرقه 2349. a religious habit. خرقه پوش one wearing a religious habit.

رعايا 2350. ſubjects, peaſants, the poor or lower order of people of all kinds.

P. 75. l. 728.

قطعه

پادشاه پاسبان درويشست
گرچه نعمت بفر دولت اوست
گوسفند از براي چوپان نيست
بلکه چوپان براي خدمت اوست

فر 2351. ſplendor, magnificence, pomp.

گوسفند 2352. a ſheep, ram; a goat.

چوپان 2353. a ſhepherd.

P. 75. l. 731.

قطعه اخري

يکي امروز کامران بيني
ديگريرا دل از مجاهده ريش
روزکي چند باش تا بخورد
خاک مغز سر خيال انديش
فرق شاهي و بندگي برخاست
چون قضاي نوشته آيد پيش
ارکسي خاک مرده باز کند
نشناسد توانگر از درويش

کامران 2354. happy, enjoying, abſolute, deſpotic.

مجاهده 2355. fighting againſt infidels, exertion.

شاهي 2356. royalty, royal.

بندگي 2357. ſervitude.

قضا 2358. fate, deſtiny, predeſtination; death, the office or ſentence of a judge, ſentence, decree, mandate.

P. 76. l. 736.

ملک را کار تازه روي بيش استوار آمد گفت از من چيزي بخواه گفت آن ميخواهم که دگر زحمت من ندهي گفت مرا پندي بده گفت

بيت

درياب کنون که نعمتت هست بدست
کين دولت وملک ميرود دست بدست

استوار 2359. ſtrong, fortified, firm, conſtant, ſolid, hardy, brave.

درياب 2360. know thou, knowing.

P. 76. l. 741.

حکايت ۲۹ TALE. XXIX.

يکي از وزرا پيش ذوالنون مصري رفت وهمت خواست که روز وشب بخدمت سلطان مشغولم وبخيرش اميدوار وعقوبتش ترسان ذوالنون بگريست وگفت اگر من از خداي تعالی چنين ترسيدمي که تو از سلطان از جمله صديقان بودمي

قطعه

گر نبودي اميد راحت ورنج
پاي درويش بر فلك بودي
ور وزير از خدا بترسيدي
همچنان كز ملك ملك بودي

ذوالنون 2361. *Zoolnoon*, a holy man; died A. H 245.

مصري 2362. of Egypt, Egyptian.

2363. just, sincere.

P. 77. l. 749.

حكايت ٣٠ TALE. XXX.

پادشاهي بكشتن بي گناهي فرمانداد گفت اي ملك موجب خشمي كه ترا بر منست آزار خود مجوي گفت چگونه گفت اين عقوبت بيك نفس بر من بر آيد و بزه آن بر تو جاويد بماند

رباعي

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت
تلخي وخوشي و زشت وزيبا بگذشت
پنداشت ستمگر كه ستم بر ما كرد
برگردن او بماند و بر ما بگذشت

ملك را اين نصيحت او سود مند آمد ... سر خون او در گذشت و عذر خواست

فرماندادن 2364. to order, command.

بزه 2365. sin, crime.

دوران 2366. time, an age, period, revolution, cycle.

تلخي 2367. bitterness.

زيبا 2368. beautiful, adorned.

P. 77. l. 758

حكايت ٣١ TALE. XXXI.

وزراي نوشيروان در مهمي از مصالح مملكت انديشه ميكردند و هريكي بر وفق دانش خود راي ميزد ملك نيز همچنين انديشه ميكرد بزرچمهر را راي ملك اختيار افتاد وزيران در سر گفتندش راي ملك را چه مزيت ديدي بر فكر چندين حكيم گفت بموجب آنكه انجام كار معلوم نيست وراي همكنان در مشيت الله تعالى است كه صواب آيد يا خطا پس موافقت راي ملك اولتر است تا اگر خلاف صواب آيد بعلت متابعت او از معاتبت او ايمن باشم

...

خلاف راي سلطان راي جستن
بخون خويش با شد دست شستن
اگر خود روز را گويد شبست اين
ببايد گفت اينك ماه و پروين

مصالح 2369. affairs. S. مصلحت

وفق 2370. conformity, agreement, sufficiency.

دانش 2371. knowledge, wisdom.

راي زدن 2372. to give an opinion.

سر 2373. secret. P. اسرار

مزيت 2374. excellence.

انجام 2375. end, conclusion, event.

مشيت 2376. will, pleasure, strength.

متابعت 2377. obedience.

اينك 2378. behold, now.

پروين 2379. the Pleiades.

P. 78. l. 769.

حكايت ٣٢ TALE. XXXII.

شيادي گيسوان برتافت كه من علويم و با قافله حجاز بشهر درآمدم كه از حج مي آيم و قصيده پيش ملك برد كه من گفته ام. يكي از نديماي ملك دران سال از سفر آمده بود. گفت. من اورا در عيد اضحي در بصره ديدم حاجي چگونه باشد و ديگر ميگفت پدرش نصراني بود در ملاطيه علوي چگونه باشد و شعرش در ديوان انوري يافتند ملك فرمود تا بزنند و برانند كه چندين دروغ چرا گفتي گفت اي خداوند روي زمين سخني ديگر بگويم اگر راست نباشد بهر عقوبت كه فرمائي سزاوارم گفت آن چيست گفت

شياد 2380. an impostor.

گيسوان 2381. locks of hair, ringlets.

برتافتن 2382. to twist, turn.

علوي 2383. high, sublime, above.

قافله 2384. a caravan, a body of travellers.

حج 2385. a pilgrimage to Mecca.

قصيده 2386. an elegy.

عيد اضحي 2387. a solemn festival called also عيد قربان or the sacrifice celebrated on the ... of Zulhyjeh.

بصره 2388. the city of Busrah.

حاجي 2389. a pilgrim to Mecca.

نصراني 2390. a Christian.

ملاطيه 2391. *Malatea*, a town on the *Euphrates*, and bordering on the province of *Aleppo*.

شعر 2392. verse, poesy, metre.

ديوان 2393. a compleat series of odes, running through the whole alphabet, the first ode ending with ا the second with ب &c.

انوري 2394. *Unvuree*, a celebrated Persian poet, who died in A. H. 585.

P. 79. l. 778.

قطعه

فريبي گرت ماست پيش آورد

دو پیمانه آبست ویک چمچه دوغ
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج
جهاندیده بسیار گوید دروغ

غریبی 2395. a feller of milk curds.

ماست 2396. butter milk.

پیمانه 2397. a meafure, either for dry or wet goods.

چمچه 2398. a fpoon.

دوغ 2399. four curdled milk.

لغو 2400. an inconfiderate fpeech.

جهاندیده 2401. experienced, one who has feen the world, a traveller.

P. 79. l. 781.

ملک بخندید وگفت ازین راستتر سخن در عمر خود نگفته بفرمود تا انچه مامول اوست مهیا دارند

مامول 2402. hoped, defired, expected.

P. 79. l. 783.

حکایت ۳۳ TALE. XXXIII.

آورده اند که یکی از وزرا بر زیر دستان رحمت آوردی و صلاح همکنان جستی بخطاب ملک گرفتار آمد همکنان در موجب استخلاص او سعی کردند و موکلان بروی در معاقبتش ملاطفت کردندی و بزرگان دیگر در سیر نیک او بپادشاه گفتند تا ملک از سر خطای او درگذشت صاحبدلی برین حال اطلاع یافت وگفت

استخلاص 2403. fetting at liberty, liberating, liberation.

موکل 2404. fuperintendant, keeper. P. موکلان

معاقبت 2405. cuftody, alfo punifhment.

P. 80. l. 790.

قطعه

تا دل دوستان بدست آری
بوستان پدر فروخته به
پختن دیگ نیکخواهان را
هرچه رخت سراست سوخته به
با بداندیش هم نکوئی کن
دهن سگ بلقمه دوخته به

دیگ 2406. a kettle, pot.

نیکخواه 2407. benevolent, friendly, well-wifher.

رخت 2408. furniture, harnefs, houfings.

بداندیش 2409. malignant, malicious.

دوختن 2410. to few, to ftitch.

P. 80. l. 794.

٣۴ حکایت TALE. XXXIV.

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد
خشمناک که فلان سرهنگ زاده مرا دشنام داد
بمادر هارون ارکان دولت را گفت جزای
این چنین کس چه باشد یکی اشارت بکشتن کرد
و دیگری بزبان بریدن و دیگری بمصادره و
نفی هارون گفت ای پسر کرم آنست که عفو
کنی و اگر نتوانی تو نیز دشنام مادرش ده
نه چندانکه انتقام از حد گذرد آنگاه ظلم
از طرف ما باشد

هارون الرشید 2411. the Khalif *Haroon ur Rusheed.*

خشمناک 2412. passionate, furious, raging.

نفی 2413. expulsion, exile, negative, the negative imperative.

عفو 2414. pardon, absolution.

P. 80. l. 801.

قطعه

نه مردست آن بنزدیک خردمند
که با پیل دمان پیکار جوید
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق
که چون خشم آیدش باطل نگوید

بشنوی

یکی را زشت خوئی داد دشنام
تحمل کرد و گفت ای نیک فرجام
بتر زانم که خواهی گفتن آنی
که دانم عیب من چون من ندانی

دمان 2415. powerful, strong, terrible; also swift; making haste.

تحقیق 2416. certainty.

نیک فرجام 2417. happy end.

آنی 2418. *such* art thou.

P. 81. l. 809.

٣۵ حکایت TALE. XXXV.

با طایفهٔ بزرگان در کشتی بودم زورقی
در پی ما غرق شد دو برادر بگردابی
در افتادند یکی از بزرگان ملاح را گفت
که بگیر آن هر دو برادر را تا ترا صد دینار بدهم
ملاح آمد تا یکی را خلاص کرد و دیگری هلاک
شد گفتم بقیت عمرش نمانده بود ازان سبب
در گرفتن او تاخیر افتاد ملاح بخندید و گفت
آنچه تو گفتی یقینست و دیگر خاطر من برها
نیدن این بیشتر بود بسبب آنکه وقتی در
بیابانی مانده بودم این مرا بر اشتر نشاند و از
دست آن دیگر تازیانه خورده بودم در طفلی

زورق 2419 ſhip, veſſel.

گرداب 2420. a whirlpool, an eddy.

ملاح 2421. a mariner, ſea man, ſailor.

تاخير 2422. delay, impediment.

يقين 2423. certain, true.

بيابان 2424. a deſert.

اشتر 2425. a camel.

تازيانه 2426. a ſcourge, laſh, whip.

طفلي 2427. childhood.

P. 81. l. 817.

گفتم صدق الله العظيم من عمل صالحًا فلنفسه

ومن اساء فعليها

ARABICK.

صدق الله العظيم 2428. truely the great God is juſt.

من 2429. who.

عمل 2430. perfomed.

صالحًا 2431. a good action.

فلنفسه 2432. to himſelf, did to himſelf.

ومن 2433. and who.

اساء 2434. did evil.

فعليها 2435. did to himſelf.

P. 82. l. 819.

قطعه

تا تواني درون كس مخراش

كاندرين راه خارها باشد

كار درويش مستمند برآر

كه ترا نيز كارها باشد

خار 2436. a thorn.

P. 82. l. 822.

حكايت ٣٦ TALE. XXXVI.

دو برادر بودند يكي خدمت سلطان كردي و ديگر بسعي بازوان نان خوردي باري اين توانگر درويش را گفت چرا خدمت سلطان نميكني تا از مشقت كار كردن برهي گفت تو چرا كار نكني تا از مذلت خدمت رهائي يابي كه حكما گفته اند نان خود خوردن و نشستن به كه كمر زرين بستن و بخدمت ايستادن

مذلت 2437. baſeneſs, contempt.

زرين 2438. golden.

ايستادن 2439. to ſtand, to ſtop.

P. 82. l. 828.

بيت

بدست آهك تفته كردن خمير

به از دست بر سينه پيش امير

قطعه

عمر گرانمایه درین صرف شد

تا چه خورم صیف و چه پوشم شتا

ای شکم خیره بنانی بساز

تا نکنی پشت بخدمت دوتا

آهک تفته 2440. quick lime.

خمیر 2441. dough, leaven, mortar.

سینه 2442. breaſt, boſom.

امیر 2443. prince, lord, great man.

صرف 2444. expence, diſburſement.

صیف 2445. ſummer.

شتا 2446. winter.

خیره 2447. indolent, lazy.

P. 83. l. 833.

حکایت ۳۷ TALE. XXXVII.

کسی پیش نوشیروان عادل مژده آورد که خدای عز و جل فلان دشمنت برداشت گفت هیچ شنیدی که مرا فرق گذاشت

بیت

مرا بمرگ عدو جای شادمانی نیست

که زندگانی ما نیز جاودانی نیست

عدو 2448. enemy.

جاودانی 2449. eternity, everlaſtingneſs, perpetuity.

P. 83. l. 838.

حکایت ۳۸ TALE. XXXVIII.

گروهی از حکما در بارگاه کسری در مصلحتی سخن میگفتند بزرجمهر خاموش بود گفتند چرا درین بحث با ما سخن نگویی گفت وزرا امثال برمثال اطبا اند و طبیب دارو ندهد جز سقیم را پس چون بینم که رای شما برصوابست مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد

کسری 2450. Kiſra. (Choſroes) the ſurname of ſeveral kings of Perſia, like Ptolemy among the Egyptians, and Cæſar with the Romans.

بحث 2451. controverſy, debate, argument, queſtion.

اطبا 2452. phyſicians.

طبیب 2453. a phyſician.

سقیم 2454. ſick, infirm.

P. 83. l. 844.

قطعه

چو کاری بی فضول من بر آید

مرا در وی سخن گفتن نشاید

وگر بینم که نابینا و چاه است

اگر خاموش بنشینم گناه است

فضول 2455. redundant, exceſſive, ſuperfluous.

P. 84. l. 846.

حکایت ۳۹ TALE XXXIX.

هارون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد
گفت بخلاف آن طاغي که بغرور ملک مصر
دعوي خداي کرد نبخشم این مملکت را مگر
بکهترین بندگان سیاهي داشت کودن نام او
خصیب ملک مصر را بوي ارزاني داشت گویند
عقل وکفایت او بحدي بود که طایفه حراث مصر
شکایت آوردند که پنبه کاشته بودم بر
کنار نیل باران بي وقت آمد تلف شد گفت
پشم بایستي کاشتن صاحبدلي بشنید و گفت

مصر 2456. Egypt.

طاغي 2457. rebel, a refractory, disobedient, violent man.

غرور 2458. pride, haughtiness, presumption, vain-glory, vanity.

سیاهي 2459. a black, an Ethiopian, a negro.

کودن 2460. weak in mind, imbecile.

خصیب 2461. Khosaib, a proper name.

ارزاني داشتن 2462. to bestow, to give.

حراث 2463. farmers, husbandmen, S. حارث

کاشتن 2464. to sow, cultivate, plough.

پشم 2465. wool.

P. 84. l. 854.

مثنوي

اگر روزي بدانش بر فزودي
زنادان تنگ روزيتر نبودي
بنادان آن چنان روزي رساند
که صد دانا دران حیران بماند

مثنوي

بخت ودولت بکارداني نیست
جز بتایید آسماني نیست
اوفتادست در جهان بسیار
بي تمیز ارجمند وعاقل خوار
کیمیاگر بغصه مرده ورنج
ابله اندر خرابه یافته گنج

حیران 2466. confounded, disturbed.

بخت 2467. fortune, luck, prosperity, happiness.

کارداني 2468. skilfulness, expertness, experience.

تایید 2469. assisting, assistance.

آسماني 2470. heavenly.

اوفتادن 2471. to fall, to happen.

ارجمند 2472. rare, excellent, precious, noble

کیمیاگر 2473. a chymist, alchymist.

خرابه 2474. ruins, devastation.

P. 85. l. 861.

حکایت ۴۰ TALE XL.

یکي را از ملوک کنیزك چیني آورده بودند خواست که در حالت مستي باوي جمع آید دختر ممانعت کرد ملك درخشم شد و مرا ورا ازبندگان بسیاهي بخشید که لب زبرینش از پرده بیني بر گذشته بود وزیرینش بگریبان فروهشته هیکلي بود که صخره جنّي از طلعتش برمیدي و عین القطر از بغلش بگندیدي

کنیزك 2475. a female flave.

جمع آمدن 2476. to join, unite, copulate.

دختر 2477. a virgin, girl, daughter.

ممانعت 2478. refiftance, repulfion, refufal, prohibition.

زبرین 2479. upper, fuperior.

پرده بیني 2480. noftril.

زیرین 2481. lower, inferior.

فروهشتن 2482. to hang down.

هیکل 2483. figure, form, face.

صخره 2484. Sukhreh, name of an evil genius.

جن 2485. a gin, or genius.

طلعت 2486. afpect, countenance, appearance.

رمیدن 2487. to be terrified, to fly in terror.

عین القطر 2488. a fountain of pitch.

بغل 2489. armpit.

گندیدن 2490. to ftink.

P. 85. l. 868.

بیت

تو گوئي تا قیامت زشت روئي
برو ختمست و بر یوسف نکوئي

قطعه

شخصي نه چنان کریه منظر
کز زشتي او خبر توان داد
وانگه بغلش نعوذ بالله
مردار بآفتاب مرداد

ختم 2491. the feal, end, conclufion, perfection, completion.

یوسف 2492. Jofeph, the patriarch.

کریه 2493. deteftable, abominable.

منظر 2494. face, countenance, afpect.

وانگه 2495. for وانگاه, and who from, out of.

نعوذ بالله 2496. God preferve us.

مردار 2467. a corpfe.

مرداد 2498. Mordad, a Perfian month (Auguft)

P. 84. l. 873.

سیاه را دران مدت نفس طالب بود وشهوت غالب مهرش بجنبید و مهرش برداشت بامداد ان ملك کنیزك را جست ونیافت ماجرا گفتند

خشم گرفت و بفرمود تا سیاه را باکنیزک دست
وپا استوار ببندند و ازبام جوسق بخندق
دراندازند یکي از وزراي نیک محضر روي
شفاعت بر زمین نهاد و گفت سیاه را درین
خطایي نیست که سایر بندگان وخدمتگاران
ببخشش وانعام خداوندي معتادند گفت اگر
در مفاوضه او شبي تاخیر کردي چه شدي گفت
اي خداوند نشنیده که گفته اند

نفس طالب 2499. concupiscent, libidinous, lecherous.

شهوت 2500. lust, sensuality, lasciviousness, luxury.

مهر 2501. love.

جنبیدن 2502. to shake, agitate.

مُهر 2503. a seal; virginity.

ماجرا 2504. event, accident, any thing past.

استقرار 2505. fastening, confirmation, establishment.

بندن 2506. to tie, fasten.

جوسق 2507. palace, a lofty building.

خندق 2508. ditch, moat.

بخشش 2509. gift, largess, present, donation.

معتاد 2510. accustomed, wonted.

مفاوضه 2511. company, companionship, association.

P. 86. l. 882.

قطعه

تشنه سوخته در چشمه روشن چو رسد
تو مپندار که از پیل دمان اندیشد
ملحد گرسنه در خانه خالي بر خوان
عقل باور نکند کز رمضان اندیشد

روشن 2512. light, bright, clear.

مُلحد 2513. unbeliever, infidel, apostate.

باور کردن 2514. to believe, give credit.

رمضان 2515. Ramzan, an Arabian month.

P. 86. l. 887.

ملک را این لطیفه خوش آمد و گفت سیاه را
بتو بخشیدم کنیزک را چه کنم گفت کنیزک را بسیاه
بخش که نیم خورده او هم اورا شاید

قطعه

هرگز او را بدوستي مپسند
که رود جاي ناپسندیده
تشنه را دل نخواهد آب زلال
نیم خورده دهان گندیده

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند
چون بسرگین در اوفتاد ترنج
تشنه را دل کجا بخواهد آب
کوزه بگذشته بر دهان سگنج

نیم‌خورده 2516. half eaten, leavings.

آب زلال 2517. pure, limpid water.

سرگین 2518. dung, excrement.

ترنج 2519. a citron.

کوزه 2520. a flaggon.

سکنج 2521. an ulcer on the lip, a putrid smell from the mouth, fetid breath.

P. 87. l. 896.

حکایت ۴۱ TALE. XLI.

اسکندر رومی را گفتند که دیار مشرق و مغرب بچه گرفتی که ملوک پیشین را خزاین و عمر و لشکر بیش از این بود و چنین فتحی میسر نشد گفت بعون خدای تعالی هر مملکتی که گرفتم رعیتش نیازردم و نام پادشاهان جز به نیکوئی نبردم

بیت

بزرگش نخوانند اهل خرد
که نام بزرگان بزشتی برد

اسکندر رومی 2522. *Iskunder Roomee*, Alexander the great.

مشرق 2523. east.

مغرب 2524. west.

خزاین 2525. treasures, treasuries, خزینه s.

فتح 2526. victory, conquest.

میسر شدن 2527. to be accomplished, obtained, procured, to be procurable.

عون 2528. aid, assistance, defence.

اهل خرد 2529. a wise-man.

P. 87. l. 903.

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد
بخت و تخت و امر و نهی و گیرودار
نام نیک رفتگان ضایع مکن
تا بماند نام نیکت پایدار

نهی 2530. prohibition, an interdict.

گیرودار 2531. take and give, tumult, the noises of combatants.

نیک رفتگان 2532. those who have left a good name behind them.

باب دوم در اخلاق درویشان

حکایت TALE. I.

P. 88. l. 3.

ازبزرگان پارسائی را گفتند چه گوئی در حق فلان عابد که دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند گفت در ظاهرش عیب نمی بینم ودر باطنش غیب نمی دانم

قطعه

هرکرا جامه پارسا بینی
پارسا دان ونیک مرد انگار
ور ندانی که در نهادش چیست
محتسب را درون خانه چه کار

عابد 2533. an adorer or servant of GOD, a religious man, a devotee.

باطن 2534. internal, interior, the inward part.

انگاشتن *and* انگاریدن 2535. to think, estimate, compute, suppose.

حکایت ۲ TALE. II.

P. 88. l. 9.

درویشی را دیدم که سر بر آستان کعبه نهاده مینالید ومیگفت یا غفور و یا رحیم تو دانی که از ظلوم وجهول چه آید که ترا شاید

قطعه

عذر تقصیر خدمت آوردم
که ندارم بطاعت استظهار
عاصیان از گناه توبه کنند
عارفان از عبادت استغفار

نالیدن 2536. to exclaim, lament, complain.

غفور 2537. clement, forgiving, pardoner.

ظلوم 2538. most cruel, tyrannical, unjust.

جهول 2539. extremely ignorant.

استظهار 2540. imploring assistance.

توبه 2541. repentance, conversion; vow to sin no more.

عارف 2542. wise, skilful, knowing, perceiving.

استغفار 2543. repentance, deprecation, asking forgiveness.

P. 89. l. 15.

عابدان جزای طاعت خواهند و بازرگانان بهای بضاعت ومن بنده امید آورده ام نه طاعت و بدریوزه آمده ام نه بتجارت

بازرگان 2544. a merchant, trader.

بها 2545. price, value; also beauty, elegance.

دریوزه 2546. begging, beggary, asking as a beggar.

تجارت 2547. merchandise, traffic, trade.

ARABICK.

P. 89. l. 16.

اصنع بي مـا انت أهله

ولا تفعل بي مـا انا اهله

اصنع 2548. do thou.

بي 2549. with me.

ما 2550. that.

انت 2551. which thou.

اهله 2552. worthy of.

ولاتفعل بي 2553. and do not with me.

ما انا 2554. that we.

اهله 2555. worthy of.

P. 89. l. 18.

بيت

گر کشي ور جرم بخشي روي و سر بر آستانم

بنده را فرمان نباشد هرچه فرمائي برانم

قطعه

بر در كعبه سايلي ديدم

كه همي گفت و ميگرستي خوش

من نگويم كه طاعتم به پذير

قلم عفو بر گناهم كش

سايل 2556. asking, interrogating; a beggar.

خوش گريستن 2557. to weep abundantly.

حكايت ٣ TALE III.

P. 89. l. 24.

عبد القادر گيلاني در حرم كعبه روي بر حصا نهاده

هميگفت اي خداوند ببخشاي و اگر مستوجب

عقوبتم در قيامت مرا نابينا برانگيز تا در روي

نيكان شرمسار نشوم

قطعه

روي بر خاك عجز ميگويم

هر سحرگه كه ياد مي آيد

اي كه هرگز فرامشت نكنم

هيچت از بنده ياد مي آيد

عبد القادر گيلاني 2558. *Abdulcadur* of *Gilan*; a man celebrated for piety.

حرم 2559. sacred, interdicted from promiscuous use, حرم كعبه the temple of Mecca.

حصا 2560. little stones, pebbles, gravel.

مستوجب 2561. meriting, proper, worthy of.

عجز 2562. infirmity, weakness, debility.

سحرگه 2563. the morning, dawn.

فرامشت 2564. (never will I) forget thee.

حكايت ٤ TALE IV.

P. 90. l. 31.

دزدي در خانه پارسائي در آمد چندانكه طلب

كرد چيزي نيافت دلتنگ شد پارسا را خبر شد گليمي

كه بران خفته بود در راه گذر دزد انداخت تا

محروم نگردد

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا
دل دشمنان را نکردند تنگ
ترا کی میسر شود این مقام
که با دوستانت خلافست وجنگ

دلتنگ 2565, disheartened, distressed.

رهگذر 2566. a passage, way, path.

میسر 2567. facilitated, rendered easy; procured, found.

P. 90. l. 38.

مودت اهل صفا چه در روی وچه در قفا نه چنانکه از پست عیب گیرند وپیشت بمیرند

مودت 2568. friendship, love, benevolence.

اهل صفا 2589. a pious man.

P. 90. l. 40.

بیت

در برابر چو گوسپند سلیم
در قفا همچو گرگ مردم خوار

بیت

هرکه عیب دگران پیش تو آورد وشمرد
بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد برد

سلیم 2570. mild, pacific; free from flaw or blemish, spotless.

مردم خوار 2571. a devourer of mankind.

حکایت ٥ TALE. V.

P. 91. l. 45.

تنی چند از روندگان متفق سیاحت بودند وشریک رنج وراحت خواستم که مرافقت کنم موافقت نکردند گفتم از کرم واخلاق بزرگان بدیع است روی از مصاحبت مسکینان تافتن وفایده دریغ داشتن که من در نفس خویش اینقدر قوت وقدرت میشناسم که در خدمت مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر

رونده 2572. a traveller, goer, passenger, P. روندگان.

سیاحت 2573. journey, voyage, pilgrimage.

بدیع 2574. wonderful, strange, excellent, rare.

مصاحبت 2575. company, society; familiarity, conversation.

تافتن 2576. to turn away the face, to decline, also to shine.

بار خاطر 2577. distress of mind.

ARABICK.

P. 91. l. 51.

بیت

ان لم اکن راکب المواشی
اسعی لکم حامل الغواشی

ان 2578. if.

لم 2579. not.

اكن 2580. I am.

راكب 2581. a rider.

الهواشي 2582. of beasts.

اسعى 2583. I endeavour.

لكم 2584. for you.

حامل 2585. a carrier.

الغواشي 2586. of burthens.

P. 91. l. 53.

يكي از ان ميان گفت از اين سخن كه شنيدي دل تنگ مدار كه درين روزها دزدي بصورت درويشان درآمده وخودرا درسلك صحبت ما منتظم كرده

بيت

چه داننده مردم كه در جامه كيست
نويسنده داند كه در نامه چيست

منتظم 2587. arranged, joined together, threaded, (as pearls, &c.)

نويسنده 2588. a writer.

نامه 2589. letter, epistle, a writing, book, history.

P. 92. l. 51.

از انجا كه بسلامت حال درويشان كمان فضولش نبردند وبياري قبولش كرده

مثنوى

ظاهر حال عارفان دلقست
اينقدر بس كه روي در خلقست
در عمل كوش وهرچه خواهي پوش
تاج بر سرنه وعلم بر دوش
زاهدي در پلاس پوشي نيست
زاهد پاكباش واطلس پوش
ترك دنيا وشهوتست وهوس
پارسائي نه ترك جامه وبس
دركژآگند مرد بايد بود
بر مخنث سلاح جنگ چه سود

دلق 2590. a durvaishe's dress.

علم 2591. a flag, standard, banner, sign, mark; famous.

پلاس 2592. a coarse cloth of hair, or wool; a kind of upper garment, worn by Durvaishes.

اطلس 2593. sattin.

كژآگند 2594. war, battle: some copies have كزاغند.

مخنث 2595. an hermaphrodite.

سود 2596. profit, advantage.

P. 92. l. 66.

في الجمله روزي تا بشب رفته بوديم وشبانگه بپاي حصاري خفته دزد بي توفيق ابريق رفيق برداشت كه بطهارت ميروم وخود بغارت ميرفت

بيت

پارسا بين كه خرقه در بركرد

جامه كعبه را جل خراكرد

حصار 2597. a castle, fort, fortified town.

توفيق 2598. the guidance, grace, or favour of God.

ابريق 2599. an ewer.

طهارت 2600. purity, cleanliness, بطهارت رفتن to go to wash after any impure action.

جل 2601. a housing.

P. 93. l. 71.

چندانكه از نظر درويشان غايب گشت ببرجي برفت ودرجي بدزديد تا روز روشن شد آن تاريك دل مبلغي راه رفته بود و رفيقان بي گناه خفته. بامدادان همه را بقلعه بردند و بزندان كردند. ازان تاريخ ترك صحبت گفتيم و طريق عزلت گرفتيم كه السلامة في الوحدة

غايب 2602. absent, latent, concealed, invisible, غايب گشتن to disappear.

برج 2603. a bastion, the walls or battlements of a castle.

درج 2604. a casket.

مبلغ 2605. a sum, ready money, مبلغي a great way, or distance.

وحدت 2606. solitude, unity.

P. 93. l. 76.

قطعه

چو از قومي يكي بيدانشي كرد

نه كه را منزلت ماند نه مه را

نمي بيني كه گاوي درعلف زار

بيالايد همه گاوان ده را

كه 2607. low, mean, inferior.

مه 2608. great, high, superior.

علف زار 2609. pasturage.

آلودن 2610. to pollute.

P. 93. l. 79.

گفتم منت خدارا عزوجل كه از فوايد درويشان محروم نماندم اگر چه درصحبت ايشان وحيد شدم وبدين حكايت مستفيد گشتم وامثال مرا در همه عمر اين نصيحت بكار آيد

مثنوي

يك ناتراشيده درمجلسي

برنجد دل هوشمندان بسي

اگر بركه پر كنند از گلاب

سگي دروي افتد كند منجلاب

وحيد 2611. alone, single, unique.

مستفيد گشتن 2612. to benefit, to derive profit.

ناتراشيده 2613. rude, unformed, unpolished.

هوشمند 2614. prudent, sagacious, intelligent.

برکه 2615. the bason of a fountain, a cistern, reservoir of water.

گلاب 2616. Rose-water.

منجلاب 2617. polluted water, in which a dog or any carrion has been thrown.

حکایت ٦ TALE VI.

P. 94. l. 85.

زاهدي مهمان پادشاهي بود چون بر سفره بنشستند
کمتر از آن خورد که عادت او بود چون بنماز برخاستند
بیشتر از آن کرد که عادت او بود تا ظنّ صلاحیت در
حق او زیادت کنند

بیت

ترسم نرسي بکعبه اي اعرابي
کین ره که تو میروي بترکستانست

زاهد 2618. a hermit, recluse, religious, abstinent.

مهمان 2619. a guest.

صلاحیت 2620. integrity, virtue, devotion.

اعرابي 2621. an Arab, Arabian.

ترکستان 2622. Turkistan.

P. 94. l. 91.

چون بمقام خویش باز آمد سفره خواست تا تناول کند
پسري داشت صاحب فراست گفت اي پدر در دعوت
سلطان چیزي نخوردي گفت در نظر ایشان چیزي
نخوردم که بکار آید گفت نماز را هم قضا کن
که چیزي نکردي که بکار آید

قطعه

اي هنرها نهاده بر کف دست
عیبها را گرفته زیر بغل
تا چه خواهي خریدن اي مغرور
روز درماندگي بسیم دغل

تناول 2623. eating and drinking.

دعوت 2624. invitation, a convivial meeting, feast, entertainment.

قضا کردن 2625. to make up for any former omission (as fasting afterwards, on account of non observance of Ramzan.)

مغرور 2626. haughty, presumptuous.

دغل 2627. false, base; vice, depravity, corruption.

حکایت ٧ TALE VII.

P. 95. l. 97.

یاد دارم که در عهد طفولیت متعبّد بودم وشب خیز
ومولع زهد وپرهیز شبي در خدمت پدر نشسته
بودم وهمه شب دیده بهم نبسته ومصحف
عزیز در کنار گرفته وطایفه گرد ما خفته پدر را
گفتم از اینان یکي سر بر نمي دارد که دوگانه
بگذارد چنان خفته اند که گویي مرده اند گفت
جان پدر تو نیز اگر بخفتي به از آنکه در پوستین
خلق افتي

قطعه

نه بيند مدعي جز خويشتن را

که دارد پردهٔ پندار در پيش

گرش چشم خدا بيني به بخشند

نه بيند هيچکس عاجزتر از خويش

طفوليت 2628. childhood.

متعبد 2629. devout, religious.

شب خيز 2630. leading ſleepleſs nights, riſing in the night time.

مولع زهد 2631. dedicated, addicted, to devotion.

پرهيز 2632. abſtinent, continent.

مصحف 2633. the Koran; a book, page, leaf.

دوگانه 2634. double, twice, two (genuflexions.)

پوستين 2635. a garment of fur, a leathern garment; fault, blemiſh, درپوستين خلق افتادن to ſearch out the faults of mankind.

مدعي 2636. adverſary, complainant, proſecutor, claimant, plaintiff.

A حکايت TALE VIII.

P. 96. l. 106.

بزرگي را در محفلي همي ستودند و در اوصاف جميلش مبالغه همي نمودند سر بر آورد و گفت من آنم که من دانم

محفل 2637. aſſembly, ſociety.

ستودن 2638. to praiſe.

اوصاف 2639. qualities, endowments, S. وصف

مبالغه 2640. exaggeration, hyperbole, ſuperlative.

A R A B I C K.

P. 96. l. 109.

بيت

كفيت اذا يا من تعد محاسني

علانيتي هذا ولم تدر باطني

كفيت 2641. thou haſt done enough.

اذا 2642. when.

يا من 2643. O thou.

تعد 2644. thou reckoneſt, calculateſt.

محاسني 2645. my virtues.

علانيتي 2646. in appearance.

هذا 2647. it is that.

ولم تدر 2648. and knoweſt not.

باطني 2649. my interior.

P. 96. l. 111.

قطعه

شخصم بچشم عالميان خوب منظر است

وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پيش

طاوس را بنقش ونگاري که هست خلق

تحسين کنند واو خجل از پاي زشت خويش

فتاده 2650. fallen.

طاوس 2651. a peacock.

نقش و نگار 2652. paintings and ornaments.

تحسین کردن 2653. to praise, commend.

حکایت ۹. TALE IX.

P. 96. l. 116.

یکی از صلحای جبل لبنان که مقامات او در دیار عرب مذکور بود وکرامات او مشهور بجامع دمشق در آمده و بر کنار برکهٔ کلاسه طهارت میکرد پایش بلغزید و بحوض در افتاد و بمشقّت بسیار از آنجا خلاص یافت ۔

صلحا 2654. men of piety, religious men. S. صالح

لبنان 2655. mount Libanus.

مقامات 2656. degrees, S. مقام

مذکور 2657. famous, aforesaid.

کلاسه 2658. a well, where travellers drink.

لغزیدن 2659. to slip.

حوض 2660. a cistern, reservoir of water, pond.

P. 97. l. 120.

چون از نماز بپرداختند یکی از اصحاب گفت مرا مشکلی هست شیخ گفت که آن چیست گفت یاد دارم که بر روی دریای مغرب میرفتی وقدمت تر نمیشد وامروز در یک قامت آب از هلاک چیزی نمانده بود درین چه حکمتست سر بجیب تفکر فرو برد و پس از تامّل بسیار سر بر آورد و گفت نشنیده که سیّد عالم محمّد مصطفی صلی الله علیه وسلم گفت

مشکل 2661. difficult; a difficulty.

دریای مغرب 2662. the sea of Africa.

تر 2663 wet, moist, fresh, green; also a particle which added to Persian adjectives, forms the comparative degree.

هلاک 2664. perdition, ruin, death.

تفکّر 2665. thinking, contemplation, reflection.

سیّد عالم 2666. the prince of the world, (Mahommed.)

ARABICK.

P. 97. l. 125.

لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي

لي 2667. for me.

مع 2668. with.

الله 2669. God.

وقت 2670. time.

لا یسعني 2671. becomes not equal to me.

فیه 2672. in that (time.)

ملك 2663. Angel.

مقرب 2674. near (to God.)

ولانبي 2675. neither a prophet.

مرسل 2676. ſent, (by God.)

P. 97. l. 126

ونكفت على الدوام وقتي چنين که کرمود بجبريل

وميكائيل نه پرداخي و ديگر وقت با حفصه وزينب

درساختي كه مشاهدة الابرار بين التجلي والاستتار

مي نهايد ومي ربايد

P. 97. l. 130.

بيت

ديدار مي نهايي و پرهيز ميكني

بازارخويش وآتش ما تيز ميكني

على الدوام 2677. always.

جبريل 2678. Gabriel the angel.

ميكائيل 2679. Michael the angel.

حفصه 2680. Hufseh, one of Mahommed's wives

زينب 2681. Zenub, another of his wives.

مشاهدة 2682. viſion, contemplation, ſpeculation.

الابرار 2683. pious, juſt men.

بين 2684. between.

التجلي 2685. the light, revelation.

والاستتار 2686. and the darkneſs.

ربايدن 2687. to be taken away.

ARABICK.

P. 98. l. 132.

قطعه

اشاهد من اهوى بغير وسيلة

فيلحقني شان اضل طريقا

يوجج نارا ثم يطفي برشه

لذلك تراني محرقا وغريقا

اشاهد 2688. I behold.

من 2689. whom.

اهوى 2690. I love.

بغير 2691. without.

وسيلة 2692. an intervention.

فيلحقني 2693. then attaches to me.

شان 2694. a ſtate.

اضل 2695. that I loſe.

طريقا 2696. the road.

يوجج 2697. it excites.

نارا 2698. fire.

ثم يطفي 2699. then it quenches.

برشه 2700. by ſprinkling.

لذلك 2701. on which account.

تراني 2702. you ſee me.

محرقا 2703. burnt.

وغريقا 2704. and drowned.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 98. l. 135.

منظومه

یکی پرسید ازان گم کرده فرزند
که ای روشن گهر پیر خردمند
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی
چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برق جهانست
دمی پیدا و دیگر دم نهانست
گهی بر طارم اعلا نشینم
گهی بر پشت پای خود نه بینم
اگر درویش بر حالی بماندی
سر دست از دو عالم برفشاندی

منظومه 2705. in verse, metrical; also joined, arranged.

گهر 2706. jewel, gem, pearl; also race, family.

احوال 2707. circumstances, conditions, state.

برق 2708. lightning.

جهاندن 2709. to leap, to dart.

گاهی 2710. sometimes.

طارم 2711. the fourth heaven, the firmament.

اعلی 2712. superior, higher or most high.

فشاندن 2713. to disperse, ventilate, scatter.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 98. l. 141.

در جامع بعلبک کلمهٔ چند بر طریق وعظ میگفتم
با جماعتی افسرده دل مرده راه از عالم صورت بعالم معنی
نبرده دیدم که نفسم در نمیگیرد و آتش گرم من در هیزم
تر ایشان اثر نمیکند دریغ آمدم تربیت ستوران
و آینه داری در محلهٔ کوران ولیکن در معنی باز
بود و سلسلهٔ سخن دراز در بیان این آیت که

بعلبک 2714. Bâlbuk in Syria.

جماعت 2715. meeting, society, assembly, congregation.

افسردن 2716. to wither, to flag, to grow faint; also to congeal.

عالم صورت 2717. the visible world.

عالم معنی 2718. the invisible world.

ستور 2719. an animal, quadruped, cattle, beast of burthen, brute.

آینه دار 2720. the mirror holder, an attendant on the great in the east: آینه داری his office.

سلسله 2721. Chain, connection, concatenation, series, succession, descents, genealogy.

ARABICK.

P. 99. l. 146.

ونحن اقرب الیه من حبل الورید سخن بجای
رسانیده بودم که گفتم

ونحن 2722. and we.

اقرب 2723. nearer.

اليه 2724. unto him.

من 2725. than.

حبل الوريد 2726. the jugular veins.

P. 99. l. 148.

قطعه

دوست نزديكتر ازمن بمنست
وين عجبتر كه من ازوي دورم
چه كنم باكه توان گفت كه او
دركنار من ومن مهجورم

عجب 2727. a wonder, a marvellous thing; admiration.

باكه 2728. to whom, with whom.

مهجور 2729. feparated.

P. 99. l. 151.

من ازشراب اين سخن مست وفضلهٔ قدح در دست كه روندهٔ ازكنار مجلس گذر كرد ودور آخر دروا ثركرد نعرهٔ چنان زدكه ديگران بموافقت اودرخروش آمدند وخامان مجلس درجوش گفتم سبحان الله دوران باخبردر حضور ونزديكان بي بصر دور

قطعه

فهم سخن چون نكند مستمع
قوت طبع ازمتكلم مجوي
فسحت ميدان ارادت بيار
تابزند مرد سخن گوي گوي

شراب 2730. wine, alfo any beverage.

قدح 2731. a cup.

دور آخر 2732. the laft fpeech, the laft time of the cup going round.

خروش 2733. a loud cry, fhout, clamour; alfo fault.

خام 2734. raw, undreffed, immature, inexperienced, P. خامان

جوش 2735. ebullition, agitation, جوشيدن to rage, to be agitated, alfo to effervefce, to boil.

سبحان الله 2736. O holy God!

بي بصر 2737. fenfelefs, without fight.

متكلم 2738. fpeaker, the firft perfon.

سخن گوي 2739. fpeaker, orator.

گوي 2740. a ball; alfo a fpeech, faying.

١٢ حكايت TALE XII.

P. 100. l. 148.

شبي دربيابان مكه ازغايت بيخوابي پاي رفتنم نماند سربنهادم وشتربان را گفتم دست ازمن دار

قطعه

پای مسکین پیاده چند روه
کز تحمل ستوه شد بختی
تا شود جسم فربهی لاغر
لاغری مرده باشد از سختی

بیخوابی 2741. reſtleſsneſs, being unable to ſleep.

شتربان 2742. a camel driver.

دست برداشتن 2743. to leave, let alone.

ستوه 2744. tired, fatigued, afflicted; fear, dread.

بختی 2645. a camel with two humps, a dromedary.

P. 100. l. 164.

گفت ای برادر حرم در پیش است و حرامی در پس اگر رفتی بردی و اگر خفتی مردی

بیت

خوش است زیر مغیلان براه بادیه خفت
شب رحیل ولی ترک جان بباید گفت

مغیلان 2746. Egyptian or Arabian thorn, different from Acacia.

بادیه 2747. a deſert.

حکایت ۱۳ TALE XIII.

P. 100. l. 169.

پارسائی را دیدم برکنار دریا که زخم پلنگ داشت و بهیچ دارو به نمیشد و مدتها دران رنجور بود و دمبدم شکر خدای تعالی همیگفت

الحمد لله که بمصیبتی گرفتارم نه بمعصیتی

زخم 2748. a wound, ſore.

دمبدم 2749. continually, inceſſantly, every inſtant.

الحمد لله 2750. praiſed be God.

معصیت 2751. ſin, defection, diſobedience, rebellion.

P. 101. l. 173.

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز
تا نگوئی که در آندم غم جانم باشد
گویم از بندهٔ مسکین چه گنه صادر شد
که دل آزرده شد از من غم آنم باشد

زار 2752. a particle, implying multitude.

کشتن زار abounding with ſlaughter, the place of ſlaughter.

صادر شدن 2753. to iſſue, come forth.

آنم 2754. for آن مرا that to me.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 101. l. 178.

درویشی را ضرورتی پیش آمد گلیمی از خانهٔ یاری بدزدید حاکم فرمود که دستش ببرند صاحب گلیم شفاعت کرد که من او را

بحل كردم حاكم كفت بشفاعت تو حد شرع فرو نگذارم كفت راست فرمودي اما هركه از مال وقف چيزي بدزدد قطعش لازم نيايد كه

بحل كردن 2755. to absolve, to pardon.

حد شرع 2756. legal punishment.

فروگذاشتن 2757. to relinquish, to quit.

وقف 2758. dedicating to pious uses: مال وقف property appropriated to pious uses.

لازم 2759. necessary, urgent, important, incumbent, proper.

ARABICK.

P. 101. l. 183.

الفقير لايملك شيئاً ولايملك

الفقير 2760. the beggar.

لايملك 2761. is not the proprietor.

شيئاً 2762. of any thing.

ولايملك 2763. neither is he the property of any one.

P. 101. l. 183.

هرچه درويشان راست وقف محتاجانست حاكم دست ازو بداشت وكفت جهان بر تو تنگ آمده بود كه دزدي نكردي الا از خانه چنين ياري كفت اي خداوند نشنيده كه كفته اند خانه دوستان بروب ودر دشمنان مكوب

الا 2764. but, expecting.

رفتن 2765. to sweep, imper. بروب

P. 102. l. 187.

بيت

چون فروماني بسختي تن بعجز اندر مده
دشمنان را پوست بركن دوستانرا پوستين

فرو ماندن 2766. to be helpless, fatigued, distressed.

پوست 2767. skin, hide, bark, پوست بركندن to flea, pull off the skin.

حكايت 10 TALE XV.

P. 102. l. 190.

يكي از پادشاهان پارسايي را كفت هيچت از ما يادمي آيد كفت بلي هركه كه خدايرا فرامش ميكنم

بيت

هر سو دود آن كش ز در خويش براند
وآن را كه بخواند بدر كس ندواند

بلي 2768. yes.

دويدن 2769. to run.

دوانيدن 2770. to cause to run.

حکایت ۱۶ TALE XVI.

P. 102. l. 195.

یکی از صالحان پادشاهی را بخواب دید
در بهشت وپارسائی را در دوزخ پرسید که
موجب درجات آن چیست وسبب درکات
این چه که ما بخلاف این پنداشتیم گفتند
آن پادشاه بمحبت درویشان در بهشت است
واین پارسا بتقرب پادشاهان در دوزخ

درجات 2771. ascents, steps, degrees. S. درجه

درکات 2772. steps for descending, descents. S. درکت

تقرب 2773. association, approximation, access.

P. 103. l. 200.

قطعه

دلقت بچه کار آید وتسبیح ومرقع
خود را ز عملهای نکوهیده بری دار
حاجت بکلاهی برکی داشتنت نیست
درویش صفت باش وکلاه تتری دار

تسبیح 2774. a chaplet of beads, a rosary,

تسبیح خواندن to praise God, to say prayers by the telling of beads.

مرقع 2775. a patched garment.

بری داشتن 2776. to be free, exempt.

تتری 2777. Tartarian کلاه تتری a Tartarian cap, worn by people of distinction.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 103. l. 203.

پیادهٔ سروپا برهنه باکاروان حجاز از کوفه بدر
آمد وهمراه ما شد خرامان همی رفت ومیگفت

نظم

نه بر اشتری سوارم نه چو استر زیربارم
نه خداوند رعیت نه غلام شهریارم
غم موجود وپریشانی معدوم ندارم
نفسی میزنم آسوده وعمری بسر آرم

کوفه 2778. Cufah, situated on the Euphrates.

خرامیدن 2779. to strut, walk gracefully.

استر 2780. a mule.

زیربار شدن 2781. to be burthened, distressed.

شهریار 2782. a king.

P. 104. l. 211.

اشترسواری گفتش ای درویش کجا میروی باز گرد
که بسختی بمیری نشنید وقدم در بیابان نهاد
وبرفت چون بنخله محمود رسیدم توانگر را
اجل فرا رسید ومرد درویش ببالینش بیامد وگفت
ما بسختی نمردیم وتو بربختی بمردی

بیت

شخصی همه شب برسر بیمار گریست
چون روز شد او بمرد وبیمار بزیست

بازگردیدن 2783 to return, revert.

نخله محمود 2784. Nukhleh Mahmood, name of a place in Arabia.

بیمار 2785. fick, infirm, afflicted.

P. 104. l. 217.

قطعه

اي بسا اسپ تیزرو که بماند

که خر لنگ جان بمنزل برد

بس که در خاک تندرستان را

دفن کردند وزخم خورده نمرد

بسا 2786. many, enough.

لنگ 2787. lame.

تندرست 2788. healthy.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 104. l. 220.

عابدي را پادشاهي طلب کرد عابد اندیشید که داروي بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد درحق من زیاده کند آورده اند که داروي قاتل بخورد وبمرد

دارو 2789. a medicine, remedy.

اعتقاد 2790. faith, confidence, belief.

قاتل 2791. deadly, mortal.

P. 105. l. 224.

قطعه

آنکه چون پسته دیدمش همه مغز

پوست برپوست بود همچو پیاز

پارسایان روي در مخلوق

پشت برقبله میکنند نماز

بیت

چون بنده خداي خویش خواند

باید که بجز خدا نداند

پسته 2792. a pistachio nut.

پوست برپوست 2793. coat upon coat.

پیاز 2794. an onion.

مخلوق 2795. created, formed, creature.

حکایت ۱۹ TALE XIX.

P. 105. l. 230.

کارواني را درزمین یونان بزدند ونعمت بي قیاس بردند بازرگانان گریه وزاري کردند وخدا ورسول شفیع آوردند فایده نداد

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان

چه غم دارد از گریه کاروان

رسول 2796. a Prophet, ambassador, messenger.

شفیع آوردن 2797. to intercede.

پیروز 2798. for فیروز victory, conquest.

تیره 2799. turbid, obscure تیره روان dark minded.

P. 105. l. 235.

لقمان حکیم دران میان بود یکی از کاروانیان
گفت کلمهٔ چند از حکمت وموعظت با اینان بگوی
باشد که طرفی از مال ما دست بدارند که دریغ
باشد که چندین نعمت ضایع گردد لقمان گفت
دریغ باشد کلمهٔ حکمت با ایشان گفتن

موعظت 2880. advice, admonition.

P. 106. l. 240.

قطعه

آهنی را که موریانه بخورد
نتوان برد ازو بصیقل زنگ
با سیه دل چه سود گفتن وعظ
نرود میخ آهنی در سنگ

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب
که جبر خاطر مسکین بلا بگرداند
چو سایل از تو بزاری طلب کند چیزی
بده وگرنه ستمگر بزور بستاند

موریانه 2801. ruſt, eſpecially ſuch as cannot be poliſhed.

صیقل 2802. poliſh, luſtre.

زنگ 2803. ruſt.

میخ 2804. a nail, peg, pin.

ستمگر 2805. an oppreſſor, tyrant.

حکایت ٢٠ TALE XX.

چندانکه مرا شیخ شمس الدین ابوالفرج بن جوزی
بترک سماع فرمودی وبخلوت وعزلت اشارت کردی
عنفوان شبابم غالب آمدی وهوا وهوس طالب ناچار
بخلاف رای مربی قدمی برفتمی واز سماع ومخالطت
حظی برگرفتمی چون نصیحت شیخم یاد آمدی
گفتمی

بیت

قاضی ار با ما نشیند برفشاند دست را
محتسب گر می خورد معذور دارد مست را

شیخ شمس الدین ابو الفرج بن جوزی 2806. Sheikh Shumſuddeen Abulfureh Ben Jowzee, Sady's tutor.

سماع 2807. ſinging, muſic, an entertainment of ſinging, hearing, liſtening, the hearing.

خلوت 2808. retirement, ſolitude.

هوا وهوس 2809. luxury, ſenſuality, ambition, vanity.

طالب 2810. demanding, aſking, wanting.

ناچار 2811. without remedy, by force, againſt the inclination.

مخالطت 2812. converſation, commerce.

حظ 2813. pleaſure, delight; ſhare, portion.

دست برفشاندن 2814. to rub the hands together for joy.

مي 2815. wine.

P. 107. l. 256.

تا شبي بمجمع قومي برسيدم ود را ميان مطربي ديدم

بيت

گوئي رگ جان ميگسلد زخمه سازش
ناخوشتر از آواز مرگ پدر آوازش

مطرب 2816. a finger, mufician, minftrel.

رگ 2817. a vein, رگ جان vital vein, an artery.

زخمه 2818. bow of a mufical inftrument.

ساز 2819. any mufical inftrument.

P. 107. l. 260.

گاهي انگشت حريفان ازو در گوش وگاهي برلب وگه خاموش

حريف 2820. a rival, adverfary, partner, affociate.

P. 107. l. 261.

يهاج الى صوت الاغاني بطيبه
وانت مغن ان سكت تطيب

ARABICK.

يهاج 2821. may be excited.

الى 2822. towards.

صوت 2823. found.

الاغاني 2824. the fongs.

لطيبه 2825. on account of his fweetnefs.

وانت 2826. and thou.

مغن 2827. finger.

ان 2828. if.

سكت 2829. thou wilt be filent.

تطيب 2830. thou wilt beftow happinefs.

P. 107. l. 262.

بيت

نه بيند كسي در سماعت خوشي
مگر وقت رفتن كه دم دركشي

مثنوي

چون در آواز آمد ان بربط سراي
كدخدا را گفتم از بهر خداي
زيبقم در گوش كن تا نشنوم
يا درم بگشاي تا بيرون روم

سماعت 2831. an entertainment of dancing and finging, the fame as. سماع

دم دركشيدن 2832. to ceafe to breathe, to be filent.

بربط 2833. a harp, lute.

سرائيدن 2834. to fing, to play on a mufical inftrument.

زيبق 2835. quickfilver.

P. 108. l. 269.

في الجملة باستخاطر ياران را موافقت كردم وشبي بچندين مجاهده بروز آوردم

قطعه

موذن بانگ بي هنگام برداشت
نميداند كه چند از شب گذشتست
درازي شب از مژگان من پرس
كه يكدم خواب در چشمم نگشتست

موذن 2836. the public crier, who affembles the people to prayer by proclamation from a Minaret or tower of a mofque.

بانگ برداشتن 2837. to call to prayers, to call aloud, to proclaim.

درازي 2838. length.

مژگان 2839 the eyelafhes.

P. 108. l. 272.

بامدادان بحكم تبرك دستار از سر و دينار از كمر بگشادم و پيش مغني نهادم و در كنارش گرفتم و بسي شكر گفتم ياران ارادت من در حق او برخلاف عادت ديدند و بر خفت عقل من حمل كردند و نهفته مي خنديدند يكي از ايشان زبان تعرض دراز كرد و ملامت كردن آغاز كه اين حركت مناسب حال خردمندان نكردي خرقه مشايخ بچنين مطربي دادي كه در همه عمرش درمي در كف نبوده است و قراضه در دف

تبرك 2840. felicitation, congratulation, benediction, abundance, plenty.

كمر 2841. girdle, waift, loins.

مغني 2842. a finger, mufician.

خفت 2843. levity of conduct.

مشايخ 2844. *Shaikhs*, doctors, S. شيخ

درم 2845. *derim*, a fmall coin, a dram.

قراضه 2846. a fragment, (of gold,) whatever falls off in filings.

دف 2847. a drum.

P. 109. l. 279.

مثنوي

مطربي دور ازين خجسته سراي
كس دوبارش نديده در يك جاي
راست چون بانگش از دهن برخاست
خلق را موي بر بدن برخاست
مرغ ايوان ز هول او بپريد
مغز ما برد و حلق خود بدريد

خجسته 2848. happy, fortunate, aufpicious, bleffed.

بدن 2849. the body.

مرغ ايوان 2850. the houfe bird; i. e. the fparrow.

هول 2851. terror, dread, fright, terrifying, ftriking with horror.

P. 109 l. 286.

گفتم مصلحت آنست که زبان تعرض کوتاه کني که
مرا کرامت او ظاهر شد گفت مرا بر کيفيت آن مطلع
گردان تا همگنان تقرب نماييم و بر مطايبه که رفت
استغفار کنيم گفتم بحکم آنکه مرا شيخ بارها بترک
سماع فرموده بود و موعظهاي بليغ گفته و در سمع
قبول من نيامد امشب مرا طالع ميمون و بخت
همايون بدين بقعه رهبري کرد تا بدست اين مطرب
توبه کردم که دگر باره گرد سماع و مخالطت نگردم

مطايبه 2852. joking together, mirthful, pleasantry.

موعظها 2853. admonitions.

امشب 2854. this night, to night.

طالع 2855. fortune, fate, destiny; horoscope, or predominant star at a person's nativity.

ميمون 2856. fortunate, happy, auspicious.

رهبري 2857. guidance, escort.

P. 110, l 293.

قطعه

آواز خوش از کام ودهان و لب شيرين
گر نغمه کند ور نکند دل بفريبد
ور پرده عشاق و صفاهان و حجاز است
از حنجره مطرب مکروه نزيبد

نغمه 2858. musical sound or tone, melody.

فريبيدن 2859. to deceive.

پرده عشاق 2860. name of a musical mode.

صفاهان 2861. for اصفهان Isfahan, the capital of the Persian empire; also the name of a musical mode.

حنجره 2862. the windpipe.

زيبيدن 2863. to adorn.

حکايت ۲۱ TALE XXI.

P. 110- l. 298.

لقمان را گفتند ادب از که آموختي گفت از بي
ادبان هرچه از ايشان در نظرم ناپسند آمد از
فعل آن پرهيز کردم

قطعه

نگويند از سر بازيچه حرفي
کزان پندي نگيرد صاحب هوش
وگر صد باب حکمت پيش نادان
بخوانند آيدش بازيچه در گوش

فعل 2864. action, work, operation, a verb.

پرهيزکردن 2865. to abstain.

بازيچه 2866. any trifling amusement, children's play.

حرف 2867. a letter, word, syllable, particle.

هوش 2868. understanding, judgment, intellect, he mind, the soul.

حکایت ۲۲ TALE XXII.

P. 111. l. 304.

عابدي را حکایت کنند که شبي ده من طعام خوردي و تا سحر ختمي در نماز کردي صاحبدلي بشنید و گفت اگر نیم ناني بخوردي و بخفتي بسیار فاضلتر ازان بودي

قطعه

اندرون از طعام خالي دار
تا درو نور معرفت بیني
تهي از حکمتي بعلت آن
که پري از طعام تا بیني

من 2869. a weight of about 2 lbs. the *mun* or *maund* of Hindooftan is 80 lbs. avoirdupois.

ختمي 2870. a complete reading of the Koran from beginning to end.

فاضلتر 2871. more excellent.

نور 2872. light; a flower (efpecially white).

حکایت ۲۳ TALE XXIII.

P. 111. l. 311.

بخشایش آلهي گم شده را در مناهي چراغ توفیق فرا راه داشت تا بحلقه اهل تحقیق در آمد و بیمن صحبت درویشان و صدق نفس ایشان ذمایم اخلاقش بحمایده مبدل گشت و دست را از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعنان در حق او دراز که همچنان بر قاعده اولست و زهد و صلاحش نا معول

بیت

بعذر و توبه توان رستن از عذاب خداي
ولیک مي نتوان از زبان مردم رست

بخشایش 2873. grace, favor, mercy, pity, forgivenefs. بخشایش آلهي the divine grace.

آلهي 2874. divine.

مناهي 2875. prohibitions, crimes, fins. S. منهي

یمن 2876. felicity, profperity, happinefs.

حمايد 2877. laudable actions, glorious deeds. S. حمیده

طاعن 2878. a reviler. P. طاعنان

زهد 2879. continence, devotion.

معول 2880. overcome, exhaufted, fubdued.

عذاب 2881. punifhment, torment, torture.

P. 112. l. 323.

طاقت جور زبانها نیاورد و شکایت پیش پیر طریقت برد شیخ بگریست و گفت شکر این نعمت چگونه گذاري که بهتر از انی که پندارندت

قطعه

چند گوني که بد اندیش و حسود
عیب جویان من مسکینند

گر بخون ریختنت بر خیزند

ور بید خواستنت بنشینند

نیک باشي و بدت گوید خلق

به که بد باشي و نیکت بینند

ولیکن مرا بین که حسن ظن همکنان در حق من

بکمال است و من در عین نقصان

بیت

گرانها که مي گفتمي کرد مي

نکو سیرت و پارسا مردمي

پیر طریقت 2882. a ſpiritual guide.

عیب جو 2883. calumniator, ſlanderer, critic, caviller.

ARABICK.

P. 113. l. 331.

بیت

اني لمستتر من عین جیراني

والله یعلم اسراري واعلاني

اني 2884. of a truth, certainly.

لمستتر 2885. I am concealing.

عین 2886. the eye.

جیراني 2887. of my neighbour.

والله 2888. and God.

یعلم 2889. he knoweth.

اسراري 2890. my ſecrets.

واعلاني 2891. and my public deeds.

قطعه

در بسته بروي خود زمردم

تا عیب نگسترند ما را

در بسته چه سود عالم الغیب

داناي نهان و آشکارا

عالم الغیب 2892. the omniſcient.

آشکارا 2893. manifeſt, public, clear, evident; the ſame as آشکار

حکایت ۲۴ TALE XXIV.

P. 113. l. 336.

شکله کردم پیش یکي از مشایخ که فلان در حق

من گواهي داده است بفساد گفت بصلاحش

خجل کن

نظم

تو نیکو روش باش تا بد سگال

بنقص تو گفتن نیابد مجال

چو آهنگ بربط بود مستقیم

کي از دست مطرب خورد گوشمال

شکله 2894. complaint, lamentation.

گواهي 2895 teſtimony, evidence.

سگال 2896. thought, conjecture, ſuſpicion.

نقص 2897. defect, deficiency, diminution, detriment, injury.

مستقیم 2898. right, ſtraight, faithful.

گوشمال خوردن 2899. to ſuffer correction, to be tuned, (as a muſical inſtrument.)

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 113. l. 342.

یکي را از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تصوف چیست گفت پیش از ین طایفه بودند در جهان پراگنده بصورت و بمعني جمع و امروز قومي اند بظاهر جمع و بباطن پریشان

شام 2900. Syria and its capital Damascus.

تصوف 2901. contemplation, the ſcience of myſtery, theology.

پراگنده 2902. ſcattered, diſtracted, diſperſed.

P. 114. l. 346.

قطعه

چو هر ساعت از تو بجاي رود دل
بتنهایي اندر صفایي نه بیني
گرت مال و جا هست و زرع و تجارت
چو دل با خدایست خلوت نشیني

ساعت 2903. hour, moment, the time preſent, هرساعت every moment, continually.

تنهایي 2904. ſolitude, retirement.

صفایي 2905. relaxation of mind, pleaſure, recreation, comfort, ſatisfaction; purity, clearneſs, poliſh.

زرع 2906. a ſown field, ſowing, ſcattering ſeed.

خلوت نشین 2907. a recluſe.

حکایت ۲۶ TALE. XXVI.

P. 114. l. 349.

یاد دارم که شبي در کارواني همه شب رفته بودم و سحر در کنار بیشه خفته شوریده که دران سفر همراه ما بود نعره بزد و راه بیابان گرفت و یک نفس آرام نیافت چون روز شد گفتمش این چه حالتست گفت بلبلان را دیدم که بنالش در آمده بودند از درخت و کبکان از کوه و غوکان از آب و بهایم از بیشه اندیشه کردم که مروت نباشد همه در تسبیح و من بغفلت خفته

شوریدن 2908. to be mixed, confounded, to be mad, play the fool, شوریده diſtracted, diſcompoſed.

گفتمش 2909. I ſaid to him.

نالش 2910. complaint, lamentation.

کبک 2911. a partridge.

غوک 2912. a frog.

بهایم 2913. beaſts, brutes, wild beaſts, S. بهیمه

P. 114. l. 356.

قطعه

دوش مرغي بصبح مي ناليد
عقل وصبرم ببرد وطاقت وهوش
يكي از دوستان مخلص را
مگر آواز من رسيد بگوش
گفت باور نداشتم كه ترا
بانگ مرغي چنين كند مدهوش
گفتم اين شرط آدميت نيست
مرغ تسبيح خوان ومن خاموش

دوش 2914. last night, the same as ديشب also the back, shoulders.

صبح 2915. morning, dawn.

مدهوش 2916. astonished, confounded, senseless.

تسبيح خوان 2917. praising God.

حكايت ٢٧ TALE XXVII.

P. 115. l. 361.

وقتي در سفر حجاز طايفه جوانان صاحبدل
همدم من بودند وهمقدم وقتها زمزمه كردندي
وبيتي محققانه بگفتندي وعابدي در سبيل
منكر حال درويشان بود بيخبر از درد ايشان
تا برسيديم بنخيل بني هلال كودكي سياه
از حي عرب بدر آمد وآوازي بر آورد كه
مرغ از هوا در آوردي اشتر عابد را ديدم كه
برقص در آمد وعابد را بينداخت وراه بيابان
گرفت گفتم اي شيخ در حيواني اثر كرد وترا
اثر نميكند

همدم 2918. breathing together, an intimate companion, friend or spouse.

همقدم 2919. an intimate companion, a fellow traveller.

زمزمه 2920. singing, soft, whispering, flattering, speech.

محققانه 2921. verily, truly, spiritual.

نخيل بني هلال 2922. Nukheel Benee Hilal, name of a place in Arabia.

كودك 2923. a boy, youth, child.

حي 2924. a tribe.

رقص 2925. a dance, dancing.

P. 115. l. 369.

نظم

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
توخود چه آدمي كز عشق بيخبري
اشتر بشعر عرب درحالتست وطرب
گر ذوق نيست ترا كج طبع جانوري

بيت

اشتر را چوشور وطرب در سرست
اگر آدمي را نباشد خرست

سحر 2926. the morning, سحري of the morning.

طرب 2927. mirth, cheerfulness, rejoicing.

ذوق 2928. taste, relish, delight, pleasure, voluptuousness.

كج 2929. crooked, كج طبع cross disposition.

ARABICK.

P. 116. l. 277.

بيت

وعند هبوب الناشرات علي الحمي

تميل غصون البان لا الحجر الصلد

مثنوي

بذكرش هرچه بيني در خروشست

دلي داند درين معني كه گوشست

نه بلبل بر گلش تسبيح خوانيست

كه هر خاري بتسبيحش زبانيست

وعند 2930. and at the time.

هبوب 2931. of blowing.

الناشرات 2932. the winds.

علي 2933. upon.

الحمي 2934. the pasturage.

تميل 2935. inclines, bends.

غصون 2936. the young branches.

البان 2937. of the Ban-tree.

لا الحجر الصلد 2938. not the hard stone.

حكايت ٢٨ TALE XXVIII.

P. 116. l. 385.

يكي را از ملوك مدت عمر سپري شد وقايم مقامي نداشت وصيت كرد كه بامدادان نخستين كسيكه از در شهر در آيد تاج پادشاهي بر سر وي نهيد وتفويض مملكت بدو كنيد

سپري شدن 2939. to be completed, finished.

وصيت 2940. will, last testament; exhortation.

تفويض 2941. to commit, confide, resign, to recommend.

P. 117. l. 388.

اتفاقا اول كسيكه از در شهر در آمد گدائي بود كه در همه عمر لقمه اندوختي وخرقه بر خرقه دوختي اركان دولت واعيان حضرت وصيت ملك را بجاي آوردند ومملكت وخزاين بدو ارزاني داشتند

اركان دولت 2942. the ministers of state.

اعيان حضرت 2943. the nobles of the court.

P. 117. l. 392.

درويش مدتي مملكت راند تا بعضي از امراي دولت گردن از اطاعت او بپيچانيدند وملوك ديار از هر طرف بمنازعت بر خاستند وبمقاومت لشكر آراستند في الجمله سپاه و رعيت بهم بر آمدند وبرخي از بلاد از قبضه تصرف او بدر رفت

پیچانیدن 2944 to cause disobedience, to distort, to twist.

قبضه 2945. a handle, hilt; power, possession,

قبضهٔ تصرف possession, occupancy.

P. 117. l. 395.

درویش از این واقعه خسته خاطر همی بود تا یکی
از دوستان قدیمش که در حالت درویشی قرین
او بود از سفر باز آمد و اورا در چنان مرتبه
دید و گفت منت خدایرا عز و جل که بخت
بلندت یاوری کرد و اقبال رهبری تا گلت
از خار و خارت از پای بر آمد و بدین پایه
رسیدی انّ مع العسر یسرا

قرین 2946. connected, joined, next, contiguous; a friend, companion, coeval.

یاوری 2947. assistance, help, support.

پایه 2948. rank, dignity, step, promotion, office

ARABICK.

انّ 2949. of a truth.

مع 2950. with.

العسر 2951. the difficulty.

یسرا 2252. is easy.

P. 118. l. 401.

بیت

شکوفه گاه شگفتست و گاه خوشیده
درخت وقت برهنست و گاه پوشیده

شگفتن 2953. to blossom, to blow, to expand.

خوشیدن 2954. to wither, to dry, to parch.

گفت ای برادر تعزیتم کن که جای تهنیت نیست
انگه که تو دیدی غم نانی داشتم و امروز
تشویش جهانی

تعزیت 2955. condolence, consolation.

تهنیت 2956. congratulation.

P. 118. l. 406.

مثنوی

اگر دنیا نباشد دردمندیم
وگر باشد بمهرش پای بندیم
بلایی زین جهان آشوبتر نیست
که رنج خاطرست ار هست ور نیست

قطعه

مطلب گر توانگری خواهی
جز قناعت که دولتیست هنی
گر غنی زر بدامن افشاند
تا نظر در ثواب او نکنی
کز بزرگان شنیده ام بسیار
صبر درویش به که بذل غنی

بیت

اگر بریان کند بهرام گوری
نه چون پای ملخ باشد ز موری

هني 2957. agreeable, pleasant, easily obtained, easy of digestion; inestimable.

بهرام 2958. Buhram Gour, a King of Persia, of the Sassanian dynasty.

ملخ 2959. a locust.

حكايت ٢٩ TALE XXIX.

P. 118. l. 415.

يكي را دوستي بود كه عمل ديوان كردي مدتي اتفاق ديدنش نيفتاد كسي گفت كه فلانرا ديرشد كه نديدي گفت من او را نميخواهم كه بينم قضارا از كسان او يكي حاضر بود گفت چه خطا كرده است كه از ديدن او ملولي گفت خطائي نيست وليدوست ديواني را وقتي توان ديد كه معزول با شد

قطعه

در بزرگي و دار و گير عمل

آشنايان فراغتي دارند

روز درماندگي و معزولي

درد دل پيش دوستان آرند

قضارا 2960. by accident, through fate.

ملول 2961. afflicted, melancholy, fatigued, languid.

آشنا 2962. an acquaintance, companion, friend.

حكايت ٣٠ TALE XXX.

P. 119. l. 424.

ابوهريره هرروز بخدمت مصطفي صلي الله عليه وسلم آمدي گفت يا ابا هريره زرني غبا تزدد حبا يعني هرروز ميا تا محبت زياده گردد

ابوهريره 2963. Aboo Horaireh one of Mahommed's companions.

صلي الله عليه وسلم 2964. God bless him.

ARABICK.

يا با هريره 2965. O Abâ Horaireh.

زرني 2966. visit me.

غبا 2967. every other day (or seldom.)

تزدد 2968. that may increase.

حبا 2969. affection.

ميا 2970. come not.

P. 119. l. 428.

لطيفه

صاحبدلي را گفتند بدين خوبي كه آفتابست نشنيده ايم كه كسي او را دوست گرفته باشد گفت از براي آنكه هرروزش ميتوان ديد مگر در زمستان كه محجوبست و محبوب

قطعه

بديدار مردم شدن عيب نيست

وليكن نه چندانكه گويند بس

اگر خويشتن را ملامت كني

ملامت نبايد شنيدن ز كس

زمستان 2971. winter.

محجوب 2972. veiled, covered, retired; modeſt, baſhful.

حکایت ۳۱ TALE XXXI

P. 120. l. 435.

از صحبت یاران دمشقم ملالتي پدید آمده بود
سر در بیابان قدس نهادم وباحیوانات انس
گرفتم تاوقتي که اسیر قید فرنگ شدم درخندق
طرابلس با جهودانم بکار گل بداشتند تایکي
از روساء حلب که سابقه معرفتي میان ما بود گذر کرد
ومرا بشناخت وگفت این چه حالتست وچه گونه
گذاري گفتم

قطعه

همي گریختم از مردمان بکوه وبدشت
که از خداي نبودم بدیگري پرداخت
قیاس کن که چه حالم بود درین ساعت
که در طویله نامردمم بباید ساخت

بیت

پاي در زنجیر پیش دوستان
به که با بیگانگان دربوستان

بیابان قدس 2973. the wilderneſs of Jeruſalem.

انس 2974. ſociety, familiarity; habit, cuſtom.

فرنگ 2975. a Frank, an European.

طرابلس 2976. Tripoly.

جهودان 2977. a Jew. P. جهود

روسا 2978. chiefs. S. رئیس

حلب 2979. Aleppo.

شناختن 2980. to know, to be acquainted with.

زنجیر 2981. a chain.

P. 121. l. 447.

برحالت من رحم آورد وبده دینار از قید فرنگم
خلاص کرد وباخود بحلب برد دختري داشت در
عقد نکاح من آورد بکابین صد دینار چون
مدتي برآمد دختر بدخوي بود وستیزه روي
ونافرمان زبان درازي کردن گرفت وعیش مرا
منغص داشتن چنانکه گفته اند

مثنوي

زن بد درسراي مرد نکو
هم درین عالمست دوزخ او
زینهار از قرین بد زنهار
وقنا ربنا عذاب النار

نکاح 2982. wedlock, marriage, عقد نکاح the marriage knot.

کابین 2983. a marriage ſettlement, which a huſband is obliged to pay to his wife, if he divorces her without a ſufficient cauſe.

نافرمان 2984. diſobedient, unmanageable, intractable.

زينهار 2985. take care.

ARABICK.

وقنا 2986. defend us.

ربّنا 2987. our Lord.

عذاب 2988. punishment.

النّار 2989. fiery, infernal.

P. 121. l. 456.

باري زبان تعنّت دراز كرده همي گفت تو آن نيستي
كه پدر من ترا از قيد فرنگ بده دينار بازخريد گفتم
بلي بده دينار بازخريد وبصد دينار بدست تو
گرفتار كرد

مثنوي

شنيدم گوسفندي را بزرگي
رهانيد از دهان ودست گرگي
شبانگه كارد برحلقش بماليد
روان گوسفند ازوي بناليد
كه از چنگال گرگم در ربودي
چو ديدم عاقبت گرگم تو بودي

تعنّت 2990. reproach, contumely.

بازخريدن 2991. to redeem.

كارد 2992. a knife.

ماليدن 2993. to rub, polish, anoint,

كارد برحلق ماليدن to move a knife backwards and forwards as in slaughtering.

روان 2994. life, soul, vital spirit.

دربودن 2995. to seize, rob, ravish.

حكايت ٣٢ TALE XXXII.

P. 122. l. 463.

يكي از پادشاهان عابدي را پرسيد كه اوقات عزيزت
چه گونه ميگذرد گفت همه شب در مناجات وسحر
در دعا وحاجات وهمه روز در بند اخراجات ملك
فرمود تا وجه كفاف معيّن دارند تا بار عيال از دل
او برخيزد

مناجات 2996. prayer, imploration, invocation of God.

حاجات 2997. wants, necessities. S. حاجت

اخراجات 2998. expences. S. خرج

P. 122. l. 468.

مثنوي

اي گرفتار پاي بند عيال
دگر آزادگي مبند خيال
غم فرزند ونان وجامه وقوت
بازت آرد ز سير در ملكوت
همه روز اتّفاق ميسازم
كه بشب با خداي پردازم
شب چو عقد نماز مي بندم
چه خورد بامداد فرزندم

قوت 2999. *Koot*, food, victuals, aliment, nourishment.

سیرملکوت 3000. the heavenly court, the hall of Angels, the invisible world.

حکایت ۳۳ TALE XXXIII.

P. 123. l. 474.

یکي از متعبدان شام در بیشه سالها عبادت کردي و برگ درختان خوردي پادشاه آن طرف بحکم زیارت بنزدیک او رفت وگفت اگر مصلحت بیني در شهر از براي تو مقامي سازم که فراغت عبادت ازین به میسر شود و دیگران ببرکات انفاس شما مستفید شوند وبر اعمال صالح شما اقتدا کنند

برکات 3001. blessings, benedictions. S. برکت

انفاس 3002. spirits. S. نفس

مستفید 3003. profitable, advantageous.

اعمال 3004. works, actions. S. عمل

اقتدا کردن 3005. to imitate.

P. 123. l. 478.

زاهد این سخن قبول نکرد ارکان دولت گفتند پاس خاطر ملک را مصلحت چنست که چندي بشهر درآیي کیفیت مقام معلوم کني پس اگر صفاي وقت عزیزان از صحبت اغیار کدورتي بذیرد اختیار باقیست

اغیار 3006. others (other men) strangers, rivals, foreigners. S. غیر

کدورت 3007. affliction, perturbation, oppression of spirits.

P. 123. l. 482.

آورده اند عابد بشهر درآمد بستان سراي خاص ملک را از براي او پرداختند مقامي دلکشاي و روان آساي

بستان 3008. garden, orchard, (contraction of بوستان)

دلکشا 3009. rejoicing the heart, exhilarating.

روان آسا 3010. refreshing the spirit or soul.

P. 123. l. 484.

مثنوي

گل سرخش چو عارض خوبان
سنبلش همچو زلف محبوبان
همچنان از نهیب برد عجوز
شیر ناخورده طفل دایه هنوز

زلف 3011. a ringlet.

نهیب 3012. terror, fear, anxiety, grief.

عجوز 3013. for برد عجوز five, or according to others, seven days of the winter solstice.

A R A B I C K.

P. 124. l. 487.

بیت

وافانین علیها جلنار
علقت بالشجر الاخضر نار

و 3014. and.

اقانين 3015. the branches.

عليها 3016. upon them.

جلنار 3017. the pomegranate flowers.

علقت 3018. hung.

بالشجر الاخضر 3019. on the green trees.

نار 3020. (like) fire.

P. 124. l. 489.

ملك در حال كنيزكي خوب روي پيشش فرستاد.

نظم

ازين مه پاره عابد فريبي
ملايك صورتي طاوس زيبي
كه بعد از ديدنش صورت نه بندد
وجود پارسايان را شكيبي

مه پاره 3021. a chip of the moon.

ملايك 3022. Angels. S. ملك

زيب 3023. an ornament, ornamenting; elegance, beauty.

صورت بستن 3024. to aſſume a form, to agree, depend upon, conſiſt, to be practicable صورت نه بستن to be impoſſible, impracticable.

شكيبيدن 3025. to be patient.

P. 124. l. 493.

همچنان در عقبش غلامي بديع الجمال لطيف الاعتدال

قطعه

هلك الناس حوله عطشا
وهو ساق يري ولا يسقي
ديده از ديدنش نگشتي سير
همچنان كز فرات مستسقي

اعتدال 3026. moderation, temperature, equality, equity, rectitude.

ARABICK.

هلك 3027. ruined.

الناس 3028. mankind.

حوله 3029. around him.

عطشا 3030. thirſting.

وهو 3031. and he.

ساق 3032. a cup bearer.

يري 3033. in appearance.

ولا يسقي 3034. without beſtowing drink.

فرات 3035. the river Euphrates.

مستسقي 3036. a dropſical perſon.

P. 124. l. 497.

عابد لقمهٔ لذيذ خوردن گرفت و كسوت لطيف پوشيدن و از فواكه و مشموم حلاوت و تمتع يافتن و در جمال غلام و كنيزك نظر كردن و خردمندان گفته اند زلف خوبان زنجير پاي عقلست و دام مرغ زيرك

بيت

در سروكار توكردم دل ودين باهمه دانش

مرغ زيرك بحقيقت منم امروز تودامي

لذيذ 3037. delicious, ſweet, full of juice.

كسوت 3038. robe, habit, mode of dreſſing; figure, form, manner.

فواكه 3039. fruits. S. فاكه

مشموم 3040. odoriferous, fragrant.

حلاوت 3041. ſweetneſs.

دام 3042. a ſnare, net, toil.

زيرك 3043. intelligent, ſagacious, penetrating.

سروكار 3044. ſervice, diſcharge of duty.

P. 125. l. 504.

في الجمله دولت وقت مجموعش بزوال آمد چنانكه گفته اند

قطعه

هركه هست از فقيه وپير ومريد

وز زبان آوران پاك نفس

چون بدنياي دون فرود آمد

بعسل در بماند پاي مگس

فقيه 3045. a Mahommedan lawyer, a theologian, juriſconſult, civilian.

مريد 3046. a diſciple, ſcholar.

زبان آور 3047. an eloquent ſpeaker, an orator, a *rhetorician*.

عسل 3048. honey.

مگس 3049. a fly.

P. 125. l. 508.

باري ملك بديدن او رغبت كرد عابد را ديد از هيات نخستين بگرديده وسرخ وسفيد گشته وفربه شده وبر بالش ديبا تكيه زده وغلام پري پيكر بامروحه طاوسي بالاي سرش ايستاده بر سلامت حالش شادماني كرد واز هردري سخن گفتند تا ملك بانجام سخن گفت من اين دو طايفه را درجهان دوست ميدارم علما وزهاد را

بالش 3050. a pillow, cuſhion.

ديبا 3051. brocade, cloth of gold.

پري پيكر 3052. fairy-faced, fairy-form.

مروحه 3053. a fan, ventilator.

زهاد 3054. monks, religious, abſtinent men. S. زاهد

P. 125. l. 513.

وزير فيلسوف جهانديده حاضر بود گفت اي ملك شرط دوستي آنست كه با هردو طايفه نيكوي كني علما را زر بده تا ديگران بخوانند وزهاد را چيزي مده تا زاهد بمانند

بيت

نه زاهد را درم بايد نه دينار

چو بستند زاهدي ديگر بدست آر

قطعه

آنرا که سیرت خوش و سریست با خدای
بی نان وقف و لقمهٔ دریوزه زاهد ست
انگشت خوبروی و بناگوش دلفریب
بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهدست

فیلسوف 3055. a philosopher.

بناگوش 3056. the tip of the ear.

دلفریب 3057. heart-deceiving, fascinating.

گوشواره 3058. an ear-ring.

فیروزه 3059. a turkois.

P. 126. l. 524.

قطعه

درویش نیک سیرت فرخنده رای را
نان رباط و لقمهٔ دریوزه گو مباش
خاتون خوبصورت پاکیزه روی را
نقش و نگار و خاتم فیروزه گو مباش

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید
گر نخوانند زاهدم شاید

فرخنده 3060. happy, fortunate, prosperous.

رباط 3061. a caravansera, an inn.

نان رباط 3062. bread bestowed on travellers and mendicants:

خاتون 3063. a lady, matron.

حکایت ۳۴ TALE XXXIV.

P. 127. l. 531.

مطابق این سخن پادشاهی را مهمی پیش آمد
گفت اگر انجام این حالت برمراد من باشد چندین
درم زاهدان را بدهم چون حاجتش بر آمد وفای
نذرش بموجب شرط لازم آمد یکی را از بندگان
خاص کیسهٔ درم داد که بر زاهدان تفرقه کند

مطابق 3064. conformably, agreeably to.

مهم 3065. a weighty business, an affair of moment.

نذر 3066. a vow, any thing offered or dedicated; a gift to a superior, an offering.

کیسه 3067. a purse, a money bag.

تفرقه کردن 3068. to distribute, to divide, to separate.

P. 127. l. 536

گویند غلامی عاقل و هشیار بود همه روز بگردید
و شبانگه باز آمد و درمها را بوسه داد و پیش ملک
نهاد و گفت زاهدان را نیافتم گفت این چه
حکایتست آنچه من دانم درین شهر چهارصد
زاهد ند گفت ای خداوند جهان آنکه زاهد ست
نمی ستاند و آنکه می ستاند زاهد نیست ملک
بخندید و ندیمان را گفت چندانکه مرا در حق
این طایفهٔ خدا پرستان ارادت است و اقرار این شوخ
دیده را عداوتست و انکار و حق بجانب او

بيت

زاهد كه درم گرفت و دينار

زاهد تر از وكسي بدست آر

هشيار 3069. prudent, wise, sober.

خدا پرست 3079. a worshipper of GOD.

شوخديده 3071. impudent, saucy fellow.

عداوت 3072. enmity, hatred, animosity, rancour, hostility.

انكار 3073. denial, disavowal, disapprobation.

حكايت ٣٥ TALE XXXV.

P. 128. l. 546.

يكي از علماي راسخ را پرسيدند كه چه گويي در نان وقف گفت اگر از بهر جمعيت خاطر و فراغ عبادت مي ستانند حلالست و اگر مجموع از بهر نان نشينند حرام

بيت

نان از براي كنج عبادت گرفته اند

صاحبدلان نه كنج عبادت براي نان

راسخ 3074. learned, well founded, also confirmed, solid.

نان وقف 3075. bread distributed in charity.

حلال 3076. lawful, legitimate, a lawful thing.

حكايت ٣٦ TALE XXXVI.

P. 128. l. 552.

درويشي بمقامي رسيد كه صاحب بقعه كريم النفس بود طايفه فضل و بلاغت در صحبت او هر يكي بذله و لطيفه چنانكه رسم ظريفان باشد همي گفتند درويش راه بيابان قطع كرده بود و مانده شده و چيزي نخورده يكي از آن ميان بطريق انبساط گفت ترا هم چيزي ببايد گفت درويش گفت مرا چون ديگران فضل و بلاغت نيست و چيزي نخوانده ام بيك بيت از من قناعت كنيد همگنان برغبت گفتند بگوي گفت

بيت

من گرسنه در برابرم سفره نان

همچون عزبم بر در حمام زنان

بذله 3077. a joke, pleasantry, jest.

ظريف 3078. ingenious, witty, acute; also beautiful, elegant.

مانده شدن 3079. to remain or stand still; to be fatigued, tired.

عزب 3080. a bachelor, an unmarried person.

P. 129. l. 562.

همه پسنديدند و سفره پيش آوردند صاحب دعوت گفت اي يار زماني توقف كن كه پرستارانم كوفته بريان مي سازند درويش سر بر آورد و گفت

بيت

كوفته در سفره من گو مباش

كوفته را نان تهي كوفته است

توقف کردن 3081. to delay, hesitate.

پرستار 3082. a servant, male or female.

کوفته 3083. pounded, minced, bruised.

بر پایان ساختن 3084. to fry.

نان تهی 3085. bread without meat.

حکایت ۳۷ TALE XXXVII.

P. 130. l. 567.

مریدی گفت پیری را چه کنم که از خلایق برحمت اندرم از بسیاری که بزیارتم همی آیند واوقات عزیز مرا از تردد ایشان تشویش حاصل میشود گفت هرچه درویشانند ایشان را وامی بده وهرچه توانگرانند از ایشان چیزی بخواه که دیگر گرد تو نگردند

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود

کافر از بیم توقع برود تا در چین

خلایق 3086. people, creatures, S. خلق

اوقات 3087. times, seasons, S. وقت

تردد 3088. irresolution, hesitation, suspension of judgment.

وام 3089. debt, loan, وام دادن to lend.

پیشرو 3090. leader, chief.

کافر 3091. an infidel, pagan.

چین 3092. China.

حکایت ۳۸ TALE XXXVIII.

P. 130. l. 574.

فقیهی پدر را گفت هیچ ازین سخنان دلاویز متکلمان در من اثر نمیکند بعلت آن که نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتار

مثنوی

ترک دنیا بمردم آموزند

خویشتن سیم وغله اندوزند

عالمی را که گفت باشد وبس

چون بگوید نگیرد اندر کس

عالم آن کس بود که بد نکند

نه بگوید بخلق وخود بکند

بیت

عالم که کامرانی وتن پروری کند

او خویشتن گمست کرا رهبری کند

کردار 3093. action, act, deed.

غله 3094. grain, corn.

کامرانی 3095. enjoyment, gratification, government, sway.

تن پروری 3096. luxury, voluptuousness.

P. 131. l. 582.

پدر گفت ای پسر بمجرد این خیال باطل نشاید روی از تربیت ناصحان برتافتن وراه بطالت گرفتن

وعلما را بضلالتي منسوب كردن ودر طلب علم

معصوم از فوايد علم محروم ماندن همچو آن

نابينايي كه شبي در وحل افتاد وكفت اي مسلمانان

چراغي فرا راه من داريد زني فاجره بشنيد وكفت

توكه چراغ نه بيني بچراغ چه بيني همچنين مجلس

وعظ كلبه بزازانست انجا نقدي ندهي بضاعتي نستاني

واينجا تا ارادتي نياري سعادتي نبري

قطعه

كفت عالم بكوش جان بشنو

ور نماند بكفتنش كردار

باطلست آن كه مدعي كويد

خفته را خفته كي كند بيدار

مرد بايد كه كيرد اندر كوش

ور نوشتست پند بر ديوار

بطالت 3097. vanity, falſehood, idleneſs.

ضلالت 3098. error, ruin.

معصوم 3099. innocent, an infant.

وحل 3100. mud, dirt,

مسلمان 3101. a moſlem, a true believer.

فاجره 3102. a lewd woman, a vulgar woman.

بزاز 3103. a linen draper.

حكايت ٣٩ TALE XXXIX.

P. 132. l. 594.

صاحبدلي بمدرسه آمد ز خانقاه

بشكست عهد صحبت اهل طريق را

كفتم ميان عالم وعابد چه فرق بود

تا اختيار كردي ازان اين فريق را

كفت آن كليم خويش بدر ميبرد زموج

وين سعي ميكند كه بكيرد غريق را

مدرسه 3104. a college.

خانقاه 3105. a monaſtery, a religious ſtructure.

اهل طريق 3106. religious men, devotees.

فريق 3107. corps, troop, ſquadron, claſs.

غريق 3108. drowned, immerſed.

حكايت ٤٠ TALE XL.

P. 132. l. 601.

يكي بر سر راهي مست خفته بود وزمام اختيار

از دست رفته عابدي بر سر او كذر كرد ودر

حالت مستقبح او نظر كرد جوان سر بر آورد

وكفت واذا مرّوا باللغو مرّوا كراما

زمام 3109. rein, bridle, halter, cable.

مستقبح 3110. hateful, deteſtable.

ARABICK.

واذا 3111. and when.

مرّوا 3112. thou paſſeſt.

باللغو 3113. by an inconſiderate perſon.

مرّوا 3114. paſs thou.

كراما 3115. with kindnefs, benevolence.

P. 132. l. 605.

نظم

اذا رايت اثيما

كن ساترا وحليما

يا من تقبح لغوي

لم لا تمر كريما

اذا 3116. when.

رايت 3117. thou feeft.

اثيما 3118. a finner.

كن 3119. be thou.

ساترا 3120. covering, concealing.

وحليما 3121. and compaffionating.

يا من 3122. o thou who.

تقبح 3123. detefteft.

لغوي 3124. my inconfiderateneſs.

لم 3125. wherefore.

لا تمر 3126. doft thou not pafs.

كريما 3127. kindly, with kindnefs.

P. 133. l. 608.

قطعه

متاب اي پارسا روي از گنه كار

ببخشاينده‌گي در وي نظر كن

اگر من ناجوانمردم بكردار

تو بر من چون جوانمردان گذر كن

متاب 3128. turn not away.

جوانمرد 3129. generous, brave, humane, manly.

حكايت ۴۱ TALE XLI.

P. 133. l. 611.

طايفه رندان بانكار درويشي بدر آمدند وسخنان ناسزا گفتند و برنجا نيدند شكايت پيش پير طريقت برد و گفت چنين حالتي رفت گفت اي فرزند خرقه درويشان جامه رضا است هركه درين كسوت تحمل نامرادي نكند مدعيست وخرقه بروي حرام

بيت

دريای فراوان نشود تيره بسنگ

عارف كه برنجد تنك آبست هنوز

قطعه

گر گزندت رسد تحمل كن

كه بعفو از گناه پاك شوي

اي برادر چو عاقبت خاكست

خاك شو پيش از انكه خاك شوي

رند 3130. a debauchee, a man of diffolute manners, a wanderer.

نامرادي 3131. difappointment.

تنك 3132. fhallow.

حکایت ۴۲ TALE XLII.

P. 134. l. 621.

این حکایت شنو که در بغداد
رایت و پرده را خلاف افتاد
رایت از گرد راه و رنج رکاب
گفت با پرده از طریق عتاب
من و تو هر دو خواجه تاشانیم
بنده بارگاه سلطانیم
من ز خدمت دمي نیاسودم
گاه و بیگاه در سفر بودم
تو نه رنج آزموده نه حصار
نه بیابان و بادگرد و غبار
قدم من بسعي پیشترست
پس چرا عزت تو بیشترست
تو بر بندگان مه روئي
با کنیزان یاسمن بوئي
من فتاده بدست شاگردان
بسفر پاي بند و سرگردان
گفت من سر بر آستان دارم
نه چو تو سر بر آسمان دارم
هر که بیهوده گردن افرازد
خویشتن را بگردن اندازد

رایت 3133. a flag, ſtandard.

گرد 3134. duſt.

رکاب 3135. a ſtirrup.

خواجه تاش 3136. a ſchool fellow, ſervants of the ſame maſter.

گاه و بیگاه 3137. timely and untimely, at all ſeaſons.

بادگرد 3138. a whirlwind.

غبار 3139. duſt, vapour.

کنیز 3140. a female ſlave, a maid ſervant, handmaid.

یاسمن 3141. Jaſmin.

سرگردان 3142. wandering, ſtraying, confounded, amazed, aſtoniſhed.

حکایت ۴۳ TALE XLIII.

P. 134. l. 632.

یکي از صاحبدلان زورآزمائي را دید که بهم برآمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده گفت این را چه حالتست کسي گفت فلان دشنام داده است گفت این فرومایه هزار من سنگ برمیدارد و طاقت سخني نمي آرد

زورآزما 3143. an athletic.

P. 135. l. 637.

قطعه

لاف سرپنجگي و دعوي مردي بگذار
عاجز نفس فرومایه چه مردي چه زني
گرت از دست برآید دهني شیرین کن
مردي آن نیست که مشتي بزني بر دهني

قطعه

اگر خود بردرد پیشاني پیل
نه مرد ست آن که دروي مردمي نیست
بني آدم سرشت از خاک دارد
اگر خاکي نباشد آدمي نیست

سرپنجگي 3144. strength, power.

مشت 3145. the fist, a blow with the clenched fist; also a handful.

پیشاني 3146. forehead, front.

مردمي 3147. manlinefs, humanity, politenefs.

سرشت 3148. nature, temperament, constitution,

سرشتن to mix, form into shape, to knead leaven.

حکایت ۴۴ TALE XLIV.

P. 135. l. 647.

بزرگي را پرسیدند از سیرت اخوان صفا گفت
کمینه آن که مراد خاطر یاران بر مصالح خود
مقدم دارد وحکما گفته اند برادر که در بند
خویشست نه برادر است ونه خویشست

بیت

همره اگر شتاب کند همره تو نیست
دل در کسي مبند که دلبسته تو نیست

بیت

چون نبود خویش را دیانت وتقوي
قطع رحم بهتر از مودت قربي

کمینه 3149. inferior, low, mean, humble.

مقدم 3150. anterior, prior, preceding, antecedent:

شتاب 3151. haste, speed.

تقوي 3152. piety, the fear of God.

قطع رحم کردن 3153. to break off.

قربي 3154. affinity, relationship.

P. 136. l. 656.

یاد دارم که مدعي درین بیت بر قول اعتراض
کرد وگفت حق جل وعلا در کتاب مجید از قطع
رحم نهي کرده است وبمودت ذوي القربي فرموده
وانچه تو گفتي مناقض آنست گفتم غلط کردي
موافق قرانست

اعتراض 3155. opposition, objection, obstacle, resistance.

کتاب مجید 3156. the glorious book. i. e. the Koran.

ذوي القربي 3157. relations.

مناقض 3158. contrary, contradictory, opposite, repugnant.

غلط 3159. error, blunder, solecism, barbarism.

قران 3160. the Koran.

P. 136. l. 659.

قال الله تعالي وان جاهداک علي ان تشرک
بي ما لیس لک به علم فلا تطعهما

قال الله تعالى 3161. the most high God said.

ARABICK.

وان 3162. and if.

جاهداك 3163. they insist, (your father and mother)

على 3164. on.

ان 3165. this.

تشرك 3166. that thou join partners.

بي 3167. with me.

ما ليس 3168. in the things which are not:

لك 3169. for you.

به 3170. with that thing.

علم 3171. knowledge.

فلا تطعهما 3172. then dont obey them.

P. 136. l. 661.

بيت

هزار خويش كه بيگانه از خدا باشد

فداي يك تن بيگانه كاشنا باشد

فدا 3173. sacrifice, consecration, devoting one for another.

حكايت ٤٥ TALE XLV.

P. 137. l. 664.

منظومه

پيري مردي لطيف در بغداد

دختر خود را بكفش دوزي داد

مردك سنگدل چنان بگزيد

لب دختر كه خون ازو بچكيد

بامدادان پدر چنان ديدش

پيش داماد رفت و پرسيدش

كاي فرومايه اين چه دندانست

چند خائي لبش نه انبانست

بمزاحت نگفتم اين گفتار

هزل بگذار و جد ازو بردار

خوي بد در طبيعتي كه نشست

نرود جز بروز مرگ از دست

لطيف 3174. facetious, also elegant, graceful, subtile.

كفش دوز 3175. a shoemaker.

مردك 3176. a little fellow.

سنگدل 3177. stone-hearted.

چكيدن 3178. to drop, distil, trickle.

داماد 3179. a son in law.

خائيدن 3180. to gnaw, to chew.

انبان 3181. soft skins (of goats) of the finest kind.

مزاحت 3182. a jest, بمزاحت in jest.

هزل 3183. a jest, joke, pleasantry.

وجد 3184. extacy, rapture.

حکایت ۴۶ TALE XLVI.

P. 137. l. 671.

فقيهي دختري داشت بغايت زشت روي وبجاي زنان رسيده باوجود جهاز ونعمت كسي بمناكحت او رغبت نمي نمود

بيت

زشت باشد ديبقي وديبا
كه بود بر عروس نازيبا

باوجود 3185. at the same time, whilst that, notwithstanding.

جهاز 3186. marriage portion, paraphernalia.

مناكحت 3187. marriage, matrimony.

ديبق 3188. brocade.

P. 137. l. 676.

في الجمله بحكم ضرورت با ضريري عقد نكاحش بستند آورده اند كه دران تاريخ حكيمي از سرانديب برسيد كه ديدهٔ نابينايان روشن كردي فقيه را گفتند چرا داماد را علاج نكني گفت ترسم كه بينا شود ودخترم را طلاق دهد

مصراع

شوي زن زشت روي نابينا به

ضرير 3189. blind.

سرانديب 3190. The island of Ceylon.

علاج 3191. remedy, medicine.

بينا 3192. seeing, clear sighted.

طلاق 3193. divorce.

شوي 3194. for شوهر a husband.

حکایت ۴۷ TALE XLVII.

P. 138. l. 682.

پادشاهي بچشم حقارت در طايفهٔ درويشان نظر كردي يكي از ايشان بفراست دريافت وگفت اي ملك ما درين دنيا بجيش از تو كمتريم و بعيش از تو خوشتر وبمرگ برابر وبقيامت بهتر

مثنوي

اگر كشور كشاي كامرانست
وگر درويش حاجتمند نانست
دران ساعت كه خواهد اين وآن مرد
نخواهد از جهان بيش از كفن برد
چو رخت از مملكت بربست خواهي
گدائي خوشتر است از پادشاهي

جيش 3195. an agreeable life, recreation; also army, soldiery.

كشوركشا 3196. a conqueror of kingdoms, or countries, a king.

حاجتمند 3197. necessitous, indigent, wanting.

كفن 3198. a winding sheet.

P. 139. l. 693.

ظاهر درويش جامهٔ ژندهاست وموي ستردهٔ وحقيقت آن دل زندهاست ونفس مردهٔ

قطعه

نه آن که بر در دعوی نشیند از خلقی
وگر خلاف کنندش بجنگ برخیزد
اگر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی
نه عارفست که از راه سنگ برخیزد

ژنده 3199. a patched garment.

ستردن 3200. to shave موی سترده shaved hair.

غلطیدن 3201. to roll, tumble.

آسیا سنگ 3202. a mill stone.

P. 139. l. 708.

طریق درویشان ذکرست وشکر و خدمت و طاعت و ایثار وقناعت وتوحید وتوکل و تسلیم وتحمل هرکه بدین صفتها موصوفست بحقیقت درویشست اگرچه درقباست امّا هرزه گوی بی نماز و هواپرست هوس باز که روزها بشب آرد دربند شهوت وشبها بروز کند در خواب غفلت بخورد هرچه درمیان آید وبگوید هرچه بزبان آید رندست اگرچه درعباست

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی
وز برون جامهٔ ریا داری
پردهٔ هفت رنگ دربگذار
تو که در خانه بوریا داری

ایثار 3203. presenting, offering.

توحید 3204. unity.

توکل 3205. resignation, confidence in God.

هرزه گو 3206. an idle talker.

هواپرست 3207. a sensualist.

هوس باز 3208. sensualist, luxurious.

عبا 3209. a black striped cloak or habit made of hair, and worne by Durvaishes.

ریا 3210. hypocrisy, dissimulation.

پرده هفت رنگ 3211. a veil of seven colours, worldly vanities.

حکایت ۴۸ TALE XLVIII.

P. 140. l. 710.

دیدم گل تازه چند دسته
بر گنبدی از گیاه رسته
گفتم چه بود گیاه ناچیز
تا در صف گل نشیند او نیز
بگریست گیاه گفت خاموش
صحبت نکند کرم فراموش
گر نیست جمال ورنگ وبویم
آخر نه گیاه باغ اویم
من بندهٔ حضرت کریم
پروردهٔ نعمت قدیم
گر بی هنرم وگر هنرمند
لطفست امیدم از خداوند

باآن که بضاعتی ندارم
سرمایهٔ طاعتی ندارم
او چارهٔ کار بنده داند
چون هیچ وسیلتش نماند
رسمیست که مالکان تحریر
آزاد کنند بندهٔ پیر
ای بارخدای گیتی آرای
بر بندهٔ پیر خود ببخشای
سعدی رهٔ کعبهٔ رضا گیر
ای مرد خدا رهٔ خدا گیر
بد بخت کسی که سر بتابد
زین در که دری دگر نیابد

دسته 3212. a handful, a bundle, alſo a handle.

نیز 3213. alſo, likewiſe.

اویم 3214. for اوهستم I am of his.

سرمایه 3215. ſtock in trade, capital.

تحریر 3216. manumiſſion, alſo writing correctly مالکان تحریر the perſon who buys a ſlave, and who poſſeſſes the deed of ſale.

بارخدا 3217. great God.

گیتی آرا 3218. ornamenting the world, ornament of the world.

حکایت ۴۹ TALE XLIX.

P. 141. l. 723.

حکیمی را پرسیدند از شجاعت و سخاوت کدام بهترست گفت آنرا که سخاوت هست بشجاعت حاجت نیست

بیت

نوشتست بر گور بهرام گور
که دست کرم به ز بازوی زور

قطعه

نماند حاتم طائی ولیک تا باید
بماند نام بلندش به نیکویی مشهور
زکوة مال بدر کن که فضلهٔ رز را
چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور

شجاعت 3219. courage; valour.

بهرام گور 3220. Bahram Gour, King of Perſia.

حاتم طائی 3221. Hatim Tai, an Arabian chief, proverbial for his liberality. He lived a ſhort time before Mahommed.

ابد 3222. eternity without end, (eternity without beginning, being expreſſed by ازل)

زکوة 3223. alms; 2½ per cent out of an eſtate.

رز 3224. the vine grape.

باغبان 3225. a gardner.

انگور 3226. grapes.

باب سيوم در فضيلت قناعت

P. 142. l. 1.

CHAPTER III.

حكايت ١ TALE I.

خواهنده مغربي در صف بزازان حلب ميگفت
اي خداوندان نعمت اگر شما را انصاف بودي
وما را قناعت رسم سوال از جهان برخاستي

قطعه

اي قناعت توانگرم گردان
كه وراي تو هيچ نعمت نيست
كنج صبر اختيار لقمانست
هركرا صبر نيست حكمت نيست

خواهنده 3227. wishing, asking, one who asks; a mendicant.

مغربي 3228. western, African.

وراي 3229. besides, without; after, behind, beyond.

حكايت ٢ TALE II.

P. 142. l. 9.

دو اميرزاده در مصر بودند يكي علم آموخت
و ديگري مال اندوخت آن علامه عصر شد و
اين عزيز مصر گشت پس اين توانگر بچشم
حقارت در فقيه نظر كردي و گفتي من بسلطنت
رسيدم وتو همچنان در مسكنت بماندي گفت
اي برادر شكر نعمت باريتعالى برمنست كه ميراث
پيغمبران يافتم يعني علم و تو ميراث فرعون و
هامان يعني ملك مصر

قطعه

من آن مورم كه در پايم بمالند
نه زنبورم كه از نيشم بنالند
كجا خود شكر اين نعمت گذارم
كه زور مردم آزاري ندارم

علامه 2330. learned.

عصر 3231. age, time, علامه عصر the light of his age.

عزيز مصر 3232. Prince of Egypt.

مسكنت 3233. poverty.

باريتعالى 3234. the most high God.

فرعون 3235. Pharoah, King of Egypt.

هامان 3237. Haman, Pharoah's prime minister.

زنبور 3237. a wasp, hornet.

حكايت ٣ TALE III.

P. 143. l. 19.

درويشي را شنيدم كه در آتش فاقه ميسوخت
وخرقه بر خرقه ميدوخت وتسلي خاطر خود
بدين بيت كرده

بيت

بنان خشك قناعت كنيم وجامه دلق
كه بار محنت خود به كه بار منت خلق

کسي گفتش چه نشيني که فلان درين شهر طبع کريم
دارد و کرم عميم ميان بخدمت آزادگان
بسته و بر در دلها نشسته اگر بر صورت حال تو
مطلع گردد پاس خاطر عزيزان منت دارد گفت
خاموش که در نيستي مردن به که حاجت پيش
کسي بردن که گفته اند

قطعه

هم رقعه دوختن به والزام کنج صبر
کز بهر جامه رقعه بر خواجگان نوشت
حقا که با عقوبت دوزخ برابر است
رفتن بپاي مردي همسايه در بهشت

تسلي 3238. conſolation, comfort.

خشک 3239. dry.

عميم 3240. univerſal, general.

الزام 3241. convincing, compelling, neceſſitating.

حقا 3242. by God, really, truly.

همسايه 3243. under the ſame ſhade, i. e. neighbouring, neighbour.

حکايت ۴ TALE IV.

P. 144. l. 33.

يکي از ملوک عجم طبيبي حاذق بخدمت مصطفي
عليه السلام فرستاد سالي چند در ديار عرب بود کسي
بتجربتي پيش او نيامد و معالجتي ازوي درنخواست
روزي پيش سيد الانبيا عليه السلام آمد وگله
کرد که مرا براي معالجت اصحاب فرستاده اند
ودرين مدت هيچکس بمن التفات نکرد تا خدمتي
که بر اين بنده معين است بجاي آرم

حاذق 3244. acute, intelligent, ingenious, penetrating: the ſame as. حاذق

تجربت 3245. experience, experiment, proof, trial.

معالجه 3246. remedy.

سيد الانبيا 3247. the prince of prophets (Mahommed.)

P. 144. l. 39.

رسول عليه السلام فرمود که اين طايفه را طريقتست
که تا اشتها غالب نشود چيزي نخورند وهنوز که
اشتها باقي باشد دست از طعام باز دارند حکيم گفت
اينست موجب تندرستي پس زمين خدمت ببوسيد
و برفت

مثنوي

سخن آنگه کند حکيم آغاز
يا سرانگشت سوي لقمه دراز
که زنا گفتنش خلل زايد
يا زناخوردنش بجان آيد
لاجرم حکمتش بود گفتار
خوردنش تندرستي آرد بار

اشتها 3248. appetite, deſire, hunger, thirſting after.

باقي 3249. remaining, left, remainder; alſo durable, eternal.

حكايت ٥ TALE V.

P. 145. l. 49.

يكي توبه بسيار كردي وباز بشكستي تا يكي از مشايخ بدو گفت چنين ميدانم كه بسيار خوردن عادت داري وقيد نفس از موي باريكتر است يعني توبه ونفس را چنين كه تو ميپروري زنجير بگسلانه وآيد روزي كه ترا بدرد

بيت

يكي بچه گرگ مي پروريد

چو پرورده شد خواجه را بر دريد

قيد 3250. reſtraint, reſtriction, confinement, rule, modification.

باريك 3251. ſlender, thin, fine, ſubtile, penetrating.

حكايت ٦ TALE VI.

P. 146. l. 54.

در سيرت اردشير بابكان آمده است كه حكيم عرب را پرسيد كه روزي چه مايه طعام بايد خورد گفت صد درم سنگ كفايت ميكند گفت اينقدر چه قوت دهد حكيم گفت

اردشير بابكان 3252. Ardſheer Babekan, king of Perſia.

درم 3253. derhem, a coin, a dram weight; money, ſpecie.

سنگ 3254. weight; a ſtone.

ARABICK.

P. 146. l. 57.

هذا المقدار يحملك وما زاد على ذلك فانت حامله

هذا 3255. this.

المقدار 3256. quantity.

يحملك 3257. will ſupport you.

وما 3258. and whatever is.

زاد 3259. increaſed.

على ذلك 3260. on this quantity.

فانت 3261. then thou.

حامله 3262. art its carrier.

P. 146. l. 58.

يعني اينقدر ترا برپاي ميدارد وهرچه براين زياده كني تو حمال آني

بيت

خوردن براي زيستن وذكر كردنست

تو معتقد كه زيستن از بهر خوردنست

برپا داشتن 3263. to ſupport, ſuſtain, to eſtabliſh, to fix, to erect.

حمال 3264. a carrier of burthens, a porter.

معتمد 3265. truſting, relying on: ſome copies have معتقد believing.

حکایت ٧ TALE VII.

P. 146. l. 62.

دو درویش خراسانی ملازم صحبت یکدگر سیاحت کردندی یکی ضعیف بود که بهر دو شب افطار کردی و آن دگر قوی که روزی سه بار خوردی قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی گرفتار آمدند وهر دو را بخانه کردند ودرش بگل بر آوردند بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند در بگشادند قوی را دیدند مرده وضعیف جان بسلامت برده درین عجب بماندند

افطار کردن 3266. to break a fast.

تهمت 3267. suspicion, impeachment, false accusation.

جاسوسی 3268. spying, جاسوس a spy.

P. 147. l. 69.

حکیمی گفت خلاف این عجب بودی که آن یکی بسیار خوار بود طاقت بی نوایی نداشت هلاک شد و آن دیگر خویشتن دار بود بر عادت خود صبر کرد و بسلامت بماند

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را
چو سختی پیشش آید سهل گیرد
وگر تن پرورست اندر فراخی
چو تنگی بیند از سختی بمیرد

خوار 3269. eater, eating, also contemptible, abject.

بینوا 3270. without sustenance, unsupported, indigent.

فراخی 3271. abundance, plenty, amplitude.

حکایت ٨ TALE VIII.

P. 147. l. 75.

یکی از حکما پسرش را نهی کرد از بسیار خوردن که سیری مردم را رنجور دارد گفت ای پدر گرسنگی بکشد نشنیده که ظریفان گفته اند بسیری مردن به که گرسنگی بردن گفت اندازه نگه دار که

سیری 3272. satiety, repletion.

گرسنگی 3273. hunger.

اندازه 3274. quantity, dimension, measure, proportion, symmetry.

ARABICK.

P. 147. l. 79.

قال الله تعالى كلوا واشربوا ولا تسرفوا

كلوا 3275. eat ye.

واشربوا 3276. and drink ye.

ولا تسرفوا 3277. but not to excess.

P. 147. l. 80.

بیت

نه چندان بخور کز دهانت برآید
نه چندان که از ضعف جانت برآید

قطعه

با آنکه در وجود طعامست حظ نفس
رنج آورد طعام که بیش از قدر بود
گر گلشکر خوري بتکلف زیان کند
ور نان خشک دیر خوري گلشکر بود

گلشکر 3278. conserve of roses.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 148. l. 87.

رنجوري را گفتند دلت چه میخواهد گفت انچه دلم هیچ نخواهد

بیت

معده چو پر گشت وشکم درد خاست
سود ندارد همه اسباب راست

معده 3279. the stomach.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 148. l. 92.

قصابي را در شهر واسط بر صوفیان درمي چند گرد آمده بود هر روز مطالبت کردي وسخنهاي با خشونت گفتي اصحاب از تعنت او خسته خاطر بودند وجز از تحمل چاره نبود صاحبدلي ازان میان گفت نفس را وعده دادن بطعام آسانتراست که قصاب را بدرم.

قصاب 3280. a butcher.

واسط 3281. the city of Wasit, situated on the river Tigris, between Cufah and Basrah.

صوفي 3282. a Soofee; a religious man,

مطالبه کردن 3283. to demand.

خشونت 3284. asperity, severity; fierceness, indignation, disdain.

وعده 3285. promise, vow, any determined, appointed, or certain time or term. وعده دادن to promise.

آسان 3286. easy آسانتر easier.

P. 149. l. 97.

قطعه

ترک احسان خواجه اولیتر
کاحتمال جفاي بوابان
بتمناي گوشت مردن به
که تقاضاي زشت قصابان

احسان 3287. benefit, favor, gift, courtesy, beneficence.

احتمال 3288. bearing patiently; patience, possibility, probability; danger, suspicion.

بواب 3289. a door keeper, porter. P. بوابان

تمنا 3290. wishing, praying, asking; wish, desire, petition.

گوشت 3291. meat, flesh.

تقاضا 3292. forcing, compelling, urging, exacting; exigence, necessity, exaction.

حکایت ١١ TALE XI.

P. 149. l. 100.

جوانمردی را در جنگ تاتار جراحتی هولناک رسید کسی گفتش فلان بازرگان نوشدارو دارد اگر بخواهی شاید که قدری بدهد و گویند آن بازرگان به بخل معروف بود

بیت

گر بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب
تا قیامت روز روشن کس ندیدی در جهان

تاتار 3293. The Tartars; Târtary.

جراحت 3294. a wound.

نوشدارو 3295. a medicine, an unguent.

قدری 3296. somewhat, a small quantity, a little.

بخل 3297. parsimony, stinginess, avarice.

P. 149. l. 107.

جوانمرد گفت اگر نوشدارو خواهم دهد یا ندهد و اگر دهد منفعت کند یا نکند بهر حال از و خواستن زهر قاتلست

بیت

هرچه از دونان بمنت خواستی
در تن افزودی و از جان کاستی

وحکیمان گفته اند اگر آب حیات فی المثل بآبروی فروشند دانا نخرد که مردن بعزت به از زندگانی بمذلت

منفعت 3298. advantage, benefit, profit, gain.

منفعت کردن to benefit.

زهر قاتل 3299. deadly poison.

دونان 3300. mean people.

کاستن 3301. to lessen, to damage.

فی المثل 3302. for example.

P. 150. l. 113.

بیت

اگر حنظل خوری از دست خوشخوی
به از شیرینی از دست ترش روی

حنظل 3303. the wild gourd, the colocynth.

خوشخو 3304. benevolent.

ترشرو 3305. austere countenance.

حکایت ١٢ TALE XII.

P. 150. l. 116.

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفاف اندک با یکی از بزرگان که حسن ظن بلیغ در حق او داشت بگفت روی از توقع وی درهم کشید و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد

قطعه

ز بخت روي ترش كرده پيش يار عزيز
مرو كه عيش برو نيز تلخ كرداني
بحاجتي كه روي تازه روي وخندان رو
فرو نه بندد كار كشاده پيشاني

خورنده 3306. eater, eating.

كشاده پيشاني 3307. a joyful front, a cheerful countenance.

P. 151. l. 125.

آورده اند كه انكي در وظيفه او زيادت كرده
و بسياري ارادت كم پس از چند روز چون
محبت معهود برقرار نديد كفت

معهود 3308. established, fixed, agreed, accustomary.

ARABICK.

P. 151. l. 127.

بيت

بيس الطاعم حين الذل تكسبها
القدر منتصب والقدر مخفوض ٭

بيس 3309. bad is.

الطاعم 3310. the victuals.

حين 3311. in the time.

الذل 3312. of distress.

تكسبها 3313. you acquire.

القدر 3314. the kettle.

منتصب 3315. is placed on (the stove.)

والقدر 3316. and reputation.

مخفوض 3317 is lessened.

P. 151. l. 129.

بيت

نانم افزود وآبرويم كاست
بي نوايي به از مذلت خواست

بينوايي 3318. indigence.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 151. l. 131.

درويشي را ضرورتي پيش آمد كسي كفتش
فلان نعمتي بي قياس دارد اكر بر حاجت تو
واقف كردد همانا در قضاي آن توقف روا
ندارد كفت من اورا ندانم كفت منت رهبري
كنم دستش بكرفت تا بمنزل آنكس درآورد
درويش يكي را ديد لب فرو هشته وتند نشسته
سخن نكفت وباز كشت كفتش چه كردي كفت
عطاي او بلقاي او بخشيدم

قطعه

مبر حاجت بنزديك ترش روي
كه از خوي بدش فرسوده كردي
اكر كويي غم دل با كسي كوي
كه از رويش بنقد آسوده كردي

هما نا 3319. immediately, like, resembling, in the same manner.

مَنت 3320. I to you.

تند 3321. austere, stern, also swift, rapid, active, violent, strong, sharp, furious.

عطا 3322. present, gift, donation, favor.

لقا 3323. meeting, encountering.

حكايت ١٤ TALE XIV.

P. 152. l. 141.

خشك سالي در اسكندريه پديد آمد چنانكه عنان طاقت خلق از دست رفته ودرهاي آسمان برزمين بسته وفرياد اهل زمين بر آسمان پيوسته

قطعه

نماند جانور از وحش وطير وماهي ومور
كه بر فلك نشد از بينوايي افغانش
عجب كه دود دل خلق جمع مي نشود
كه ابر گردد وسيلاب ديده بارانش

اسكندريه 3324. Alexandria.

عنان 3325. reins, bridle.

وحش 3326. beasts, brute, a wild beast.

افغان 3327. lamentation, groaning, alas!

سيلاب 3328. an inundation.

P. 152. l. 150.

در چنين سالي مخنثي دور از دوستان كه سخن در وصف او ترك ادب است خاصه در حضرت بزرگان وبطريق اهمال از سر آن در گذشتن هم نشايد كه طايفه بر عجز گوينده حمل كنند پس بدين دو بيت اختصار كنيم كه اندكي دليل بسياري بود ومشتي نمونه خرواري

قطعه

تتري گر كشد مخنث را
تتري را دگر نبايد كشت
چند باشد چو جسر بغداد اش
آب در زير و آدمي بر پشت

خاصه 3329. especially.

اهمال 3330. delay, hesitation, negligence, carelessness.

گوينده 3331. speaker, orator, singer.

مشتي 3332. a handful, also a blow with the fist.

نمونه 3333. sample, pattern.

خروار 3334. load of an ass or camel.

تتري 3335. a Tartar.

جسر 3336. a bridge.

P. 153. l. 158.

چنين شخصي كه طرفي از نعت او شنيدي دران سال نعمت بيكران داشت تنگدستانرا سيم و زر دادي ومسافرانرا سفره نهادي گروهي درويشان از جور فاقه بجان آمده بودند آهنگ دعوت او كردند ومشورت بمن آوردند سر از موافقت باز زدم وگفتم

قطعه

نخورد شير نيم خوردهٔ سگ
ور بسختي بميرد اندر غار
تن به بيچارگي و گرسنگي
بنه و دست پيش سفله مدار
گر فريدون شود بنعمت و مال
بي هنر را بهيچ کس مشمار
پرنيان و نسيج بر نااهل
لاجورد و طلاست بر ديوار

نعت 3337 description, epithet, praise, eulogium, encomium.

مسافر 3338. a traveller.

سفره نهادن 3339. to spread a table.

بازردن 3340. to restrain, hinder, prevent, to reclaim.

بيچارگي 3341. hopelessness.

پرنيان 3342. a kind of fine painted China silk, also garments made of it.

نسيج 3343. fine linen.

لاجورد 3344. lapis lazuli.

طلا 3345. gold.

١٥ حکايت TALE XV.

P. 154. l. 168.

حاتم طائي را گفتند از خود بزرگتر همت در جهان ديده يا شنيده گفت روزي چهل شتر قربان کرده بودم و با امراي عرب بگوشهٔ صحرا بيرون رفتم خارکني را ديدم که پشتهٔ خار فراهم آورده گفتم بمهماني حاتم چرا نروي که خلقي بر سماط او گرد آمده اند گفت

بيت

هر که نان از عمل خويش خورد
منت حاتم طائي نبرد

من او را بهمت و جوانمردي برتر از خود ديدم

قربان 3346. sacrifice.

خارکن 3347. a gatherer of thistles or brambles.

پشته 3348. a bundle, load.

مهماني 3349. a feast, entertainment, hospitality.

سماط 3350. a table covered with victuals.

١٦ حکايت TALE XVI.

P. 154. l. 177.

موسي پيغمبر عليه السلام درويشي را ديد که از برهنگي بريگ اندر نهان شده بود گفت يا موسي دعائي بکن تا خداي تعالي مرا کفافي دهد که از بيطاقتي بجان آمده ام موسي عليه السلام دعا کرد تا حق تعالي او را دستگاهي داد پس از چند روز که از مناجات باز آمد ديدش گرفتار و خلقي انبوه بر وي گرد آمده گفت اين را چه حالتست گفتند خمر خورده و عربده کرده و يکي را کشته اکنون قصاص ميکنند

موسي 3351. Moses.

برهنگي 3352. nakedness.

ريگ 3353. sand.

بيطاقتي 3354. weakness, want of strength, insupportableness.

دستگاه 3355. help, relief, assistance, support.

انبوه 3356. a crowd, mob.

خمر 3357. wine.

عربده 3358. conflict, dispute, quarrel.

P. 155. l. 185.

نظم

گربهٔ مسکین اگر پر داشتي

تخم گنجشک از جهان برداشتي

عاجز باشد که دست قدرت یابد

برخیزد و دست عاجزان برتابد

پر 3359 feather, wing.

گنجشک 3360. a sparrow.

P. 155. l. 188.

موسي علیه السلام بحکمت جهان آفرین اقرار کرد

ولز تجاسر خویش استغفار و آیت و لو بسط الله

الرزق لعباده لبغوا في الارض بر خواند

تجاسر 3361. boldness, presumption.

آیت 3362. a verse of the Koran; a sign, miracle.

A R A B I C K.

ولو 3363. and if.

بسط 3364. open.

الله 3365. God.

الرزق 3366. daily subsistence.

لعباده 3367. for his own servants.

لبغوا 3368. in truth, they will rebel.

في 3369. in.

الارض 3370. the earth.

P. 155. l. 191.

بیت

ماذا اخاضک یا مغرور في الخطر

حتي هلکت فلیت النمل لم یطر

ماذا 3371. what is the thing.

اخاضک 3372. that has thrown you.

یامغرور 3373. O proud one.

في الخطر 3374. into distress, danger.

حتي 3375. until.

هلکت 3376. you suffer death.

فلیت 3377. O that.

النمل 3378. the ant, The Lion ant is here meant.

لم یطر 3379. could not fly.

P. 156. l. 193.

نظم

سفله چوجاه آمد وسیم و زرش
سیلي خواهد بضرورت سرش

این مثل آخرنه حکیمي زدست
مور همان به که نباشد پرش

حکایت

پدر را عسل بسیار است ولیکن پسر گرمي دار است

بیت

آنکس که توانگرت نمیگرداند
او مصلحت تو از تو بهتر داند

سیلي 3380. a blow, box, cuff, flap.

گرمي دار 3381. feverifh, hot.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 156. l. 200.

اعرابي را دیدم در حلقهٔ جوهریان بصره حکایت همي کرد که وقتي در بیابان راه گم کرده بودم و از زاده راحله با من هیچ نمانده بود و دل بر هلاک نهاده بودم که ناگه کیسهٔ یافتم پر از مروارید هرگز آن ذوق و شادي فراموش نکنم که پنداشتم که گندم بریانست و باز آن تلخي و ناامیدي که معلوم کردم که مروارید است

زاد راه 3382. provifions for a journey, travelling charges.

مروارید 3383. pearl.

گندم 3384. wheat.

P. 157. l. 207.

قطعه

در بیابان خشک وریگ روان
تشنه را در دهان چه در چه صدف

مرد بي توشه کاوفتاد از پاي
در کمربند او چه زر چه خزف

صدف 3385. a fhell.

بي توشه 3386. without provifions, unprovided.

کمربند 3387. a girdle, belt.

خزف 3388. a fragment of any earthen veffel, a potfherd.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 157. l. 210.

A R A B I C K.

یکي از عرب از غایت تشنگي همي گفت

نظم

یا لیت قبل میتتي
یوما افوز بمنیتي
نهرا تلاطم رکبتي
فاظل املا قربتي

يا ليت 3389. I wish.

قبل 3390. before.

ميتي 3391. my death.

يوما 3392. a day.

افوز 3393. may happen to me.

بمنيتي 3394. according to my desire.

نهرا 3395. a river.

تلاطم 3396. dashing.

ركبتي 3397. my knees.

فاظل 3398. then I may strive.

املا 3399. to fill up.

قربتي 3400. my leather water bag.

P. 151. l. 215.

همچنين در قاع بسيط مسافري گم شده بود و قوت و قوتش نهانده ودر مي چند برميان داشت بسيار بگرديد راه بجاي نبرد و بسختي هلاک شد طايفه برسيدند درمها پيش رويش نهاده ديدند و بر خاک نبشته

قطعه

گر همه زر جعفري دارد
مرد بي توشه برنگيرد گام
در بيابان فقير سوخته را
شلغم پخته به که نقره خام

قاع 3401. plain level ground قاع بسيط the vast desert.

نبشتن 3402. to write, the same as نوشتن

زر جعفري 3403. the finest kind of gold; pure gold.

شلغم 3404. a turnip.

نقره خام 3405. uncoined silver, virgin silver.

حکايت ١٩ TALE XIX.

P. 158. l. 222.

هرگز از دور زمان ننالیده بودم وروي از گردش آسمان درهم نکشيده مگر وقتي که پايم برهنه بود واستطاعت پاي پوشي نداشتم بجامع کوفه درآمدم دلتنگ يکي را ديدم که پاي نداشت سپاس وشکر نعمت حق بجاي آوردم وبر بي کفشي صبر کردم

استطاعت 3406. power, capability, capacity.

پاي پوش 3407. a shoe, slipper, covering for the feet.

P. 158. l. 227.

قطعه

مرغ بريان بچشم مردم سير
کمتر از برگ تره برخوانست
وانکه را دستگاه وقوت نيست
شلغم پخته مرغ بريانست

مرغ بریان 3408. a broiled fowl.

[illegible] 3409. greens, pot-herb.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 158. l. 230.

یکي از ملوک با تني چند از خاصان در شکار
گاهي بزمستان از عمارت دور افتاد شب در آمد
خانهٔ دهقاني دیدند ملک گفت شب آنجا رویم
تا زحمت سرما نباشد یکي از وزرا گفت لایق قدر
پادشاهان نباشد التجا بخانهٔ دهقاني رکیک
بردن اینجا خیمه زنیم و آتش افروزیم دهقان
را خبر شد ما حضري از طعام ترتیب کرد و پیش
سلطان برد و زمین خدمت ببوسید و گفت قدر بلند
سلطان بدین قدر نازل نشدي و لیکن نخواستند که
قدر دهقان بلند شود ملک را سخن گفتن او مطبوع
آمد شبانگاه بمنزل او نقل کردند بامدادان
خلعت و نعمتش بخشید شنیدم که در رکاب ملک
قدمي چند میرفت و میگفت

لایق 3410. worthy, suitable, fit for; able, qualified.

التجا بردن 3411. to seek refuge.

رکیک 3412. thin, slender, vile, mean.

خیمه زدن 3413. to pitch a tent.

ما حضر 3414. whatever is ready at hand, or prepared in haste.

نازل شدن 3415. to descend, alight.

مطبوع 3416. impressed, struck, stamped; agreeable, acceptable.

نقل کردن 3417. to remove; to relate; to copy.

P. 159. l. 241.

قطعه

ز قدر و شوکت سلطان نگشت چیزي کم
ز التفات بمهمان سراي دهقاني
کلاه گوشهٔ دهقان بآفتاب رسید
که سایه برسرش افگند چون تو سلطاني

شوکت 3418. splendor, pomp.

مهمان سراي 3419. Inn, caravansera, any place where travellers are lodged and entertained.

حکایت ۲۱ TALE XXI.

P. 160. l. 246.

گدائي هول را حکایت کنند که نعمت وافر داشت
یکي از ملوک گفت مي نماید که مال بیکران داري
و ما را مهمي هست اگر برخي ازان دستگیري کني
بحکم عاریت چون ارتفاع ولایت رسد وفا کرده
شود گفت لایق قدر بلند خداوند جهان نباشد
دست همت بمال چون من گدائي آلودن که جو جو
فراهم آورده ام گفت غم نیست که بتاتار میدهم که
الخبیثات للخبیثین

وافر 3420. abundant, plenteous.

دستگیري 3421. help, assistance, support.

عاریت 3422. a loan.

ARABICK.

الخبيثات 3423. those who are filthy.

للخبيثين 3424. for the same.

P. 160. l. 254.

بيت

قالوا عجين الكلس ليس بطاهر

قلنا نسد به شقوق المبرز

بيت

گر آب چاه نصراني نه پاکست

جهود مرده ميشويم چه باکست

قالوا 3425. they said.

عجين 3426. plaster.

الكلس 3427. of dung.

ليس 3428. is not.

بطاهر 3429. clean.

قلنا 3430. we say (or answer.)

نسد 3431. we shut.

به 3432. with it.

شقوق 3433. holes.

المبرز 3434. of impurity.

P. 160. l. 258.

شنيدم که سر از فرمان ملك باز زد و حجت
آوردن گرفت و شوخ چشمي کردن ملك فرمود
تا مضمون خطاب ازو بزجر وتوبيخ مستخلص
کردند

مثنوي

بلطافت چو برنيايد کار

سر به بي حرمتي کشد ناچار

هرکه برخويشتن نه بخشايد

گر نه بخشد بروکسي شايد

حجت 3435. argument, proof, reason.

حجت آوردن to dispute, to argue.

شوخ چشمي 3436. imprudence, presumption.

توبيخ 3437. threatening, reproach, reprehension.

حرمت 3438. reputation, good name. بيحرمتي disgrace.

حكايت ٢٢ TALE XXII.

P. 191. l. 264.

بازرگاني را ديدم که صد و پنجاه شتر بار
داشت و چهل بنده وخدمتکار شبي در جزيره
کيش مرا بحجره خويش برد وهمه شب نيارامید
از سخنهاي پريشان گفتن که فلان انبارم بترکستانست
وفلان بضاعت بهندوستان واين قباله
فلان زمينست وفلان چيزرا فلان ضمين گاه
گفتي که خاطر اسکندريه دارم که هواي خوشست
وگاه گفتي نه که درياي مغرب مشوشست سعديا
سفري ديگر در پيشست اگر آن کرده شود بقيت
عمر خود بگوشه بنشينم وترک تجارت کنم

جزيره 3439. an island.

كيش 3440. Kish, a small island at the entrance of the Persian gulph.

انباز 3441. a partner in trade, an associate, accomplice.

هندوستان 3442. Hindoostan.

قباله 3443. any written contract, especially of bargain and sale.

ضمين 3444. surety, sponsor.

مشوش 3445. disturbed, confused, intricate, embroiled.

سعديا 3446. O Sâdy.

P. 161. l. 272.

گفتم آن كه ام سفرا ست گفت گوگرد پارسي بچين
خواهم بردن شنيدم آنجا كه عظيم قيمت دارد
وازانجا كاسه چيني بروم ودبياي رومي بهند
وپولاد هندي بحلب وآبگينه حلبي به يمن و
برد يماني بپارس وازان پس ترك تجارت كنم
و بدوكاني بنشينم چندين ازين ماليخوليا
فروخواند كه بيش طاقت گفتنش نماند گفت اي
سعدي تو نيز سخني بگوي ازآنها كه ديده و
شنيده گفتم

گوگرد 3447. sulphur.

پارسي 3448. Persian.

كاسه چيني 3449. Chinaware.

روم 3450. Room, Natolia.

آبگينه 3451. glass.

يمن 3452. Yemen, Arabia felix.

برد يماني 3453. striped cloths of Yemen.

دكان 3454. a shop.

ماليخوليا 3455. melancholy, foolishness, madness.

P. 162. l. 280.

نظم

آن شنيدستي كه در صحراي غور
بارسالاري بيفتاد از ستور
گفت چشم تنگ دنيادار را
يا قناعت پر كند يا خاك گور

شنيدستي 3456. did you hear.

غور 3457. Ghoar, a territory situated between Khorasan and Herat.

سالار 3458. a chief, leader, general.

تنگ چشم 3459. devouring all with the eyes, insatiable, covetous.

دنيادار 3460. a worldling.

حكايت ٢٣ TALE XXIII.

P. 162. l. 283.

مالداري را شنيدم كه به بخل چنان مشهور بود كه
حاتم طائي بسخا ظاهر حالش بنعمت آراسته

وخست نفس جبلي درنهادش همچنان متمكن
كه ناني بجاني از دست ندادي وگربه ابوهريره
را بلقمه ننواختي وسگ اصحاب كهف را استخواني
نينداختي في الجمله خانه اورا كسي نديدي
دركشاده وسفره اورا سركشاده

بيت

درويش بجز بوي طعامش نشنيدي
مرغ از پس نان خوردن اوريزه نچيدي

مالدار 3461. a rich man.

سخا 3462. liberality, generofity, munificence.

خست 3463. vilenefs, bafenefs, depravity.

جبلي 3464. effential, original, natural, inherent, innate.

جاني 3465. *Jânai*, a fingle foul.

شنيدن 3466. *Shuneedun*, to fmell. *Shûneedun*: to hear.

ريزه 3467. crumb, fragment, particle.

P. 163. l. 293.

شنيدم كه در درياي مغرب راه مصر بركرفته
بود وخيال فرعوني در سر قوله تعالى حتى اذا
ادركه الغرق ناكاه باد مخالف كرد كشتي
برآمد چنانكه كفته اند

بيت

باطبع ملولت چه كند دل كه نسازد
شرطه همه وقتي نبود لايق كشتي

دست دعا برآورد وفرياد بيفايده كردن كرفت
قال الله تعالى فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله

قوله تعالى 3468. faying of God.

حتى 3469. until.

اذا 3470. when.

ادركه الغرق 3471. he was drowned, drowning overwhelmed him.

باد مخالف 3472. a contrary wind.

شرطه 3473. the north, or the north eaft wind, a favourable wind.

ARABICK.

قال الله تعالى 3474. the high God faid.

فاذا 3475. when.

ركبوا 3476. you embark.

في الفلك 3477. on fhips.

دعوا 3478. pray ye.

الله 3479. God.

P. 164. l, 301.

بيت

دست تضرع چه سود بنده محتاج را
وقت دعا بر خدا وقت كرم در بغل

قطعه

از زر و سيم راحتي برسان
خويشتن هم تمتعي بركير

دان که این خانه از تو خواهد ماند

خشتی از سیم و خشتی از زر گیر

خشت 3480. a brick خشت سیم an ingot of silver, خشت زر an ingot of gold.

P. 164. l. 307.

آورده اند که در مصر اقارب درویش داشت بتقیت مال او توانگر شدند و جامهای کهن بمرگ او بدریدند و خز و دمیاطی ببریدند هم دران هفته یکی را دیدم از ایشان بر باد پای روان و غلامی پری پیکر در پای او دوان بسا خود گفتم

اقارب 3481. the nearest kindred, kinsman, relation.

خز 3482. silk.

دمیاطی 3483 a species of fine linen; dimity made at Damieta in Egypt.

بادپا 3484. a fleet horse, swift, wind-footed.

P. 164. l. 319.

قطعه.

وه که گر مرده باز گردیدی

بمیان قبیله و پیوند

رد میراث سخت تر بودی

وارثان را ز مرگ خویشاوند

بسابقه معرفتی که میان ما بود آستینش بکشیدم و گفتم

بیت

بخور ای نیک سیرت سره مرد

کان نگون بخت گرد کرد و نخورد

وه 3485. Ah! alas!

قبیله 3486. a tribe, family, race, stock, generation, progeny.

پیوند 3487. kindred, relation, connection; conjunction, joint, tendon, ligament, chain.

رد 3488. restitution, resistance, refutation.

خویشاوند 3489. a kinsman.

آستین 3490. a sleeve.

سره 3491. current (as coin &c.) worthy man.

نگون بخت 3492. of reversed fortune.

حکایت ۲۴ TALE XXIV.

P. 165. l. 317.

صیاد ضعیف را ماهی قوی در دام افتاده طاقت ضبط آن نداشت ماهی بروغالب آمد و دام از دستش در ربود و برفت

قطعه

شد غلامی که آب جوی آرد

آب جوی آمد و غلام ببرد

دام هر بار ماهی آوردی

ماهی این بار رفت و دام ببرد

صیاد 3493. a fiſherman, hunter, ſportſman.

ضبط 3494. government, management, poſſeſſion, diſcipline.

آبجو 3495. the flood tide.

P. 165. l. 323.

دیگر صیادان دریغ خوردند وملامتش کردند
که چنین صیدی در دامت افتاد و نتوانستی
نگاه داشتن گفت ای برادران چه توان کرد
که مارا روزی نبود و ماهی را همچنان روزی
مانده بود.

حکمت

صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد و ماهی
بی اجل بر خشکی نه میرد

دجله 3496. the river Tigris.

خشکی 3497. dry land; alſo dryneſs, drought.

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 166. l. 330.

دست وپا بریده هزارپایی را بکشت صاحب دلی
برو بگذشت و گفت سبحان الله باهزار پای که
داشت چون اجلش فرارسید ازبی دست وپایی
نتوانست گریخت

مثنوی

چو آید زپی دشمن جان ستان
ببندد اجل پای مرد دوان
دراندم که دشمن پیاپی رسید
کمان کیانی نشاید کشید

هزارپا 3498. a milleped, a centiped.

جان‌ستان 3499. ſeizing the ſoul, mortal.

پیاپی 3500. ſtep by ſtep, progreſſively, alſo behind.

کمان کیانی 3501. The Kâianian or ſtrong bow. Archery was brought to the greateſt perfection during the reign of the Kaianian or firſt dynaſty of Kings of Perſia.

حکایت ۲۶ TALE XXVI.

P. 166. l. 337.

ابلهی را دیدم سمین و خلعتی در بر ثمین و مرکب
تازی در زیر و قصب مصری بر سر کسی گفت
ای سعدی چگونه می بینی این دیبای معلم براین
حیوان لا یعلم گفتم خطی زشت است که بآب
زر نوشته است

سمین 3502. ſleek, plump, fat.

ثمین 3503. coſtly.

مرکب 3504. a horſe, any thing on which a perſon rides.

قصب مصری 3505. a fine linen made in Egypt.

معلم 3506. notable.

لا یعلم 3507. ſtupid, ignorant, illiterate.

خط 3508. a line, ſtripe, character, letter, writing, the muſtaches, the beard; the boundary line of a building.

آب زر 3509. water gold.

ARABICK.

P. 166. l. 342.

بيت

قد شابه بالوري حمار

عجلا جسداً له خوار

قد شابه 3510. in truth it reſembles.

بالوري 3511. in the creation.

حمار 3512. the aſs.

عجلا 3513. reſembling a calf.

جسداً 3514. his body.

له خوار 3515. with his own voice.

P. 167. l. 344.

قطعه

بآدمي نتوان گفت ماند این حیوان

مگر دراعه و دستار و نقش بیرونش

بگرد در همه اسباب و ملک هستي او

که هیچ چیز نیابي حلال جز خونش

قطعه

شریف اگر متضعف شود خیال مبر

که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد

ور آستانه سیمین بمیخ زر بندد

گمان مبر که یهودي شریف خواهد شد

دراعه 3516. an upper garment.

شریف 3517. noble, eminent, holy; a nobleman, a gentleman.

متضعف 3518. weak.

آستانه 3519. a threſhold

یهودي 3520. a Jew.

حکایت ۲۷ TALE XXVII.

P. 167. l. 354.

دزدي گدائي را گفت شرم نداري كه از براي جوي سيم دست پيش هر لئيم دراز ميكني گفت

بيت

دست دراز از پي يك حبه سيم

به كه ببرند بدانگي و نيم

لئيم 3521. mean, vile, ſordid.

حبه 3522. a grain, ſeed, berry.

دانگ 3323. the fourth part of a Direm or Dram.

حکایت ۲۸ TALE XXVIII.

P. 168. l. 1.

مشت زني را حكايت كنند كه از دهر مخالف بجان آمده بود و از حلق فراخ و دست تنگي بفغان وشكايت پيش پدر برد و اجازت خواست كه عزم سفر دارم تا مگر بقوت بازو دامن كامي بكف آرم

بيت

فضل وهنر ضايعست تانمايند

عود بر آتش نهند ومشك بسايند

مشت زن 3524. a boxer, wreftler.

مخالف 3525. contrary, different.

فراخ 3526. large, broad, capacious, abundant, a voracious appetite.

سايدن 3527. to grind, to rub, to wear, to fmooth, to polifh.

P. 168. l. 367.

پدر گفت اي پسر خيال محال از سر بدر كن وپاي قناعت در دامن سلامت كش كه بزرگان گفته اند

دولت نه بكوشيدن نست چاره كم جوشيدن نست

بيت

كس نتواند گرفت دامن دولت بزور

كوشش بي فايده است وسمه برابروي كور

بيت

اگر بهر سرمويت هنر دوصد باشد

هنر بكار نيايد چو بخت بد باشد

بيت

چه كند زورمند وازون بخت

بازوي بخت به كه بازوي سخت

جوشيدن 3528. to boil, to effervefce, to ftrive, to contend.

كوشش 3529. endeavour, effort.

وسمه 3530. indigo leaves, or juice ufed in dying hairs black.

ابرو 3531. an eyebrow.

زورمند 3532. ftrong, powerful.

وازون 3533. for وازگون inverted.

P. 169. l. 379.

پسر گفت اي پدر فوايد سفر بسيارست از نزهت خاطر وجذب فوايد وديدن عجايب وشنيدن غرايب وتفرج بلدان ومجاورت خلان وتحصيل جاه وادب ومزيد مال ومكسب ومعرفت ياران وتجربت روزگاران چنانكه سالكان طريقت گفته اند

قطعه

تا بدكان وخانه درگروي

هرگز اي خام آدمي نشوي

برو اندر جهان تفرج كن

پيش ازان روز كز جهان بروي

عجايب 3534. wonders.

غرايب 3535. ftrange things. S. غريب

مجاورت 3536. neighbourhood, keeping up a good correfpondence with neighbours.

خلان 3537. intimate friends.

تحصيل 3538. collection, gain, acquifition.

مكسب 3539. gain, alfo art, a way of getting a livelihood.

سالكان 3540. travellers. S. سالك

گرويدن 3541. to follow, admire, adore, to believe, to place confidence in, to imitate.

P. 170. l. 387.

پدر گفت اي پسر منافع سفر بربين نمط كه گفتي بسيارست ليكن پنج طايفه را مسلمست اول بازرگاني كه با وجود نعمت و مكنت و غلامان و كنيزكان دلاوير و شاگردان چابك دارد هر روز بشهري و هر شب بمقامي و هر دم تفرج گاهي از نعيم دنيا متمتع شود

قطعه

منعم بكوه و دشت و بيابان غريب نيست
هرجا كه رفت خيمه زد و خوابگاه ساخت
وانرا كه بر مراد جهان نيست دسترس
در زاد و بوم خويش غريبست و ناشناخت

نمط 3542. mode, manner.

مكنت 3543. power, force, strength, virtue.

چابك 3544. active, expert, quick, alert.

تفرجگاه 3545. a delightful spot, a place of recreation.

نعيم 3546. any thing good which we enjoy, affluence, benefit, blessing, favor.

متمتع 3547. enjoying, possessed of, delighting in.

منعم 3548. rich, affluent.

خوابگاه 3549. a bed chamber, sleeping place, a place of rest.

دسترس 3550. means of subsistence, livelihood.

زاد و بوم 3551. native country.

P. 170. l. 397.

دوم عالمي كه بمنطق شيرين و قوت فصاحت و مايه بلاغت هرجا كه رود بخدمتش اقدام نمايند و اكرام كنند

قطعه

وجود مردم دانا مثال زر طلاست
كه هركجا كه رود قدر و قيمتش دانند
بزرگ زاده نادان بشهروا ماند
كه در ديار غريبش بهيچ نستانند

منطق 3552. logic, reasoning, oration, elegance;

اقدام نمودن 3553. to approach.

شهروا 3554. leather money.

P. 171. l. 402.

سيوم خوبروي كه درون صاحبدلان بمخالطت او ميل كنند و صحبتش را غنيمت شناسند و خدمتش منت دانند كه گفته اند اندكي جمال به از بسياري مال روي زيبا مرهم دلهاي خسته است و كليد درهاي بسته

قطعه

شاهد آنجا كه رود عزت و حرمت بينند
ور برانند بقهرش پدر و مادر خويش
پر طاوس در اوراق مصاحف ديدم

گفتم این منزلت از قدر توصی بینم بیش
گفت خاموش که هرکس که جمالی دارد
هرکجا پای نهد دست ندارندش پیش

نظم

چون در پسر موافقت ودلبری بود
اندیشه نیست گر پدر ازوی بری بود
او گوهرست گو صدفش در میان مباش
در یتیم را همه کس مشتري بود

مرهم 3555. ointment, salve, plaster.

قهر 3556. anger, wrath.

دلبري 3557. captivation of the heart.

بري 3558. free, exempted, innocent, guiltless, blameless.

در يتيم 3559. an orphan pearl, i. e. an unique.

مشتري 3560. a purchaser, buyer.

P. 172. l. 418.

چهارم خوش آوازی که بحنجره داودی آب از جریان
ومرغ از طیران باز دارد پس بوسیلت این فضیلت
دل مردمان صید کند وارباب معني بمنادمت و
رغبت نمایند

جريان 3561. flowing, running.

طيران 3562. flying.

ارباب معني 3563. men of sense.

منادمت 3564. society, company, association.

ARABICK.

P. 172. l. 421.

بيت

سمعي الى حسن الاغاني
من ذي الذي حسن المثاني

سمعي 3565. my hearing.

الى 3566. towards.

حسن 3567. beautiful.

الاغاني 3568. singing.

من 3569. who.

ذي الذي 3570. is he that.

حسن 3571. a handsome.

المثاني 3572. form.

P. 172. l. 423.

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم وحزین
بگوش حریفان مست صبوح
به از روي خوبست آواز خوش
که آن حظ نفسست واین قوت روح

حزين 3573. sad, afflicted, melancholy, pensive.

صبوح 3574. the dawn, aurora.

روح 3575. soul, spirit.

P. 172. l. 428.

پیشه وري که بسعي بازو کفافي حاصل کند تا
آبروي از بهر نان ریخته نشود چنانکه خردمندان
گفته اند

P. 173. l. 430.

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خویش
سختی و محنت نبرد پنبه دوز
ور بخرابی فتد از مملکت
گرسنه خسپد ملک نیم روز

چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیت خاطر است و داعیه طیب عیش امّا آنکه ازین جمله بی بهره است بخیال باطل در جهان برود و دیگر کس نام و نشانش بشنود

قطعه

هرانکه گردش گیتی بکین او برخاست
بغیر مصلحتش رهبری کند ایّام
کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید
قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام

پیشه ور 3576. an artisan, artificer, mechanic.

پنبه دوز 3577. a patcher of cloaths.

خرابی 3578. a ruin, desolated spot.

ملک نیمروز 3579. the monarch of Neemroze, a territory comprehending the provinces of Sejestan or Seistan, and Mahran; of which Sam Neriman, the father of Zal, and grandfather of Rustam, was governor for Manucheher, king of Persia, of the first or Paishdadian Dynasty. The king of [illegible]le, or the meridian, means also the sun.

داعیه 3580. one who invites, or stimulates others to any thing; author, cause.

طیب 3581. good, sweet, agreeable; also odour, perfume.

بی بهره 3582. unprofitable, vain, empty.

نام و نشان 3583. name and vestige.

گیتی 3584. the world.

کین 3585. and کینه hatred, rancour, enmity, revenge.

کبوتر 3586. a pigeon.

آشیان 3587. a nest.

P. 473. l. 441.

پسر گفت ای پدر قول حکما را چگونه مخالفت کنم که گفته اند رزق اگرچه مقسوم است باسباب حصول آن تعلق شرطست و بلا اگرچه مقدّر است از ابواب دخول آن احترا ز واجب

P. 174. l. 445.

قطعه

رزق هرچند بی گمان برسد
شرط عقلست جستن از درها
گرچه کس بی اجل نخواهد مرد
تو مرو در دهان اژدرها

رزق 3588. riches, good fortune, pension, stipend, subsistence, money.

مقسوم 3589. distributed, divided.

حصول 3590. acquisition, اسباب حصول the means of acquiring.

تعلق 3591. attachment, dependence, alſo relationſhip, commerce.

مقدر 3592. decreed, predeſtinated.

دخول 3593. entrance, acceſs, arrival.

احتراز 3594. abſtaining from; diſpleaſure, diſguſt.

اژدرها 3595. a large ſnake; a dragon.

P. 174. l. 449.

درین صورت که منم با پیل دمان بزنم و باشیر ژیان پنجه درافگنم مصلحت آنست که سفر کنم که ازین بیش طاقت بی نوایی ندارم

قطعه

چون مرد درفتاد زجای و مقام خویش
دیگر چه غم خورد همه آفاق جای اوست
شب هر توانگری بسرای همی برد
درویش هرکجا که شب آمد سرای اوست

این بگفت و همت خواست و پدر را وداع کرد و روان شد و در هنگام رفتن شنیدندش که می گفت

P. 175. l. 460.

بیت

هنرور که بختش نباشد بکام
بجایی رود کس نداند نام

ژیان 3596. fierce.

همت خواستن 3597. to aſk a bleſſing.

روان شدن 3598. to go, ſet out; flow, paſs.

هنرور 3599. ſkilful, virtuous.

P. 175. l. 461.

تا برسید بکنار آبی که سنگ از صلابت او برسنگ همی آمد و آوازش بفرسنگ همی رفت

بیت

سهمگین آب که مرغ آبی درو ایمن نبودی
کهترین موج آسیاسنگ از کنارش در ربودی

صلابت 3600. hardneſs, ſeverity, ſtrength, force; alſo majeſty, dignity, firmneſs.

سهمگین 3601. formidable, terrible.

مرغ آبی 3602. water-fowl.

P. 175. l. 466.

گروهی مردمان را دید که هریک بقراضه در معبر نشسته و رخت سفر بسته جوان را دست عطا بسته بود زبان ثنا برگشود چندانکه زاری کرد یاری نکردند

بیت

بی زر نتوانی که کنی باکس زور
ور زر داری بزور محتاج نه

معبر 3603. a ferry, paſs, ford.

ثنا 3604. praiſe.

نه 3605. thou art not.

ملاح بی مروت ازو بخنده برگردید و گفت

P. 176. l. 473.

بيت

زر نداري نتوان رفت بزور از دريا

زور ده مرده چه باشد زر يکمرده بيار

برگرديدن 3606. to turn away from.

جوان را ازين طعنه دل بهم برآمد خواست که ازو انتقام کشد کشتي رفته بود آواز داد که اگر بدين جامه که من پوشيده ام قانع شوي دريغ نيست ملاح طمع کرد کشتي را باز گردانيد

بيت

بدوزد شره ديدهٔ هوشمند

در آرد طمع مرغ و ماهي به بند

قانع 3607. contented, satisfied; satisfying.

طمع 3608. avarice, covetousness, desire, concupiscence.

باز گردانيدن 3609. to cause to turn.

شره 3610. avidity, desire, appetite.

P. 176. l. 481.

چندانکه دست جوان بريش و گريبان ملاح رسيد او را بخود در کشيد و بي محابا فروکوفت يارش از کشتي بدر آمد که پشتي کند همچنان درشتي ديد پشت بگردانيد مصلحت آن ديدند که با او مصالحت کنند و باجرت کشتي مسامحت نمايند

مثنوي

چو پرخاش بيني تحمل بيار

که سهلي ببندد در کارزار

بلطافت کن آنجا که بيني ستيز

نبرد قز نرم را تيغ تيز

بشيرين زباني و لطف و خوشي

تواني که پيلي بموئي کشي

بي محابا 3611. without respect.

فروکوفتن 3612. to knock down.

پشتي 3613. assistance, help.

مصالحت 3614. peace, reconciliation.

اجرت 3615. hire, rent, wages.

مسامحت 3616. remission, negligence;

مسامحت نمودن to compromise.

پرخاش 3617. conflict, contention, war.

کارزار 3618. battle, strife, quarrel.

قز 3619. raw-silk.

P. 177. l. 489.

بعذر ماضي بقدمش افتادند و بوسه چند بنفاق بر سر و رويش دادند و بکشتي در آوردند و روان شدند تا برسيدند بستوني که از عمارت يونان در آب ايستاده بود ملاح گفت کشتي را خللي هست يکي از شما که دلاورتر است و مردانه تر و زورمندتر بايد که برين ستون برود و ريسمان کشتي بگيرد تا عمارت کنيم جوان بغرور دلاوري که در سر داشت از خصم دل آزرده نينديشيد و قول حکيمان کار نفرمود

که گفته اند هر کرا رنجی بدل رسانیدی اگر در عقب آن صد راحت برسانی از پاداش آن یک رنج ایمن مباش که پیکان از جراحت بدر آید و آزار در دل بماند

نظم

چه خوش گفت بکتاش با خیلتاش

چو دشمن خراشیدی ایمن مباش

مشو ایمن که تنگ دل گردی

چون ز دستت دلی بتنگ آید

سنگ بر بارهٔ حصار مزن

که بود کز حصار سنگ آید

نفاق 3620. hypocrisy.

ستون 3621. pillar, column.

مردانه 3622. manly, bravely.

ریسمان 3623. a rope.

رسانیدن 3624. to cause to arrive.

پاداش 3925. retribution.

پیکان 3626. an arrow, javelin, dart, the point of a spear.

بکتاش 3627. Buktash. } two famous

خیلتاش 3628. Khieltash. } athletics.

P. 178. l. 506.

چند این که مقود کشتی بر ساعد پیچید و بر بالای ستون رفت ملاح زمام از کفش در گسلانید و کشتی براند بیچاره متحیر بماند روز دو بلا و محنت دید و سختی کشید سیوم روز خوابش گریبان گرفت و بآب انداخت بعد از شبانروزی بکنار افتاد از حیاتش رمقی مانده بود برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان برآوردن تا اندکی قوت یافت سر در بیابان نهاد و برفت تا تشنه و گرسنه و بی طاقت بر سر چاهی رسید قومی را دید بر و گرد آمده بودند و شربتی آب بپشیزی می آشامیدند جوان را پشیز نبود آب طلب کرد اباکردند دست تعدی دراز کرد میسر نشد تنی چند را فرو کوفت مردان غلبه کردند و بی محابا بزدندش و مجروح کردند

P. 179. l. 517.

قطعه

پشه چو پر شد بزند پیل را

با همه تندی و صلابت که اوست

مورچگان را چو بود اتفاق

شیر ژیان را بدرانند پوست

مقود 3629. a rope, cable, halter, reins, bridle.

شبانروز 3630. a night and a day.

رمق 3631. the last breath, the departing spirit.

شربت 3632. a draught.

پشیز 3633. any small piece of money.

آشامیدن 3634. to drink, cause to drink, give to drink.

اباکردن 3635. to refuse, reject.

تعدّي 3636. violence, force, oppression, cruelty; tyranny.

مجروح 3637. wounded.

پشه 3638. a gnat.

مورچك 3639. a little ant.

P. 179. l. 520.

بحکم ضرورت خسته ومجروح درپي کاروان
افتاد وبر وقت شبانگاه برسیدند بجائیکه از
دزدان در خطر بود کاروانیان را دید لرزه
بر اندام افتاده وبر هلاك نهاده گفت
اندیشه مدارید که یکي منم درین میان که
بپنجاه مرد را جواب دهم وديگر جوانان هم
ياري دهند مردمان را بلاف او دل قوي شد وبصحبت
اوشادمان گشتند وبزاد وآبش دستگیري کردند
جوانرا آتش معده بالا گرفته بود لقمه چند از
سر اشتها تناول کرد ودمي چند آب آشامید
تا ديو درونش بیارامید وخوابش در ربود و
بخفت

ديو 3640. a demon, spirit.

پیر مردي پخته وجهان دیده در کاروان
گفت اي یاران من ازین بدرقه شما اندیشناکم
نه چنان که از دزدان چنان که حکایت کنند
که عربي را درمي چند گرد آمده بود شب از
تشویش لوریان در خانه تنها خوابش نبردي
یکي را از دوستان بنزد خود برد تا وحشت تنهایي
بدیدار او منصرف گرداند شبي چند در صحبت
او بود چندان که بر درمهاش وقوف یافت ببرد
وسفر کرد بامدادان عرب را دیدند عریان و
گریان گفتند حال چیست مگر آن درمهاي ترا
دزد برد گفت لا والله بدرقه برد

P. 180. l. 538.

قطعه

هرگز ایمن زمار ننشستم
تا بدانستم آنچه خصلت اوست
زخم دندان دشمني بتر است
که نماید بچشم مردم دوست

پخته 3641. experienced, mature, ripe; also boiled, cooked, dressed.

بدرقه 3642. an escort, guard.

لوریان 3643. the people of Laur, a territory between Khusistan and Kerman.

نزد 3644. near, towards.

وحشت 3645. fear, dread, terror.

منصرف کردن 3646. to depart, to convert, to recede.

عریان 3647. naked, robbed, despoiled.

گریان 3648. crying, weeping.

لا والله 3649. no by God.

خصلت 3650. quality, property, difpofition.

بتر 3651. for ابتر worfe.

P. 180. l. 543.

چه دانید اي ياران من كه اين جوان هم از جمله دزدان باشد وبعياري درميان ما تعبيه شده تا بوقت فرصت ياران را خبر كند پس مصلحت آن مي بينم كه مر او را خفته بگذاريم وبرانيم جوانانرا تدبير پير استوار آمد ومهابتي از مشت زن در دل گرفتند رخت برداشتند و جوان را خفته بگذاشتند انگاه خبر يافت كه آفتاب بر كتفش تافت سر برآورد كاروانرا رفته ديد بسي بگرديد وراه بجايي نبرد تشنه و بي نوا روي برخاك و دل بر هلاك نهاده ميگفت

عياري 3652. *Iyâree*, artifice, cunning, deceit.

تعبيه 3653. preparing, arranging, exercifing, inlaying, inferting, introducing.

ARABICK.

P. 181. l. 551.

بيت

من ذا يحدثني وزم العيس

ما للغريب سوى الغريب انيس

بيت

درشتي كند با غريبان كسي

كه نا بوده باشد بغربت بسي

من 3654. who is he.

ذا 3655. that.

يحدثني 3656. was converfing with me.

وزم 3657. and whilft proceeded.

العيس 3658. the yellow camels.

ما للغريب 3659. there is not for the traveller.

سوى 3660. befides.

الغريب 3661. the traveller.

انيس 3662. any friend.

P. 181. l. 555.

ودرين سخن بود كه پادشاهزاده در پي صيدي از لشكريان دور افتاده بود وبالاي سرش ايستاده اين سخن شنيد ودر هيأتش نظر كرد صورت ظاهرش پاكيزه ديد وحالش پريشان پرسيدش كه از كجائي وبدين جايگه چگونه افتادي برخي از انچه برسرش گذشته بود اعادت كرد ملكزاده را بر وي رحم آمد خلعت ونعمت داد ومعتمدي همراه او كرد تا بشهر خويش باز آمد

پاكيزه 3663. pure, chafte.

كجائي 3664. whence are you.

جايگه 3665. a place.

اعادت 3666. repetition, revifal, review.

P. 182. l. 561.

پدرش بدیدن او شادمان شد و بر سلامت حالش شکر گفت شبانگه از انچه برسر او رفته بود از حالت کشتي وجور ملاح و روستایان وغدر کاروانیان با پدر میگفت پدر گفت اي پسر نگفتمت در وقت رفتن که تهي دستان را دست دلیري بسته است و پنجه شیري شکسته

بیت

چه خوش گفت آن تهیدست سلحشور
جوي زر بهتر از هفتاد من زور

نگفتمت 3667. did not I ſay to you.

سلحشور 3668. for سلاح شور one expert in the uſe of all kinds of weapons.

P. 182. l. 569.

پسر گفت اي پدر هرآینه تارنج نبري گنج برنداري وتا جان در خطر ننهي بر دشمن ظفر نیابي وتا دانه پریشان نکني خرمن برنداري نه بیني که باندک مایه رنجي که بردم چه مایه گنج آوردم و نیشي که خوردم چه مایه نوش حاصل کردم

P. 183. l. 573.

بیت

گرچه بیرون ز رزق نتوان خورد
در طلب کاهلي نشاید کرد

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ
هرگز نکند در گرانمایه بچنگ

حکمت

آسیا سنگ زیرین متحرک نیست لاجرم تحمل بار گران میکند

قطعه

چه خورد شیر شرزه در بن غار
باز افتاده را چه قوت بود
گر تو در خانه صید خواهي کرد
دست و پایت چو عنکبوت بود

نوش 3669. honey; a drink, draught, drinking.

کاهلي 3670. indolence, langour, careleſſneſs.

غواص 3671. a diver.

نهنگ 3672. a crocodile, an alligator.

متحرک 3673. moveable, moved.

شرزه 3674. fierce, enraged, roaring.

عنکبوت 3675. a ſpider.

پدر گفت اي پسر درین نوبت فلک ترا یاوري کرد واقبال رهبري تا گلت از خار وخارت از پاي بدر آمد وصاحب دولتي بتو رسید و بر تو بخشید وترحم کرد وکسر حال ترا بتفقدي جبر کرد وچنین اتفاق نادر افتاد وبر نادر حکم نتوان کرد

P. 184. l. 586.

بيت

صياد نه هربار شكاري ببرد
افتد كه يكي روز پلنگش بدرد

صاحب دولتم 3676. a rich man, opulent, wealthy.

ترحم 3677. pity, compassion.

كسر 3678. affliction, anguish.

تفقد 3679. searching, inquiring diligently.

جبر 3680. restoring, consolidating, setting a bone.

نادر 3681. rare, choice, wonderful, scarce.

چنانكه يكي از ملوك پارس نگيني گرانمايه در انگشتري داشت باري بحكم تفرج با تني چند از خاصان بمصلاي شيراز بيرون رفت و فرمود تا انگشتري را بر گنبد عضد نصب كردند تا هركه تير از حلقهٔ انگشتري بگذراند خاتم اورا باشد اتفاقاً چهارصد حكم انداز كه در خدمت او بودند بينداختند جمله خطا كردند مگر كودكي كه بر بام رباط ببازيچه از هر طرف تير انداختي باد صبا تير اورا از حلقهٔ انگشتري بگذرانيد انگشتري را بوي ارزاني داشتند و نعمت بي قياس دادندش پسر بعد از ان تير و كمان را بسوخت گفتند چرا چنين كردي گفت تا رونق اولين برجاي بماند

قطعه

كه بود كز حكيم روشن راي
برنيايد درست تدبيري
گاه باشد كه كودكي نادان
بغلط بر هدف زند تيري

نگين 3682. a ring, especially the seal ring of a prince. The stone or bezel of a ring.

انگشتري 3683. a ring for the finger.

مصلاي شيراز 3684. Mosla, in the territory of Shiraz.

گنبد عضد 3685. a famous dome.

حلقه 3686. a ring, circle; a company, assembly.

حكم انداز 3687. any one subject to order: here it means an archer.

خطا كردن 3688. to miss, to err, to mistake.

بام 3689. the terrace or flat roof of a house.

رونق 3690. splendor, grace, elegance, beauty.

اولين 3691. the first.

هدف 3692. a mark for archers, a butt.

حكايت ۲۹ TALE XXIX.

P. 185. l. 60.

درويشي را ديدم در غاري نشسته و در بر روي خود از جهان بسته و ملوك و اغنيا را در چشم همت او شوكت نمانده

قطعه

هرکه برخود در سوال کشود
تا بمیرد نیازمند بود
آز بگذار و پادشاهی کن
گردن بی طمع بلند بود

کشودن 3693. to open.

نیازمند 3694. indigent, supplicating, suppliant.

آز 3695. avarice, covetousness.

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد که توقع بکرم و اخلاق عزیزان آنست که با نان ونمک با ما موافقت کنند شیخ رضا داد که اجابت دعوت سنتست دیگر روز ملک بعذر خدمتش رفت عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت و تلطف کرد چون ملک غایب شد یکی از اصحاب شیخ را پرسید که چندین ملاطفت با پادشاه خلاف عادت بود این چه حکمتست گفت نشنیده که گفته اند

P. 186. l. 614.

بیت

هرکرا بر سماط بنشستی
واجب آمد بخدمتش برخاست

سنت 3696. the law, and the traditions of Mahommed; also custom, rule.

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی
نشنود آواز دف وچنگ ونی
دیده شکیبد ز تماشای باغ
بی گل ونسرین بسر آرد دماغ
گر نبود بالش آگنده پر
خواب توان کرد حجر زیر سر
ور نبود دلبر همخوابه پیش
دست توان کرد در آغوش خویش
وین شکم بی هنر پیچ پیچ
صبر ندارد که بسازد بهیچ

تماشا 3697. a show, entertainment.

نسرین 3698. the wild rose.

آگندن 3699. to fill, stuff, cram.

همخوابه 3700. a bed fellow.

آغوش 3701. an embrace, the bosom.

پیچ 3702. curvature, twisting, a screw, a curl, ringlet, plait, fold, roll.

باب چهارم در فواید خاموشی

P. 187. l. 1.

CHAPTER IV.

حکایت 1 TALE I.

یکی را از دوستان گفتم امتناع سخن گفتنم بعلت آن اختیار افتاده است که در غالب اوقات در سخن

نیک و بد اتفاق می افتد و دیدهٔ دشمنان جز بر
بدی نمی آید گفت ای برادر دشمن آن به که نیکی
نه بیند

بیت

هنر بچشم عداوت بزرگتر عیبست
گلست سعدی و در چشم دشمنان خاراست

امتناع 3703. prohibition, refusal, امتناع
سخن گفتن refraining from speech, taciturnity.
گفتنم 3704. for me to speak.

ARABICK.

بیت

واخو العداوت لایمر بصالح
الا ویلمزه بکذاب اشر

واخو 3705. and a brother.
العداوة 3706. of enmity.
لایمر 3707. he passeth not, considereth not, observeth not.
بصالح 3708. as virtuous.
الا 3709. but.
ویلمزه 3710. at the same time accounts him.
بکذاب 3711. as a liar.
اشر 3712. the most wicked.

بیت

نور گیتی فروز چشمهٔ هور
زشت باشد بچشم موشک کور

گیتی فروز 3713. illuminating the world.
چشمهٔ هور 3714. the fountain of light.
موشک کور 3715. the blind mouse, the mole.

حکایت ۲ TALE II.

P. 188. l. 14.

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد پسر را
گفت نباید که این سخن را با کسی در میان نهی
گفت ای پدر فرمان تراست نگویم ولیکن مرا بر
فایدهٔ این مطلع گردان که مصلحت در نهان داشتن
چیست گفت تا مصیبت دو نشود یکی نقصان مایه
و دیگر شماتت همسایه

بیت

مگو اندوه خویش با دشمنان
که لاحول گویند شادی کنان

خسارت 3716. damage, injury, loss.
اندوه 3717. anxiety, grief, solicitude.
لاحول 3718. God avert (the evil.)

حکایت ۳ TALE III.

P. 188. l. 22.

جوانی خردمند از فنون فضایل حظی وافر داشت
وطبعی نافر چندانکه در محافل دانشمندان

نشستي هيچ سخن نگفتي باري پدرش گفت اي پسر
تو نيز از انچه داني چرا نگوئي گفت ترسم كه پرسندم
از انچه ندانم و شرمساري برم

قطعه

آن شنيدي كه صوفي ميكوفت
زير نعلين خويش ميخي چند
آستينش گرفت سرهنگي
كه بيا نعل بر ستورم بند

بيت

نگفته ندارد كسي با تو كار
وليكن چو گفتي دليلش بيار

فنون 3719. ſciences. S. فن

فضايل 3720. virtues, excellencies. S. فضل

دانشمند 3721. a wiſe man. P. دانشمندان

پرسندم 3722. they might aſk me.

شرمساري 3723. ſhame, baſhfulneſs.

نعلين 3724. ſandals.

نعل 3725. a horſe-ſhoe.

حكايت ۴ TALE IV.

P. 189. l. 33.

يكي را از علماي معتبر مناظره افتاد با يكي از ملاحده
و با او بحجت بر نيامد سپر بينداخت و برگشت كسي
گفتش تو با چندين علم و ادب در فضل و حكمت
با بي ديني بر نيامدي گفت علم من قرآنست و حديث
و گفتار مشايخ و او بدينها معتقد نيست و نمي شنود
و مرا شنيدن كفر او بچه كار آيد

بيت

آنكس كه بقرآن و خبر زو نرهي
آنست جوابش كه جوابش ندهي

مناظره 3726. controverſy, diſputation; alſo contraſt.

ملاحده 3727. unbelievers. S. ملحد an atheiſt, free thinker.

سپر انداختن 3728. to throw down the ſhield, to give up the conteſt, to yield.

معتقد 3729. a believer.

كفر 3730. blaſphemy, impiety, incredulity.

حكايت ٥ TALE V.

P. 190. l. 42.

جالينوس ابلهي را ديد كه دست در گريبان دانشمندي
زده و بي حرمتي كرده بگفت اگر اين دانا بودي كار
او با نادان بدين جايگه نرسيدي

مثنوي

دو عاقل را نباشد كين و پيكار
نه دانائي ستيزد با سبكسار
اگر نادان بوحشت سخت گويد
خردمندش بنرمي دل بجويد

دو صاحبدل نگه دارند موئی

همیدون سرکشی وآزرم جوئی

وگر از هر دو جانب جاهلانند

اگر زنجیر باشد بگسلانند

جالینوس 3731. Galen, the Physician.

ستیزیدن 3732. to contend, to go to law, to be obstinate.

سبکسار 3733. light headed, of weak understanding.

همیدون 3734. In like manner, such, always; also care, attention, assistance.

سرکش 3735. obstinate, disobedient.

آزرم جو 3736. litigious, quarrelsome.

جاهل 3737. an ignorant man, an idiot.

٦ حکایت TALE VI.

P. 190. l. 53.

سحبان وایل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند

سالی بر سر جمعی سخن گفتی ولفظی را مکرر نکردی

واگر همان معنی اتفاق افتادی بعبارت دیگر گفتی

وازجمله آداب ندمای ملوک یکی اینست

مثنوی

سخن گرچه دلبند وشیرین بود

سزاوار تصدیق وتحسین بود

چو یکبار گفتی مگو باز پس

که حلوا چو یکبار خوردند بس

سحبان وایل 3738. Subhan Wayil, a famous Arabian poet.

بی نظیر 3739. incomparable, nonpareil.

لفظ 3740. a word.

مکرر 3741. repeated.

دلبند 3742. agreeable, attractive, lovely.

تصدیق 4743. verifying, attesting, approving; attestation.

حلوا 3744. sweetmeat, confectionary.

٧ حکایت TALE VII.

P. 191. l. 61.

یکی را از حکما شنیدم که میگفت هرگز کسی

بجهل خود اقرار نکند مگر آن کس که چون

دیگری در سخن باشد هنوز تمام ناکرده او

سخن آغاز کند

مثنوی

سخن را سرست ای خردمند وبن

میاور سخن در میان سخن

خداوند فرهنگ وتدبیر وهوش

نگوید سخن تا نه بیند خموش

بن 3745. bottom, end, root, foundation.

فرهنگ 3746. virtue, generosity, understanding, science.

خموش 3747. silence, silent.

TALE VIII. حکایت ۸

P. 192. l. 70.

یکی چند از بندکان سلطان محمود حسن میمندیرا گفتند که سلطان امروز ترا چه گفت در فلان مصلحت گفت برشما هم پوشیده نباشد گفتند تو دستور مملکتی انچه با تو گوید با مثال ما گفتن روا ندارد گفت باعتماد آنکه داند که بکس نگویم پس چرا می پرسید

بیت

نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت
بسر شاه سر خویشتن نشاید باخت

حسن میمندي 3748. Husn Meimundee, the Vizier of Sultan Mahmood.

دستور 3749. prime minister, Vizier; also custom, rule, manner, formula, law; permission.

اهل شناخت 3750. an intelligent man, one who is in the secret.

باختن 3751. to play.

TALE IX. حکایت ۹

P. 192. l. 89.

در عقد بیع سراي متردد بودم جهودي گفت من از کدخدایان قدیم این محلتم وصفت این خانه چنان که هست از من بپرس وبخر که هیچ عیب ندارد گفتم بجز آن که تو همسایه اویي

قطعه

خانهٔ را که چون تو همسایه است
ده درم سیم کم عیار ارزد
لیکن امیدوار باید بود
که پس از مرگ تو هزار ارزد

بیع 3752. buying, selling, commerce, عقد بیع a contract of sale.

متردد 3753. hesitating, perplexed, irresolute.

کم عیار 3754. below the standard or touch.

ارزیدن 3755. to be worth.

TALE X. حکایت ۱۰

P. 193. l. 87.

یکي از شعرا پیش امیر دزدان رفت وثنا گفت فرمود تا جامه اش بستند ونه وازده بدر کردند سکان در قفاي او افتادند خواست تا سنگي بردارد زمین یخ بسته بود عاجز شد گفت این چه حرامزاده مردمانند که سک را کشاده اند وسنگ را بسته امیر از غرفه بشنید وبخندید وگفت اي حکیم از من چیزي بخواه گفت جامه خود میخواهم اگر انعام فرمایي

بیت

امیدوار بود آدمي بخیر کسان
مرا بخیر تو امید نیست شر مرسان

مصراع

رضينا من نوالك بالرحيل

شعرا 3756. Poets. S. شاعر

ستدن 3757. to seize, take, carry off,

بدر کردن 3758. to expel, banish.

یخ 3759. Ice.

ARABICK.

رضينا 3760. we are satisfied.

من نوالك 3761. with your benevolence.

بالرحيل 3772. in suffering us to depart.

سالار دزدان را ابر و رحمت آمد جامه اش بفرمود و قباي پوستيني

قباي پوستيني 3763. a coat of fur.

حكايت ١١ TALE XI.

P. 194. l. 101.

منجمي بخانه خود در آمد مرد بيگانه را ديد با زن اوبهم نشسته دشنام داد وسقط گفت فتنه وآشوب برخاست صاحبدلي برين واقف شد وگفت

بيت

تو براوج فلك چه داني چيست
چون نداني كه در سراي توكيست

منجم 3764. an astrologer, astronomer.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 194. l. 108.

خطيبي كريه الصوت خود را خوش آواز پنداشتي وفرياد بي فايده برداشتي گفتي نعيب غراب البين در پرده الحان اوست يا آيت ان انكر الاصوات لصوت الحمير در شان او

خطيب 3765. a preacher.

كريه الصوت 3766. a detestable voice.

نعيب 3767. croaking.

غراب البين 3768. the crow of the desert; a crow with a black body, and red feet and beak.

پرده الحان 3769. the musical scale.

ان انكر الاصوات 3770. of a truth, the most horrid of sounds.

لصوت الحمير 3771. is the braying of an ass.

شان 3772. nature, disposition, state, condition, pomp, splendor.

ARABICK.

P. 195. l. 112.

بيت

اذا نهق الخطيب ابو الفوارس
له صوت يهد اصطخر فارس

اذا 3773. when.

نهق 3774. brayeth.

الخطيب 3775. the preacher.

ابوالفوارس 3776. the afs.

له صوت 3777. at his found, for him the found.

يهد 3778. trembleth.

اصطخر 3779. Iftukhur, Perfepolis.

فارس 3780. Fâris, Perfia proper.

مردمان ده بعلّت جاهي كه داشت بليّتش ميكشيدند و اذيّتش مصلحت نميديدند تا يكي از خطباي آن اقليم كه با وي عداوت نهاني داشت باري به پرسيدن او آمده بود گفت خوابي ديده ام خيرباد گفت چه ديده گفت چنان ديدم كه ترا آواز خوش بود ومردمان از نفست در راحت بودند خطيب اندرين لختي بينديشيد وگفت چه مبارك خوابست كه ديدي كه مرا بر عيب خويش مطّلع گردانيدي معلوم شد آواز ناخوش دارم وخلق از نفسم در رنجند توبه كردم ازين پس كه نخوانم مگر بآهستگي

قطعه

از صحبت دوستان برنجم
كاخلاق بدم حسن نمايند
عيبم هنر و كمال بينند
خارم گل و ياسمن نمايند
كو دشمن شوخ چشم چالاك
تا عيب مرا بمن نمايند

بليت 3781. misfortune, temptation.

خطبا 3782. preachers. S. خطيب

لختي 3783. fomewhat, fome, a little, piece, part, portion.

مبارك 3784. happy, fortunate, bleffed, holy, facred.

آهستگي 3785. flownefs, hefitation, delay; a low tone of voice.

حسن 3786. beautiful, excellent.

حكايت ۱۳ TALE XIII.

P. 196. l. 128.

يكي در مسجد سنجاريه بتطوع بانگ نماز گفتي بآوازي كه مستمعان را ازو نفرت بودي وصاحب مسجد اميري بود عادل ونيكوسيرت نخواستش كه دل آزرده گردد گفت اي جوانمرد اين مسجد را موذنانند قديمه كه هريكيرا پنج دينار ادرارست وترا ده دينار ميدهم تا بجاي ديگر روي برين اتفاق افتاد و برفت بعد از مدتي پيش امير باز آمد وگفت اي خداوند بر من حيف كردي كه بده دينارم ازين بقعه روان كردي آنجا كه رفته ام بيست دينارم ميدهند كه جاي ديگر روم قبول نمي كنم امير بخنديد وگفت زنهار نستاني كه به پنجاه دينار هم راضي شوند

بیت

به تیشه کس نتراشد زروی خارا شکل

چنان که بانگ درشت تو میخراشد دل

مسجد 3787. a mosque.

سنجاریه 3788. Sunjariyeh, founded by Sultan Sunjar Suljookee.

تطوع 3789. doing a good action to which one not obliged; gratis.

بانگ نماز 3790. the proclamation for prayers.

نفرت 3791. abomination, hatred, disgust.

بیست 3792. twenty.

تیشه 3793. an axe.

خارا 3794. a hard stone.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 197. l. 142.

ناخوش آوازی ببانگ بلند قران همی خواند صاحبدلی برو بگذشت و گفت ترا مشاهره چندست گفت هیچ گفت پس این زحمت بخود چرا میدهی گفت از بهر خدا میخوانم گفت از بهر خدا مخوان

بیت

گر تو قران بدین نمط خوانی

ببری رونق مسلمانی

ناخوش آواز 3795. a disagreeable voice.

مشاهره 3796. monthly pay.

مسلمانی 3797. of Islamism.

باب پنجم در عشق و جوانی

P. 198. l. 1.

CHAPTER V.

حکایت ۱ TALE I.

حسن میمندی را گفتند سلطان محمود چندین بندۀ صاحب جمال دارد که هریکی بدیع جهان و ممتاز زمانند چگونه است که با هیچ یک ازایشان میلی و محبتی ندارد چنانکه با ایاز که او را زیادۀ حسنی نیست گفت هرچه در دل فرود آید در دیده نکو نماید

مثنوی

هرکه سلطان مرید او باشد

گر همه بد کند نکو باشد

وانکه را پادشه بیندازد

کسش از خیل خانه ننوازد

قطعه

کسی به دیدۀ انکار اگر نگاه کند

نشان صورت یوسف دهد بناخوبی

وگر بچشم ارادت نگه کند در دیو

فرشته ایش نماید بچشم کروبی

ممتاز 3798. chosen, selected, distinguished, eminent, illustrious.

ایاز 3799. *Iyaz*, a proper name.

خيل 2800. a tribe خيل‌خانه fervants of the family or houfehold.

فرشته 3801. an angel.

كروبي 3802. a cherub.

حكايت ٢ TALE II.

P. 199. l. 1.

كويند خواجه را بنده نادر الحسن بود وبا او بر سبيل مودت وديانت نظري داشت با يكي از دوستان كفت دريغ اكر اين بنده با چنين حسن وشمايلي كه دارد زبان درازو بي ادب نبودي كفت اي برادر چون اقرار دوستي كردي توقع خدمت مدار كه چون عاشقي ومعشوقي درميان آمد مالكي ومملوكي برخاست

قطعه

خواجه با بنده پريرخسار
چون درآيد ببازي وخنده
چه عجب كر چو خواجه نازكند
وين كشد بار ناز چون بنده

بيت

غلام آبكش بايد وخشت زن
بود بنده نازنين مشت زن

مملوك 3803. a purchafed flave, or a captive; poffeffed, property.

آبكش 3804. a drawer of water.

خشت زن 3805. a brick-maker.

حكايت ٣ TALE III.

P. 200. l. 29.

پارسائي را ديدم بمحبت شخصي كرفتار وراز ش از پرده برملا افتاده چندانكه ملامت ديدي وغرامت كشيدي ترك تصابي نكردي وكفتي

قطعه

كوته نكنم زدامنت دست
كر خود بزني بتيغ تيزم
بعد از تو ملاذ وملجا نيست
هم از تو كريزم اركريزم

باري ملامتش كردم وكفتم عقل نفيست راچه شد كه نفس خسيس برو غالب آمد زماني بفكرت فرو رفت وكفت

قطعه

هركجا سلطان عشق آمد نماند
قوت بازوي تقوي را محل
پاكدامن چون زيد بيچاره
اوفتاده تا كريبان در وحل

راز 3806. fecret, myftery; alfo a bricklayer, plafterer.

ملا 3807. affembly, meeting, crowd of people; برملا افتادن to become public.

غرامت 3808. mulct, fine; forrow.

نصاب 3809. difficulty, love. It alſo ſignifies an eſtate for which a tax is paid (as 200 direms for 5 camels.)

نفيس 3810. precious, delicate, exquiſite.

خسيس 3811. low, baſe, ſordid.

فكرت 3812. any thing which is the ſubject of reflection, or worthy of conſideration; thought.

حكايت ۴ TALE IV.

P. 201. l. 42.

يكي را دل از دست رفته بود وترک جان گفته مطمح نظرش جاي خطرناک و ورطه هلاک ند لقمه که متصور شدي که بکام آيد ونه مرغي که بدام افتد

بيت

چو در چشم شاهد نيايد زرت

زر و خاک يکسان نمايد برت

ياران بنصيحتش گفتند کز اين خيال محال تجنب کن که خلقي هم بدين هوس که تو داري اسيرند وپاي در زنجير بناليد وگفت

قطعه

دوستان گو نصيحتم مکنيد

که مرا ديده بر ارادت اوست

جنگجويان بزور پنجه وکتف

دشمنان را کشند خوبان دوست

مطمح 3813. a butt for archers; object of deſire.

ورطه 3814. a labyrinth, a whirlpool; any danger in which one is embarraſſed.

متصور 3815. imagined, conſidered.

يکسان 3816. the ſame, all one, equal; alſo plain, level; in the ſame ſeries, or manner, equally.

برت 3817. for بر تو to you, on you.

تجنب کردن 3818. to refrain, abſtain, to deſiſt.

شرط مودّت نباشد باند يشه جان دل از مهر جانان برگرفتن

P. 202. l. 55.

مثنوي

توکه در بند خويشتن باشي

عشق بازي دروغ زن باشي

گر نشايد بدوست ره بردن

شرط ياريست در طلب مردن

رباعي

خيزم چو نماند پيش از اين تدبيرم

خصم ار همه شمشير زند يا تيرم

گر دست رسد که آستينش گيرم

ورنه بروم بر آستانش ميرم

برگرفتن 3819. to turn aſide, ro relinquiſh.

دروغ زن 3820. a liar.

ره بردن 3821. to obtain, to gain, the road, to get acceſs.

خيزيدن 3822. to riſe, get up, to leap, ſpring.

متعلقانش را كه نظر دركار وي بودند
وشفقت بروزگار او بردند پندش دادند
وبندش نهادند سودي نداشت

بيت

دردا كه طبيب صبر ميفرمايد
وين نفس حريص را شكرمي بايد

شعر

آن شنيدي كه شاهدي بنهفت
با دلازدست رفته رامي گفت
تا ترا قدر خويشتن باشد
پيش چشمت چه قدر من باشد

شفقت 3823. compaſſion, pity, clemency, indulgence.

دردا 3824. O torment; alas!

صبر 3825. aloes.

حريص 3826. covetous, gluttonous, greedy.

P. 203. l. 70.

پادشاه زاده را كه مطبخ اوبود خبر كردند
كه جواني برسر اين ميدان مداومت مي نمايد
خوش طبع وشيرين زبان سخنهاي لطيف و
نكتهاي غريب ازو مي شنوم چنين معلوم ميشود
كه شوري درسر وسوزي در دل دارد كه شيدا
صفت مي نمايد پسر دانست كه دل آويخته
اوست واين گرد بلا انگيخته او مركب بجانب
او راند جوان چون ديد كه شاهزاده بنزيك
او عزم آمدن دارد بگريست وگفت

بيت

آنكس كه مرا بكشت و باز آمد پيش
مانا كه دلش بسوخت بركشته خويش

نكته 3827. a ſubtile or quaint conceit, a nice or metaphyſical ſignification; a point.

سوزيدن 3828. to burn, to be burnt, to be inflamed.

شيدا 3829. diſtracted, in love, inſane.

مداومت نمودن 3830. to frequent.

مانا 3831. the ſame as مانند alike, equal, reſembling.

چندانكه ملاطفت كرد وپرسيد كه از كجائي وچه
نام داري وچه صنعت داني جوان در قعر بحر
مودت وعشق چنان غريق بود كه مجال دم
زدن اصلا نداشت

P. 204. l. 83.

شعر

اگر خود هفت سبع از بر بخواني
چو آشفتي الف با تا نداني

شاهزاده گفت چرا با من سخن نگويي كه از حلقهٔ
درويشانم بلكه حلقه بگوش ايشانم انگه بقوت
استيناس محبوب از ميان تلاطم امواج محبت
سر بر آورد وگفت

بيت

عجبست با وجودت كه وجود من بماند
تو بگفتن اندر آيي و مرا سخن بماند
اين بگفت و نعره بزد و جان بحق تسليم كرد

بيت

عجب از كشته نباشد بدر خيمهٔ دوست
عجب از زنده كه چون جان بدر آورد سليم

قعر 3832. abyſs, gulph, the bottom or depth of water.

اصلا 3833. not at all, by no means, never.

سبق 3834. lecture, leſſon, taſk, one day's reading, هفت سبق ſeven portions of the Koran.

آشفتن 3835. to diſturb, or to be diſturbed, to become fooliſh, weak, diſtracted, aſtoniſhed, miſerable.

الف با تا 3836. the alphabet.

استيناس 3837. familiarity, intimacy, ſympathy.

جان بحق تسليم كردن 3838. to ſurrender the ſoul to God, to give up the ghoſt, to die.

حكايت ٥ TALE V.

P. 205. l. 96.

يكي از متعلمان كمال بهجتي داشت و معلّم را
ازانجا كه حسّ بشريتست با حسن بشرهٔ او ميلي
بود تا بهثابتي كه غالب او قاتش درين سخن
بودي

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم اي بهشتي روي
كه ياد خويشتنم در ضمير مي آيد
ز ديدنت نتوانم كه ديده بربندم
وگر مقابله بينم كه تير مي آيد

بهجت 3839. gladneſs, joy, cheerfulneſs.

حسّ 3840. feeling, ſenſation.

بشريت 3841. humanity, human nature.

بشرهٔ 3842. the ſkin, the cuticle or outward ſkin (the interior being called آدمه) the outſide, external part, ſurface; countenance.

مثابت 3843. degree بهثابتي to that degree.

بهشتي 3844. belonging to paradiſe, paradiſiacal.

ضمير 3845. the mind, heart, thought, ſenſe, conſcience, conception, comprehenſion.

مقابله 3846. oppoſition, the oppoſite quarter, over againſt; contraſt, collation.

باري پسر گفت آنچنان که در آداب ورسم
اجتهاد ميکني در آداب نفسم هم نظري فرماي
که اگر در اخلاقم ناپسندي بيني که مرا آن
پسنديده نمايد برانم مطلع گردان تا بتبديل
آن مشغول شوم گفت اي پسر اين از ديگري پرس
که آن نظر که مرا باتست جز هنر نميبينم

قطعه

چشم بداند يش که برکنده باد
عيب نمايد هنرش در نظر
ور هنري داري و هفتاد عيب
دوست نه بيند بجز آن يک هنر

اجتهاد 3847. diligence, effort, endeavour, ftudy, labour.

تبديل 3848. change, alteration, fubftitution, tranfpofition.

هفتاد 3849. feventy.

حکايت ٦ TALE VI.

P. 206. l. 115.

شبي ياد دارم که يار عزيزم از در آمد
چنان بي اختيار از جاي بر آمدم که چراغم
بآستين کشته شد

ARABICK.

بيت

سري طيف من يجلو بطلعته الدجى
شگفت آمد از بختم که اين دولت از کجا

بنشست وعتاب آغاز کرد که چرا در حال که
مرا ديدي چراغ را بکشتي گفتم گمان بردم که
آفتاب بر آمد ونيز ظريفان گفته اند

قطعه

گر گراني به پيش شمع آيد
خيزش اندر ميان جمع بکش
ور شکر خنده ايست شيرين لب
آستينش بگير و شمع بکش

سرى 3850. came in the night.

طيف 3851. a form, imagination.

من يجلوا 3852. of that one who enlightens.

بطلعته الدجى 3853. with his brightnefs, the darknefs of the night.

شگفت آمدن 3854. to be aftonifhed, to wonder.

گراني 3855. a foolifh perfon, filly fellow.

حکايت ٧ TALE VII.

P. 207. l. 133.

يکي دوستي را مدتها نديده بود گفت کجايي که
مشتاقيم گفت مشتاقي به که ملولي

بيت

دير آمدي اي نگار سرمست
زودت ندهيم دامن از دست

شعر

معشوق كه ديرديربينند

آخركم ازانكه سير بينند

حكايت

شاهد كه با رفيقان آيد بجفا كردن آمده است

بحكم آنكه ازغيرت اغيار ومضادت خالي نباشد

مشتاق 3856. full of defire, wifhing to fee an abfent friend.

ملولي 3857. loathing; forrow, grief.

نگار 3858. effigy, idol, picture; a beautiful woman, miftrefs, a fweetheart.

سرمست 3859. very drunk, intoxicated to the greateft degree.

غيرت 3860. jealoufy, envy, enmity, ambition, a nice fenfe of honor, generofity of mind, zeal.

مضادت 3861. oppofition, conteft.

بيت

اذا جئتني في رفقة لتزورني

وان جيت في صلح فانت محارب

قطعه

يك نفس كه برآميخت يار با اغيار

بسي نماند كه غيرت وجود من بكشد

بخنده گفت كه من شمع جمعم اي سعدي

مرا ازان چه كه پروانه خويشتن بكشد

ARABICK.

اذا 3862. when.

جيتني 3863. thou comeft to me.

في رفقه 3864. with companions.

لتزورني 3865. to vifit me.

جيت 3866. although you come.

في صلح 3867. in peace.

فانت محارب 3868. yet you come with hoftility.

حكايت ٨ TALE VIII.

P. 208. l. 144.

ياد دارم كه درايام پيشين من و دوستي چون دومغز بادام درپوستي صحبت داشتيم ناگاه اتفاق سفر افتاد پس ازمدتي كه باز آمدم عتاب آغاز كرد كه درين مدت قاصدي نفرستادي گفتم دريغ آمدم كه ديده قاصد بجمال تو روشن گردد ومن محروم باشم

قطعه

يار ديرينه مرا گو بزبان توبه مده

كه مرا توبه بشمشير نخواهد بودن

رشكم آيد كه كسي سير نظر در تو كند

باز گويم كه كسي سير نخواهد ديدن

بادام 3869. an almond. دومغز بادام a double almond.

رشک 3870. emulation, zeal, ardor, jealousy,

حکایت ۹ TALE IX.

P. 209. l. 154.

دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و راضی ازو بگفتار جور فراوان بردی و تحمل بیکران کردی باری بطریق نصیحتش گفتم دانم که ترا در محبت این منظور علتی نیست و بنای مودت بر ذلتی نه با وجود اینمعنی لایق قدر علما نباشد خود را متهم کردن وجور بی ادبان بردن گفت ای یار دست عتاب از دامن روزگارم بدار که بارها درین مصلحت که توگوئی اندیشه کردم صبر بر جفای او سهلترنماید که صبر از وو حکیمان گفته اند که دل برمجاهده نهادن آسانتر است که چشم از مشاهده برگرفتن

مثنوی

هرکه دل پیش دلبری دارد
ریش در دست دیگری دارد
آنکه بی او بسر نشاید برد
گر جفایی کند بباید برد
آهوی پالهنگ در گردن
نتواند بخویشتن رفتن
روزی از دوست گفتمش زنهار
چند ازان روز کردم استغفار
نکند دوست زینهار از دوست
دل نهادم برانچه خاطر اوست
گر بلطفم بنزد خود خواند
ور بقهرم براند او داند

آهو 3871. a deer, also a defect, fault.

پالهنگ 3872. a noose, bridle, halter.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 210. l. 171.

در عنفوان جوانی چنانکه افتد دانی باخوش پسری سری وسری داشتم بحکم آنکه حلقی داشت طیب الادا و خلقی کالبدر اذا بدا

بیت

آنکه نبات عارضش آب حیات میخورد
در شکرش نگه کند هرکه نبات میخورد

اتفاقا بخلاف طبع ازو حرکتی دیدم که نه پسندیدم دامن ازو در کشیدم ومهره مهرش در چیدم وگفتم

P. 211. l. 180.

بیت

برو هرچه می بایدت پیش گیر
سر ما نداری سر خویش گیر

شنیدمش که میرفت و میگفت

بیت

شپره گر وصل آفتاب نخواهد
رونق بازار آفتاب نکاهد

اين بگفت و سفر کرد و پريشاني او در من اثر کرد

طيب الادا 3873. a sweet melodious voice.

کالبدر 3874. like the full moon.

اذا بدء 3875. when it begins to shine.

مهره 3876. any piece in the game of chess.

کاهيدن 3877. to diminish, to waste.

ARABICK.

بيت

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل

بقدر لذيذ العيش قبل المصايب

بيت

باز آي و مرا بکش که پيشت مردن

خوشتر که پس از تو زنده ماني بردن

فقدت 3878. is lost.

زمان الوصل 3879. the time of visiting.

والمرء جاهل 3880. and man is ignorant.

بقدر لذيذ العيش 3881. of the degree of sweetness of pleasure.

قبل المصايب 3882. before misery.

اما بشکر و منت باري پس از مدتي باز آمد آن

حلق داودي متغير شده و جمال يوسفي بزيان

آمده و برسيب زنخدانش چوبه گردي نشسته و

رونق بازار حسنش شکسته متوقع که درکنارش گيرم

کنا ره رفتم و گفتم

زنخدان 3883. the chin, or pit of the chin.

به 3884. a quince, written also بهي

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز که خط شاهدت بود

صاحب نظر از نظر براندي

امروز بيامدي بصلحش

کش فتحه و ضمه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شد

ديگ منه کاتش ما سرد شد

چند خرامي و تکبر کني

دولت پارينه تصور کني

پيش کسي رو که طلبکار تست

ناز بران کن که خريدار تست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست

داند آنکس که اين سخن گويد

يعني از روي دلبران خط سبز

دل عشاق بيشتر جويد

بيت

بوستان تو گندنا زاريست

بس که برميکني و مي رويد

فتحه 3885. the Arabick vowel mark Futheh, meaning here the beard.

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm, meaning here the whiſkers.

تازه 3887. freſh, tender, young, green, new.

زرد 3888. yellow, pale, wan.

تكبر 3889. arrogance, pride, preſumption.

پارينه 3890. elapſed, paſt.

تصوّر كردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, ſuppoſe.

طلبكار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خريدار 3893. purchaſer, buyer.

خطسبز 3894. the ſprouting beard.

عشاق 3895. lovers S. عاشق

گندنا 3896. a leek گندنا زار a bed of leeks.

بركندن 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

تو پار برفتهٔ چو آهو

امسال بيامدي چو يوزي

سعدي خط سبز دوست دارد

نه هر الف چوالدوزي

قطعه

گر صبر كني ور نكني موي بناگوش

اين دولت ايّام نكوئي بسر آيد

گر دست بجان داشتهي همچو تو بر ريش

نگذاشتهي تا بقيامت كه بر آيد

قطعه

سوال كردم و گفتم جمال روي ترا

چه شد كه مورچه برِ گردِ ماه جوشيده است

بخنده گفت ندانم چه بود رويم را

مگر بماتم حُسنم سياه پوشيده است

پار 3898. laſt (for پارسال laſt year.)

يوز 3899. a leopard.

چوالدوزي 3900. a packing needle, alſo packer's work چوال a ſack or bag.

مورچه 3901. a little ant; alſo ruſt.

ماتم 3902. mourning.

حكايت ١١ TALE. XI.

P. 214. l. 222.

يكي را از مستعربان بغداد پرسيدند كه ما تقول في المرد گفت لاخير فيهم مادام احدهم لطيفا يتخاشن فاذا خشن يتلاطف يعني تا خوب و لطيفند درشتي كنند و چون درشت شوند تلطف كنند و دوستي نمايند

نظم

امرد آنگه كه خوب روي بود

تلخ گفتار و تُند خوي بود

چون بريش آمد و بلاغت شد

مردم آميز و مهر جوي بود

مستعربان بغداد 3903. inhabitants of Arabian Bughdad.

ARABICK.

ماتقول 3904. what thou sayest.

في الهرد 3905. of a youth.

لا خير 3906. is no good.

فيهم 3907. amongst them.

مادام 3908. until.

احدهم 3909. one of them.

لطيفا 3910. beautiful.

يتخاشن 3911. disdaining.

فاذا 2912. and when.

خشن 3913. becomes rough.

يتلاطف 3914. shews benignity.

تلطف كردن 3915. to favor.

امرد 3916. beardless.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 214. l. 238.

يكيرا ازعلماي پرسيدندكه كسي باماه روي دير خلوت نشسته ودرها بسته ورقيبان خفته ونفس طالب وشهوت غالب چنان كه عرب گويد التمر بالغ والناظور غير مانع هيچ داني كه بعلت پرهيزكاري انرو بسلامت بماند گفت اگرا زماه روي بماند ازبد گويان نماند

بيت

وان سلم الانسان من سوء نفسه

فمن سوء ظن المدعي ليس يسلم

بيت

شايد پس كار خويشتن بنشستن

ليكن نتوان زبان مردم بستن

رقيب 3917. rival, competitor.

ARABICK.

التمر 3918. the date.

بالغ 3919. ripe.

والناظور 3920. and the watchman.

غير 3921. not.

مانع 3922. hindering.

وان 3923. and if.

سلم 3924. remains safe.

الانسان 3925. the man.

من 3926. from.

سوء 3927. the evil.

نفسه 3928. of his own affections.

فمن 3929. then from

سوء 3930. the evil.

ظن 3931. thought.

المدعي 3932. of the enemy.

لا يسلم 3933. he will not remain safe.

حکايت ۱۳ TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زاغي در قفص کردند طوطي از قبح
مشاهده او مجاهده مي برد و ميگفت اين چه
طلعت مکروهست وهيات ممقوت ومنظر ملعون
وشمايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني وبينك
بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3935. cage.

قبح 3936. deformity, uglinefs.

ممقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accurfed, curfed, execrable.

ناموزون 3939. difcordant, diffonant, harfh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the defert.

ليت 3943. would to God.

بيني 3944. between me.

وبينك 3945. and between thee.

بعد 3946. the diftance.

المشرقين 3947. of the eaft and weft.

على الصباح بروي تو هرکه برخيزد
صباح روز سلامت برو مسا باشد
بد اختري چو تو در صحبت تو بايستي
ولي چنانکه توي در جهان کجا باشد

على الصباح 3948. in the morning.

مسا 3949. evening.

اختر 3950. a ftar بد اختر an ill fated perfon; alfo an evil ftar.

P. 216. l. 250.

عجبتر آن که غراب از مجاورت طوطي بجان
آمده بود ولاحول کنان از گردش گيتي همي
ناليد و دستهاي تغابن بر يکديگر همي ماليد و
ميگفت اين چه بخت نگونست وطالع دون وايام
بوقلمون لايق قدر من آنستي که با زاغي بر ديوار
باغي خرامان همي رفتمي

بيت

پارسا را بس اينقدر زندان
که بود در طويله رندان

تا چه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن
در سلک صحبت چنين ابلهي خود راي ونا جنس
خيره درای بچنين بند وبلا مبتلا کرده است

قطعه

کس نيايد بپاي ديواري
که بران صورتت نگار کنند

گرترا در بهشت باشد جاي

د يگران دوزخ اختيار كنند

تغابن 3951. defrauding one another.

نگون 3952. inverted, turned up fide down.

خود راي 3953. felf conceited, vain.

ناجنس 3954. ignoble, worthlefs.

مبتلا 3955. afflicted, unfortunate, tried or inured to diftrefs.

P. 216. l. 263.

اين مثل بدان آوردم تابداني كه چندانكه دانا را از نادان نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشت

قطعه

زاهدي در سماع رندان بود

زان ميان گفت شاهد بلخي

گر ملولي زما ترش منشين

كه تو هم درميان ما تلخي

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پيوسته

تو هيزم خشك درميان شان رسته

چون باد مخالف و چو سرما ناخوش

چون برف نشسته و چون يخ بسته

بلخ 3956. Bulkh شاهد بلخي a beauty of the city of Bulkh.

درميان ايشان 3957. for درميان شان amongft them.

حكايت ۱۴ TALE XIV.

P. 217. l. 271.

رفيقي داشتم كه سالها باهم سفر كرده بوديم ونان ونمك خورده وبيكران حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعي اندك آزار خاطر من روا داشت ودوستي سپري شد وبا اين همه از هر دو طرف دلبستگي حاصل بود بحكم آنكه شنيدم كه روزي دو بيت از سخنان من در مجمعي همي گفت

قطعه

نگار من چو درآيد بخندهٔ نمكين

نمك زياده كند بر جراحت ريشان

چه بودي ار سر زلفش بدستم افتادي

چو آستين كريمان بدست درويشان

ثابت شدن 3958. to be confirmed, eftablifhed, to be proved by witneffes.

نفع 3959. advantage, gain, profit.

نمكين 3960. falted, feafoned; fmart, witty.

P. 218. l. 277.

طايفهٔ دوستان نه بر لطف اين سخن بل كه بر حسن سيرت خويش گواهي دادند اوهم درآن ميان مبالغه كرده وبر فوت صحبت قديم تاسف

خورده و بخطاي خويش اعتراف كرده معلوم كردم كه از طرف او هم رغبت هست اين بيت فرستادم و صلح كردم

قطعه

نه ما را در ميان عهد و فا بود
جفا كردي و بد مهري نمودي
بيكبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم كه بر گردي بزودي
هنوزت گر سر صلحست باز آي
كزان محبوبتر باشي كه بودي

فوت 3961. death, passing away, elapsing; interruption, neglect فوت صحبت lost or interrupted society.

حكايت ١٥ TALE XV.

P. 219. l. 29r.

يكي را زني صاحب جمال بود درگذشت و مادر زن پير فرتوتي بعلت صداق در خانه متمكن بماند مرد از مجاورت او بجان رنجيدي و بحكم صداق از مجاورت او چاره نديدي يكي از طايفه گفت چگونه در فراق يار عزيز گفت نا ديدن زن بر من چنان دشوار نمي آيد كه ديدن مادر زن

فرتوت 3962. a decrepid, old person, in a state of dotage.

صداق 3963. a marriage settlement, a portion which a husband engages to pay his future wife.

دشوار 3964. difficult, troublesome, arduous.

مثنوي

گل بتاراج رفت و خار بماند
گنج برداشتند و مار بماند
ديده بر تارك سنان ديدن
خوشتر از روي دشمنان ديدن
واجبست از هزار دوست بريد
تا يكي دشمنت نبايد ديد

تاراج 3965. spoil, plunder, destruction; the sacking of a city.

تارك 3966. the top, the crown of the head.

سنان 3967. a spear تارك سنان the point of a spear.

حكايت ١٦ TALE XVI.

P. 219. l. 30r.

ياد دارم كه در جواني گذر داشتم بكويي و نظر داشتم بماه رويي در ايام تموزي كه حرورش آب دهان را بخوشانيدي و سمومش مغز استخوان را بجوشانيدي از ضعف بشريت تاب آفتاب نياوردم لاجرم التجا بسايه ديواري كردم مترقب كه كسي زحمت حر تموز از من ببرد و با بي آتش من فرونشاند نا گاه از

تا یکي دهلیز خانه روشنائي دیدم جهاني که
زبان فصاحت از بیان صباحت او عاجز بماند
چنانکه در شب تاریک صبح برآید یا آب حیات
از ظلمت بدر آید قدحي برف آب بردست
وشکر در ان ریخته و بعرق برآمیخته ندانم
بگلابش مطیب کرده یا قطره چند از گل رویش
در ان چکیده فی الجمله شراب از دست
نگارینش برگرفتم و بخوردم و عمر گذشته
از سر گرفتم

کوي 3968. a ſtreet, lane.

حرور 3969. heat, warmth.

خوشانیدن 3970. to parch up, to dry.

سموم 3971. a ſultry wind, which deſtroys travellers.

تاب 3972. heat, warmth, power, ſtrength, brightneſs.

مترقب 3973. contemplating, obſerving, expecting, deſiring.

حر 3974. heat, warmth, favor, ardor.

دهلیز 3975. a portico, gallery, veſtibule.

صباحت 3976. beauty, elegance.

ظلمت 3977. darkneſs, obſcurity.

برف آب 3978. ſnow water.

عرق 3979. roſe water, the juice of any fruit, gravy of meat; alſo ſweat.

مطیب 3980. perfumed, ſcented.

قطره 3981. a drop.

نگارین 3982. elegant.

ARABICK.

P. 220. l. 313.

ظماء بقلبي لا يكاد يسيغه رشف الزلال ولو شربت
بحورا

ظماء 3983. the thirſt.

بقلبي 3984. of my heart.

لا يكاد 3985. is not ſuch.

يسيغه 3986. to be quenched with.

رشف 3987. a drop.

الزلال 3988. of pure water.

ولو 3989. for even although.

شربت 3990. I ſhould drink.

بحورا 3991. rivers.

قطعه

خرم آن فرخنده طالع را که چشم
بر چنین روي اوفتد هر بامداد
مست مي بیدار گردد نیم شب
مست ساقي روز محشر بامداد

خرم 3992. pleaſant, delightful, cheerful.

ساقي 3993. a cup bearer.

محشر 3994. a place of aſſembly. The laſt judgment.

حكايت ١٧ TALE XVII.

P. 221. l. 317.

سالي سلطان محمود خوارزم شاه باختاي براي مصلحتي صلح اختيار كرده بود بجامع كاشغر در آمدم پسري ديدم درخوبي بغايت اعتدال و نهايت جمال چنانكه در امثال او گفته اند

رباعي

معلّمت همه شوخي و دلبري آموخت
جفا وناز و عتاب و ستمگري آموخت
من آدمي بچنين شكل وخوي وقد وروش
نديده ام مگر اين شيوه از پري آموخت

سلطان محمود خوارزم شاه 3995. Sultan Mahmood Khovarezm Shah.

ختاي 3996. Khutâi, a large country in Tartary, beyond mount Imaus.

كاشغر 3997. Kashghur.

معلم 3998. teacher, tutor, preceptor, schoolmaster.

شكل 3999. figure, form, appearance.

روش 4000. motion, going, manner of proceeding; custom, rule, law.

شيوه 4001. amorous looks, gestures, blandishments, coquetry; habit, custom, manner of living.

مقدمه نحو زمخشري در دست وهي خواند ضرب زيد عمروا وكان المتعدي عمروا گفتم اي پسر خوارزم وختاي صلح كردند وزيد وعمرو را خصومت همچنان باقيست بخنديد ومولدم پرسيد گفتم خاك شيراز گفت از سخنان سعدي چه داري گفتم

مقدمه نحو زمخشري 4002. Zumukshery's introduction to grammar.

ضرب 4003. struck.

زيد 4004. Zied, proper name.

عمرا 4005. Omar, proper name.

كان 4006, and he became.

المتعدي 4007. the injurer of.

عمرا 4008. Omar.

خصومت 4009. contention, strife, litigation, law suit.

مولد 4010. native country, birth-place.

ARABICK.

P. 222. l. 331.

قطعه

بليت بنحوي يصول مغاضبا
علي كزيد في مقابلة العمرو
علي جرّ زيد ليس يرفع راسه
وهل يستقيم الرفع من عمل الجرّ

يليت 4011. I am captivated.

بنحوي 4012. with the reader of syntax.

يصول 4013. who attacks.

مغاضبا 4014. furiously.

علي 4015. on me.

كزيد 4016. in the manner that Zied.

في مقابلة 4017. opposes.

العمر 4018. Omar.

وعلي 4019. and upon.

جر 4020. repeating, also the orthographical mark *Zair.*

زيد 4021. Zeid.

ليس يرفع 4022. lifts not up, also the orthographical point *Zum.*

راسه 4023. his head.

وهل 4024. but take care.

يستقيم 4025. it remains.

الرفع 4026. (Zummeh) and rising up.

من [illegible] 4027. from the performance.

الجر 4028. (of Zair) and also repeating.

گفت غالب اشعار ودرين زمين بزبان پارسيست

اگر بگويد بفهم نزديكتر باشد

ARABICK.

تكلموا الناس علي قدر عقولهم

مثنوي

طبع ترا تا هوس نحو شد

صورت عقل از دل ما محو شد

اي دل عشاق بدام تو صيد

ما بتو مشغول وتو با عمرو زيد

تكلموا 4029. the speech.

الناس 4030. of men.

علي قدر 4031. is according to.

عقولهم 4032. their understanding.

محو شدن 4033. to be erased, cancelled, obliterated, annulled, defaced.

بامدادان كه عزم سفر مصمم شد مگر كسي از كاروانيان گفته بودش كه فلان سعدي است ديدم كه دوان آمد وتلطف كرد وبرو داع تاسف خورد كه چندين روز چرا نگفتي كه منم تا شكر قدوم بزرگان را بخدمت ميان بستمي گفتم

مصراع

با وجودت زمن آواز نيامد كه منم

مصمم 4034. fixed, concluded, determined.

بستمي 4035. for ~~مي بستم~~ I had been ready.

P. 223. l. 345.

گفتا چه شود كه درين بقعه چندي روز بياسايي تا از خدمت مستفيد شويم گفتم نتوانم بحكم اين حكايت كه ديدم

مثنوي

بزرگي ديدم اندر كوهساري
قناعت كرده از دنيا بغاري
چرا گفتم بشهر اندر نيائي
كه باري بند از دل بر كشائي
بگفت آنجا پريرويان نغزند
چو گل بسيار شد پيلان بلغزند

كوهسار 4036. mountains, hilly country.

غار 4037. a cave, den.

نغز 4038. beautiful, good, pure, excellent, clear.

پيلان 4039. elephants.

اين كلام گفتم و بوسه بر سر و روي هم دگر داديم و وداع كرديم

مثنوي

بوسه دادن بروي دوست چه سود
هم در آن لحظه كردنش پدرود
سيب گوئي وداع ياران كرد
روي زين سوي سرخ وزان سو زرد

لحظه 4040. moment, instant.

پدرود كردن 4041. to bid adieu, to say farewell.

ARABICK.

ان لم امت يوم الوداع تاسفا
لا تحسبوني في المودة منصفا

ان لم 4042. If not.

امت 4043. I do die.

يوم 4044. in the day.

الوداع 4045. of bidding adieu.

تاسفا 4046. of grief.

لا تحسبوني 4047. account me not.

في المودة 4048. in friendship.

منصفا 4049. equitable, just.

حكايت ١٨ TALE XVIII.

P. 224. l. 358.

خرقه پوشي در كاروان حجاز همراه ما بود يكي از امراء عرب مر او را صد دينار بخشيده بود تا نفقه عيال كند ناگاه دزد خفاجه بر كاروان زدند و پاک ببردند بازرگانان گريه و زاري كردن گرفتند و فرياد بي فايده خواندن

بيت

گر تضرع كني و گر فرياد
دزد زر باز پس نخواهد داد

خفاچه 4050. a predatory attack.

پاک بردن 4051. to carry away any thing.

باز پس 4052. restitution.

مگر آن درويش خرقه پوش برقرار خود مانده بود و تغير در وي نيامده گفتم مگر آن معلوم ترا

مجاورت کردم و از جمله که در فراق او گفتم اینست

قطعه

کاش کان روز که در پای توشد خار اجل
دست گیتی بزدی تیغ هلاکم برسر
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم
ای منم بر سر خاک تو که خاکم برسر

P. 226. l. 387.

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب
تا گل و نسرین نفشاندی نخست
گردش گیتی گل رویش بریخت
خاربنان بر سر خاکش برست

بعد از مفارقت او سفر کردم و نیّت جزم که بقیه زندگانی فرش هوس درنوردم و گرد مجالست نگردم

قطعه

سود دریا نیک بودی گر نبودی بیم موج
صحبت گل خوش بودی گر نیستی تشویش خار
دوش چون طاوس می نازیدم اندر باغ وصل
این زمان اندر فراق یار می پیچم چو مار

دودمان 4057. a great tribe, family, illustrious house.

نبرد ند گفت بلی بردند ولیکن مرا با آن معلوم چنان الفتی نبود که بمفارقت آن خسته دل باشم

بیت

نبباید بستن اندر چیز و کس دل
که دل برداشتن کاریست مشکل

گفتم موافق حال منست انچه تو گفتی که مرا در عهد جوانی با جوانی اتفاق مخالطت بود و صدق مودّت بجّایتی که قبلهٔ چشم جمال او بودی و سود سرمایهٔ وصال او

P. 225. l. 374.

قطعه

مگر ملایکه بر آسمان و گرنه بشر
بحسن صورت او در زمین نخواهد بود
بدوستی که حرامست بعد از وصحبت
که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود

وصال 4053. meeting, arrival, joining, conjunction, enjoyment of any desired object; annexed, adhering.

ملایکه 4054. angels. S. ملک

بشر 4055. men, mankind, mortals, the human race.

نطفه 4056. semen.

تا گهی که پای وجودش بگل اجل فرو رفت و دود فراق از دودمانش برآمد روزها بر سر خاکش

كاش 4058. would to God, I wish to heaven.

فشاندن 4059. to scatter, ventilate.

خاربنان 4060. roots of thorns or brambles.

رستن 4061. to grow, sprout.

درنوردن 4062. to fold, to ply; also to travel, to wander.

مجالس 4063. assemblies, conferences.

نازيدن 4064. to assume a graceful or haughty air; to dissemble, to feign, to coquet.

حكايت ١٩ TALE XIX.

P. 226. l. 397.

يكي را از ملوك عرب حديث ليلي و مجنون بگفتند
وشورش حال او كه با كمال فضل و بلاغت سر در بيابان
نهاده است و زمام اختيار از دست داده است
بفرمودش تا حاضر آوردند و ملامت كردن گرفت
كه در شرف انسان چه خلل ديدي كه خوي حيواني
گرفتي و ترك عيش آدمي گفتي مجنون بناليد و گفت

ليلي 4065. Leila.

مجنون 4066. Mujnoon.

شورش 4067. confusion, distraction, derangement of mind; tumult, rebellion, insurrection.

ARABICK.

P. 227. l. 404.

شعر

ورب صديق لامني في ودادها
الم يرها يوما فتوضح لي عذري

ورب 4068. and many.

صديق 4069. sincere friends.

لامني 4070. reproach me.

في ودادها 4071. on account of my affection for her.

الم يرها 4072. O! that they might see her.

يوما 4073. a single day.

فتوضح 4074. that they might comprehend.

لي 4075. for me.

عذري 4076. my excuse.

قطعة

كاش كانان كه عيب من جستند
رويت اي دلستان بديدندي
تا بجاي ترنج در نظرت
بيخبر دستها بريدندي

دلستان 4077. ravishing my heart.

تا حقيقت معني بر صورت دعوي گواهي دادي ملك
را در دل آمد كه جمال او را مطالعه كند تا داند
كه چه صورتست كه موجب چندين فتنه است بفرمود
طلب كردند در احياء عرب بگرديدند و بدست
آوردند و پيش ملك در صحن سراچه بداشتند

ملك در هيئت او نظر كرد شخصي ديد سياه فام ضعيف
اندام در نظرش حقير آمد بحكم آنكه كمترين
خدام حرم او بجمال از وبيش بود وبزينت پيش
مجنون بفراست دريافت وگفت اي ملك از دريچه
چشم مجنون بجمال ليلي نظر بايست

P. 228. l. 420.

مثنوي

ترا بردرد من رحمت نيايد
رفيقي من يكي همدرد بايد
با او قصه گويم همه روز
د وهيزم را بهم خوشتر بود سوز

4078. the deserts of Arabia. حيا ء عرب

صحن 4079. a court yard, square.

صحن سراچه the court yard of the private apartments.

فام 4080. joined to names of colours implies a tendency to such colours, as سياه فام somewhat black, of a dark complexion.

خدام 4081. servants, domestics. S. خادم

زينت 4082. ornament, decoration, embellishment.

ARABICK.

شعر

ما مر من ذكر الحمي بمسمعي
ولو سمعت ورق الحمي صاحت معي

يا معشر الخلان قولوا للمعافي
لشي يا ليت تدري ما بقلب الموجعي

ما مر 4083. that which passed.

من ذكر 4084. in speaking.

الحمي 4085. of the dove.

بمسمعي 4086. in my ear.

ولو سمعت 4087. and if could hear.

ورق الحمي 4088. the green fields.

صاحت 4089. they would lament.

معي 4090. with me.

يا معشر الخلان 4091. O my friends.

قولوا للمعافي 4092. say to those who are ignorant of love.

يا ليت 4093. O would to God.

تدري 4094. that thou hadst known.

ما بقلب 4095. what is in the heart.

الموجعي 4096. of the afflicted.

نظم

تندرستان را نباشد درد ريش
جز بهمدردي نگويم درد خويش
گفتن از زنبور بي حاصل بود
با يكي در عمر خود ناخورده نيش
تا ترا حالي نباشد همچو من
حال من باشد ترا افسانه پيش

سوز من با دیگری نسبت مکن

تا او نهد بر دست ومن بر عضو خویش

بی حاصل 4097. fruitlefs, unproductive.

افسانه 4098. a fiction, fable, romance.

سوز 4099. heat, ardor, inflammation, burning.

نسبت کردن 4100. to compare, to afcribe, to refer.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 229. l. 433.

قاضی همدانی را حکایت کنند که با نعلبند پسری سر خوش بود ونعل دلش بر آتش روزگاری در طلبش متالف بود وپویان ومترصد وجویان وبر حسب واقعه گویان

رباعی

در چشم من آمد آن سهی سرو بلند

بربود دلم ز دست ودر پای افکند

این دیده شوخ میکشد دل بکمند

خواهی که بکس دل ندهی دیده ببند

بیت

از یاد تو غافل نتوان کرد بهیچ

سر کوفته مارم نتوانم که بپیچم

همدان 4101. Hamadan a city in Perfia proper.

نعلبند 4102. a farrier.

متالف 4103. cultivating an acquaintance. Some copies have متلهف regretting, lamenting.

پوییدن 4104. to run to and fro, to wander, to meander. پویان running after.

جوییدن 4105. to feek جویان feeking.

حسب واقعه 4106. according to circumftances, a ftate of the cafe.

گویان 4107. faying, talking, relating.

سهی 4108. ftraight, upright, erect.

کمند 4109. a noofe.

غافل 4110. negligent.

P. 230. l. 445.

شنیدم که در گذری پیش قاضی باز آمد طرفی ازین معامله بگوشش رسیده بود وزایدالوصف رنجیده دشنام بی تحاشی داد وسقط گفت وسنگ برداشت وهیچ از بیحرمتی فرو نگذاشت قاضی یا یکی از علماء معتبر که هم عنان او بود گفت

بیت

آن شاهدی وخشم گرفتن بینش

وان عقده بر ابروی ترش شیرینش

بی تحاشی 4111. without ceremony, rude.

هم عنان 4112. of one bridle, of the fame courfe, of the fame way of thinking.

عقده 4113. a knot.

ARABICK.

زبلاد عرب گویند ضرب الحبيب زبيب

بيت

از دست تو مشت بر دهان خوردن

خوشتر که بدست خویش نان خوردن

همانا از وقاحت او بوي سماحت مي آيد

پادشاهان سخن بصلابت گويند وباشد که در

نهان صلح جويند

P. 231. l. 458.

بيت

انگور نو آورده ترش طعم بود

روزي دو وصبر کن که شيرين گردد

ضرب 4114. a blow.

الحبيب 4115. from a friend.

زبيب 4116. is ſweet.

وقاحت 4117. impudence, audacity, arrogance.

سماحت 4118. beneficence, liberality.

طعم 4119. taſte, flavour.

اين بگفت وبپسند قضا باز آمد تني چند از

عدول که ملازم او بودند زمين خدمت ببوسيدند

که باجازت سخني داريم در خدمت بگوييم

اگرچه ترک ادبست و بزرگان گفته اند

بيت

نه در هر سخن بحث کردن رواست

خطا بر بزرگان گرفتن خطاست

مسند 4120. throne, a large cuſhion, on which they recline مسند قضا the Cazy's tribunal.

عدول 4121. juſt men.

اما بحکم آنکه سوابق انعام خداوندي ملازم

روزگار بندگانست مصلحتي که بينند و

اعلام نکنند نوعي از خيانت باشد طريق صواب

آنست که پيرامن اين طمع نگردي و فرش ولع

درنوردي که منصب قضا پايگاهي منيع است

تا بگناهي شنيع ملوث نگردي حريف اينست

که ديدي وحديث اينست که شنيدي

P. 232. l. 471.

مثنوي

يکي کرده بي آبروئي بسي

چه غم دارد از آبروي کسي

بسا نام نيکوي پنجاه سال

که يک نام زشتش کند پايمال

ولع 4122. deſiring eagerly.

منصب قضا 41[illegible] office or dignity of Cazy or Judge.

پايگاه 4124. dignity, office, ſtep, promotion.

شنيع 4125. odious, deteſtable, ſhocking.

ملوث 4126. contaminated, defiled.

پايمال 4127. ruin, destruction, trampling under feet.

قاضي را نصيحت ياران يكدل پسند آمد وبر حسن راي وحفظ وقلبه ايشان آفرين كرد وگفت نظر عزيزان در مصلحت حال من عين صوابست و مسئله بي جواب ولكن

حفظ 4128. custody, guardianship, memory.

مسئله 4129. question, case, point of law.

A R A B I C K.

شعر

ولوان حبا بالملام يزول

لسمعت انكا يفتريه عدول

بيت

ملامت كن مرا چندانكه خواهي

كه نتوان شستن از زنگي سياهي

ولوان 4130. and if in truth.

حبا 4131. friendship.

بالملام 4132. by reprehension.

يزول 4133. should be lost.

لسمعت 4134. might be heard.

انكا 4135. of falsehood.

يفتريه 4136. might be accused.

عدول 4137. just people.

اين بگفت وكسان را بتفحص حال او بر انگيخت و نعمت بيكران بريخت كه گفته اند هركرا زر در ترازوست زور در بازوست وانكه بر دنيا دست رسي ندارد در همه دنيا كسي ندارد

P. 233. l. 486.

بيت

هركه زر ديد سر فرود آورد

ور ترازوي آهنين دوشست

تفحص 4138. investigation, disquisition.

ترازو 4139. balance, a pair of scales.

في الجمله شبي خلوتي ميسر شد وهم دران شب شحنه را خبر شد كه قاضي همه شب شراب در سر وشاهد در بر از تنعم نخفتي وبترنم گفتي

غزل

امشب مگر بوقت نمي خواند اين خروس

عشاق بس نكرده هنوز از كنار و بوس

رخسار يار در خم گيسوي تابدار

چون گوي عاج در خم چوگان آبنوس

يكدم كه چشم فتنه نخفتست زينهار

بيدار باش تا نرود عمر بر فسوس

تا نشنوي زمسجد آدينه بانگ صبح

يا از در سراي اتابك غريو كوس

لب بر لبي چو چشم خروس ابلهي بود

برداشتن بگفتن بيهوده خروس

شحنه 4140. superintendent of the police.

تنعم 4141. happiness, enjoyment.

ترنم 4142. singing, modulation.

غزل 4143. an ode, properly on the subjects of love and wine.

كنار و بوس 4144. hugging and kissing; embracing and saluting.

تابدار 4145. bright, shining.

چوگان 4146. the bat or mall in the game of Chowgong.

آبنوس 4147. ebony.

افسوس 4148. for افسوس ah! alas!

آدينه 4149. friday, مسجد آدينه the great mosque, the same as مسجد جامع

بانگ صبح 4150. the proclamation from the mosque for morning prayer.

P. 234. l. 502.

قاضي درين حالت بود يكي از متعلقان درآمد و

گفت چه نشيني خيز و تا پاي داري گريز كه

حسودان بر تو دقي گرفته اند بلكه حقي گفته اند

تا مگر اين آتش فتنه كه هنوز اندك است باب

تدبيري فرو نشانيم مبادا كه فردا چون بالا گيرد

عالمي را فرا گيرد. قاضي بتبسم فرو نگه كرد و گفت

P. 234. l. 507.

قطعه

پنجه در صيد كرده ضيغم را

چه تفاوت كند كه سگ لايد

روي در روي دوست كن بگذار

تا عدو پشت دست مي خايد

دق 4151. calumny, slander.

مبادا 4152. let it not be.

ضيغم 4153. a lion.

ملك را در آن شب آگهي دادند كه در ملك تو چنين

منكري حادث شده است چه فرمايي گفت من او را

از جمله فضلاء عصر و يگانه دهر ميدانم باشد

كه معاندان در حق او بغرض خوض كرده باشند

اين سخن در سمع قبول من نيايد مگر آنكه

معاينه كرده كه حكما گفته اند

P. 235. l. 515.

بيت

بتندي سبك دست بردن به تيغ

بدندان برد پشت دست دريغ

يگانه 4154. one, sole, singular, incomparable, a person unequalled in any thing.

معاندان 4155. opposers, conspirators.

خوض 4156. taking counsel together, confederating.

معاینه کردن 4157. to behold, to contemplate, to ſee face to face.

سبک 4158. light, inconſiderate, alſo ſwift: سبک دست a raſh inconſiderate perſon.

P. 235. l. 518.

شنیدم که سحرگاهی ملک با تنی چند از خاصان
بر بالین قاضی رسید شمع را دید ایستاده و شاهد
نشسته و می ریخته و قدح شکسته وقاضی در خواب
مستی بیخبر از ملک هستی ملک بلطفش بیدار کرد
وگفت برخیز که آفتاب بر آمد قاضی دریافت و
گفت از کدام جانب بر آمد گفت از جانب مشرق گفت
الحمد لله که در توبه باز است بحکم این حدیث
که لا یغلق باب التوبة علی العباد حتی تطلع الشمس
من مغربها وگفت استغفر الله و اتوب الیه

لا یغلق 4159. will not be ſhut.

باب التوبة 4160. the gate of repentance.

علی العباد 4161. againſt ſervants.

حتی 4162. until.

تطلع الشمس 4163. the riſing of ſun.

من مغربها 4164. from the weſt.

استغفر الله 4165. I aſk pardon of God.

واتوب الیه 4166. and vow to him repentance.

این دو چیزم بر گناه انگیختند
بخت نافرجام و عقل ناتمام

گر گرفتارم کنی مستوجبم
ور ببخشی عفو بهتر از انتقام

ناتمام 4167, incomplete, imperfect.

ملک گفت توبه درین حالت که بر هلاک خود اطلاع
یافتی سودی ندارد

P. 236. l. 531.

قطعه

چه سود از دزدی آنگه توبه کردن
که نتوانی کمند انداخت بر کاخ
بلند از میوه گو کوتاه کن دست
که کوته خود ندارد دست بر شاخ

کاخ 4168. an apartment at the top of the houſe; a palace, a villa, a ſummer houſe.

ترا با وجود چنان منکری که ظاهر شد سبیل
خلاصی صورت نه بندد این بگفت و موکلان
عقوبت بروی در آویخت گفت مرا در خدمت
سلطان یک سخن باقیست ملک پرسید که آن
چیست

قطعه

بآستین ملالی که برمن افشانی
طمع مدار که از دامنت بدارم دست
اگر خلاص محالست ازین گنه که مراست
بدان کرم که تو داری امید واری هست

خلاصی 4169. liberation, enlargement.

P. 237. l. 545.

ملک گفت این لطیفه بدیع آوردي واین نکته غریب گفتي ولیکن محال عقلست وخلاف شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ عقوبت من برهاند مصلحت آن مي بینم که ترا از قلعه به نشیب بیندازم تا دیگران عبرت گیرند گفت اي خداوند جهان پرورده نعمت این خاندانم ونه تنها من این گنه کرده ام دیگري را بینداز تا من عبرت گیرم ملک را ازین سخن خنده آمد و بعفو از سر خطاي او درگذشت ومتعندان اورا که اشارت بکشتن او کرده بودند گفت

بیت

همه حمّال عیب خویشتنید
طعنه بر عیب دیگران مزنید
هرکه او عیب خویشتن بیند
طعنه بر عیب دیگران نکند

نشیب 4170. deſcent, declivity.

عبرت 4171. exemplary puniſhment عبرت گرفتن to take warning.

متعندان 4172. enemies. S. متعند

حکایت منظومه ۲۱ TALE XXI.

P. 238. l. 556.

جواني پاک باز و پاک رو بود
که با پاکیزه رویي در گرو بود
چنین خواندم که در دریاي اعظم
بگردابي در افتادند باهم
چو ملاح آمدش تا دست گیرد
مبادا که اندران سختي بمیرد
همي گفت از میان موج تشویر
مرا بگذار و دست یار من گیر
درین گفتن جهان بروي درآشفت
شنیدندش که جان میداد و میگفت
حدیث عشق ازان بطال منیوش
که در سختي کند یاري فراموش
چنین کردند یاران زندگاني
زکار افتاده بشنو تا بداني
که سعدي راه و رسم عشقبازي
چنان داند که در بغداد تازي
دلارامي که داري دل درو بند
دگر چشم از همه عالم فروبند
اگر لیلي و مجنون زنده گشتي
حدیث عشق ازین دفتر نوشتي

پاک باز 4173 ſporting harmleſsly; an honorable lover.

پاک رو 4174. of upright conduct.

پاکیزه رو 4175. a chaſte countenance.

در گرو بودن 4176. to be pledged, betrothed.

باهم 4177. together, along with.

تشویر 4178. anguish, distress of mind.

بطال 4179. idle, vain, faithless, false.

منیوش 4180. listen not, hearken not to.

نیوشیدن 4181. to give ear.

باب ششم در ضعف و پیري

P. 239. l. 1.

CHAPTER VI.

حکایت ١ TALE I.

با طایفهٔ دانشمندان در جامع دمشق بحثي همیکردم ناگاه جواني از در درآمد وگفت باشما کسي هست که زبان فارسي داند اشارت بمن کردند گفتم خیرا ست گفت پیري صد و پنجاه ساله در حالت نزعست وبزبان فارسي چیزي میگوید ومفهوم ما نمیگردد اگر بکرم قدم رنجه شوي مزد یابي باشد که وصیتي کند چون ببالینش فرا رسیدم این میگفت

قطعه

دمي چند گفتم برآرم بکام
دریغا که بگرفت راه نفس
دریغا که بر خوان الوان عمر
دمي خورده بودیم وگفتند بس

ساله 4182. age, years, the age of animals when added to numerals as پیر صد و پنجاه ساله an old man of 150 years.

نزع 4183. the agonies of death, the last breath.

مفهوم 4184. understood, perceived; intelligible; the contents, sense or tenor of a letter.

قدم رنجه شدن 4185. to be at the trouble, to step to.

مزد 4186. reward, recompense.

دریغا 4187. Ah! alas!

الوان 4188. various colours, various sorts. S. لون

معناي این سخن با شامیان بعربي گفتم تعجب کردند از عمر دراز و تاسف خوردن او بر حیات دنیا گفتمش چه گونه درین حالت گفت چه گویم

P. 240. l. 15.

قطعه

ندیدهٔ که چه سختي همي رسد بکسي
که از دهانش بدر میکنند دنداني
قیاس کن که چه حالش بود دران ساعت
که از وجود عزیزش بدر رود جاني

معناي 4189. the meaning, signification.

شامیان 4190. the inhabitants of Sham or the territory of Damascus.

عربي 4191. the Arabick language, an Arabian.

گفتم تصور مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت مستولي مگردان که فیلسوفان گفته اند مزاج اگرچه مستقیم بود اعتماد بقارا نشاید و مرض

اگر چه هایل بود دلالت کلي بر هلاک نکند اگر فرمايي طبيبي را بخوانيم. تا معالجه کند که به شوي گفت هيهات

طبيعت 4192. temperament, constitution, nature, essence, quality.

مستولي 4193. overcoming, subduing, surmounting.

فيلسوفا ن 4194. philosophers. S. فيلسوف

مزاج 4195. temperament, constitution, habit of body, disposition of mind.

هيهات 4196. be gone, away, it is in vain.

مثنوي

خواجه در بند نقش ايوا نست
خانه از پاي بست ويرا نست

دست برهم زند طبيب ظريف
چون خرف بيند ارفتاده حريف

پير مردي ز نزع مي نا ليد
پيرزن صندلش همي ماليد

چون مخبط شد اعتدا ع مزاج
نه عزيمت اثر کند نه علاج

خرف 4197. a decrepid old man.

صندل 4198. sandal wood.

مخبط 4199. insane, delirious, from خبط madness.

حکايت ٢. TALE II.

P. 241. l. 34.

پيري حکايت کرده بود که دختري خوا سته بردم وحجره بگل آراسته و بخلوت با و نشسته وديده ودل د ر و بسته شبهاي دراز نخفتمي و بذلها و لطيفها گفتمي تا باشد که وحشت نگيرد وموانست پذيرد از انجمله شبي ميگفتم که بخت بلندت يار بود وچشم دولت بيدار که بصحبت پيري افتادي پخته وجهان ديده وگرم وسرد روزگار چشيده ونيک وبد آزموده حق صحبت بدانه وشرط مودت بجاي آرد ومشفق ومهربان خوش طبع وشرين زبان

دختر خواستن 4200. to seek a virgin in marriage.

نخفتمي 4201. I was not sleeping.

گفتمي 4202. I was speaking.

موانست 4203. familiarity, intimacy.

P. 242. l. 43.

مثنوي

تا توانم دلت بدست آرم
ور بيازاريم نيازارم
ور چو طوطي شکر بود خورشت
جان شرين فداي پرورشت

خورشت 4204. thy food, thy fare.

نه گرفتار آمدی بدست جوانی معجب وخیره
رای سرتیز وسبکپای که هردم هوایی پزد و
هرلحظه رایی زند و هرشب جایی خسپد وهر روز
یاری گیرد

قطعه

جوانان خرم اند وخوب رخسار
ولیکن در وفا باکس نپایند
وفا داری مدار از بلبلان چشم
که هردم بر گلی دیگر سرایند

معجب 4205. pleasing, admiring one's self, vain.

خیره رای 4206. mean understanding.

سرتیز 4207. headstrong.

سبک پا 4208. light footed, gadding abroad.

واما طایفه پیران بعقل وادب زندگانی کنند
نه بر مقتضای جهل جوانی

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار
که با چون خودی گم کنی روزگار

مقتضی 4209. exigency, necessity, exacted, required.

P. 243. l. 57.

گفت چندان برین نمط بگفتم و گمان بردم که دلش
در قید من آمد و صید من شد ناگاه نفسی
سرد از دل پر درد بر آورد و گفت چندین سخن
که گفتی در ترازوی عقل من وزن آن یک سخن
ندارد که از قابله خویش شنیدم که زن
جوان را اگر تیری در پهلو نشیند به که پیری
فی الجمله امکان موافقت نبود و بمفارقت
انجامید مدت عدت بر آمد عقد نکاح
باجوانی بستند تند ترش روی تهی دست بدخوی
جور وجفا میدید و رنج و عنا میکشید و شکر
نعمت حق همچنان میگفت که الحمد لله که ازان
عذاب الیم برهیدم و بدین نعمت مقیم برسیدم

وزن 4210. weight.

قابله 4211. a midwife, a nurse.

پهلو 4212. the side of the breast, the hypochondria, or back and ribs, under the short ribs; the hip.

مفارقت 4213. separation.

عدت 4214. the state of a woman when it is unlawful to have intercourse with her, or when divorced, when mourning the death of her husband, or when menstruous.

عنا 4215. adversity, distress.

الیم 4216. painful, excruciating. عذاب الیم an infernal torment.

مقیم 4217. fixed, constant, persevering.

بيت

با اين همه جور و تندخوئي

نــازت بكشم كه خوبروئي

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب

به كه شدن باديگري در بهشت

بوي پياز از دهن خوبروي

نغزتر آيد كه گل از دست زشت

نغز تر 4218. more excellent.

حكايت ٣ TALE. III.

P. 244. l. 72.

مهمان پيري بودم در دياربكر مال فراوان و

فرزند خوبروي داشت شبي حكايت كرد مرا

در عمر خويش بجز اين فرزند نبوداست درختي

درين وادي زيارتگاهست كه مردمان

بحاجت خواستن آنجا روند شبها در پاي آن

درخت بحق ناليدهام تا مرا اين فرزند

بخشيدهاست شنيدم كه پسر با رفيقان آهسته

ميگفت چه بودي كه من آن درخت را بدانستمي

كه كجا استتا دعا كردمي كه پدرم بميرد

حكمت

خواجه شادي كنان كه فرزند عاقلست وپسر طعنه

زنان كه پدرم فرتوت

قطعه

سالها برتو بگذرد كه گذر

نكني سوي تربت پدرت

تو بجاي پدر چه كردي خير

تا همان چشم داري از پسرت

ديار بكر 4219. Diarbekr, Mesopotamia.

وادي 4220. a valley, desert.

زيارتگاه 4221. a place of devotion or pilgrimage.

آهسته 4222. whispering in a low voice; flowly, by degrees.

حكايت ٤ TALE IV.

P. 245. l. 86.

روزي بغرور جواني سخت راندهبودم وشبانگه

بپاي كوهي سست ماندهپيرمردي ضعيف از پس

كاروان همي آمد وگفت چه خسپي خيز نه

جاي خفتنست گفتم چون روم كه نه پاي رفتنست

گفت نشنيدهكه گفتهاند رفتن و نشستن به كه

دويدن وگسستن

قطعه

اي كه مشتاق منزلي مشتاب

پند من كاربند وصبر آموز

اسپ تازي دو تك رود بشتاب

اشتر آهسته ميرود شب و روز

گسستن 4223. to break off.

تك 4224. the quick pace of a horse, a gallop.

دو تك two gallops, two stretches.

حكايت ٥ TALE V.

P. 245. l. 95.

جواني چست و لطيف وخندان وشيرين زبان در حلقهٔ عشرت ما بود كه در دلش از هيچ نوعي غم نيامدي ولب از خنده فراهم نياوردي روزگاري برآمد كه اتفاق ملاقات نيفتاد بعد از آن ديدمش زن خواسته و فرزندان خاسته وبيخ نشاط بريده وگل هوسش پژمرده پرسيدمش كه اين چه حالتست گفت تا كودكان بياوردم دگر كودكي نكردم

P. 246. l. 102.

بيت

چون پير شدي زكودكي دست بدار
بازي وظرافت بجوانان بگذار

چست 4225. quick, brisk, active, ingenious, skilful.

زن خوستن 4226. to take a wife, to marry.

خاستن 4227. to rise, to get up, فرزندان خاستن to rear children.

پژمردن 4228. to wither, to fade.

پرسيدمش 4229. I asked him.

مثنوي

طرب نوجوان زپير مجوي
كه دگر نايد آب رفته بجوي
زرع را چون رسيد وقت درو
نخرامد چنانكه سبزهٔ نو

قطعه.

روز جواني بشد از دست من
آه دريغ آن زمن دلفروز
قوت سر پنجهٔ شيري برفت
راضيم اكنون به پنيري چويوز
پيرزني موي سيه كرده بود
گفتمش اي مامك ديرينه روز
موي به تلبيس سيه كرده گير
راست نخواهد شدن اين پشت كوز

نوجوان 4230. a young man.

درويدن 4231. to reap, to mow, to cut, وقت درو the time of harvest.

دلفروز 4232. for دلافروز inflaming or illuminating the heart.

پنير 4233. cheese.

مامك 4234. a little mother.

تلبيس 4235. fraud, fallacy, deceit.

٦ حكايت TALE VI.

P. 247. l. 114.

روزي بحهلجوا نيپلنگ بزماند رزخم حلف آزرده بگنجي فشسته گريان هميگفت تمكرخردي فراموش كرديكه وشتي ميكفي

قطعه

چه خوش گفت زالي بفرزند خويش،
چوديدش پلنگ افكن وپيل تن
گر از عهد خردي يادت آمدي
كه بيچاره بودي در آغوش من
نكردي درين روز بر من جفا
كه تو شير مردي ومن پير زن

پلنگ افكن 4236. subduing the tiger.

پيلتن 4237. with the body of an elephant.

٧ حكايت TALE VII.

P. 247. l. 124.

توانگري بخيل را پسري رنجور بود نيكخواهانش گفتند مصلحت آنست كه از بهراو ختم قرآن كني ويا بذل قربان باشد كه خدا يتعالي شفا دهد لختي باند يشه فرورفت وگفت ختم مصحف بحضور او اوليتركه گله دوراست صاحبدلي بشنيد وگفت ختمش بعلت آن اختيار افتاد كه قرآن بر سر زبا نست وزر درميان جان

مثنوي

دريغا گردن طاعت نهادن
گرش همراه بودي دست دادن
بدينا ري چوخر درگل بماند
ورالحمدي بخواهي صد بخواند

بخيل 4238. avaricious, covetous, parsimonious, a miser.

بحضور 4239. as being present, at hand, ready.

گله 4240. a flock, herd, drove.

الحمد 4241. praise, (to GOD.) The first chapter of the Koran.

٨ حكايت TALE VIII.

P. 248. l. 134.

پيرمردي را گفتند چرا زن نكني گفت با پيره زنانم الفتي نباشد گفتند زن جوان بخواه چون مكنت داري گفت مرا كه پيرم با پير زنانم الفتي نباشد او را كه جوان باشد بامن كه پيرم چون دوستي صورت ببندد

الفت 4242. attachment, friendship, familiarity, intimacy.

٩ حكايت TALE IX.

P. 249. l. 140.

منظومه

شنيده ام كه درين روزها كهن پيري
خيال بست به پيرانه سركه گيرد جفت

بخواست دخترکي خوب روي گوهر نام
چو درج گوهر از چشم مردمان بنهفت
چنانکه رسم عروسي بود تماشا بود
ولي بحملهٔ اوّل عصاي شيخ بخفت
کمان کشيد و نزد بر هدف که نتوان دوخت
مگر بسوزن فولاد جامهٔ هنگفت

جفت 4243. pair, couple, fellow, brace
جفت گرفتن to marry, to take a partner.

دخترک 4244. a little girl, a young virgin.

سوزن 4245. a needle.

فولاد 4246. steel.

هنگفت 4247. sackcloth, canvas.

بدوستان گله آغاز کرد و حجت ساخت
که خانمان من اين شوخ ديده پاک برفت
ميان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست چنان
که سر بشحنه و قاضي کشيد و سعدي گفت
پس از خلافت و شنعت گناه دختر نيست
ترا که دست بلرزد گهر چه داني سفت

خانمان 4248. house, family.

شوهر 4249. a husband.

خلافت 4250. discord, contrariety, contention.

شنعت 4251. baseness, a horrid crime.

باب هفتم در تاثير تربيت

CHAPTER VII.

حکايت ۱ TALE I.

يکي از وزرا پسري کودن داشت پيش يکي از دانشمندان فرستاد که مر اين را تربيتي کن مگر عاقل شود مدّتي تعليمش کرد و مؤثر نبود پيش پدرش کسي فرستاد که اين عاقل نميشود و مرا ديوانه کرد

مؤثر 4252. penetrating, making an impression; impressive.

ديوانه 4253. foolish, insane, mad, furious.

قطعه

چون بود اصل جوهر قابل
تربيت را درو اثر باشد
هيچ صيقل نکو نداند کرد
آهني را که بد گهر باشد
سگ بدرياي هفتگانه مشو
که چو تر شد پليدتر باشد
خر عيسي گرش بمکه برند
چون بيايد هنوز خر باشد

اصل 4254. root, origin, original, principle; also lineage, race.

قابل 4255. capable, skilful, possible.

گهر 4256. nature بد گهر bad temper.

دريای هفتگانه 4257. the seven seas.

پليد 4258. impure, defiled, polluted.

عيسی 4259. Jesus Christ.

حکايت ۲ TALE II.

P. 250. l. 13.

حکيمی پسران را پند همی داد که جانان پدر هنر آموزيد که ملک و دولت دنيا اعتماد را نشايد و جاه از دروازه بدر برود و سيم و زر در سفر محل خطر است يا دزد يکبار ببرد و يا خواجه بتفاريق بخورد اما هنر چشمهٔ زاينده است و دولت پاينده و اگر هنرمند از دولت بيفتد غم نباشد که هنر در نفس خود دولتست هنرمند هرجا که رود قدر بيند و در صدر نشيند و بی هنر هرجا که رود لقمه چيند و سختی بيند

P. 251. l. 21.

بيت

سخت است پس از جاه تحکم بردن
خو کرده بناز جور مردم بردن

جانان 4260. souls, dears.

دروازه 4261. door, gate.

يکبار 4262. all at once.

زاينده 4263. productive.

پاينده 4264. stable, permanent, durable, lasting.

هنرمند 4265. skilful, learned, an artist, artificer, workman, mechanic.

صدر 4266. the first seat of precedency.

تحکم 4267. commanding, ruling. تحکم بردن to obey, to suffer command.

خوکرده 4268. habituated.

قطعه

وقتی افتاده فتنه در شام
هرکس از گوشه فرا رفتند
روستازادگان دانشمند
بوزيری پادشاه رفتند
پسران وزير ناقص عقل
بگدايی بروستا رفتند

بيت

ميراث پدر خواهی علم پدر آموز
کين مال پدر خرج توان کرد بده روز

زادگان 4269. sons, children. S. زاده

ناقص عقل 4270. deficient in understanding, foolish.

گدايی 4271. beggary, poverty.

حکايت ۳ TALE III.

P. 252. l. 30.

يکی از فضلا تعليم ملک زاده کردی و ضرب بی محابا زدی و زجر بی قياس کردی پسر از بيطاقتی شکايت پيش پدر برد و جامه از تن دردمند برداشت پدر را دل بهم برآمد استاد را بخواند

وگفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و توبیخ روا نمیداري که پسر مرا سبب چیست گفت سخن باندیشه باید گفتن و حرکت پسندیده باید کردن همه خلق را خاصه پادشاها نرا که هرچه بر دست و زبان ایشان رفته شود هرآینه با فواه گفته شود و قول و فعل عوام را چندان اعتبار نباشد

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش
رفیقانش یکي از صد ندانند
وگر یک ناپسند آید ز سلطان
ز اقلیمي باقلیمي رسانند

ضرب 4272. a blow, a ſtroke.

دردمند 4273. afflicted, miſerable.

احاد 4274. ones. S. احد

پس در تهذیب اخلاق خداوند زادکان اجتهاد بیش ازان باید کرد که در حق عوام

P. 523. l. 45.

قطعه

هرکه در خوردیش ادب نکنند
در بزرگي فلاح ازو برخاست
چوب تر را چنانکه خواهي پیچ
نشود خشک جز بآتش راست

تهذیب 4275. purifying, adjuſting, adorning.

فلاح 4276. victory, ſuperiority, proſperity, happineſs.

ARABICK.

بیت

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت
ولیس ینفعک التقویم بالخشب

ان الغصون 4277. of a truth the young branches.

اذا قومتها 4278. when you correct them.

اعتدلت 4279. may be made ſtraight.

ولیس 4280. but not.

ینفعک 4281. will you ſucceed.

التقویم 4282. in correcting.

بالخشب 4283. dry wood.

ملک را حسن تدبیر ادیب و تقریر سخن او موافق راي آمد خلعت ونعمت بخشید و پایگاه از انچه بود برتر گردانید

حسن تدبیر 4284. wholeſome diſcipline.

حکایت TALE IV.

P. 253. l. 53.

معلم کتابي را دیدم در دیار مغرب ترش روي و تلخ گفتار و بدخوي و مردم آزار و گدا طبع و ناپرهیزگار که عیش مسلمانان بدیدن او تبه گشتي وخواندن قرآنش دل مردم سیه کردي جمعي پسران پاکیزه و دختران دوشیزه بدست

جفاي او گرفتارنه زهره خنده ونه ياراي گفتار

گه عارض سيمين يكي را طبانچه زدي وگاه

ساق بلورين ديگريرا شكنجه كردي

معلم كتابي 4285. schoolmaster, pedagogue.

گدا طبع 4286. a beggarly, mean disposition.

تبه 4287. for تباه ruin, perdition, injury.

دوشيزه 4288. a virgin.

ياراي 4289. boldness, spirit, vigour, strength.

عارض 4290. the side of the face, the cheek; accident, misfortune.

طبانچه 4291. a slap.

ساق 4292. the leg, also trunk of a tree, the stalk of a flower, or fruit.

بلور 4293. chrystal.

P. 254. l. 60.

القصه شنيدم كه طرفي از خيانت او معلوم كردند

بزدندش وبراندند ومكتب او را بمصلحي

دادند پارسائي سليم نيك مردي حليم كه سخن

جز بحكم ضرورت نگفتي وموجب آزار

كس بزبانش نرفتي كودكانرا هيبت

استاد نخستين از سر بدر رفت ومعلم

دومين را اخلاق ملكي ديدند ديو يكديگر

شدند وباعتماد حلم او ترك علم كردند ودر

اغلب اوقات ببازيچه فراهم نشستند ولوح درست

ناكرده برسر يكديگر شكستندي

بيت

استاد ومعلم چو بود كم آزار

خرسنك بازند كودكان در بازار

القصه 4294. in short, summarily.

مكتب 4295. a school.

مصلح 4296. a corrector, censor, rectifier.

حليم 4297. mild, gentle, affable, humane.

دومين 4298. the second.

ملكي 4299. angelic.

حلم 4300. mildness, clemency.

اغلب 4301. generally, for the most part; stronger, superior, prevalent.

لوح 4302. tablet, a plank, used for writing, as we use a slate.

خرسنك 4303. a boys game.

بعد از دو هفته بر در آن مسجد گذر كردم معلم

اولين را ديدم كه دل خوش كرده بودند وبمقام خويش

باز آورده انصاف برنجيدم ولا حول گفتم

كه ابليس را دگر بار معلم ملايكه چرا كردند پير مردي

جهانديده بشنيد وگفت نشنيده كه گفته اند

مثنوي

پادشاهي پسر بمكتب داد

لوح سیمینش درکنار نهاد
بر سر لوح او نوشته بزر
جور استاد به که مهر پدر

ابلیس 4304. the devil, the deceiver.

٥ حکایت TALE V.

P. 255. l. 78.

پارسا زاده را نعمت بیقیاس از ترکهٔ عمان بدست افتاد فسق و فجور آغاز کرد و مبذری پیشه گرفت فی الجمله چیزی نماند از سایر معاصی و منکری که نکرد و مسکری که نخورد باری به نصیحتش گفتم ای فرزند دخل آب روانست و عیش آسیای گردان یعنی خرج فراوان مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد

P. 256. l. 85.

قطعه

چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن
که میگویند ملاحان سرودی
اگر باران بکوهستان نبارد
بسالی دجله گردد خشک رودی

ترکه 4305. any thing left after death, bequest, inheritance, legacy.

عمان 4306. uncle by the fathers side.

فسق 4307. adultery, obscenity, iniquity, sin, villainy.

فجور 4308. wickedness, lust, debauchery, depravity.

مبذری 4309. prodigality, extravagance, luxury.

معاصی 4310. sins, crimes. S. معصیت

مسکر 4311. inebriating, any intoxicating liquor or drug.

دخل 4312. income, receipt.

آسیا 4313. a mill.

گردان 4314. revolving.

ملاحان 4315. mariners, seamen S. ملاح

سرود 4316. a song.

کوهستان 4317. mountainous, hilly country, the mountains.

رود 4318. a river.

عقل و ادب پیشگیر ولهو و لعب بگذار که چون نعمت سپری شود سختی بری و پشیمانی خوری پسر از لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من اعتراض کرد و گفت راحت عاجل را بتشویش محنت آجل منغص کردن خلاف رای خردمندانست

مثنوی

خداوندان کام نیکبختی
چرا سختی برند از بیم سختی
برو شادی کن ای یار دل افروز

غم فردا نشاید خوردن امروز

پشیمان 4319. a penitent.

عاجل 4320. transitory, fragile, fleeting, hastening.

آجل 4321. futurity.

فکیف مرا که در صدد مروت نشسته ام و عقد فتوت بسته و ذکر انعام من در افواه عوام افتاده

P. 257. l. 99.

مثنوي

هرکه علم شد بسخا و کرم
بند نشاید که نهد بر درم
نام نکوئي چو برون شد بکوي
در نتواني که به بندي بروي

دیدم که نصیحت نمي پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمیکند ترک مناصحت کردم و روي از مصاحبت او بگردانیدم و بکنج سلامت بنشستم وقول حکما را کار بستم که گفته اند بلغ ما علیک فان لم یقبلوا فما علیک

قطعه

گرچه داني که نشنوند بگو
هرچه میداني از نصیحت و پند
زود باشد که خیره سر بیني
به دو پاي اوفتاده اندر بند
دست بردست میزند که دریغ
نشنیدم حدیث دانشمند

فتوت 4322. liberality.

مناصحت 4323. advice, admonition.

A R A B I C K.

بلغ 4324. give thou.

ما علیک 4325. of what thou hast.

فان 4326. and if.

لم یقبلوا 4327. they do not accept.

فما علیک 4328. then nothing is on you.

پس از مدتي انچه اندیشه کرده بودم از نکبت حالش بصورت بدیدم که پاره پاره برهم میدوخت ولقمه لقمه همي اندوخت دلم از ضعف حالش بهم برآمد مروت ندیدم در چنین حالت ریش درویش را بملامت خراشیدن و نمک پاشیدن پادل خود گفتم

P. 258. l. 118.

مثنوي

حریف سفله در پایان مستي
نیندیشد ز روز تنگدستي
درخت اندر بهاران برفشاند
زمستان لاجرم بي برگ ماند

نکبت 4329. ignominy, contempt, adversity, misfortune.

پاشیدن 4330. to sprinkle, scatter.

بهاران 4331. the spring, the same as بهار

حکایت ٦ TALE VI.

P. 258. l. 121.

پادشاهي پسري با ديبي داد وگفت اين فرزند تست تربيتش همچنان کن که يکي از فرزندان خود سالي چند سعي کرد بجايي نرسيد وفرزندان اديب در فضل و بلاغت منتهي شدند ملک دانشمند را مواخذه کرد وگفت وعده را خلاف کردي و شرط وفا بجاي نياوردي گفت اي ملک تربيت يکسانست وليکن استعداد مختلف

قطعه

گرچه سيم و زر زسنگ آيد همي
در همه سنگي نباشد زر و سيم
بر همه عالم همي تابد سهيل
جاي انبان ميکند جايي اديم

منتهي 4332. finished, terminated, ending.

مواخذه کردن 4333. to reprehend, blame; to reproach, to chastize.

استعداد 4334. capacity, genius, aptitude, skill, disposition, merit.

مختلف 4335. different, various, contrary, discordant.

سهيل 4336. the star Canopus.

اديم 4337. goat's leather perfumed, which they bring from Arabia.

حکايت ٧ TALE VII.

P. 259. l. 131.

يکي را شنيدم از پيران مربي که مريدي را ميگفت چند انکه تعلق خاطر آدمي زاده بروزيست اگر بروزي ده بودي بمقام از ملايکه درگذشتي

قطعه

فراموشت نکرد ايزد دران حال
که بودي نطفه مدفون و مدهوش
روانت داد و عقل و طبع و ادراک
جمال و نطق و راي و فکرت و هوش
ده انگشت مرتب کرد بر دست
دو بازويت مرکب ساخت بر دوش
کنون پنداري اي ناچيز همت
که خواهد کرد نت روزي فراموش

مربي 4338. a patron, teacher, tutor.

روزي ده 4339. providence.

مدفون 4340. buried, concealed, hidden.

ادراک 4341. intellect, comprehension, perception, understanding, capacity, genius.

مرتب کردن 4342. to regulate, to put in order, to arrange, to dispose.

مرکب 4343. compounded, composed.

حکايت ٨ TALE VIII.

P. 260. l. 144.

A R A B I C K.

معهود نیست چنانکه سایر حیوانات را بل کژدم را
احشاي مادر را بخورند وشکمش بدرند وراه
صحرا گیرند وآن پوستها که در خانه کژدم بینند
اثر آنست این نکته را پیش بزرگی همیگفتم
گفت دلمی بصدق این حدیث گواهی دهد وجز
چنین نشاید بود که در حالت خردي با مادر وپدر
چنین معامله کرده اند لاجرم در بزرگی چنین
مقبول اند ومحبوب

P. 261. l. 159.

قطعه

پسري را پدر وصیت کرد
کاي جوانمرد یاد گیر این پند
هرکه با اهل خود وفا نکند
نشود دوست روي دولتمند

لطیفه

کژدم را گفتند چرا بزمستان بیرون نمي آیي
گفت بتابستانم چه حرمتست که بزمستان نیز
بیایم

تصانیف 4355. literary compositions, works, books, S. تصنیف

ولادت 4356. nativity, birth; also procreation.

احشا 4357. bowels, intestines, intrails.

تابستان 4358. the summer.

اعرابي را دیدم که پسر خود را میگفت یا بنيّ
انك مسئول یوم القیمة ماذا اكتسبت لا یقال بمن
انتسبت یعني ترا خواهند پرسید که عملت چیست
ونگویند که پدرت کیست

قطعه

جامهٔ کعبه را که مي بوسند
او نه از کرم پیله نامي شد
با عزیزي نشست روزي چند
لاجرم همچو او گرامي شد

یا بنيّ 4344. O my son.

انك 4345. certainly thou.

مسئول 4346. wilt be asked.

یوم القیمة 4347. in the day of resurrection.

ماذا اكتسبت 4348. what have you performed.

لا یقال 4349. he will not be asked.

بمن 4350. with whom.

انتسبت 4351. are you related.

کرم پیله 4352. the silk worm.

نامي 4353. famed, renowned.

گرامي شدن 4354. to be venerable, respectable.

حکایت ۹. TALE IX.

P. 260. l. 151.

در تصانیف حکما آورده اند که کژدم را ولادت

حکایت ١٠ TALE X.

P. 261. l. 165.

فقیرهٔ درویشی حامله بود مدت حملش بسر آمده درویش را درهمه عمر فرزند نیامده بود گفت اگر خدای عز و جل مرا پسری دهد جز این خرقه که پوشیده ام هرچه ملک منست ایثار درویشان کنم اتفاقاً زنش پسر آورد درویشا دمانی کرد و سفره یاران بموجب شرط بنهاد

فقیره 4359. a female mendicant.

حامله 4360. pregnant.

ملک 4361. property, estate, possessions.

پس از چند سال که از سفر شام باز آمدم بمحلهٔ آن درویش برگذشتم و از کیفیت حالتش پرسیدم گفتند بزندان شحنه در است گفتم سبب چیست گفتند پسرش خمر خورده است و عربده کرده و خون یکی ریخته و از شهر گریخته پدر را بعلت آن سلسله در نای و بند گران برپای نهاده اند گفتم این بلا بدعا از خدا خواسته است

P. 262. l. 176.

قطعه

زنان باردار ای مرد هشیار
اگر وقت ولادت مار زایند
از آن بهتر بنزدیک خردمند
که فرزندان ناهموار زایند

نای 4362. neck, throat, windpipe.

زن باردار 4363. a pregnant woman.

هشیار 4364. for هوشیار prudent, safe, sober.

ناهموار 4365. unsuitable, disproportioned, indecent, absurd, unworthy; also uneven, rough, not level.

حکایت ١١ TALE XI.

P. 262. l. 179.

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ گفت در کتب مسطور است که سه نشان دارد یکی پانزده سالگی و دوم احتلام سیوم برآمدن موی زهار امّا در حقیقت یک نشان دارد آنکه دربند رضای حق جل و علا بیش از آن باشد که دربند حظ نفس خویش هرکه در او این صفت موجود نیست محققان بالغ نشمارندش

بلوغ 4366. arriving at the age of puberty, puberty.

کتب 4367. books. S. کتاب

مسطور 4368. written, described, specified, expressed, aforesaid.

سه 4369. three.

پانزده 4370. fifteen.

سالگی 4371. years of age.

احتلام 4372. pollutio nocturna.

نرهار 4373. the pubes.

مصدقان 4374. aſſertors of truth, verifiers, inquirers. S. مصدق

بالغ 4375. an adult.

P. 263. l. 184.

قطعه

بصورت آدمي شد قطرهٔ آب
كه چل روزش قرار اندر رحم ماند
وگر چل ساله را عقل وادب نيست
بتحقيقش نشايد آدمي خواند

قطره 4376. a drop. قطرهٔ آب a drop of water.

چل 4377. for چهل forty.

رحم 4378. the womb, matrix, uterus.

قطعه

جوانمردي ولطفست آدميت
همين نقش هيولائي مپندار
هنر بايد كه صورت مي توان ساخت
بايوانها در از شنگرف وزنگار
چو انسان را نباشد فضل واحسان
چه فرق از آدمي با نقش ديوار
بدست آوردن دنيا هنر نيست
يكي را گر تواني دل بدست آر

آدميت 4379. humanity.

هيولائي 4380. material, material form.

شنگرف 4381. vermilion, cinnabar.

زنگار 4382. verdigriſe.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 264. l. 200.

سالي نزاع درميان پيادگان حجاج افتاده وداعي هم دران سفر پياده بود انصاف درسر وروي يكديگر افتاديم وداد فسق وجدال بداديم كجاوه نشيني را ديدم كه باعديل خود ميگفت يا للعجب پيادهٔ عاج چون عرصهٔ شطرنج بسر مي برد فرزين مي شود يعني به ازان مي شود كه بود وپيادگان حجاج باديه را بسر بردند وبتر شدند.

داعي 4383. orator, author, claimant, pretender.

جدال 4384. a warm altercation, conteſt, quarrel.

كجاوه نشين 4385. one ſeated on a camel litter.

عديل 4386. a companion in a camel litter; of the ſame quantity or weight, alike, juſt.

يا للعجب 4387. O wonderful!

عرصه 4388. a cheſs board, a field of battle, a court, ſqare, area.

عاج 4389. ivory. پيادهٔ عاج an ivory pawn, or foot ſoldier.

شطرنج 4390. the game of cheſs.

فرزين 4391. the vizier (or queen) in the game of cheſs.

قطعه

ازمن بگوي حاجي مردم گزاي را
كو پوستين خلق بآزار ميدرد
حاجي تو نيستي شتراست از براي آنكه
بيچاره خار ميخورد و بار ميبرد

مردم گزا 4392. an injurer of mankind, literally a biter of mankind.

حكايت ۱۳ TALE XIII.

P. 264. l. 212.

هندوي نفط اندازي همي آموخت حكيمي گفتش
ترا كه خانه نيينست بازي نه اينست

بيت

تا نداني كه سخن عين صوابست مگوي
وانچه داني كه نه نيكوش جوابست مگوي

هنود 4393. a Hindoo.

نفط اندازي 4394. fireworks.

نيين 4395. of reeds.

نه اين 4396. not this.

نه نيكوش 4397. it hath not or will not produce good.

حكايت ۱۴ TALE XIV.

P. 265. l. 118.

مردكي را درد چشم خاست پيش بيطاري رفت كه
مرا دواكن بيطار از انچه در چشم چهارپايان
كردي در ديده او كشيد كور شد خصومت پيش
داور بردند گفت برو هيچ تاوان نيست اگر اين
خر نبودي پيش بيطار نرفتي مقصود ازين سخن
آنست كه هركه ناآزموده را كار بزرگ فرمايد
با آنكه ندامت برد بنزديك خردمندان بخفت
راي منسوب گردد

مردكي 4398. a little man.

خاستن 4399. to rise, to get up درد چشم خاست a pain got up; we should say, was struck with a pain in the eyes.

بيطار 4400. a horse doctor.

چارپايه 4401. a quadruped.

داور 4402. a judge, ruler, governor, chief, prince; also God.

تاوان 4403. a mulct, fine.

مقصود 4404. intention, design, purpose, desire, want, object.

ناآزموده 4405. inexperienced, unskilful.

ندامت 4406. repentance, contrition, penitence.

خفت راي 4407. weak understanding.

قطعه

ندهد هوشمند روشن راي
بفرومايه كارهاي خطير
بوريا باف اگرچه بافندست
نبرندش بكارگاه حرير

خطير 4408. great, important, honorable, dignified.

بورياباف 4409. a mat-maker.

بافنده است 4410. for بافنده است is a weaver.

كارگاه 4411. a workshop, manufactory.

حرير 4412. silk.

١٥ حكايت TALE XV.

P. 266. l. 128.

يكي از بزرگان پسري شايسته داشت وفات يافت
پرسيدندش كه بر صندوق تربتش چه نويسم
گفت آيات كتاب مجيد را عزت و شرف بيش
از آنست كه بر چنين جايها نويسند كه بروزگار
سوده گردد وخلايق برو بگذرند وسگان برو
شاشند اگر بضرورت چيزي نويسيد اين دو بيت
كفايت ميكند

قطعه

وه كه هرگه كه سبزه در بستان
بدميدي چه خوش شدي دل من
بگذر اي دوست تا بوقت بهار
سبزه بيني دميده از گل من

شايسته 4413. worthy, suitable, useful.

وفات يافتن 4414. to die, to find death.

صندوق 4415. a chest.

صندوق تربت 4416. a sepulchre, tomb.

آيات 4417. verses of the Koran, signs, marks S. آيت

سودن 4418. to wear, rub, deface, consume; also to anoint, bedawb, incrust.

شاشيدن 4419. to piss.

١٦ حكايت TALE XVI.

P. 266. l. 139.

پارسائي بريكي از خداوندان نعمت گذر كرد ديد
كه بنده را دست وپاي استوار بسته عقوبت همي
كرد گفت اي پسر همچو تو مخلوقي را خداي عز وجل
اسير حكم تو گردانيده است وترا بروي فضيلت
نهاده شكر نعمت حق تعالي بجا آر و چندين جفا
بروي روا مدار نبايد كه فردا در قيامت اين بنده
از تو به باشد و شرمساري بري

P. 267. l. 146.

مثنوي

بر بنده مگير خشم بسيار
جورش مكن ودلش ميازار
اورا تو بده درم خريدي
آخر نه بقدرت آفريدي
اين حكم وغرور وخشم تا چند
هست از تو بزرگتر خداوند
اي خواجه ارسلان و آغوش
فرمان ده خود مكن فراموش

تا چند 4420. how far? to what length.

ارسلان 4421. Arſulan, a proper name.

آغوش 4422. Aghoaſh, a proper name.

فرمان ده 4423. iſſuing mandates, a king, reigning prince,

در خبر است از پیغمبر علیه السلام که بزرگتر حسرتی در روز قیامت آن باشد که بندهٔ صالح را ببهشت برند و خداوند فاسق را بدوزخ

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت تست
خشم بی حد مران و طیره مگیر
که فضیحت بود بروز شمار
بندهٔ آزاد و خواجه در زنجیر

حسرت 4424. grief, regret, alſo envy, jealouſy, ſtrong deſire, emulation, ambition.

طوع 4425. obedience, voluntary ſubmiſſion.

فضیحت 4426. ignominy, diſgrace.

روز شمار 4427. the day of account, the laſt judgment.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 268. l. 159.

سالی از بلخ باشامیانم سفر بود راه از حرامیان پرخطر جوانی بدرقهٔ همراه ما شد سپرباز و چرخ انداز و سلحشور و بیش زور که ده مرد توانا کمان او را زه کردندی و زورآوران روی زمین پشت او را بر زمین نیاوردندی اما متنعم بود و سایه پرورده نه جهان دیده و نه سفر کرده رعد کوس دلاوران بگوش او نرسیده و برق شمشیر سواران ندیده

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر
بگردش نباریده باران تیر

سپرباز 4428. a ſhield سپر a player with the ſhield, a ſkilful ſwordſman.

چرخ انداز 4429. a ſtrong archer, a bowman.

زه 4430. a bow ſtring.

متنعم 4431. enjoying the comforts and delights of life.

سایه پرورده 4432. educated in the ſhade, tenderly brought up, uſed to indulgence.

رعد 4433. thunder.

اتفاقا من و این جوان در پی هم دوان هر آن دیوار قدیم که پیش آمدی بقوت بازو بیفکندی و هر درخت عظیم که دیدی بزور سرپنجه برکندی و تفاخر کنان گفتی

P. 269. l. 172.

بیت

پیل کو تا کتف و بازوی گردان بیند
شیر کو تا کف و سرپنجهٔ مردان بیند

تفاخر 4434. boasting.

کو 4435. for, کجاست او where is he.

ما درین حالت بودیم که دوهندو از پس سنگ سر بر آوردند وقصد قتل ما کردند در دست یکی چوبی ودر بغل دیگری کلوخ کوبی جوانرا گفتم چه پائی

بیت

بیار انچه داری زمردی و زور
که دشمن بپائی خود آمد بگور

کلوخ کوب 4436. a mallet for breaking clods.

چه پائی 4437. why do you stand still.

تیروکمان را دیدم ازدست جوان افتاده ولرزه براستخوان

بیت

نه هرکه موی شکافد به تیرجوشن خای
بروز حملهٔ جنگ آوران بدارد پای

شکافتن 4438. to split, break, tear, destroy,

موشکاف splitting a hair.

جوشن 4439. armour جوشن خای (an arrow) that will penetrate armour.

P. 270. l. 185.

چاره جز آن ندیدم که رخت وسلاح و جامه رها کردیم وجان بسلامت بدر بردیم

قطعه

بکارهای گران مرد کاردیده فرست
که شیر شرزه در آرد بزیر خم کمند
جوان اگرچه قوی یال و پیلتن باشد
بجنگ دشمنش از هول بگسلد پیوند
نبرد پیش مصاف آزموده معلوم است
چنانکه مسئلهٔ شرع پیش دانشمند

خم کمند 4440. the eye or ring through which noose runs to draw it tight.

قوی یال 4441. strong arm; also strong pinion.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 270. l. 194.

توانگر زاده را دیدم بر سر گور پدرش نشسته وبادرویش بچهٔ مناظره در پیوسته که صندوق تربت پدرم سنگین است وکتابه رنگین وفرش رخام انداخته وخشت پیروزه در وساخته بگور پدرت چه ماند خشتی دو فراهم آورده ومشتی دو خاک بران پاشیده درویش پسر این بشنید وگفت خاموش که تا پدرت زیر این سنگ گران برخود بجنبیده باشد پدرم به بهشت رسیده باشد درخبر است موت الفقراء راحة

P. 271. l. 202.

بیت

خرکه کمتر نهند بروی بار
بی آسوده تر کند رفتار

قطعه

مرد درويش كه بار ستم فاقه كشيد
بدر مرگ همانا كه سبكبار آيد
وانكه در نعمت و ناز و راحت و آسايش زيست
مردنش زين همه شك نيست كه دشوار آيد
بهمه حال اسيري كه ز بندي برهد
بهترش دان ز اميري كه گرفتار آيد

درپيوستن 4442. to be engaged in; to join.

سنگين 4443. of ftone; alfo heavy.

كتابه 4444. infcription; the title page of a book, alfo the manumiffion of a flave.

رنگين 4445. coloured, painted, tinctured; alfo allegorical, figurative, elegant.

رخام 4446. marble, hard ftone.

خشت فيروزه 4447. Turquoife coloured bricks.

A R A B I C K.

موت 4448. death.

الفقراء 4449. of the poor, or to the poor.

راحة 4450. is reft.

سبكبار 4451. of a light weight, ready to rife and travel, being without baggage.

آسايش 4452. tranquillity, eafe, reft, repofe.

حكايت ١٩ TALE XIX.

P. 271. l. 211.

A R A B I C K.

بزرگي را پرسيدم از معني اين حديث كه اعدي
عدوك نفسك التي بين جنبيك

اعدي 4453. the greateft enemy.

عدوك 4454. of *all* your enemies.

نفسك 4455. is your affection.

التي 4456. is that one.

بين 4457. within.

جنبيك 4458. your two fides.

گفت بحكم آنكه هر آن دشمن كه با وي احسان
كني دوست گردد مگر نفس كه چندان مدارا
بيش كني مخالفت زيادت كند

P. 272. l. 216.

قطعه

فرشته خوي شود آدمي ز كم خوردن
وگر خوري چو بهايم بيوفتي چو جماد
مراد هركه بر آري مطيع امر تو شد
خلاف نفس كه گردن كشد چو يافت مراد

مدارا 4459. civility, politenefs, affability, alfo diffimulation.

مخالفت 4460. contradiction, oppofition, repugnancy, difagreement, enmity.

جماد 4461. any thing not growing or increasing, as a stock, or a stone, inanimate fossil.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 272. l. 221.

یکی در صورت درویشان نه بر سیرت ایشان
در محفلی دیدم نشسته و شنعتی در پیوسته
و دفتر شکایت باز کرده و ذم توانگران آغاز
سخن بدینجا رسانیده که درویشان را دست
قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
شکسته

بیت

کریمان را بدست اندر درم نیست
درم داران عالم را کرم نیست

ذم 4462. detraction, reproach, accusation.

درم دار 4463. one who possesses wealth.

درم داران عالم the wealthy of this world.

P. 273. l. 229.

مرا که پرورده نعمت بزرگانم این سخن
نا پسند آمد گفتم ای یار توانگران دخل
مسکینانند و ذخیره گوشه نشینان و مقصد زایران
و کهف مسافران و متحمل بار گران از بهر راحت
دیگران دست بطعام آنگه برند که متعلقان
و زیر دستان بخورند و فضله مکارم ایشان
با رامل و پیران و اقارب و جیران رسیده

نظم

توانگران را وقفست و نذر و مهمانی
زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی
تو کی بدولت ایشان رسی که نتوانی
جزاین دو رکعت و آن هم بصد پریشانی

مقصد 4464. intention, design, drift, enterprize.

زایر 4465. a pilgrim. P. زائیدن

متحمل 4466. bearing (a burthen) suffering patiently, supporting.

ارامل 4467. widows, indigent people.

جیران 4468. neighbours.

فطره 4469. alms given at the festival of breaking the fast at the expiration of Ramzan; also nature, creation, form.

اعتاق 4470. setting at liberty, manumitting, liberation.

هدی 4471. an offering, oblation.

قربانی 4472. a sacrifice, oblation, offering.

رکعت 4473. a devout inclination of the body during prayer, also a genuflexion.

اگر قدرت جود است و اگر قوت سجود توانگران را
به میسر میشود که مال مزکی دارند و جامه پاک
و عرض مصون و دل فارغ و قوت طاعت در لقمه
لطیفست و صحت عبادت در کسوت نظیف پیدا ست

که از معدهٔ خالي چه قوّت آيد واز دست خالي چه مروّت واز پاي بسته چه سير آيد واز شکم گرسنه چه خير

قطعه

شب پراگندهٔ خسپد آنکه پديد
نبوده وجه بامدادانش
مور گرد آورد بتابستان
تا فراغت بود زمستانش

جود 4474. liberality, benevolence.

سجود 4475. adoration, prostration.

مزکی 4476. the money out of which is given in alms 2½ per cent yearly; clean, pure.

عرض 4477. *Irz*, reputation.

مصئون 4478. preserved, defended, kept, guarded.

فارغ 4479. free, ceasing from labour, at leisure, contented.

نظيف 4480. pure, clean, chaste.

سير 4481. walking, amusing one's self, perusing (a book.)

فراغت 4482. Cessation from labour, rest, leisure, repose.

P. 274. l. 248.

فراغت با فاقه نپيوندد و جمعيت در تنگدستي صورت نه بندد. يکي تحريمه عشا بسته و ديگري منتظر عشا نشسته هرگز اين بدان کي ماند

بيت

خداوند روزي بحق مشتغل
پراگنده روزي پراگنده دل

تحريمه 4483. rendering venerable, or sacred.

تحريمه عشا بستن to stand up to night prayer.

عشا 4484. is from the time that the sun begins to go down till the morning twilight.

عشا 4485. supper.

مشتغل 4486. employed, occupied, busied.

پس عبادت اينان بمحل قبول نزديکتر است که جمعند وحاضر نه پريشان و پراگنده خاطر که اسباب معيشت ساخته و باوراد و عبادت پرداخته

جمعند 4487. for جمع اند are collected in mind.

معيشت 4488. maintenance, food, or any thing necessary to support life; subsistence.

اوراد 4489. continual praises or commemorations; also certain portions of the Koran recited at different times, especially at morning and evening service. S. ورد

ARABICK.

عرب گويند اعوذ بالله من الفقر المکب وجاورت من لا احب و در خبر است الفقر سواد الوجه في الدارين

نکفت نشنيدهٔ که پيغمبر عليه السلام گفت الفقر فخري

اعوذ 4490. I take refuge.

بالله 4491. with God.

من 4492. from.

فقر 4493. poverty.

الهكب 4494. that looketh upon the ground.

ومجاورة 4495. and the neighbourhood.

من 4496. of him, whom.

لااحب 4497. I do not love.

الفقر 4498. poverty.

سواد الوجه 4499. blackness of face, disgrace.

في 4500. in.

الدارين 4501. both worlds.

الفقر 4502. poverty.

فخري 4503. is my glory.

P. 275. l. 257.

گفتم خاموش که اشارت خواجه عالم بفقر طایفه

ایست که مردان میدان رضااند وتسلیم تیر قضا

نه اینان که خرقه ابرار پوشند ولقمه ادرار فروشند

رباعي

اي طبل بلند بانگ در باطن هیچ

بي توشه چه تدبیر کني وقت پسیچ

روي طمع از خلق بپیچ ار مردي

تسبیح هزار دانه بر دست مپیچ

فقر 4504. poverty.

ابرار 4505. just men, the just.

طبل 4506. a drum.

توشه 4507. provisions.

پسیچ 4508. preparation for battle, enterprise.

درویشي بي معرفت نیارامد تا فقرش بکفر انجامد

کاد الفقر ان یکون کفرا نشاید جز بوجود

نعمت برهنه را پوشیدن یا در استخلاص گرفتاري

کوشیدن ابناي جنس ما را بمرتبه ایشان که رساند

ويد علیا بید سفلي چه ماند نه بیني که حق جل وعلا

در محکم تنزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد که

کاد الفقر ان یکون کفرا 4509. poverty is near to be turned into blasphemy.

يد عليا 4510. the superior hand, or the hand that bestows.

يد سفلي 4511. the inferior hand, or the hand that receives.

محکم 4512. strong, firm, confirmed, incontrovertible.

تنزيل 4513. revelations from heaven, the Koran.

ARABICK.

اولئك لهم رزق معلوم فواکه وهم مکرمون في جنات النعيم

اولئك 4514. those (inhabitants of paradise,)

لهم 4515. for them.

رزق معلوم 4516. food is appointed.

فواكه 4517. fruits.

وهم مكرمون 4518. and they are honored.

في جنات 4519. in paradises.

النعيم 4520. of delights.

تا بداني مشغول كفاف از دولت عفاف محرومست
وملك فراغت زير نگين رزق معلوم

P. 276. l. 272.

بيت

تشنگان را نمايد اندر خواب
همه عالم بچشم چشمهٔ آب

عفاف 4521. chaſtity, continence, abſtinence, modeſty.

هركجا سختي كشيده و تلخي چشيده را بيني خود را بشره در كارهاي مخوف اندازد و از توابع آن نپرهيزد و از عقوبت آخرت نهراسد وحلال از حرام نشناسد

قطعه

سگي را اگر كلوخي بر سر آيد
ز شادي بر جهد كين استخوانيست
وگر نعشي دو كس بر دوش گيرند
لئيم الطبع پندارد كه خوانيست

مخوف 4522. dreadful, horrible, tremendous.

توابع 4523. followers, dependants. S. تابع

هراسيدن 4524. to fear, dread.

نعش 4525. a bier, coffin with a dead body; a funeral.

لئيم الطبع 4526. one of a ſordid diſpoſition.

امّا صاحب دنيا بعين عنايت ملحوظست و بحلال از حرام محفوظ من همانا كه تقرير اين سخن نكردم و برهان بيان نياوردم انصاف از تو توقع دارم هرگز ديدهٔ كه دست دعايي بر كتف بسته يا بي نوايي در زندان نشسته يا پردهٔ معصومي دريده يا كفي از معصم بريده الّا بعلت درويشي شيرمردان را بحكم ضرورت در نقبها گرفته اند وكعبها سفته و محتملست كه درويش را نفس امّاره مطالبت كند چون قوت احصانش نباشد بعصيان مبتلا گردد كه بطن وفرج توامانند يعني دو فرزند يك شكمند مادام كه اين برجاست آن برپاست شنيده ام كه درويشي را با حدث خبثي بگرفتند با آنكه شرمساري بود بيم سنگساري بود گفت اي مسلمانان زر ندارم كه زن كنم وقوّت ندارم كه صبر كنم چه كنم لا رهبانية في الاسلام و از جمله مواجب سكون وجمعيت درون كه خداوندان نعمت راست يكي آنست كه هر شب صنمي در بر گيرند و هر روز جواني از سر كه صبح تابان را دست از صباحت او بر دلست وسرو خرامان را پاي خجالت در گل

P. 277. l. 295.

بيت

بخون عزيزان فرو برده چنگ

سرانگشتها كرده عناب رنگ

ملحوظ 4527. looking at kindly, obferving with love, regard or refpect.

محفوظ 4528. guarded, preferved; alfo committed to memory.

برهان 4529. demonftration, proof.

معصم 4530. the wrift.

نقب 4531. digging through a wall; making a mine.

كعب 4532. the heel.

محتمل 4533. bearing (a burthen) fuffering patiently, fupporting.

نفس امارة 4534. concupifcence, defire.

احصان 4535. circumfcribing, reftraining.

عصيان 4536. rebellion, fin.

بطن 4537. the belly, the paunch.

فرج 4538. the privy parts of a woman.

توام 4539. a twin.

ما دام 4540. as long as, until, whilft.

حدث 4541. a novelty, recent accident, event, contingency, emergency.

سنگساري 4542. ftoning to death.

لا رهبانية في الاسلام 4543. there is no monaftic difcipline in Iflamifm.

سكون 4544. tranquillity, reft, quiet.

صنم 4545. an image, idol; a miftrefs, fweetheart.

تابان 4546. bright, fhining, light, brilliant, luminous.

سرانگشت 4547. the tip of the finger.

عناب 4548. the jujub tree and fruit.

محالست كه با وجود حسن طلعت اوگرد مناهي گردند ويا قصد تباهي كنند

بيت

دلي كه حور بهشتي ربود ويغما كرده

كي التفات كند بر بتان يغمايي

يغما 4549. prey, plunder, fpoil; alfo the name of a city in Turkiftan, the inhabitants of which are proverbially called the beauties of Yughmâ.

بت 4550. an idol. بتان Idols.

ARABICK.

بيت

من كان بين يديه ما اشتهي رطب

يغنيه ذلك عن رجم العناقيد

من كان 4551. he who hath.

بين يديه 4552. in his hands.

ما اشتهي 4553. which he likes.

رطب 4554. a date.

يغنيه ذلك 4555. is contented therewith.

عن رجم 4556. from throwing ftones.

العناقيد 4557. at clufters of dates.

اغلب تهيدستان دامن عصمت بمعصيت آلايند

وگرسنگان نان ربايند

P. 278. l. 307.

بيت

چون سگ درنده گوشت يافت

نپرسد كين شترصالحست يا خر دجال

عصمت 4558. chaftity, continence.

شترصالح 4559. the camel which the prophet Saleh brought out of a block of ftone, as related in the Koran.

خر دجال 4560. the afs of Dujjal or Anti-Chrift.

بسيار مستوران بعلت درويشي درعين فساد

افتاده اند وعرض گرامي بباد زشت نامي داده

اند.

بيت

با گرسنگي قوت پرهيز نماند

افلاس عنان از كف تقوي بستاند

مستور 4561. covered, concealed, hidden, veiled, chafte, modeft.

فساد 4562. depravity, wickednefs, violence.

افلاس 4563. penury, want, bankruptcy.

حالي كه من اين سخن بگفتم عنان طاقت درويش از دست تحمل برفت وتيغ زبان بركشيد واسپ فصاحت در ميدان وقاحت جهانيد وبرمن دوانيد وگفت چندان مبالغه در وصف ايشان كردي وسخنهاي پريشان گفتي كه وهم تصور كند كه زهر فاقه را ترياقند ويا كليد خزينهٔ ارزاق مشتي اند متكبر ومغرور ومعجب ونفور ومشتغل مال ونعمت مفتن جاه وثروت سخن نگويند الا بسفاهت ونظر نكنند الا بكراهت علما را بگدايي منسوب كنند وفقرا را به بي سروپايي معيوب گردانند بغرور مالي كه دارند وعزت جاهي كه پندارند برتر از همه نشينند وخود را بهتر از همه بينند نه آن در سر دارند كه بكسي سر بر دارند بيخبر از قول حكما كه گفته اند هركه بطاعت از ديگران كمست وبنعمت بيش بصورت توانگرست وبمعني درويش

P. 279. l. 326.

بيت

گر بي هنر بمال كند كبر بر حكيم

كون خرش شمار اگر گاو عنبرست

رزق ارزاق 4564. provisions, riches, S.

متكبر 4565. proud, arrogant.

نفور 4566. abhorring, hating, nauseating, averse.

مفتتن 4567. seduced to evil, drawn into sedition; mad, insane.

ثروت 4568. opulence.

سفاهت 4569. stupidity, folly.

گدائي 4570. beggary, mendicity, poverty.

بي سروپا 4571. destitute, helpless: without head and feet.

معيوب 4572. stigmatized, dishonored, opprobrious, vicious, defective.

كبر 4573. pride, haughtiness; also nobility, eminence, pomp.

كون 4574. podex.

گاو عنبر 4575. the ambergris ox.

گفتم مذمّت ايشان روا مدار كه خداوندان كرمند گفت خطا گفتي كه بندهٔ درمند چه فايده كه ابر آذرند و بركسي نمي بارند و چشمهٔ آفتابند و بركسي نمي تابند و برمركب استطاعت سوارند و نمي رانند قدمي بهر خدا نه نهند و درمي بي من و اذي ندهند و مالي بمشقت فراهم آورند و بخسّت نگه دارند و بحسرت بگذارند و حكما گفته اند سيم بخيل وقتي از خاك برآيد كه وي بخاك درآيد

P. 280. l. 334.

بيت

برنج و سعي كسي نعمتي بچنگ آرد
دگر كس آيد و بي رنج و سعي بردارد

مذمّت 4576. blame, scorn, contempt.

ابر آذر 4577. a cloud without rain.

منّ و اذي 4578. obligation and trouble.

گفتم بر بخل خداوندان نعمت وقوف نيافته الّا بعلّت گدائي ورنه هركه طمع يكسو نهد كريم و بخيلش يكسان نمايد محك داند كه زر چيست و گدا داند كه ممسك كيست گفتا بتجربه آن ميگويم كه متعلقان بردر بدارند و غليظان شداد را برگمارند تا بار عزيزان نه دهند و دست برسينهٔ صاحب تميزان نهند و گويند كه كس درسراي نيست و بحقيقت راست گفته باشند

بيت

آنرا كه عقل و همّت و تدبير و راي نيست
خوش گفت پردهٔ دار كه كس در سراي نيست

يكسو 4569. one side, one way. يكسو نهادن abstain from any thing.

محك 4580. the touchstone.

ممسك 4581. stingy, sparing, parsimonious.

غليظ 4582. gross, rude, rough, sordid, rustic, thick, tenacious.

شداد 4583. vehement, violent people.

بار دادن 4584. to admit, to give audience.

تمیز 4585. judgment, discernment, prudence, discretion, discrimination.

پرده دار 4586. a chamberlain.

گفتم بغدر آن که از دست متوقعان بجان آمده اند و از رقعهٔ گدایان بفغان و محالِ عقلست که اگر ریگ بیابان دُر شود چشم گدایان پر شود

P. 281. l. 349.

بیت

دیدهٔ اهل طمع بنعمت دنیا

پر نشود همچنان که چاه بشبنم

متوقعان 4587. those expecting favor. S. متوقع

شبنم 4588. dew.

حاتم طائی که بیابان نشین بود اگر در شهر بودی از جوش گدایان بیچاره گشتی و جامه بر تن او پاره کردندی گفتا که من بر حال ایشان رحمت میبرم گفتم نه که بر مال ایشان حسرت میخوری ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار بیدقی که براندی بدفع آن بکوشیدمی و هر شاهی که بخواندی بفرزین بپوشیدمی تا نقد کیسهٔ همت همه درباخت و تیر جعبهٔ حجت همه بینداخت

قطعه

هان تا سپر نیفگنی از حملهٔ فصیح

کورا جز آن مبالغهٔ مستعار نیست

دین ورز و معرفت که سخندان سجع گوی

بر در سلاح دارد و کس در حصار نیست

بیدق 4589. a pawn at chess, a foot soldier.

جعبه 4590. a quiver.

هان 4591. have a care! let it not be!

مستعار 4592. borrowed.

سجع گوی 4593. an eloquent speaker, an orator.

عاقبة الامر دلیلش نماند ذلیلش کردم دست تعدی دراز کرد و بیهوده گفتن آغاز و سنت جاهلانست که چون بدلیل از خصم فرو مانند سلسلهٔ خصومت بجنبانند چون آذر بت تراش که بحجت با پسر برنیامد بجنگ برخاست که قال الله تعالی لئن لم تنته لارجمنک دشنام داد سقطش گفتم گریبانم درید زنخدانش گرفتم

P. 282. l. 368.

قطعه

او در من و من درو فتاده

خلق از پی ما دوان و خندان

انگشت تعجب جهانی

از گفت و شنید ما بدندان

عاقبة الامر 4594. at length.

ذلیل 4595. abject, mean, contemptible, vile, base.

آذر 4596. *Azur*, Abraham's father.

بت تراش 4597. a maker of idols.

برنیامدن 4598. not to happen, to fail, not to succeed, not to overcome.

لئن لم تنته لا رجعنك 4599. of a truth if you will not give up this point.

فتادن 4600. the same as افتادن to fall down &c.

القصه مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم و بحکومت عدل راضی شدیم تا حاکم مسلمانان مصلحتی بجوید و در میان توانگران و درویشان فرقی بگوید قاضی چون هیأت ما بدید و منطق ما بشنید سر بجیب تفکر فرو برد و بعد از تامل بسیار سر برآورد و گفت ای آنکه توانگران را ثنا گفتی و بر درویشان جفا روا داشتی بدانکه هر جا که گلست خارست و با خمر خمارست و بر سر گنج مارست و آنجا که در شهوارست نهنگ مردم خوارست لذت عیش دنیا را لدغه اجل در پس است و نعیم بهشت را دیوار مکاره در پیش

P. 283. l. 380.

بیت

جور دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست
گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند

نظر نکنی در بستان که بید مشکست و چوب خشک همچنان در زمره توانگران شاکرند و کفور و در حلقه درویشان صابرند و ضجور

بیت

اگر ژاله هر قطره در شدی
چو خرمهره بازار ازو پر شدی

مرافعه 4601. an action, a lawsuit.

خمار 4602. the head-ach, or sicknefs after drinking.

سرگنج 4603. the place where treafure is buried; the head of the treafure.

شهوار 4604. royal درشهوار a royal pearl.

لذت 4605. ftate, flavour, relifh, favour, pleafure, delight.

لدغه 4606. ftinging, biting, detractor, flanderer.

بید مشک 4607. *baid moofhk*, an odoriferous plant.

چوب 4608. wood, timber, ftick, ftaff.

شاکر 4609. thanking, praifing, celebrating.

کفور 4610. an infidel, impious.

صابر 4611. patient.

ضجور 4612. impatient.

ژاله 4613. hail, hail ftones.

خرمهره 4614. a fmall fhell, a cowree.

مقربان حضرت حق جل و علا توانگرانند درویش سیرت و درویشانند توانگر همت مهین توانگران آنست که غم درویشان بخورد و بهین درویشان آنکه کم توانگران نگیرد قال الله تعالی و من یتوکل علی الله

فهوحسبه پس روي عتاب از من به درويش كرد گفت اي كه گفتي توانگران مشتغل مناهي اند و مست ملاهي نعم طايفه چنين كه گفتي هستند قاصرهمت وكافرنعمت ببرند و بنهند وبخورند و ندهند اگر بمثل باران نبارد ويا جهان طوفان برآرد باعتماد مكنت خويش از محنت درويش نپرسند واز خداي تعالي نترسند

P. 284. l. 397.

بيت

گر ازنيستي ديگري شد هلاك
مرا هست بط را ز طوفان چه باك

مهين 4615. greateſt, nobleſt, alſo eldeſt.

بهين 4616. better, beſt.

ومن يتوكل على الله فهوحسبه 4617. and he that truſteth in God, he (God) is ſufficient for *him*.

مناهي 4618. all kinds of wanton paſtimes, prohibited by law. S. منهي

نعم 4619. yes.

قاصر 4620. defective, deficient.

كافرنعمت 4621. ungrateful, unthankful for benefits.

بمثل 4622. for example.

بط 4623. a gooſe, duck.

ARABICK.

بيت

وراكبات نياقا في هوادجها
لم يلتفتن الى من غاص في الكثب

بيت

ونان چوكليم خويش بيرون بردند
گويند چه غم گر همه عالم مردند

وراكبات 4624. and women mounted.

نياقا 4625. on camels.

في هوادجها 4626. in their litters.

لم يلتفتن 4627. have not compaſſion.

الى من 4628. towards him who.

غاص 4629. ſinked.

في الكثب 4630. into the ſand.

قومي برين صفت كه بيان كردم وطايفه ديگر خوان نعم نهاده و صلاي كرم درداده وابرو بتواضع گشاده طالب نام اند و مغفرت وصاحب دنيا وآخرت چون بندگان حضرت پادشاه عالم مويد من عند الله مظفر و منصور على الاعداء مالك ازمة الانام حامي ثغور الاسلام وارث ملك سليمان اعدل ملوك الزمان مظفرالدين ابوبكر سعد ادام الله ايامه ونصر اعلامه

P. 285. l. 14.

قطعه

به ربجاي پسر هرگز اين كرم نكند
كه دست جود تو با خاندان آدم كرد
خداي خواست كه برعالم به بخشايد
ترا برحمت خود پادشاه عالم كرد

صلاي 4631. proclamation, publication. صلاي كرم reputation for generoſity.

مغفرت 4632. pardon, forgiveneſs, abſolution.

مويد 4633. aſſiſted, aided, confirmed.

من عند الله 4634. by God, through the grace of God.

مظفر ومنصور 4635. aided (by God) victorious.

علي الاعداء 4636. on enemies.

مالك ازمة الانام 4637. lord of nations.

حامي 4638. defender.

ثغور الاسلام 4639. the paſſes, ſtraits, or fortifications of Iſlamiſm.

ادام الله ايامه 4640. may God prolong his days.

ونصر اعلامه 4641. and aſſiſt his ſtandards.

قاضي چون سخن بدين پايه رسانيد وازحد
قياس ما اسپ مبالغه درگذرانيد بمقتضاي حكم
قضا رضا داديم واز ما مضي درگذشتيم وبعد ز
ماجري طريقه مدارا گرفتيم وسر بتدارك بر
قدم يكديگر نهاديم وبوسه بر سر وروي همديگر
داديم وختم سخن بدين دو بيت بود

قطعه

مكن زگردش گيتي شكايت اي درويش
كه تيره بختي اگر هم برين نسق مردي
توانگرا چو دل ودست كامرانت هست
بخور ببخش كه دنيا وآخرت بردي

ما مضي 4642. what is paſt.

ماجري 4643. what is executed.

تدارك 4644. precaution, preparation, proviſion, alſo reparation.

P. 286. l. 1.

باب هشتم در آداب صحبت

CHAPTER. VIII.

No. 1.

حكمت ا

مال از بهر آسايش عمر است نه عمر از بهر گرد
كردن مال عاقلي را پرسيدم كه نيكبخت كيست
و بدبخت چيست گفت نيكبخت آنكه خورد و
كشت وبدبخت آنكه مرد وهشت

بيت

مكن نماز بران هيچكس كه هيچ نكرد
كه عمر در سر تحصيل مال كرد ونخورد

هشتن 4645. to leave, quit, abandon.

No. 2.

ARABICK.

حکایت ۲

حضرت موسی علیه السلام قارون را نصیحت کرد که احسن کما احسن الله الیک نشنید و عاقبتش شنیدی

احسن 4646. do thou good.

کما 4647. as.

احسن الله 4648. God did good.

الیک 4649. towards you.

قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت
سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد
خواهی متمتع شوی از نعمت دنیا
با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد

عرب گوید جد ولا تمنن فان الفایده الیک عایده یعنی به بخش و اعطا و منت منه که فایده آن بتو باز گردد

جد 4650. bestow.

ولا تمنن 4651. and dont value it.

فان الفایدة 4652. then of a truth the advantage.

الیک 4653. towards you.

عایدة 4654. will return.

قطعه

درخت کرم هر کجا بیخ کرد
گذشت از فلک شاخ و بالای او
گر امید داری کزو بر خوری
بمنت منه اره بر پای او

قطعه

شکر خدای کن که موفق شدی بخیر
زانعام فضل او نه معطل گذاشتست
منت منه که خدمت سلطان همی کنی
منت شناس ازو که بخدمت بداشتست

اره 4655. a saw.

موفق 4656. assisted with divine grace.

معطل 4657. neglected, deserted, abandoned, unemployed, vacant.

منت شناس 4658. grateful.

No. 3.

P. 287. l. 27.

حکایت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فایده کردند یکی آنکه مال اندوخت و نخورد و دیگر آنکه علم آموخت و عمل نکرد

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی
چون عمل در تو نیست نادانی

نه محقّق بود نه دانشمند

چارپائي بروكتابي چند

آن تهي مغزرا چه علم وخبر

كه بروهيزمست يا دفتر

محقّق 4659. verifying, affirming, an afferter of truth.

No. 4.

P. 288. l. 34.

حكمت ۴

علم از بهر دين پروردنست نه از بهر دنيا خوردن

بيت

هركه پرهيز وعلم وزهد فروخت

خرمني كرد كرد و پاك بسوخت

پاك سوختن 4660. to burn entirely, to confume.

No. 5.

حكمت ۵

عالم نا پرهيزكار كوراست مشعله دار يهدي ولا يهتدي

بيت

بي فايده هركه عمر در باخت

چيزي نخريد وزر بينداخت

مشعل 4661. a torch, link, flambeau.

مشعله دار 4662. torch bearer.

يهدي ولا يهتدي 4663. he fheweth others but doth not guide himfelf.

No. 6.

حكمت ۶

ملك از خردمندان جمال كيرد ودين از پرهيزكاران كمال يابد پادشاهان بنصيحت خردمندان محتاجترند كه خردمندان بتقرب پادشاهان

قطعه

پندم اكر بشنوي اي پادشاه

درهمه دفتر به ازين پند نيست

جز بخردمند مفرما عمل

كرچه عمل كار خردمند نيست

مفرما 4664. command not, do not give orders.

No. 7.

P. 289. l. 49.

حكمت ۷

سه چيز بي سه چيز پايدار نماند مال بي تجارت وعلم بي بحث وملك بي سياست

سياست 4665. government, adminiftration of juftice, public punifhment.

No. 8.

حكمت ۸

رحم آوردن بربدان ستمست برنيكان وعفو كردن از ظالمان جوراست برمظلومان

بيت

خبيث را چو تعهد کني وبنوازي

بدولت توگنه ميکند بانبازي

مظلوم 4666. oppreſſed, injured.

خبيث 4667. impure, wicked, baſe, malignant.

تعهد 4668. agreement, promiſe, engagement.

انبازي 4669. participation, partnerſhip, aſſociation.

No. 9.

P. 290. l. 58.

حکمت ۹

بردوستي پادشاهان اعتماد نتوان کرد وبرآواز خوش کودکان غره نبايد بود که آن بخيالي متبدل شود واين بخوابي متغير گردد

بيت

معشوق هزار دوست را دل ندهي

ور ميدهي دل بجدائي بنهي

غره 4670. flattering with vain hopes.

متبدل 4671. changed, altered.

No. 10.

حکمت ۱۰

هران سري که داري بادوست درميان منه چه داني که وقتي دشمن گردد وهر بدي که تواني کردن بادشمن مرسان باشد که روزي دوست گردد رازي که خواهي نهان ماند باکسي درميان منه اگرچه معتمد بود که هيچکس برسر تو مشفقتر نباشد

قطعه

خامش به که ضمير دل خويش

باکسي گفتن وگفتن که مگوي

اي سليم آب زسر چشمه ببند

که چو پرشد نتوان بستن جوي

سخني درنهان نبايد گفت

که بهر انجمن نشايد گفت

مشفق 4672. compaſſionate, merciful مشفقتر more compaſſionate.

انجمن 4673. aſſembly, ſociety.

No. 11.

P. 291. l. 78.

حکمت ۱۱

دشمني ضعيف که در طاعت آيد ودوستي نمايد مقصود وي جز آن نيست که دشمني قوي گردد وگفته اند بردوستي دوستان اعتماد نيست تا بتملق دشمنان چه رسد هرکه دشمن کوچک را حقير شمارد بدان ماند که آتش اندک را مهمل گذارد

قطعه

امروز بکش که ميتوان کشت

کاتش چو بلند شد جهان سوخت

مگذار که زه کند کمان را

دشمن چو به تیر میتوان دوخت

تملق 4674. flattery, adulation, endearment, cajoling, blandishment.

کوچک 4675. small, little, diminutive:

مهمل 4676. negligent, careless; also out of use, of no signification, obsolete.

No. 12.

P. 292. l. 86.

حکایت ۱۲

سخن درمیان دودشمن چنان گوی که اگر دوست شوند شرم زده نباشی

مثنوی

میان دوکس جنگ چون آتشست

سخن چین بد بخت هیزم کشست

کنند این وآن خوش دگرباره دل

وی اندر میان کوربخت وخجل

میان دو تن آتش افروختن

نه عقلست خود درمیان سوختن

قطعه

درسخن بادوستان آهسته باش

تا ندارد دشمن خونخوار گوش

پیش دیوار انچه گوئی هوشدار

تا نباشد درپس دیوار گوش

شرم زده 4677. put to the blush, abashed.

باره 4678. once, time, another time, once more; also leave, permission; wall, fortification.

کوربخت 4679. of blind fortune.

خونخوار 4680. blood thirsty.

No. 13.

حکایت ۱۳

هرکه بادشمنان دوستان خود صلح کند سر آزار دوستان دارد

بیت

بشوای خردمند ازان دوست دست

که بادشمنانت بود هم نشست

همنشست 4681. intimacy.

No. 14.

P. 293. l. 74.

حکایت ۱۴

چون درامضای کار مترددباشی آن طرف اختیار کن که بی آزار تر برآید

بیت

با مردم سهل گوی دشوار مگوی

با آنکه در صلح زند جنگ مجوی

امضای 4682. dispatching, transmitting, executing, transacting.

سهل گوی 4683. a soft speaker.

No. 15.

حکمت ۱۵

تاکار بزر می آید جان در خطر افگندن نشاید

بیت

چو دست از همه حیلتي در گسست

حلالست بردن بشمشیر دست

حیلت 4684. machination, artifice.

No. 16.

P. 294. l. 84.

حکمت ۱۶

بر عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود بر تو نبخشاید و ترحم نکند

بیت

دشمن چو بینی ناتوان لاف از بروت خود مزن

مغزاست در هر استخوان مردیست در هر پیرهن

هر که بدي را بکشد خلق را از بلاي او برهاند واو را از عذاب خداي

قطعه

پسندیده است بخشایش ولیکن

منه بر ریش خلق آزار مرهم

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار

که آن ظلمست بر فرزند آدم

قادر 4685. potent, powerful, capable, able.

بروت 4686. whiskers, mustaches.

No. 17.

حکمت ۱۷

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطااست ولیکن شنیدن رواست تا بخلاف آن کار کني که آن عین صوابست

مثنوي

حذر کن زانچه دشمن گوید آن کن

که بر زانو زني دست تغابن

گرت راهي نماید راست چون تیر

ازو بر گرد وراه دست چپ گیر

چپ 4687. the left side.

No. 18.

P. 294. l. 100.

حکمت ۱۸

خشم بیش از حد وحشت آرد ولطف بي وقت هیبت ببرد نه چندان درشتي کن که از تو سیر گردند ونه چندان نرمي که برتو دلیر شوند

مثنوي

درشتي ونرمي بهم در بهست

چو رگ زن که جراح ومرهم نهست

درشتي نگیرد خردمند بیش

نه سستي که ناقص کند قدر خویش

نه مر خویشتن را فزوني نهد

نه یکبار تن در زبوني دهد

مثنوي

شباني با پدر گفت اي خردمند

مرا تعليم ده پيرانه يک پند

بگفتا نيک مردي کن نه چندان

که گردد چيره گرگ تيز دندان

نرمي 4688. softnefs, gentlenefs, mildnefs.

بهم در 4689. together.

رگ زن 4690. a phlebotomift, furgeon, bleeder.

Some copies have فصاد a bleeder.

جراح 4691. a furgeon.

مرهم نه 4692. one who applies a plafter.

فزوني 4693. for افزوني increafe, augmentation.

زبوني 4694. badnefs, meannefs, contemptiblenefs, vice, wickednefs.

شبان 4695. a fhepherd.

پيرانه 4696. like an old man.

چيره 4697. bold, impudent, audacious.

No. 19.

حکيت ۱۹

در کس در شهن ملک ودينند پادشاه بي حلم وزراهد بي علم

بيت

بر سر ملک مباد آن ملک فرمان ده

که خدا را نبود بنده فرمان بردار

فرمان ده 4698. a king, ruler, commander.

No. 20.

P. 296. l. 115.

حکيت ۲۰

پادشاه بايد که تا بحدي بره شهنان خشم نراند که دوستان را اعتماد نماند که آتش خشم اول در خداوند خشم افتد انگه زبانه بخصم رسد يا نرسد

مثنوي

نشايد بني آدم خاک زاد

که در سر کند کبر و تندي و باد

ترا با چنين گرمي و سرکشي

نپندارم از خاک از آتشي

قطعه

در خاک بيلقان برسيدم بعابدي

گفتم مرا بتربيت از جهل پاک کن

گفتا برو چو خاک تحمل کن اي فقيه

يا هرچه خوانده همه در زير خاک کن

زبانه 4699. flame, blaze.

خاک زاد 4700. earth born, fon of the earth.

بيلقان 4701. Bielkan, a city in Armenia major.

No. 21.

مطايبه ۲۱

بد خوي در دست دشمني گرفتار است که هرکجا که رود از چنگ عقوبت او خلاص نيابد

بيت

اگر ز دست بلا بر فلك رود بد خوي

ز دست خوي بد خويش در بلا باشد

گرفتار 4702. captive, seized.

No. 22.

P. 297. l. 133.

پند ۲۲

چو بيني كه در سپاه دشمن تفرقه افتاده توجمع باش

واگر جمع شوند از پريشاني انديشه كن

قطعه

برو با دوستان آسوده بنشين

چو بيني در ميان دشمنان جنگ

وگر بيني كه باهم يك زبانند

كمان را زه كن و بر باره بر سنگ

تفرقه 4703. division, separation, discord.

No. 23.

تنبيه ۲۳

دشمن چو از همه حيلتي درماند سلسله دوستي بجنباند پس آنگه بدوستي كارها كند كه دشمن نتواند كرد

تنبيه 4704. admonition, caution, warning; also punishment.

No. 24.

پند ۲۴

سر مار بدست دشمن بكوب كه از احدى الحسنيين خالي نباشد اگر اين غالب آمد مار كشتي واگر آن از دشمن رستي

بيت

بروز معركه ايمن مشو ز خصم ضعيف

كه مغز شير بر آرد چو دل ز جان برداشت

احدى الحسنيين 4705. one of two advantages.

معركه 4706. field of battle.

No. 25.

P. 298. l. 148.

پند ۲۵

خبري كه داني كه دلي بيازارد تو خاموش باش تا ديگري بيارد

بيت

بلبلا مژده بهار بيار

خبر بد ببوم باز گذار

بلبلا 4707. O nightingale!

No. 26.

تحذير ۲۶

پادشاه را بر خيانت كسي واقف مگردان مگر آنگه كه بر قبول كلي واثق باشي وگرنه در هلاك خود همي كوشي

بيت

بسيچ سخن گفتن آنگاه كن

كه داني كه در كار گيرد سخن

تحذير 4708. threatening, cautioning, putting in fear.

واثق 4709. confiding, assured, secure, depending upon.

No. 27.

مطايبه ٢٧

هركه نصيحت خود رايي ميكند او خود بنصيحت ديگري محتاجست

خود راي 4710. self conceited, vain.

No. 28.

P. 299. l. 160.

ملاطفه ٢٨

فريب دشمن مخور وغرور مداح مخر كه آن دام زرق نهاده است واين كام طمع كشاده احمق راستايش خوش آيد چون لاشه كه دركعبش دمي فربه نمايد

قطعه

الا تا نشنوي مدح سخن گوي

كه اندك مايه نفعي از تو دارد

اگر روزي مرادش بر نيارى

دوصد چندان عيوبت برشمارد

ملاطفه 4711. civility, politeness, kindness, humanity.

مخور 4712. eat not.

مداح 4713. praiser, commender.

مخر 4714. buy not.

زرق 4715. shining, clear, limpid, thin.

احمق 4716. stupid, foolish, blockhead.

دمي 4717. inflated.

الا 4718. the interjection, holla ho, take care!

عيوب 4719. defects.

No. 29.

تربيت ٢٩

متكلم را تا كسي عيب نگيرد سخنش صلاح نپذيرد

بيت

مشو غره بر حسن گفتار خويش

به تحسين نادان وپندار خويش

پندار 4720. thought, opinion, conceit, vanity.

No. 30.

ملاطفه ٣٠

همه كس را عقل خود بكمال نمايد وفرزند خويش بجمال

قطعه

یکي جهود و مسلمان نزاع میکردند

چنانکه خنده گرفت از حدیث ایشانم

بطیره گفت مسلمان گر این قباله من

درست نیست خدایا جهود میرانم

جهود گفت بتوریت میخورم سوگند

اگر خلاف کنم همچو تو مسلمانم

گر از بسیط زمین عقل منعدم گردد

بخود گمان نبرد هیچکس که نادانم

قباله 4721. any contract, especially of bargain and sale.

میرانم 4722. cause me to die.

توریت 4723. the Pentateuch.

سوگند خوردن 4724. to swear, to take an oath.

منعدم 4725. defaced, annihilated, ruined, destroyed.

No. 31.

P. 300. l. 182.

مطایبه ۳۱

ده آدمي بر سفره بخورند و دو سگ بر جیفه بسر نبرند حریص با جهاني گرسنه است و قانع بنانی سیر

بیت

رودهٔ تنگ بیک نان تهي پر گردد

نعمت روي زمین پر نکند دیدهٔ تنگ

مثنوي

پدر چون دور عمرش منقضي گشت

مرا این یک وصیّت کرد و بگذشت

که شهوت آتشست ازوي بپرهیز

بخود بر آتش دوزخ مکن تیز

دران آتش نداري طاقت سوز

بصبر آبي بر این آتش زن امروز

قانع 4726. content, satisfied.

روده 4727. bowels, guts, entrails, intestines.

No. 32.

نصیحت ۳۲

هرکه در حال توانائي نیکوئي نکند در وقت ناتواني سختي بیند

بیت

بد اختر تر از مردم آزار نیست

که روز مصیبت کسش یار نیست

بد اختر 4728. ill-fated.

No. 33.

حکمت ۳۳

جان برحمایت یکدمست و دنیا وجودي میان دو عدم دین بدنیا فروشان خرند یوسف بفروشند تا چه خرند الم اعهد الیکم یا بني آدم ان لا تعبدوا الشیطان

بيت

بقول دشمن پيمان دوست بشكستي

به بين كه از كه بريدي و با كه پيوستي

ARABICK.

الم اعهد 4729. did not I bargain.

اليكم 4730. with you.

يا بني آدم 4731. O ſons of Adam.

الا تعبدوا 4732. that you ſhould not obey.

الشيطان 4733. Satan.

پيمان 4734. promiſe, agreement, treaty, compact.

No. 34.

تنبيه ٣٤

شيطان با مخلصان برنيآيد وسلطان با مفلسان

مثنوي

وامش مده آنكه بي نماز است

ورخود دهنش زفاقه باز است

كو فرض خدا نمي گذارد

از قرض تو نيز غم ندارد

قطعه

خاك مشرق شنيدهام كه كنند

بچهل سال كاسه چيني

صد بروزي كنند در بغداد

لاجرم قيمتش همي بيني

قطعه

مرغك از بيضه برون آيد و روزي طلبد

وآدمي بچه ندارد خبر از عقل و تميز

آن كه ناگاه كسي گشت بچيزي نرسد

واين بتمكين وفضيلت بگذشت از همه چيز

آبگينه همه جا هست ازان قدرش نيست

لعل دشوار بدست آيد ازانست عزيز

قرض 4735. a divine precept.

قرض 4736. debt; alſo cutting.

مرغك 4737. a little bird.

تمكين 4738. power, authority, majeſty, dignity.

لعل 4739. a ruby.

No. 35.

P. 333. l. 223.

حكمت ٣٥

كارها بصبر برآيد ومستعجل بسر درآيد

مثنوي

بچشم خويش ديدم در بيابان

كه مرد آهسته بگذشت از شتابان

سمند بادپا از تك فروماند

شتربان همچنان آهسته ميراند

مستعجل 4740. haſtily, haſte.

سمند 4741. a horſe of noble breed.

No. 36.

ملاطفه ٣٦

نادان را به ازخاموشي نيست واگراين مصلحت بدانستي نادان نبودي

قطعه

چون نداري كمال وفضل آن به
كه زبان در دهان نگه داري
آدمي را زبان فضيحه كند
جوز بي مغزرا سبكساري

قطعه

خري را ابلهي تعليم ميداد
برو برصرف كرده عمر دايم
حكيمي گفتش اي نادان چه كوشي
درين سودا بترس از لوم لايم
نياموزد بهايم ازتو گفتار
تو خاموشي بياموز از بهايم

مثنوي

هركه تامل نكند درجواب
بيشتر آيد سخنش ناصواب
يا سخن آراي چو مردم بهوش
يا بنشين همچو بهايم خموش

جوز 4742. a nut.

دايم 4743. always, continually.

سودا 4744. melancholy, insanity.

لوم 4745. blame, reproach, accusation, fault, error.

لايم 4746. a slanderer, accuser.

ناصواب 4747. vain, foolish, idle.

No. 37.

P. 304. l. 242.

مطايبه ٣٧

هركه بادانا تراز خود بحث كند تا بدانند كه داناست بدانند كه نادانست

بيت

چون درآيد به از توي بسخن
گرچه به داني اعتراض مكن

بحث كردن 4748. to argue, to dispute.

No. 38.

لطيفه ٣٨

هركه به بدان نشيند نيكي نه بيند

مثنوي

گر نشيند فرشته با ديو
وحشت آموزد وخيانت وريو
ز بدان نيكوئي نياموزي
نكند گرگ پوستين دوزي

ريو 4749. fraud, deceit, stratagem.

پوستين دوزي 4750. the business of one who makes garments, or other things of skins; also the tanner's art. پوستين دوز a farrier or tanner.

No. 39.

P. 305. l. 253.

لطیفه ۳۹

مرده مان را عیب نهانی آشکارا مکن که مر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتبار کنی

رسوا 4751. disgrace, dishonor, ignominy.

بی اعتبار 4752. without estimation, disregarded.

No. 40.

تشبیه ۴۰

هرکه علم خواند و عمل نکرد بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند

گاو راندن 4753. to plough.

No. 41.

عبرت ۴۱

از تن بیدل طاعت نیاید و پوست بی مغز بضاعت را نشاید

عبرت 4754. example, warning.

No. 42.

تشبیه ۴۲

نه هرکه در مجادله چست در معامله درست

بیت

بس قامت خوش که زیر چادر باشد

چون باز کنی مادر مادر باشد

تشبیه 4755. a simile.

مجادله 4756. contention, dispute, litigation.

چادر 4757. a sheet, veil.

مادر مادر 4758. mother's mother, grandmother.

No. 43.

حکمت ۴۳

اگر شبها همه قدر بودی پس شب قدر بی قدر بودی

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودی

پس قیمت لعل و سنگ یکسان بودی

شب قدر 4759. the night of power, i.e. the 27th of the month of Ramzan.

بدخشان 4760. Budukhshan. لعل بدخشان a ruby from that country.

No. 44.

P. 306. l. 270.

حکمت ۴۴

نه هرکه بصورت نیکو است سیرت زیبا در واست

که کار اندرون دارد نه پوست

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمایل مرد

که تا کجاش رسیدست پایگاه علوم

ولی ز باطنش ایمن مباش و غره مشو

که خبث نفس نگردد بسالها معلوم

علوم 4761. sciences. S.

No. 45.

تحذير ۴۵

هركه با بزرگان ستيزد خون خود ريزد

قطعه

خويشتن را بزرگ مي بينند

راست گفتند يك دو بيند لوچ

زود بيني شكسته پيشاني

توكه بازي بسر كني باغوچ

لوچ 4762. ſquint eyed.

غوچ 4763. a ram.

No. 46.

P. 307. l. 283.

پند ۴۶

پنجه با شير ومشت با شمشير كار خردمند ان نيست

بيت

جنگ وزور آوري مكن بامست

پيش سرپنجه در بغل نه دست

زورآوري 4764. ſtrength.

No. 47.

تحذير ۴۷

ضعيفي كه باقوي دلاوري كند يار دشمنست در هلاك خويش

قطعه

سايه پرورده را چه طاقت آن

كه رود با مبارزان بقتال

سست بازو بجهل مي فكند

پنجه با مرد آهني چنگال

مبارز 4765. a warrior, combatant, hero.

قتال 4766. ſlaughter, carnage, war, battle.

No. 48.

توبيخ ۴۸

هركه نصيحت نشنود سر ملامت شنيدن دارد

بيت

چون نيايد نصيحتت در گوش

اگرت سرزنش كنم خاموش

سرزنش 4767. threat, reprehenſion.

No. 49.

P. 308. l. 296.

لطيفه ۴۹

بي هنران هنرمندان را نتوانند ديدن همچون سگان بازاري سگ شكاري را بينند ومشغله بر آرند وپيش آمدن نيارند

سگ بازاري 4768. a dog of the market.

سگ شكاري 4769. a hunting dog.

مشغله 4770. a howling, a tumult, crowd, a place of buſineſs.

No. 50.

تحذير ۵۰

سفله چون بهنر با كسي بر نيايد بخبثش در پوستين افتد

بيت

كند هر آينه غيبت حسود كوته دست

كه در مقابله كنكش بود زبان مقال

كنك 4771. dumb كنكش بود زبان the same as بود زبان او كنك his tongue would be dumb.

No. 51.

شكايت ٥١

اكر جور شكم نيستي هيچ مرغي در دام نيفتادي بل كه صياد دام نه نهادي

بيت

شكم بند دست است و زنجير پاي

شكم بنده كمتر پرستد خداي

شكايت 4772. complaint.

No. 52.

P. 309. l. 31.

عبرت ٥٢

حكيمان دير دير خورند و عابدان نيم سير و زاهدان تا سد رمق و جوانان تا طبق بر كيرند و پيران تا عرق كنند اما قلندران چندانكه در معده جاي نفس نماند و بر سفره روزي كس

بيت

اسير بند شكم را دو شب نكيرد خواب

شبي ز معده سنكي شبي ز دل تنكي

سد 4773. an obstruction, impediment, hindrance; mound, bank, wall, fortification, rampart سد رمق sufficient to preserve life.

قلندر 4774. a kalender, a kind of wandering Mahommedan monk.

سنكي 4775. heaviness معده سنكي loaded stomach, repletion, indigestion.

No. 53.

وعظ ٥٣

مشورت با زنان تباهست و سخاوت با مفسدان كناه

شعر

خبيث را چو تعهد كني و بنوازي

بدولت تو كنه ميكند بانبازي

وعظ 4776. admonition.

تباه 4777. ruin, perdition, corruption, putrefaction.

مفسد 4778. seditious, wicked.

No. 54.

حكمت ٥٤

هر كرا دشمني پيش است اكر نكشد دشمن خويش است

بيت

سنك در دست و مار سر بر سنك

نكند مرد هوشيار درنك

ترحم بر پلنك تيز دندان

ستمكاري بود بر كوسفندان

وگروهي بخلاف اين مصلحت ديده اند وگفته اند که در کشتن بنديان تامّل اوليتراست بحکم آنکه اختيار باقيست توان کشت وتوان هشت واگر بي تامّل کشته شود محتملست که مصلحتي فوت شود که تدارک آن ممتنع باشد

بيت

نيک سهلست زنده بيجان کرد
کشته را باز زنده نتوان کرد
شرط عقلست صبر تير انداز
آنکه رفت از کمان نيايد باز

بنديان 4779. prifoners; S. بندي Gentius has بندگان fervants.

هشتن 4780. to releafe توان هشت able to releafe Gentius has. توان کشت able to kill.

فوت شدن 4781. to be loft, alfo to die.

بيجان کردن 4782. to deprive of life.

تيرانداز 4783. an archer.

No. 55.

P. 310. l. 334.

حکمت ٥٥

حکيمي که با جهّال درافتد بايد که توقع عزّت ندارد واگر جاهل بزبان آوري بر حکيمي غالب آيد عجب نيست سنگيست که جوهر را شکند

بيت

چه عجب گر فرو رود نفسش
عندليبي غراب هم قفسش

بيت

گر هنرمند زاوباش جفائي بيند
تا دل خويش نيازارد ودرهم نشود
سنگ بدگوهر اگر کاسهٔ زرين شکند
قيمت سنگ نيفزايد وزر کم نشود

جهّال 4784. ignorant men; S. جاهل

زبان آوري 4785. eloquence, oratory.

عندليب and عندليپ } 4786. the nightingale.

No. 56.

P. 311. l. 342.

حکمت ٥٦

خردمندي را که در زمرهٔ اجلاف سخن صورت نه بندد شگفت مدار که آواز بربط از غلبهٔ دهل بر نيايد وبوي عنبر از بوي گندهٔ سير فرو ماند

شعر

بلند آواز نادان گردن افراخت
که دانا را به بي شرمي بينداخت
نمي داني که آهنگ حجازي
فرو ماند ز بانگ طبل غازي

جوهر اگر در خلاب افتد همچنان نفیس است. وغبار گر بفلک رسد همچنان خسیس استعداد بی تربیت دریغست وتربیت نامستعد ضایع. خاکستر اگرچه نسبتی عالی دارد که آتش جوهر علویست ولیکن چون بنفس خود هنری ندارد با خاک برابر است وقیمت شکر نه از نی است بلکه آن خود از خاصیت ویست مشک آنست که خود ببوید نه آنست که عطار بگوید دانا چون طبله عطار است خاموش وهنرنمای ونادان چون طبل غازی بلند آواز ومیان تهی ویافه درای

نظم

عالم اندرمیان بیخبران
مثلی گفته اند صدیقان
شاهدی درمیان کورانست
مصحفی درسرای زندیقان
چو کنعان را طبیعت بی هنربود
پیمبر زادگی قدرش نیفزود
هنربنمای اگرداری نه گوهر
گل از خارست وابراهیم آزر

اجلاف 4787. more ignoble wretches, tyrants.

گنده 4788. fetid, ſtinking.

سیر 4789. garlic.

آهنگ حجازی 4790. a muſical mode.

غازی 4791. a champion of the faith, hero, gallant ſoldier طبل غازی the warrior's drum.

خلاب 4792. clay, filth.

مستعد 4793. able, capable, fit, proper, arranged, put in order, prepared, ready.

نسبت 4794. relation, reference.

خاصیت 4795. property, innate quality, natural diſpoſition.

عطار 4796. a druggiſt, perfumer.

یافه درای 4797. idle prattler.

زندیق 4798. an infidel, a worſhipper of fire. P. زندیقان

پیمبر 4799. meſſenger, prophet.

زادگی 4800. birth, parentage.

ابراهیم 4801. Abraham.

No. 57.

P. 312. l. 361.

حکایت ٥٧

دوستی را که بعمری فراچنگ آرند نشاید که بیکدم بیازارند

بیت

سنگی بچند سال شود لعل پاره
زنهار تا بیک نفسش نشکنی بسنگ

فرا چنگ آوردن 4802. to get hold of, to acquire.

No. 58.

حکمت ٥٨

عقل در دست نفس چنان گرفتار است که مرد عاجز

در دست زن گربز

بیت

در خرمی بر سرائی ببند

که بانگ زن از وی برآید بلند

گربز 4803. a deceiver, feducer.

No. 59.

P. 313. l. 370.

حکمت ٥٩

رای بی قوت مکر و فسونست و قوت بی رای جهل و جنون

بیت

تمیز باید و تدبیر و عقل وانگه ملک

که ملک و دولت نادان سلاح جنگ خوداست

فسون 4804. for افسون incantation, fafcination, deceit, fraud.

d, requ

جنون 4805. infanity, fury, phrenzy.

تمیز 4806. judgment, difcernment, prudence, difcretion.

No. 60.

حکمت ٦٠

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و بنهد هرکه ترک شهوت از بهر قبول خلق کرده است از شهوت حلال در شهوت حرام افتاده است

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند

بیچاره در آینه تاریک چه بیند

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار

دانه دانه است غله در انبار

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد

روزه 4807. fafting.

No. 61.

P. 314. l. 384.

حکمت ٦١

عالمی را نشاید که سفاهت از عامی بحلم بگذارد که هر دو طرف را زیانی دارد هیبت این کم شود و جهل آن مستحکم

بیت

چو با سفله گوئی بلطف و خوشی

فزون گرددش کبر و گردن کشی

سفاهت 4808. *ftupidity, folly, infolence.*

زیان 4809. damage, detriment, injury.

مستحکم 4810. firm, ftrong, eftablifhed.

گردن کشی 48011. obftinacy, difobedience.

No. 62.

حکمت ٦٢

معصیت از هر که صادر شود ناپسندیده است واز

علما نا پسند يده ترکه علم سلاح جنگ شيطان است
وخدا وند سلاح را چون باسيري برند شرمسار ي
او بيشتر خوا هد بود

بيت

عامي نادان پريشان روزگار
به ز دانشمند نا پرهيزگار
کان بنابينائي از راه اوفتاد
وين دو چشمش بود و در چاه اوفتاد

اسيري 4812. captivity.

No. 63.

P. 315. l. 398.

حکمت ۹۳

هرکه در زندگي نانش نخورند چون بميرد نامش
نبرند يوسف صديق عليه السلام در خشک سال
مصر سير نخوردي تا گرسنگان را فراموش نکند
لذت انگور بيوه داند نه صاحب ميوه

بيت

آنکه در راحت وتنعم زيست
اوچه داند که حال گرسنه چيست
حال درماندگان کسي داند
که باحوال خويش در ماند

قطعه

اي که بر مرکب تا زنده سواري هشيار
که خر خارکش مسکين در آب وگلست
آتش از خانه همسايه درويش مخواه
کانچه بر روزن اوميگذرد دود دلست

زندگي 4813. life, life time, alfo livelyhood.

تازيدن 4814. to run تازنده fwift.

هشدار 4815. for هوشدار reflect, confider.

خارکش 4816. one who carries burdens of thorns.

No. 64.

P. 316. l. 412.

پند ۹۴

درويش ضعيف حال را در تنگي وخشکسال مپرس
که چوني مگر بشرط آنکه مرهم بريش او بنهي
ومعلومي در پيش

قطعه

خري که بيني و باري بگل در افتاده
بدل بروشفقت کن ولي مرو بسرش
کنون چون رفتي وپرسيديش که [illegible]
ميان به بند چو مردان بگير ذنب خرش

ضعيف حال 4817. diftreffed condition.

ذنب 4818. a tail.

No. 65.

حکمت ۹۵

دوچيز محال عقلست خوردن بيش از رزق مقسوم
ومردن پيش از وقت معلوم

قطعه

قضا دگر نشود ور هزار ناله و آه
بشکر و یا بشکایت برآید از دهني
فرشته که وکیل است بر خزاین باد
چه غم خورد که بمیرد چراغ بیوه زني

مقسوم 4819. whatever providence has allotted.

No. 66.

P. 317. l. 427.

پند ۶۶

اي طالب روزي بنشین تا بخوري و اي مطلوب اجل مرو که جان نبري

قطعه

جهد رزق ور کني ور نکني
برساند خداي عزّ و جل
ور شوي در دهان شیر و پلنگ
نخورندت مگر بروز اجل

مطلوب 4820. demanded, exac[illegible]red.

No. 67.

حکمت ۶۷

بنا نهاده دست نرسد و نهاده بهرجا که هست برسد

بیت

شنیده ام که سکندر برفت تا ظلمات
بچند محنت و انگه نخورد آبحیات

نا نهاده 4821. not allotted.

No. 68.

حکمت ۶۸

صیادي بي روزي در دجله ماهي نگیرد و ماهي بي اجل در خشکي نمیرد

بیت

مسکین حریص در همه عالم همي دود
او در قفاي رزق و اجل در قفاي او

بي روزي 4822. unassisted by destiny.

در قفا 4823. behind, at the heels.

No. 69.

P. 318. l. 446.

پند ۶۹

توانگر فاسق کلوخ زر اندوده است و درویش صالح شاهدي خاک آلود این دلق موسي است مرقع و آن ریش فرعون مرصّع شدّت نیکان روي در فرح دارد و دولت بدان سر در نشیب

قطعه

هر کرا جاه و دولتست بدان
خاطر خسته در نخواهد یافت
خبرش ده که هیچ دولت و جاه
بسراي دگر نخواهد رفت

مرصّع 4824. covered with jewels, set with jewels.

بدان 4825. wicked men, S. بد

سراي دگر 4826. the next mansion i. e. The next world.

N. 70.

حکمت ۷۰

حسود از نعمت حق بخیل است ومردم بي گناه را دشمن

قطعه

مردکي خشک مغز را دیدم
رفته در پوستین صاحب جاه
گفتم اي خواجه گر تو بد بختي
مردم نیک بخت را چه گناه
الا تا نخواهي بلا بر حسود
که آن بخت برگشته خود در بلا است
چه حاجت که بروي کني دشمني
که او را چنین دشمني در قفا است

خشک مغز 4827. dry brains, a simpleton.

برگشتن 4828. to recede, to retire, to return

بخت برگشته retrograde fortune.

No. 71.

P. 319. l. 464.

حکمت ۷۱

تلمیذ بي ارادت عاشق بي زر است ورونده بي معرفت مرغ بي پر وعالم بي عمل درخت بي بر وزاهد بي علم خانه بي در

تلمیذ 4829 a scholar, student.

No. 72.

پند ۷۲

مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوب است نه ترتیل سوره مکتوب عامي متعبد پیاده رفته است وعالم متهاون سوار خفته عاصي که دست بردارد به از عابدي که در سر دارد

بیت

سرهنگ لطیف خوي دلدار
بهتر ز فقیه مردم آزار

نزول 4830. alighting, descent.

ترتیل 4831. reciting with a clear voice.

سوره 4832. a section or chapter of the Koran. There are 114 *Soorehs*. سوره مکتوب the written law.

عامي 4833. untaught, unlettered, ignorant, blind.

No. 73.

P. 320. l. 474.

حکمت ۷۳

عالم بي عمل زنبور بي عسل است

بیت

زنبور درشت بي مروت را گو
باري چو عسل نمي دهي نیش مزن

نیش زدن 4834. to sting.

No, 74.

حكايت ٧٤

مرد بي مروت زن است و عابد با طمع ره زن

بيت

اي بناموس كرده جامه سفيد

بهر پندار خلق نامه سياه

دست كوتاه بايد از دنيا

آستين خواه دراز و خواه كوتاه

ره زن 4835. an infefter of the roads, an highway robber, the fame as راهزن

خواه 4836. whether; alfo defire, wifh.

No. 75.

حكايت ٧٥

دوكس را حسرت از دل نرود و پاي تغابن از گل برنيايد تاجري كشتي شكسته و وارثي با قلندران نشسته گفته اند خلعت سلطان اگرچه عزيز جامه خلقان خود بعزت تر و خوان بزرگان اگرچه لذيذ است خرده انبان خود بلذت تر

بيت

سركه از دسترنج خويش و تره

بهتر از نان ده خداي و بره

تاجر 4837. a merchant.

خلقان 4838. tattered old garments, coarfe cloaths.

خرده انبان 4839. crumbs or fragments from the table.

سركه 4840. vinegar.

ده خدا 4841. the head man of a village.

بره 4842. a lamb, fawn, kid.

No. 76.

P. 321. l. 491.

حكايت ٧٦

خلاف راي صوابست و نقض عهد اولوا الالباب دارو بگمان خوردن و راه نا ديده بي كاروان رفتن

نقض 4843. diffolution, violation, rupture.

ناديده 4844. unknown, unfeen.

No. 77.

حكايت ٧٧

از امام مرشد محمد بن محمد غزالي رحمة الله عليه پرسيدند كه بدين پايگاه چگونه رسيدي در علوم گفت بدانكه هر چه ندانستم از پرسيدن آن ننگ وعار نداشتم

قطعه

اميد عافيت آنگه بود موافق عقل

كه نبض را بطبيعت شناس بنمايي

بپرس هرچه نداني كه ذل پرسيدن

دليل راه تو باشد بعز دانايي

امام 4845. *Imam*, a leader, chief, prelate, prieft.

مرشد 4846. a ſpiritual guide.

محمد بن محمد غزالي 4847. Mahommed ben Mahommed Ghuzâlee, famous for his piety and learning: died at Thous, A. H. 504.

بدانكه 4848. after that manner; alſo know thou that.

عار 4849. ſhame, baſhfulneſs; alſo reproach.

نبض 4850. the pulſe.

طبيعت شناس 4851. a phyſician.

ذل 4852. baſeneſs, meanneſs, diſgrace.

No. 78.

P. 322. l. 503.

پند ۷۸

هرچه داني كه هر آينه معلوم توخواهد شدن
بپرسيدن آن تعجيل مكن كه هيبت ودهشت را
زيان دارد

شعر

چو لقمان ديد كاندر دست داود
همي آهن بمعجز موم گردد
نپرسيدش چه ميسازي چو دانست
كه بي پرسيدنش معلوم گردد

دهشت 4853. fear, awe.

معجز 4854. a miracle.

موم 4855. wax.

No. 79.

پند ۷۹

از لوازم صحبت يكي آنست كه يا خانه بپردازي
يا با خانه خداي درسازي

قطعه

حكايت برمزاج مستمع گوي
اگر داني كه دارد با تو ميلي
هر آن عاقل كه با مجنون نشيند
نگويد جز حديث روي ليلي

لوازم 4856. neceſſary things. S. لازمه

خانه پردازي 4877. houſehold economy, ornamenting the houſe.

No. 80.

P. 323. l. 317.

حكمت ۸۰

هر كه با بدان نشيند اگرچه طبيعت ايشان درو
اثر نكند بطريقت ايشان متهم گردد چنانكه
اگر شخصي بخرابات رود بنماز كردن منسوب
نشود الا بخمر خوردن

مثنوي

رقم برخود بناداني كشيدي
كه نادان را بصحبت برگزيدي
طلب كردم ز داناني يكي پند
مرا گفتا كه با نادان مپيوند
كه گر صاحب تميزي خر بباشي
وگر ناداني ابلهتر بباشي

خرابات 4858. a tavern.

رقم 4859. writing, description, mark, character.

No. 81.

حکایت ۸۱

حلم شتر چنانکه معلومست که اگر طفلی مهارش بگیرد وصد فرسنگ ببرد گردن از متابعت او نه پیچاند اما اگر راهی هولناک پیش آید که موجب هلاک باشد وطفل بنادانی آنجا خواهد رفتن زمام از کفش در گسلاند ودیگر متابعت نکند که هنگام درشتی ملاطفت مذمومست وگفته اند که دشمن بملاطفت دوست نگردد بلکه طمع زیادت کند

قطعه

کسی که لطف کند با تو خاک پایش باش
وگر خلاف کند در دو چشمش آگن خاک
سخن بلطف وکرم با درشت روی مگوی
که زنگ خورده نگردد بنرم سوهان پاک

مهار 4860. reins, bridle; a camel's bridle.

متابعت 4861. obedience.

مذموم 4862. blameable, reprehensible.

سوهان 4863. a file.

No. 82.

P. 324. l. 537.

حکایت ۸۲

هرکه در پیش سخن دیگران افتاد تا مایه فضلش بدانند بیشک پایه جهلش معلوم کنند وبزرگان گفته اند

قطعه

ندهد مرد هوشمند جواب
مگر انگه کزو سوال کنند
گرچه برحق بود مزاج سخن
حمل دعویش بر محال کنند

برحق 4864. true, just.

No. 83.

P. 325. l. 343.

حکایت ۸۳

ریشی درون جامه داشتم شیخ رحمة الله علیه هرروز پرسیدی که چونی ونپرسیدی که جراحت تو بر کجا است احتراز از آنکه ذکر هرعضوی روا نباشد وخردمندان گفته اند هرکه سخن نسنجد از جوابش برنجد

قطعه

تا نیک ندانی که سخن عین صوابست
باید که بگفتن دهن از هم نگشایی
گر راست سخن گویی ودر بند بمانی
به زانکه دروغت دهد از بند رهایی

رحمة الله علیه 4865. the mercy of God be upon him.

سنجیدن 4866. to weigh.

No. 84.

حکایت ۸۴

دروغ گفتن بضربت لازب ماند اگر نیز جراحت درست شود نشان بماند چون برادران یوسف علیه السلام بدروغ منسوب شدند بر راست گفت ایشان اعتماد نماند قال الله تعالی بل سولت لکم انفسکم

قطعه

یکی را که عادت بود راستی
خط ی کند درگذاری رواست
وگر نامور شد بقول دروغ
اگر راست گوید تو گویی خطاست

ضربت 4867. a blow, a stroke.

لازب 4868. violent, hard, severe, firm, solid.

A R A B I C K.

قال الله تعالی 4869. the high God said.

بل 4870. but.

سولت 4871. shall be asked, required.

لکم 4872. of you.

انفسکم 4873. (concerning) your spirits.

No. 85.

P. 326. l. 560.

مطایبه ۸۵

اجل کاینات از روی ظاهر آدمیست و اذل موجودات سگ و باتفاق خردمندان سگ حق شناس به از آدمی ناسپاس

قطعه

سگی را لقمه هرگز فراموش
نگردد گر زنی صد نوبتش سنگ
وگر عمری نوازی سفله را
بکمتر چیزی آید با تو در جنگ

اجل 4874. most excellent, worthy, glorious.

اذل 4875. abject, vile, base.

حق شناس 4876. grateful.

ناسپاس 4877. ungrateful, unthankful.

No. 86.

لطیفه ۸۶

از نفس پرور هنروری نیاید و بی هنر سروری را نشاید

مثنوی

مکن رحم بر گاو بسیار خوار
که بسیار خسپست بسیار خوار
چو گاو ار همی بایدت فربهی
چو خر تن بجور کسان در دهی

هنروری 4878. skill.

فربهی 4879. plumpness.

No. 87.

P. 327. l. 371.

تربيت ٨٧

در انجيل آمده است كه اي فرزند آدم اگر توا نگري دهمت ازمن مشتغلشوي بمال وگرد رويش كنمت تنگدل نشيني پس حلاوت ذكر من كجا يابي و بعبادت من كي شتابي

قطعه

گه اندر نعمتي مغرور غافل
گه اندر تنگدستي خسته وريش
چو در سرا و ضرا حالت اينست
ندانم كي بحق پردازي ازخويش

انجيل 4880. the Gofpel.

دهمت 4881. I fhould beftow on you.

كنمت 4882. I fhould make you.

ARABICK.

سرا 4883. happinefs.

ضرا 4884. in mifery.

No. 88.

عبرت ٨٨

ارادت بيچون يكي را از تخت شاهي فرود آرد وديگري را در شكم ماهي نكه دارد

بيت

وقتست خوش آنرا كه بود ذكرتو مونس
ورخود بود اندر شكم حوت چويونس

بيچون 4885. incomparable, unparallelled, infcrutable, inexplicable (God)

مونس 4886. a companion, an intimate friend.

حوت 4887. a fifh.

No. 89.

P. 328. l. 584.

حكيت ٨٩

اگر تيغ قهر بر كشد نبي وولي سر دركشد واگر غمزه لطف بجنباند بدانرا بنيكان در رساند

قطعه

گر بمحشر خطاب قهر كند
انبيارا چه جاي معذرتست
پرده از روي لطف گو بردار
كاشقيارا اميد مغفرتست

بركشيدن 4888. to extract, to draw.

ولي 4889. a holy man, faint; alfo a king, prince, governor.

غمزه 4890. an amorous glance.

انبيا 4891. prophets. S. نبي.

معذرت 4892. excufe, apology.

اشقيا 4893. criminals S. شقي

No. 90.

وعظ ٩٠

هركه بتاديب دنيا راه صواب نگيرد بتعذيب عقبى
گرفتار آيد قال الله تعالى ولنذيقنهم من العذاب
الادني دون العذاب الاكبر

تاديب 4894. erudition, inſtruction, correction, chaſtiſement.

تعذيب 4895. puniſhment, torment.

عقبى 4896. the end, accompliſhment; the life to come, the next world, futurity.

A R A B I C K.

قال الله تعالى 4897. the high God ſaid.

ولنذيقنهم 4898. and certainly I will cauſe you to taſte.

من العذاب الادنى 4899. of lighter puniſhment.

دون العذاب الاكبر 4900. not of the greateſt puniſhment.

بيت

پند است خطاب مهتران انگه بند
چون پند دهند ونشنوي بند نهند
نيكبختان بحكايات و امثال پيشينيان پند گيرند
پيش از انكه پسينيان بواقعه ايشان مثل زنند

قطعه

نرود مرغ سوي دانه فراز
چون دگر مرغ بيند اندر بند
پند گير از مصايب دگران
تا نگيرند ديگران بتو پند

پيشينيان 4901. the ancients, thoſe of former times.

پسينيان 4902. thoſe of latter times, the moderns.

مثل زدن 4903. to give an example, to ſpeak a parable or proverb.

مصايب 4904. P. of مصيبت misfortune, adverſity.

No. 91.

P. 329. l. 601.

حكايت ٩١

آنرا كه گوش ارادت گران آفريده اند چون كند كه
بشنود و آنرا كه بكمند سعادت كشيده اند چون كند
كه نرود

قطعه

شب تاريك دوستان خداي
مي بتابد چو روز رخشنده
وين سعادت بزور بازو نيست
تا نبخشد خداي بخشنده

رباعي

از تو بکه نالم که دگر داور نیست

وز دست تو هیچ دست با لاتر نیست

آن را که تو رهبری کنی گم نشود

وآن را که تو گم کني کسش رهبر نیست

رخشیدن 4905. to shine, flash. روز رخشنده a bright day.

بخشنده 4906. munificent, giver, also pardoner.

رهبر 4907. a guide, contraction of راهبر

No. 92.

P. 330. l. 612.

عبرت ۹۲

کدای نیك انجام به از پادشاه بد فرجام

بیت

کهی کز پیش شادمانی بري

به از شاه کز پیش غم خوري

بد فرجام 4908. bad end.

No. 93.

لطیفه ۹۳

زمین را از آسمان نثار است وآسمان را از زمین غبار کل انا ء یترشح بما فیه

بیت

گرت خوی من آمد ناسزاوار

تو خوي نیك خویش از دست مگذار

حق تعالی مي بیند و مي پوشد و همسایه نمي بیند و مي خروشد

بیت

نعوذ بالله اگر خلق غیب دان بودي

کسي بحال خود از دست کس نیاسودي

نثار 4909. money, or any thing which is thrown amongst the populace on festive occasions.

کل 4910. every.

انا ء 4911. jar.

یترشح 4912. will exsude.

بما فیه 4913. of whatever thing is in it.

خروشیدن 4914. to make a loud noise, to attack, assault.

No. 94.

P. 331. l. 627.

مطایبه ۹۴

زر از معدن بکان کندن بر آید واز دست بخیل بجان کندن

قطعه

دونان نخورند وگوش دارند

گویند امید به که خورده

روزي بیني بکام دشمن

زر مانده وخاکسار مرده

معدن 4915. a mine.

کان 4916. a quarry.

جان کندن 4917. to dig the ſoul, to expire.

خاکسار 4918. humble, mixed with duſt, earthy.

No 95.

ادب ۹۵

هرکه بزیردستان نبخشاید بجور زبردستان گرفتار آید

مثنوي

نه هر بازو که دروي قوتي هست
ببردي عاجزان را بشکند دست
ضعیفان را مکن بر دل گزندي
که درماني بجور زورمندي

ادب 4919. warning, caution.

No. 96.

حکمت ۹۶

عاقل چون خلاف درمیان بیند بجهد وچون صلح بیند لنگر نهد که آنجا سلامت برکرانست و اینجا حلاوت درمیان

لنگر نهادن 4920. to caſt anchor.

کران 4921. a ſhore, coaſt, margin, bank, ſide, boundary.

No. 97.

P. 332. l. 643.

حکمت ۹۷

مقامر را سه شش باید ولیکن سه یک مي آید

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان
ولیکن اسپ ندارد بدست خویش عنان

مقامر 4922. a dicer, gambler.

سه شش 4923. three ſixes.

سه یک 4924. three aces.

No. 98.

تضرع ۹۸

درویشي در مناجات میگفت یا رب بر بدان رحمت کن که بر نیکان خود رحمت کرده که ایشان را نیک آفریده

یا رب 4925. O God!

No. 99.

حکمت ۹۹

اول کسي که علم بر جامه وانگشتري در دست نهاد جمشید بود گفتندش چرا همه زینت وآرایش بچپ داري وفضیلت راست راست گفت راست را زینت راستي تمامست

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را
که پیرامون خرگاهش بدوزند
بدان را نیک دار اي مرد هشیار
که نیکان خود بزرگ ونیک روزند

جمشید 4926. Jumſhaid, King of Perſia.

گفتندش 4927. they said to him.

آرایش 4928. decoration.

راست راست 4929. for راست راهست belongs to the right hand.

نقاش 4930. embroiderer, painter, limner, sculptor, gilder.

پیرامون 4931. environs, borders, adjacent parts, circuit; also skirt of a garment, lappet, flap.

خرگاه 4932. the royal tent, court, palace.

No. 100.

P. 333. I. 659.

حکایت ۱۰۰

بزرگی را گفتند با چندین فضیلت که دست راست دارد خاتم چرا در دست چپ میکنند گفت ندانی که همیشه اهل فضل محروم باشد

بیت

آن که حظ آفرید و روزی بخت
یا فضیلت همیدهد یا بخت

حظ 4933. good fortune, happiness, pleasure, delight.

No. 101.

ملاطفه ۱۰۱

نصیحت پادشاهان مسلم کسی را بُت که بیم سر ندارد و امید زر

مثنوی

موحد چه در پای ریزی زرش
چه شمشیر هندی نهی بر سرش
امید و هراسش نباشد ز کس
بر ینست بنیاد توحید و بس

موحد 4934. professing that there is only one God, unitarian.

هندی 4935. Hindy, Indian.

هراس 4936. fear, dread.

No. 102.

لطیفه ۱۰۲

پادشاه از بهر دفع ستمکارا راست و شحنه برای خونخواران و قاضی مصلحت جوی طراران هرگز دو خصم بحق راضی پیش قاضی نروند

قطعه

چو حق معاینه دانی که می بباید داد
بلطف به که بجنگ آوری و دلتنگی
خراج اگر نگذارد کسی بطیبت نفس
بقهر ازو بستانند مرد سرهنگی

طرار 4937. a cut purse.

معاینه 4938. the sight.

طیبت 4939. goodness, delicacy: also odour, perfume طیبت نفس good will, a willing mind.

No. 103.

P. 334. l. 679.

مطایبه ۱۰۳

همه کس را دندان بترشی کند گردد مگر قاضیرا بشیرینی

بیت

قاضی که برشوت بخورد پنج خیار

ثابت کند از بهر توده خربزه زار

کند گردیدن 4940. to become blunt, alſo to be ſet on edge. (the teeth)

رشوت خوردن 4941. to take a bribe.

خیار 4942. a cucumber.

ثابت کردن 4943. to eſtabliſh, prove by witneſſes.

خربزه 4944. a melon, خربزه زار a bed or plantation of melons.

No. 104.

لطیفه ۱۰۴

قحبه پیر از نابکاری چه کند که توبه نکند وشحنه معزول از مردم آزاری

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست

که پیر خود نتواند زگوشه برخاست

قحبه 4945. a whore, courteſan.

نابکاری 4946. uſeleſſneſs.

No. 105.

P. 335. l. 688.

حکمت ۱۰۵

حکیمی را پرسیدند که چندین درخت نامور که خدای تعالی آفریده است بلند و برومند هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرو را که ثمره ندارد درین چه حکمت است گفت هریکی را دخلی معینست و وقتی معلوم که گاهی بوجود آن تازه است و گاهی بعدم آن پژمرده و سرو را هیچ ازین چیزی نیست و در همه وقت تازه است واین صفت آزادگانست

قطعه

برانچه میگذرد دل منه که دجله بسی

پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد

گرت زدست برآید چونخل باش کریم

ورت زدست نیاید چو سرو باش آزاد

برومند 4947. fruitful.

آزاد 4948. free درخت آزاد the free tree, i. e. The cypreſs.

سرو 4949. the cypreſs.

ثمره 4950. fruit.

پژمرده 4951. withered.

خلیفه 4952. Khalif, the title given to the ſucceſſor of Mahommed: it was aſſumed by Abûbukr.

No. 106.

وعظ ۱۰۶

دو کس مردند و حسرت بردند آن که داشت ونخورد و آن که دانست ونکرد

قطعه

کس نه بیند بخیل فاضل را
که نه در عیب گفتنش کوشد
ور کریمی دوصد گنه دارد
کرمش عیبها فرو پوشد

فرو پوشیدن 4953. to cover, conceal: the particle فرو is redundant.

CONCLUSION OF THE BOOK.

خاتمة الكتاب

تمام شد کتاب گلستان والله المستعان درین جمله چنان که رسم مولفان از شعر متقدمان بطریق استعاره تلفیقی نرفته

بیت

کهن خرقهٔ خویش پیراستن
به از جامهٔ عاریت خواستن

غالب گفتار سعدي طرب انگیز است و طیبت آمیز وکوته نظران را بدین علت زبان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده بردن ودود چراغ بي فایده خوردن کار خردمندان نیست ولیکن برراي روشن صاحبدلان که روي سخن در ایشانست پوشیده نماند که در موعظهاي شافي در سلک عبارت کشیده است و داروي تلخ نصیحت بشهد ظرافت برآمیخته تا طبع مخاطب ملول نشود و از دولت قبول محروم نماند

خاتمه 4954. conclusion خاتمة الكتاب conclusion of the book.

المستعان 4955. aided.

مولف 4956. compiler, editor, author.

متقدمان 4957. the ancients, former writers.

استعاره 4958. borrowing.

تلفیق 4959. collecting, inserting, sewing together.

پیراستن 4960. to ornament, bedeck.

طرب انگیز 4961. exciting cheerfulness, pleasant.

طیبت آمیز 4962. mixed with pleasantry.

کوته نظر 4963. short sighted.

طعن 4964. blame, disapprobation, reproach, chiding.

موعظهاي 4965. advices, admonitions, S. موعظت

شافي 4966. healing, salutary.

مخاطب 4967. *Mokhatub*, one who listens to the discourse of another, a reader, *Mokhatib*, a speaker, speaking.

مثنوي

ما نصيحت بجاي خود كرديم

روزكاري درين بسر برديم

گر نيايد بگوش رغبت كس

بر رسولان بلاغ باشد وبس

رغبت 4968. ſtrong deſire, avidity, curioſity; alſo eſteem, favor.

رسولان 4969. meſſengers, ambaſſadors. S. رسول

پيام 4970. meſſage.

ARABICK.

قطعه

يا ناظرا فيه سل بالله مرحمة

علي المصنف واستغفر لكاتبه

واطلب لنفسك من خير تريده

من بعد ذلك غفرانا لصاحبه

تم الكتاب بعون الملك الوهاب

يا ناظرا 4871. O inſpector.

فيه 4972. of this.

سل 4973. aſk thou.

بالله 4974. of God.

مرحمة 4975. his mercy.

علي المصنف 4976. on the author.

واستغفر 4977. and aſk thou forgiveneſs.

لكاتبه 4978. for the writer thereof (copier.)

واطلب 4979. and aſk thou.

لنفسك 4980. for your ownſelf.

من خير 4981. ſuch good.

تريده 4982. which you deſire.

ذلك 4983. after this.

غفرانا 4984. pardon.

لصاحبه 4985. for its poſſeſſor.

تم 4986. finiſhed.

الكتاب 4987. the book.

بعون 4988. with the aid.

الملك 4989. of the king.

الوهاب 4990. the beſtower of all good.

FINIS.

	No.		No.		No.		No.
آبه	1494	ابوبکر	387	احتمال	3288	آداب	898
ابادان	2158	ابونصر	959	احد الحسنیین	4705	ادام الله ایامه	4640
اباکردن	3635	ابوهریره	2963	احدهم	3909	ادام	936
آبجو	3495	ابي بکر	957	احسان	3287	ادب	774
ابد	3222	اتابک	384	احسن	2262	ادرار	2076
آبدیده	586	آتش	1488	احسن	4646	ادراک	4341
ابر	118	اتفاق	823	احسن الله	4648	ادرکه الغرق	3471
ابرار	4505	اتفاقاً	1465	احشاء	4357	آدم	1532
ابرآذار	4577	آثار	415	احصان	4535	آدمیان	476
ابراهیم	4801	اثر	446	احمق	4716	آدمیت	4379
آب زر	3509	اثیها	3118	احوال	2707	آدمي	1085
آبرو	3531	اجابت	225	احیاي عرب	4078	آدمي زاده	521
ابریق	2599	اجازت	2235	اخاصک	3372	ادیب	1546
آب زلال	2517	اجتهاد	3847	اخا البلیة	2037	ادیم	4337
آبکش	3804	اجرت	3615	اختر	3950	ادینه	4149
آبگینه	3451	اجره	1003	اختصار	1155	اذا	891
ابله	1823	اجل	715	اختیار	1057	اذا بدا	3875
ابلیس	4304	آجل	4321	اخراجات	2998	اذا قومتها	4278
ابناي جنس	1244	اجلّ	4874	آخر	342	آذر	4596
آبنوس	4147	اجلاف	4787	اخگر	1490	اذن	4875
ابواء	1524	احاد	4234	اخلاق	1009	اذیت	1626
ابوابه	1177	احتراز	3594	اخوان	1863	ار	1641
ابوالفوارس	3776	احتلام	4372	ادا	1014	آرام	1691

No.		No.		No.		No.	
1692	آرام گرفتن	159	آري	1325	اسپ	3324	اسکندریه
401	ارادت	3695	آز	1545	استاد	2522	اسکندر رومي
946	آراستن	40	از	561	آستان	350	اسلام
4467	ارامل	4948	آزاد	3519	آستانه	2216	آسمان
4928	آرایش	1118	آزاد شدن	243	استحبیت	2470	آسماني
3563	ارباب معني	2223	آزاد کردن	1300	استخفاف	537	آسودن
1878	ارباب همت	1839	آزادگان	2403	استخلاص	4313	آسیا
1632	ارتفاع	1772	ازانجا	1283	استخوان	3202	آسیاسنگ
2472	ارجمند	1730	ازان	2780	استر	551	آسیب
809	ارد بهشت	1816	آزار	3406	استطاعت	1212	اسیر
3252	اردشیر بابکان	1786	از پای در آمدن	2540	استظهار	4812	اسیري
4564	ارزاق	162	ازبهر	4958	استعاره	1213	اشارت
2462	ارزاني داشتن	1813	ازبهر خدا	4334	استعداد	3634	آشامیدن
3736	آرزم جو	1851	ازدحام	2543	استغفار	2688	اشاهد
950	ارزنگ	3595	اژدرها	4165	استغفرالله	2425	اشتر
1617	آرزو	748	آزردن	2048	استقصا	3248	اشتها
3755	ارزیدن	1124	ازکه	2045	استقبال	3712	اشر
4421	ارسلان	1132	آزمودن	2505	استقرار	1158	اشعار
394	ارض	792	آزوي	3490	آستین	3835	آشفتن
393	ارضه	2098	از هر دري	3837	استیناس	4893	اشقیا
1331	ارکان	2434	أسا	2359	استوار	2895	آشکارا
2942	ارکان دولت	3286	آسان	2850	سراري	2962	آشنا
01	آرمیدن	4452	آسایش	1875	اسراف	544	آشوب
46558	اره	2105	اسباب	2583	اسعی	3587	آشیان

	No.		No.		No.		No.
اصحابه	301	اعدایه	466	افتان	1986	اقدام نمودن	3553
اصحاب کهف	1534	اعراض	235	افتخار	990	اقرب	2723
اصطخر	3779	اعراف	1712	افراختن	1115	اقل	1311
اصلا	3833	اعرابی	2621	افروختن	1940	اقلیم	549
اصل	4254	اعضا	1799	آفرینش	1800	اکابر	1005
اصنع	2548	اعظم	385	آفرین	569	آگاهی	1384
اضل	2695	اعلی	2712	افزودن	904	اکرام	2090
اطال الله عمره	997	اعلام	2274	افسانه	4098	اگرچه	773
اطبا	2452	اعمال	304	افسردن	2716	اگر	1095
اطراف	1388	اعملوا	47	افشا	1150	اکندن	3699
اطفال	132	اعوذ	4490	افشاندن	2132	اکن	2580
اطلاع	1953	اعیان حضرت	2943	افضلتر	1824	اکنون	1422
اطلس	2593	اعیان	1089	افطار کردن	3266	ال	3
اطماع	1880	آغاز	1627	افعی	1492	آل	48
العادت	3666	اغلب	4301	افغان	3327	الا	1519
اعاده	2201	آغلمش	1579	افکا	4135	الا تتقیا	989
اعتدال	326	آغوش	3701	افلاس	4563	الا تعبدو	4734
اعتدالات	4279	اغیار	306	افواه	355	الارض	491
اعتراض	3155	آفاق	1006	افوز	3393	الاغانی	3568
اعتراف	1937	آفرنین	3015	اقارب	3481	الامم	927
اعتاق	4470	آفت	1988	اقالیم	510	الا	2035
اعتقاد	2790	آفتاب	416	اقبال	1607	الابرار	2683
اعتماد	1145	افتادن	357	اقبالهم	938	الانسان	1221
اعدا	977	افتادگان	1785	اقتدا کردن	3005	البانه	2937

No.		No.		No.		No.	
4096	الموجعي	920	القاهرت	4026	الرفع	923	الباهرت
481	الهولى	3314	القدر	3241	الرام	494	البذر
916	الهويد	3316	القذر	3988	الزلال	3942	البين
4072	الم يرها	4294	القصد	1307	الشاة	3411	التجا برون
2989	النار	4987	الكتاب	55	الشكور	2685	التجلي
409	الناس	890	الكريم	4733	الشيطان	945	التغات
2932	الناشرات	3427	الكلس	2039	الطاف	4282	التقويم
483	النصر	1914	الكنوى	931	العجم	3918	التهر
4520	النعيم	585	الماس	3706	العداوت	1167	التوفيق
3378	النهل	3572	المثاني	930	العرب	4456	التي
4188	الوان	4494	المكب	2951	العسر	4028	الجر
4045	الوداع	4729	لام العهد	207	العلى	4115	الحبيب
2610	آلودن	3434	المجرز	4018	العمر	4085	الحمى
1129	الولوج	4007	المتعدي	4557	العناقيد	4241	الحمد
1111	الوند	1238	المحسنين	3658	العيس	2750	الحمد لله
4990	الوهاب	3932	المدعي	986	الغربا	2934	الحمي
2822	الي	4955	المستعان	3661	الغريب	3423	الخبيثات
4628	الى من	453	المسلمين	2586	الغواشي	1127	الخروج
2	الله	3947	المشرقين	1232	الغيظ	3775	الخطيب
931	الله تعالى	3310	المطاعم	3836	الف باتا	4501	الدارين
451	اللهم	3256	المقدار	4242	اللغت	210	الدجى
2874	آلهي	922	الملة	984	الفقرا	919	الدولة
4649	اليك	4989	الملك	4498	الفقر	3312	الذل
4730	اليكم	2582	المواشي	2760	الفقير	3366	الرزق

	No		No.		No.		No.
الیم	4216	امیدوار	1507	انجام	2375	انکاریدن	2535
الیه	2724	امیر	958	انجامیدن	1188	انکاه	297
اما	1144	امیرکبیر	975	انجمن	4673	انکاشتن	2535
آماج	2244	اِنّ	2949	انچه	1504	انک	4345
امام	4845	آن	298	انجیل	4880	آنکس	602
امان	506	اَن	3165	نداختن	1352	انگشت	2071
امت	196	اِن	2578	اندازه	3274	انگشتری	3683
امث	4043	اناء	4911	اندام	1689	انگور	3226
امتناع	3703	انابت	223	اندر	687	انگه	1081
امثال	2119	ان انکر الاصوات	3770	اندرون	1609	انگیختن	1256
آمدن	328	آنانکه	1894	اندک	1362	ان لم	4042
امرد	3916	آنان	1770	اندکی	651	آنم	2754
امروز	558	ان الغصون	4277	اندوختن	2135	انواع	2055
آمیختن	1255	انبان	3181	اندوه	3717	انوری	2394
امشی	2854	انبار	2310	اندیشناک	1776	انیس	690
امضای	4682	انباز	3441	اندیشه	1074	آنی	2418
امعان نظر	4175	انبازی	4669	اندیشیدن	1080	انی	2884
امکان	707	انبساط	303	آنرا	202	او	263
املاء	3399	انبوه	3356	انس	2974	آواز	290
املاک	2311	انبیا	4891	آنست	1061	اوان	802
آمین	471	انت	2551	انصاف	167	اوباش	1559
آموختن	324	انتسبت	4351	انفاس	3002	اوج	2026
امور	2849	انتظار	1714	انفسکم	4873	اودایه	462
امید	224	انتقام	2184	انکار	3073	اوراد	4489

	No.		No.		No.		No.
آوردن	65	آهن	1566	ایوان	1259	بارخاطر	2577
اوست	1010	آهنگ	1263	آینه دار	2720	باردادن	4584
اوصاف	2639	آهنگ حجازي	4790	ب	18	پارسا	1822
اوفتادن	2471	آهو	3871	با	105	پارس	550
اوقات	3087	آهوی	2690	پا	966	پارسي	3448
اول	346	اي	93	باب	1185	بارگاه	907
اولتر	1030	آيات	4417	باب التوبة	4160	بارها	1952
اولی الالباب	757	آيادي	2287	باختن	3751	پاره	4678
اولين	3691	اياز	3799	باد	110, 1608	باري تعالی	3234
اوليک	4514	ايام	548	پاداش	3625	باريدن	1495
آويختن	889	آيت	3362	بادام	3869	باريک	3251
اديم	3214	ايثار	3203	بادپا	3484	پارينه	3890
آهسته	4222	ايجاز	1178	پادشاهي	1216	باز	233
آهستگي	2785	آيدت	880	پادشاه	349	بازار	656
آهک تفته	2440	آيدش	1892	پادشاهان	1191	بازآمدن	300
اهل	380	ايزد	229	بادگرد	3138	بازآوردن	2230
اهل خره	2519	ايستادن	2439	باد مخالف	3472	بازپس	4052
اهل دل	1091	ايشان	1027	باديه	2747	بازخريدن	2991
اهل شناخت	3750	ايکه	595	بار	608, 1297	بازداشتن	612
اهل صفا	2568	ايمان	381	پار	3848	بازرگان	2544
اهل طريق	3106	ايمن	1635	باران	72	باززدن	3349
اهل فضل	1054	اينان	1361	باربر	2168	بازگردانيدن	3609
اهله	2552	آينک	2378	باربردار	2171	بازگرديدن	2783
اهمال	3332	اين	329	بارخدا	3215	بازبردن	1881

	No.		No.		No.		No.
باز کشیدن	1379	پاک رو	4174	بانگ	1291	بجان رنجیدن	1332
باز نیامدن	333	پاک سوختن	4660	بانگ برداشتن	2837	بچاله	211
بازو	1750	باکه	2728	بانگ صبح	2150	بچه	1493
بازوان	1779	پاکیزه	3663	بانگ نماز	3790	بحث	2451
بازیچه	2866	پاکیزه رو	4175	باوجود	3185	بحث کردن	2748
بازی	1348	پالا	1589	باور کردن	2514	بحر	201
پاس	1452	بالبنان	2029	باهم	4177	بحضور	4239
پاسبان	1975	بالخشب	4283	پایان	1829	بحکم آنکه	2084
پاس خاطر	566	بالرجل	3762	پاپوش	3407	بحل کردن	2755
باسق	151	بالش	3050	باید	664	بحورا	3991
باش	670	بالشجر الاخضر	3019	پایدار	629	بخت	2467
باشد	197	بالغ	3919, 4375	پایگاه	4124	پخت	623
باشیدن	2069	باللغو	3113	پایمال	4127	پختن	1793
باطل	1794	بالهام	4132	پاینده	4264	پخته	3641
باطن	2534	پالوری	3511	پایه	2948	بختیار	2191
باطنی	2649	بالوية	482	پایه مرد	637	بختی	2745
باغ	1472	بالله	1166	ببر	882	بخش	2137
باغبان	3225	پالهنگ	3872	بت	4550	بخشایش	2873
بافنده ست	4410	بالین	1758	بتر	3651	بخشش	2509
باقی	3249	بام	3689	بت تراش	4597	بخشندگی	2130
پاک	497	بامداد	610	بجا آوردن	71	بخشنده	4906
باک	199	بامدادان	1463	بجان	1912	بخشیدن	1478
پاکباز	4173	بامنش	1896	بجان آمدن	1669	بخل	3297
پاک بردن	4051	پانزده	4370	بجان پروردن	1652	بخیل	4238

	No.		No		No.		No.
بخيلي	1911	پذيرفتني	1509	برحق	4864	برف آب	3978
بد	635	بر	932	برخاستن	1393	برفت	319
بد اختر	4728	بر	36	برخاش	3617	برق	2708
بدان	4825	بر	3359	برخي	1015	برقرار	214
بدانكه	4848	بر	313	برد	641	برك	642
بد انديش	4409	برابر	2333	برد	800	بركات	3901
بدخشان	4760	برادر	711	برداشتن	228	بركت	1919
بدر	1459	برادرانش	1295	برداختن	620	بركشتن	4828
بدري	1298	برادرخواندگي	2014	بردن	92	بركرديدن	3606
بدر آمدن	46	پراگنده	2902	برده	82	بركرفتن	3819
بدر رفتن	1671	برآمدن	2005	پرده دار	4586	بركماشتن	1434
بدرقه	3642	برانداختن	1858	پرده بيني	2480	بركندن	3897
بدر كردن	3758	برآوردن	252	پردهٔ عشاق	2860	بركه	2615
بد رودكردن	4041	برآيد	43	پردهٔ هفت رنگ	3211	بركشيدن	4888
بدستم	432	براي	868	پردهٔ الحان	3769	برما	568
بدفرجام	4908	برباد اشتن	3236	برديهاني	3453	برمي آيد	29
بدن	2849	بربط	2833	پرستار	3082	برنج	2139
بدو	433	برت	3817	پرستنده	2300	برنده رم	743
بدي	1789	برتافتن	2382	پرسش	554	برنكرفتم	703
بديد آمدن	1809	برتر	334	پرسندم	3722	برنيارم	741
بديع	2574	برتست	565	پرسيدمش	4229	برنيامدن	4598
بدين	621	پرتو	911	پرسيدن	284	برنيان	3342
بذل	1399	برج	2603	پرشه	2700	برو	1164
بذله	3077	برحذر	1847	برف	649	بروا	1844

	No.		No.		No.		No.
پرواري	1360	بزرجمهر	1064	بسم	1	بصالح	3708
پروند	323	بزرك	1558	پسند	425	بصره	2388
پروت	4686	بزركان	1026	پسنديدن	1252	بضاعت	1099
پرورده	1077	بزركواري	2103	بسيار	1069	بط	4623
پروردن	125	بزركي	1586	بسياري	253	بطاهر	3429
پروردگار	912	پژمردن	4228	پسيج	4508	بطالت	3097
پرورنده	2340	پژمرده	4951	بسيط	360	بطال	4179
برومند	4947	بزه	2365	بسيم	191	بطش	1939
برون	515	بس	1083	پسينيان	4902	بطلعته الدجى	3853
پروين	2379	پس	32	بسي	594	بطن	4537
بره	4842	بسا	2786	بشارت	1737	بطول	454
برهان	4529	بساط	698	پشت	965	بطي	1066
برهيزدن	1378	بست	1112	پشت دادن	1891	بعد	671
برهنگي	3352	پست	3792	پشته	3348	بعد	3946
برهنه	1831	بستان	3008	پشتي	3613	بعضي	2258
پرهيز	2632	بستر	2312	پشتيبان	198	بعلبك	2714
پرهيزكردن	2865	بستني	4035	بشر	4055	بعون	4988
پري	3558	بستي	768	بشره	3842	بعيد	2116
بريان ساختن	3084	بسته	2792	بشريت	3841	بغداد	1808
پري پيكر	3052	بسر	1301	پشم	2465	بغل	2489
بري داشتن	2776	بسر آمدن	2321	پشه	3638	بغير	2691
بريدن	682	بسر بردن	627	پشيز	3633	بغي	1511
پريشان	221	بسر شدن	1744	پشيمان	4319	بقا	573
بزاق	3103	بسها	3364	پشيماني	1075	بقدر لذيذ العيش	3881

	No.		No.		No.		No.
بقعه	1438	بلکه	372	بنات	121	پنیر	4233
بقلبي	3984	بلند	1109	بناگوش	3056	بو	315
بقیتي	905	بلندي	1593	پناه	909	بواب	3289
بقیه	728	پلنگان	538	پنبه	1796	بودن	305
بکارآمدن	902	پلنگ افگن	4236	پنبه دوز	3571	بوریا	1506
بکتاش	3627	پلنگي	541	پنج	599	بوریاباف	4409
بکذاب	3711	بلور	4293	پنجاه	596	پوست	2767
بکفتا	440	بلوغ	4366	پنجم	1196	بوستان	304
بکهاله	208	بلیغ	400	پنجه	1782	پوست بر پوست	2793
بکم	685	بلي	2768	پنجوي	4012	بوسه دادن	1470
بگو	710	بلیت	3781	پند	666	پوستین	2635
بله	4870	بلیت	4011	بند	1406	پوستین دوزي	4750
بلا	2239	پلید	4258	پندار	472	بوسیدن	1353
بلاد	1389	بها تلي	468	پنداشتن	1357	پوشیدن	1149
بلاس	2592	بها فیه	4913	بندفرمودن	1665	بوقلمون	850
بلاغته	370	بهتل	4622	بندگان	84	پولاد	2195
بلبلا	4707	بهسعي	4086	بندگي	2357	بوم	1381
بلبل	812	بهن	4350	بندن	2506	بوي	437
بلخ	3956	بهنیتي	3394	بنده	57	بوییدن	2129
بلدان	1405	بي	389	بندیان	4779		
بلده	472	بي	8745	پنهان شدن	1444	پوییدن	4104
بلغ	206	بنا	1253	بني آدم	1798	به	59
بلغ	4324	بنابر	1060	بنیاد	1481	به	477

	No.
بها	2545
بهار	119
بهاران	4331
بهایم	2913
بهتر	1086
بهجت	3839
بهرام	2958
بهرام گور	3220
بهشت	1183
بهشتي	3844
بهلو	4212
بهم	1340
بهم در	468
بهمن	4516
بي	74
بي	2549
پیاپي	3500
پیاده	613
پیاز	2794
بیاض	895
بیابان	2424
بیابان قدس	2973
بي اعتبار	4752
پیام	4970

	No.
بي انصافي	1765
بي بصر	2737
بي بهره	3582
بيت	39
بيت المال	1859
بي تحاشي	4111
بي ته بهر	2124
بيتم	2225
بي تميز	2170
بي توشه	3386
بيتها	588
بيچ	3702
بيچاره	1214
بيچارگي	3241
بيچارگان	567
بيچان كردن	4782
بيچانيدن	2944
بيچالي	962
بيچون	4885
بيحاصل	4097
بيخ	1427
بيخبر	2159
بيخبرانند	332
بيخوابي	2741

	No.
بيد	1497
پيدا	1588
بيداري	1827
بيدق	4589
بيد مشك	4607
بير	1978
بيراستن	4960
بيرامن	2087
بيرانه	4661
بيرامون	4931
بيراهن	805
بير طريقت	2882
بي روزي	4822
بيروز	2798
بيرون	797
بيري	1200
بيس	3309
بي سروپا	4571
بيش	648
بيش	2279
بيشاني	3146
بيشتر	1541
بيشتر	1290
بيشرو	3090

	No.
پيش گير	37
پيشه ور	3576
پيشه	1334
پيشين	1888
پيشينيان	4901
بيضه	2153
بيطار	4400
بيطاقتي	3354
بيع	3752
بيعزتي	2261
پيغام	2260
پيغمبر	1761
بيقياس	2124
بيك	714
پيكار	2242
پيكان	3626
بيكانه	1643
بيكبار	4262
بيكران	2211
بيگناه	2222
بيل	1431
بيلان	4039
بيلبان	2226
بيلتن	4237

	No.
بیلقان	4701
بیلوه	772
بیم	1723
بیمان	4734
بیمانه	2397
بیمار	2785
بیمبر	4799
بی‌مدایا	3611
بینا	3192
بین	258
بینه	2684, 4457
بی نظیر	3739
بینوا	3270
بینوایی	3318
بینی	3944
بینی	1343
بین یدیه	4552
بیوستن	1561
بیوفایی	2283
بیوند	3487
بیوده	1792
تا	113
تاب	3972

	No.
تابان	4546
تابستان	4358
تابدر	4145
تاتار	3293
تاثیر	1202
تاج	2316
تاجدار	1716
تاجر	4837
تاچند	4420
تاختن	1117
تاخیر	2422
تادیب	4894
تاراج	3965
تارک	3966
تاریخ	1204
تاریکی	2034
تازه	3887
تازیانه	2426
تازیدن	4814
تازی	1326
تاسفا	4046
تاسف	582
تافتن	1597, 2576
تاک	835

	No.
تاکی	1818
تالیف	575
تامل	579
تاوان	4403
تاویل	1274
تاوی	1072
تایید	2469
تباه	1486
تباه	4777
تبدیل	3848
تبرک	2840
تبسم	1555
تبه	4287
تتری	2777
تنبه	177
تجارت	2547
تجاسر	3361
تجربت	3245
تجسس	1433
تجنب کردن	3818
تحذیر	4708
تحریر	3216
تحریبه	4483
تحسین	399

	No.
تحسین کردن	2653
تحصیل	3538
تحفه	307
تحقیق	2416
تحکم	4267
تحمل	1850
تحیر	277
تخت	1264
تخلیص	1994
تخم	147
تدارک	4644
تدبیر	982
تدری	4094
تذهیب	1176
تر	2663
ترا	1656
ترازو	4139
ترانی	2702
تربت	1759
تربیت	149
ترتیب	1169
ترتیل	4831
ترحم	3677
تردد	3088

	No.		No.		No.		No.
ترسا	98	تشویر	4178	تعلق	3591	تقصیر	61
ترسیدن	1722	تشویش	545	تعلیم	2328	تقوی	3152
ترش	2041	تصانیف	4355	تعنت	2990	تقویت	1651
ترشرو	3305	تصدیق	3743	تعهد	4668	تک	4224
ترقي	2025	تصرف	1670	تغابن	3951	تکاسل	1017
ترک	517	تصنع	1032	تغیر	1902	تکبر	3889
ترک ادب	2334	تصنیف	873	تفاخر	4434	تکسبها	3313
ترکستان	2622	تصور کردن	3891	تفاریق	1872	تکلف	1034
ترک کردن	2002	تصوف	2901	تفتیش	1995	تکلهوا	4029
ترکه	4305	تضرع	236	تفحص	4138	تکیه	1262
ترنج	2519	تطاول	875	تفرج	795	تلاطم	2065
ترنم	4142	تطلع الشمس	4163	تفرجگاه	3545	تلبیس	4235
تریاق	1996	تطوع	3789	تفرقه	4703	تلخ	2042
تیره	3409	تطیب	2830	تفرقه کردن	3068	تلخي	2367
تریدیه	4982	تعالی	230	تفقد	3679	تلطف کردن	2915
تردد	2968	تعبد	702	تفکر	2665	تلف	581
تسبیح	2774	تعبیه	3653	تفویض	2941	تلقیف	4959
تسبیح خوان	2917	تعد	2644	تقاضا	3292	تلمیذ	4829
تسلیم	2192	تعدي	3636	تقاعد	1058	تلون	1942
تسلي	3238	تعذیب	4895	تقبیح	3123	تم	4986
تشبیه	4755	تعرض	2017	تقدس	495	تماشا	3697
تشریف قبولي	2280	تعزیت	2955	تقدیر	2285	تمام	3412
تشرک	3166	تعصب	1649	تقرب	2773	تمامتر	2266
تشنه	1882	تعطیل	2110	تقریر	1073	تمتع	1476

	No.
تمكين	4738
تملق	4674
تنها	3290
تموز	650
تمييز	4585 - 4806
تنبل	2935
تن	1439
تن آساني	1961
تناول	2623
تن پروري	3069
تنبيه	4704
تند	3321
تندرست	2788
تنزيل	4513
تنشا	485
تنعم	4141
تنك	1982
تُنك	3132
تنك چشم	3459
تنكي	546
تنهائي	2904
تو	104
توابع	4523
تواضع	2093

	No.
توام	4539
توانا	2780
توانستن	733
توانگري	1596
توبه	2541
توبيخ	3437
توحيد	3204
توديع	1751
توزيت	4723
توشه	4507
توفيق	2598
توقع	1477
توقف كردن	3081
توكل	3205
توكيل	2252
توبي	555
تهاون	1016
تهذيب	4275
تهمت	3267
تهنيت	2956
تهور	1366
تهي	655
تير	2243
تيرانداز	4783

	No.
تيره	2799
تيز	526
تيشه	3793
تيغ	1893
ثابت شدن	3958
ثابت كردن	4943
ثروت	4568
ثريا	834
ثغور الاسلام	4639
ثم	1523
ثمره	4950
ثم يطغي	2691
ثمين	3503
ثنا	3601
ثواب	457
جا	80
چابك	4544
چادر	4757
چارپايه	4401
چاره	1694
جاسوسي	3268
جالينوس	3731
جامع	1763
جامه	806

	No.
جان	327
جانان	4269
جانب	2264
جان بحق تسليم كردن	3838
جانستان	3499
جانكندن	4917
جانور	1929
جاني	3465
جاوداني	2449
جاويد	1048
چاه	2186
جاه	1620
جاهت	2188
چاهت	2189
جاهد اك	3163
جاهل	3737
جايكه	3665
چپ	4687
جبال	1312
جبر	3680
جبريل	2678
جبل	1443
جبلت	1554

	No.		No.		No.		No.
جلي	3464	چشمه حيوان	2033	جمع آمدن	2476	چو	523
جم	4650	چشمه هور	3714	جمعند	4487	جو	1105
جدال	4384	چشيدن	1703	جمعيت	1920	جواب	700
جر	4020	جعبه	4590	جملگي	1739	جوالدوزي	3900
چرا	512	جعل	739	جمله	1269	جوانمرد	3129
جراح	4691	جفا	2083	جميع	213	جوانمردي	1639
جراحت	3294	جفت	4243	جميل	354	جواني	1197
چراغ	1107	جگربند	1968	جن	2485	چوب	4608
چرخ انداز	4429	چگونه	1647	چنان	542	چوبان	2353
جرم	1151	چكيدن	3178	چنانكه	860	چوباني	1660
جريان	3561	جلّ	11	جنبيدن	2502	جود	4474
جز	1065	جُل	2601	جنبيك	4458	جور	1625
جزا	570	چل	4377	چند	1154	جورپيشه	1658
جزم	727	جلاد	2215	چندانكه	572	جوز	4742
جزيره	3439	جلال	267	چند روز	894	جوسق	2507
جسارت	2113	جلالي	811	چندين	2207	جوش	2735
چست	4225	جلسا	2133	چنگ	789	جوشن	4439
جستن	1460	جلنار	3016	جنگ آوردن	790	جوشيدن	3528
جستن	2176	جليس	692	جنگ آزموده	1441	چوگان	4146
جسدا	4514	جهاد	4461	چنگال	1729	چون	28
جسر	3336	جماعت	2715	چنگي	527	جوهر	769
جسيم	190	جمال	276				
چشم	1271	جمجمه	2398	جنگي	535	جوهريان	1104
چشمخانه	1272	جمشيد	4926	جنون	4805	جويدن	4105
چشمه	1421	جمع	2043	چنين	547	جوين	1708

	No.		No.		No.		No.
چه	193	چیست	764	حبه	3522	حرمان	2383
چهار	1973	جیش	3195	حتی	3375	حرمت	2438
چهارم	1194	جیفة	1310	حج	2385	حرور	3969
جهاز	3186	چین	3092	حجاج	2058	حریر	4412
جهال	4784	چینی	948	حجاج یوسف	1810	حریص	3826
جهان	374	حاجات	2997	حجاز	1883	حریف	2820
جهان آفرین	1045	حاجت	251	حجت	3435	حزین	3573
جهانداری	1819	حاجتمند	3197	حجره	691	حس	3840
جهاندن	2709	حاتم طائی	3221	حد	2330	حساب	75
جهاندیده	2401	حاجی	2389	حدت	1845	حسب	721
جهانیدن	1342	حاذق	3244	حدث	4541	حسب واقعه	4106
چهپایی	4437	حاصل	2175	حدشرع	2756	حسد	1372
جهت	1965	حاضر	1464	حدیث	362, 1516	حسرت	4424
جهل	749	حاضران	872	حدیقه	1181	حسن	896
چهل	2143	حاکمان	500	حذر	1756	حسنت	212
جهود	2977	حال	590	حر	3974	حسن تدبیر	4284
جهول	2539	حالت	299	حراث	2463	حسن خطاب	1548
جیب	292	حالی	887	حراست	2001		
جستنی	3863	حامل	2585	حرام	1852	حسن رای	1502
چیدن	665	حامله	3262	حرامزاده	2238	حسن میمندی	3748
جیران	4468	حامله	4360	حرامی	1974	حسود	1605
جیرانی	2887	حامی	4638	حرف	2867	حشم	1646
چیره	4657	حبا	2969	حرف گیر	1926	حصار	2597
چیز	776	حبس	2275	حرکت	2077	حصبا	2560
چیزی	1964	حبل الورید	2726	حرم	2559	حصول	3530

	No.		No.		No.		No.
حصه	1390	حلاوت	3041	حوض	2660	خاک زاد	4700
حضرت	1101	حلب	2979	حوله	3029	خاکسار	4918
حضور	1031	حلق	2180	حي	2924	خاکستر	2314
حطام	2219	حلقه	3686	حيات	27	خاکم	449
حظ	2813	حلقه بگوش	1640	حيران	2466	خالي	1335
حفصه	2680	حلم	4300	حيف	1657	خام	2734
حفظ	4128	حلوا	3744	حيلت	4684	خاموش	1695
حق	226	حليم	4297	حين	3311	خاموشي	731
حقا	3242	حليه	275	حيوان	2166	خانه	1543
حق شناس	4876	حمار	3512	حيوانه	455	خانه پردازي	4857
حق شناسي	2284	حمال	3264	خاتمه	4954	خاندان	1530
حق معرفتک	280	حمام	429	خاتون	3063	خانقاه	3105
حق ناشناس	1901	حمايت	1936	خار	2436	خانمان	4248
حقوق	1904	حمايد	2877	خارا	3794	خاوي البطن	1916
حقير	1294	حمل	371	خاربنان	4060	خاييدن	3180
حقيقت	906	حمله	1368	خارکش	4816	خبث	1254
حکايت	1157	حميت	1960	خارکن	3347	خبر	169
حکم	688	حنجره	2862	خاستن	4227	خبرت	1844
حکما	864	حنظل	3393	خاص	1046	خبيث	4667
حکم انداز	3687	حوت	4887	خاصه	3329	ختم	2491
حکمت	1043	حواشي	1011	خاصيت	4795	ختمي	2870
حکيم	1123	حوالت	1209	خاطر	309	خجالت	967
حلاله	3076	حور	1710	خاک	448	خجسته	2848

	No.		No.		No.		No.
خجل	601	خردمند	763	خرف	3388	خصومت	4509
خدا	557	خرده	830	خرینه	1635	خصیب	2461
خداپرست	3070	خردي	1585	خس	1572	خط	3508
خدام	4081	خرسنگ	4303	خسارت	3716	خطا	90
خداوند	373	خرف	4197	خسپیدن	1396	خطاب	1021
خداوندگار	260	خرقه	2349	خست	3463	خطاکردن	3688
خداوندي	68	خرگاه	4932	خسته	1879	خطاي	3996
خدايا	1811	خرم	3992	خسیس	3811	خطبا	3782
خدمت	1012	خرما	148	خشت	3480	خطر	2270
خدمتگار	2295	خرمن	662	خشت پیروزه	4447	خطرناك	2064
خر	1329	خرمهره	4614	خشت زن	3805	خط سبز	3894
خرابات	4858	خرمي	1039	خشك	3239	خطه	496
خرابه	2474	خروار	3334	خشك مغز	4827	خطیب	3765
خرابي	3578	خروس	1136	خشكي	3497	خطیر	4408
خراشیدن	2067	خروش	2733	خشم	2185	خفاچه	4050
خرامیدن	2779	خروشیدن	4914	خشمناك	2412	خفت	2843
خراب	2148	خریدار	3893	خشن	3913	خفت راي	4407
خراج	1966	خریدن	2306	خشنود	2212	خفتن	1337
خراسان	1266	خریف	878	خشونت	3284	خفیه	2040
خربزه	4944	خز	3482	خصال	214	خلاب	4792
خرج	1165	خزان	874	خصلت	3650	خلاص	2060
خرد	1540	خزانه	95	خصم	1680	خلاصي	4169
خردجاه	4560	خزاین	2525	خصمي	1603	خلاف	753

	No.		No.		No.		No.
خلافت	4250	خواجه تاش	3136	خوشخو	3304	خيلتاش	3628
خلان	3537	خوار	3269	خوش گريستن	2557	خيمه زدن	3413
خلايق	3086	خوارداشتن	2101	خوشه	663	داد	1796
خلم	351	خواستن	1618	خوشي	712	دادن	1385
خلعت	127	خواص	406	خوشيدن	2954	دارو	2789
خلق	1628	خوان	78	خوض	4156	داشتن	108
خلقان	4838	خواندن	234	خوكرده	4268	داعيه	3580
خلل	2150	خواه	4836	خون	1240	داعي	4383
خلوت	2808	خواهر	1375	خونخوار	4680	دام	478
خلوت نشين	2907	خواهنده	3227	خونخوارگي	525	دام	3042
خليفه	4952	خوب	1296	خوي	540	داماد	3179
خمار	4602	خود	419	خويد	660	دام ملكه	1505
خمر	3357	خودراي	3953	خويشاوند	3489	دامن	312
خم نهند	4440	خوردن	161	خويش	62	دامنم	318
خموش	3747	خورداري	99	خيار	4942	دانا	1322
خمير	2441	خورده انبان	4839	خيال	335	دانستن	509
خندق	2508	خورشت	424	خيانت	1598	دانش	2371
خنده	2217	خورشيد	154	خير	941	دانشمند	3728
خنديدن	1330	خورم	827	خيره	2447	دانك	3523
خنك	638	خورنده	3306	خيره راي	4206	دانه	2131
خواب	597	خوش	826	خيزان	1987	داني	861
خوابگاه	3549	خوشانيدن	3970	خيزيدن	3822	داود	49
خواجه	652	خوشبوي	428	خيل	3800	داور	4402

	No.		No.		No.		No.
دايره	376	درختان	126	درنده	2194	دريدن	81
دايه	117	درخت	310	درنگ	1068	درين	1161
دايم	4743	درد	1804	درنگي	514	دريچه	1377
دجله	3496	دردا	3824	درنوردن	4062	دزد	1401
دختر	2477	دردمند	4273	دروازه	4261	دست	41
دخترخواستن	4200	دَرست	422	دروغ	1250	دستار	658
دخترك	4244	درست	2009	دروغزن	3820	دست بدست	2318
دخل	4312	درربودن	2995	درون	528	دست برفشاندن	2814
دخول	3593	دررسد	716	دروي	231	دست برداشتن	2743
در	33	درشت	2181	درويدن	4231	دست رس	3550
دراز	1624	درشتي	1356	درويزه	2546	دستگاه	3355
درازي	2838	درقفا	4823	درويشان	1025	دستگيري	3421
دراعه	3516	دركات	2772	درويش	1174	دستور	3749
درآمدن	695	دركاراند	156	درهم	519	دسته	3212
درآوردن	2091	درگاه	64	دريا	1685	دست يافتن	2341
درآويختن	836	درگذشتن	1241	درياب	2360	دشمن	106
درايت	2008	درگروبودن	4176	دريافتن	600	دشنام	1617
دربان	2082	دَرم	1745	درياي هفتكانه	4257	دشوار	3964
درپيوستن	4442	دِرم	2845	درياي مغرب	2662	دعا	254
درج	1162	درماندن	2136	دُريتيم	3559	دعاي خير	1028
دُرج	2604	درماندگي	2015	دريغا	4187	دعوا	3478
درجات	2771	دُرم دار	4463	دريغ	79	دعوت	250
درجه	461	درميان شان	3957	دريغ داشتن	2343	دعوي	1114

	No.		No.		No.		No.
دغلو	2627	دلكش	828	دوحة	841	دويدن	2769
دف	2847	دلكشا	3009	دوختن	2410	ده	2147
دفتر	678	دليري	1097	دود	2163	دَه	1394
دفع	1415	دليل	2302	دودمان	4057	دهان	762
دفع انداختن	2329	دم	592	دور	1035	دهخدا	4841
دفن كردن	1279	دمار	2161	دَور	178	دهر	552
دق	4151	دماغ	1791	دور آخر	2732	دهشت	4853
دقيقه	2342	دمان	2415	دوران	2366	دهقان	2210
دكان	3454	دمبدم	2749	دوزخ	1711	دهليز	3975
دكر	622	دم دركشيدن	2832	دوست	630	دهيت	4881
دل	285	دمشق	1764	دوستان	100	دهن	2255
دلارام	1056	دمي	4717	دوستدار	1675	ديار	2115
دلاور	1457	دمياطي	3483	دوستي	632	ديار بكر	4219
دلاويز	438	دميدن	1469	دوش	2914	ديانت	1999
دلبري	3557	دنبال	1699	دوشيزه	4288	ديبا	3051
دلبستگي	857	دندان	1565	دوغ	2399	ديباجه	955
دلبند	3742	دنيا	729	دوكانه	2634	ديبق	3188
دلتنك	2565	دنيادار	3460	دولت	803	ديدار	2117
دلتنكي	953	دو	34	دوم	1189	ديدمش	853
دلستان	4077	دوا	2205	دوزمين	4298	ديدن	518
دلفروز	4232	دواب	1087	دون	1898	ديده	963
دلغريب	3057	دوانيدن	2770	دونان	3300	دير	865
دلق	2590	دوتا	1037	دون العذاب الاكبر	4900	ديرينه	2051

	No:		No.		No.		No.
دیگ	2406	ذوالنون	2361	ربنا	2987	رستن	1625
دیگر	619	را	8	ربیع	136	رسم	693
دینار	1836	راحت	2288	رحلت	606	رسوا	4751
دیو	3640	راز	3806	رحم	1239	رسولان	4969
دیوار	195	راست	1038	رحم	4378	رسول	2796
دیوان	2393	راست راست	4929	رحمت	73	رسیدن	77
دیوانه	4253	راستی	1246	رحمة الله علیه	4865	رشف	3987
ذا	3655	راسخ	3074	رحمن	4	رشک	3870
ذات	31	راسه	423	رحیل	611	رشوت خوردن	4941
ذالذی	3570	راضی	1604	رحیم	5	رضا	564
ذخر	913	راعی	1732	رخام	4446	رضینا	3760
ذره	1171	راکب	2581	رخت	2408	رطب	4554
ذکر	353	راندن	1437	رخشیدن	4905	رعایا	2350
ذل	4852	راه	735	رد	3488	رعایت	1889
ذلت	2099	رای	756	رد جواب	1549	رعایت خاطر کردن	2265
ذلک	4983	رای بلند	1480	رز	3224	رعد	4433
ذلیل	4595	رای زدن	2372	رزق	3588	رعنا	1180
ذم	4462	رایت	3117	رزق معلوم	4516	رعیت	1404
ذمایم	2173	رایت	3133	رزق مقسوم	4819	رغبت	4968
ذنب	4818	رب	247	رساله	2278	رفتن	2765
ذوق	2928	رباط	3061	رسانیدن	3624	رفتن	25
ذوالفقار	758	رباعی	411	رستم	1538	رفع	1981
ذوالقربی	3157	ربابیدن	2687	رستی	4061	رفق	2253

	No.		No.		No.		No.
رقيب	1946	رنگين	4445	روش	4000	ريسمان	3623
رقاب	926	رواداشتن	1018	روشن	2512	ريش	2066
رقص	2925	روان	2994	روضه	837	ريعان	1475
رقعه	365	روان آسا	3010	روغن	1869	ريگ	3353
رقم	4859	روان شدن	3598	روم	3450	ريو	4749
رقيب	3917	روان كردن	2272	رونده	2572	ز	60
رك	2817	روباه	1984	رونق	3690	زاد	3259
ركابه	3135	روح	3575	روييدن	1570	زادبوم	3551
ركبتي	3397	رود	4318	رويين	1137	زادراه	3382
ركبوا	3476	روده	4727	روي	783	زادگان	4269
رگ زن	4690	روز	430	ره	668	زادگي	4800
ركعت	4473	روزداد	1797	رهاكردن	539	زادن	1041
ركيك	3412	روزشمار	4427	رهبر	4907	زاده	1577
رمضان	2515	روزگاري	513	رهبردن	3821	زار	2752
رمق	3631	روزگار	222	رهبري	2857	زاري	237
رمنيدن	2487	روزميدان	1358	رهزن	3835	زاغ	1969
رنج	1610	روزن	1837	رهگذر	2566	زانكه	1681
رنجش	2006	روزه	4807	رهيدن	1611	زانگه	412
رنجور	1734	روزي	89	ريا	3210	زال	1537
رنجه	2197	روزيده	4339	رياست	2003	زاله	4630
رنجيدن	704	روسا	2978	ريحان	854	زان	1289
رند	3130	روسپي	1978	ريختن	832	زانو	701
رنگارنگ	846	روستا	2146	ريزه	3467	زاهد	2618

	No.		No.		No.		No.
زايد الوصف	1583	زريني	2966	زندگاني	1473	زهر	1373
زاير	4465	زرين	2438	زندگي	4813	زهر قاتل	3299
زاييدن	2151	زشت	1709	زنده	3191	زهره	2206
زاييده	4263	زكوة	3223	زنده كردن	1053	زيادت	1367
زبان	42	زلف	3011	زنديق	4798	زيارت	1767
زبان آور	3047	زما	1170	زنگ	2803	زيارتگاه	4221
زبان آوري	4785	زمام	3109	زنگار	4382	زيان	4809
زبانه	4699	زمان	179	زن كردن	1133	زيان	3596
زباني	1216	زمان الوصل	3879	زنگي	390	زيب	3023
زبردست	1815	زمانه	2344	زوال	1606	زيبا	2368
زبرين	2479	زمردين	115	زود	1867	زيبق	2835
زبوني	4694	زمره	968	زور	1636	زيبيدن	2863
زبيب	4116	زمزمه	2920	زور آور	1677	زيد	4004
زجر	1876	زمستان	2971	زور آوري	4764	زير	1278
زحمت	1778	زمن	283	زور آزما	3143	زير با شدن	2781
زخم	2748	زمين	124	زورق	2419	زير دست	1148
زخمه	2818	زن	1364	زورمند	3532	زيرك	3043
زدن	607	زن باردار	4363	زورمندي	2398	زيرين	2481
زر	1910	زنبور	3237	زوزن	2245	زيستن	1051
زرجعفري	3403	زنجير	2981	زه	4430	زيك	1801
زرده	3888	زنخدان	3883	زهاد	3054	زينب	2682
زرع	2906	زن خواستن	4226	زهار	4373	زينت	4082
زرقا	4715	زندان	1666	زهد	2879	زينهار	2985

	No.		No.		No.		No
زنبور	973	سپاه	1349	ستم	1674	سد	4773
سابق الانعام	2100	سبب	574	ستهديده	2177	سر	139
سابقه	2019	سبحانه	238	ستمكار	2155	سر	2373
ساتر	3120	سبحان الله	2736	ستمگر	2805	سزا	4883
ساختن	604	سپر	4428	ستودن	2638	سرى	3850
ساز	2819	سپرانداختن	3728	ستور	2719	سراج	921
ساعت	2903	سپردن	1281	ستون	3621	سراچه	584
ساعد	1749	سپري شدن	2939	ستوه	2744	سرانديپ	3190
ساق	4292	سبز	130	ستيز	791	سرانگشت	4547
ساقي	3032	سبزه	1468	ستيزيدن	3732	سراييدن	2834
سالا	1168	سبق	3834	سجع	842	سراي	1378
سالار	3458	سبک	4158	سجع گوي	4593	سراي دگر	4826
سالكان	3540	سبكپا	4208	سجود	4475	سرپنجگي	3144
سالگي	4371	سبكبار	4451	سحبان وايل	3738	سرتيز	4207
ساله	4182	سبكسار	3733	سحرگه	2563	سرخ	716
سالي	1757	سپند	2162	سحري	2926	سرخويش	734
ساليان	1905	سبيل	614	سخا	3462	سرد	1741
ساييدن	3527	ست	16	سخاوت	2123	سردست	1781
سايه	556	ستاره	1592	سختي	1676	سرزنش	4767
سايه پرورده	4432	ستاندن	1812	سخره	1990	سرشت	3148
ساير	1273	ستايش	2054	سخن	359	سركش	3735
سايل	2556	ستدن	3757	سخندان	1076	سرگشته	163
سپاس	1899	ستردن	3200	سخن گوي	2739	سرگردان	3142

	No.		No.		No.		No.
سرگردن	2315	سعده	479	سلحشور	3668	سنجاریه	3788
سرگنج	4603	سعدیا	3446	سلسال	840	سنجیدن	4866
سرکه	4840	سعي	1600	سلسله	2721	سنگ	583
سرگین	2518	سفاهت	4569	سلطان	424	سنگدل	3177
سرم	2231	سفتن	587	سلطان محمود خوارزم شاه	3995	سنگساري	4542
سرما	1832	سفر	1446			سنگي	4775
سرمایه	3215	سفره	2010	سلطاني	1659	سنگین	4443
سرمست	3859	سفره نهادن	3339	سلطنت	980	سوء	3939
سرو	4949	سفله	1900	سلک	1506	سوی	3660
سروه	4316	سفیه	1991	سلم	3924	سوابق	2250
سروي	170	سقط	1218	سلیم	2570	سوادالوجه	4499
سروکان	3044	سقیم	2454	سلیمان	378	سوار	1365
سروري	1653	سگ	1533	سماحت	4118	سوال	1970
سره	3491	سگال	2896	سماط	2350	سوختن	326
سرهنگ	1576	سگبازاري	4768	سماع	2807	سود	2596
سریر	979	سکت	2829	سماعت	2831	سودا	4744
سزا	1247	سگ شکاري	4769	سمعي	3565	سودمند	2063
سزوار	67	سکنج	2521	سمند	4741	سودن	4418
سستي	1890	سکون	4544	سموم	3971	سوراخ	2072
سطوت	2348	سله	4973	سمن	3502	سورت	1846
سعادت	2024	سلاح	1448	سنان	3967	سوره	4832
سعد	888	سلام	184	سنبل	855	سوز	4099
سعدالدنیا	476	سلامت	507	سند	3696	سوزن	4245

	No.		No.		No		No
سوزیدن	3828	سید عالم	2666	شان	2694	شتربان	2742
سوگندخوردن	4724	سیر	1159	شاه	908	شترصالح	4559
سولت	4871	سَیر	4481	شاهد	821	شجاعت	3219
سوهان	4863	سیر	1707, 4789	شاهنامه	1644	شحنه	4140
سوي	1698	سیرت	1190	شاهنشاه	382	شخص	1364
سه	4369	سیري	3272	شاهي	2356	شداد	4583
سه شش	4923	سیلاب	3328	شاید	1336	شدن	146
سیصد	2322	سیلي	3380	شایستن	1245	شر	1935
سهل	752	سیم	2140	شایسته	4413	شراب	2730
سهل گوي	4673	سیما	2304	شب	578	شربت	3632
سهگین	3601	سیمین	2196	شباب	1467	شربت	3990
سهي	4108	سینه	2442	شبان	4695	شرزه	3674
سه یک	4924	سیوم	1192	شبانروز	3630	شرط	166
سهیل	4336	شاخ	133	شبانگاه	1445	شرطه	3473
سیاحت	2573	شادماني	2032	شبخیز	2630	شرع	2232
سیاست	4665	شاشیدن	4419	شبره	1621	شرف	1928
سیاقت	1096	شاطر	1135	شبع	1913	شرم	255
سیاهي	1454	شافي	4966	شب قدر	4759	شرم زده	4677
سَیاهي	2459	شاکر	4609	شبنم	4588	شرمسار	264
سیاه گوش	1931	شاگرد	2325	شبه	1103	شرمساري	3723
سیب	2152	شام	2900	شتا	2446	شره	3610
سیخ	2154	شامیان	4190	شتاب	3151	شریف	3517
سید الانبیا	3247	شان	3772	شتر	1542	شستي	680

	No.		No.		No.		No.
شش	885	شگفت آمدن	3854	شوخ دیده	3071	شیرین	1886
ششم	1198	شکل	3999	شوخی	1098	شیوه	4001
شصت	2323	شکم	2182	شور	1571	صابر	4611
شطرنج	4390	شکنجه	2174	شوربخت	4616	صاحبجمالان	969
شعب	1442	شکوفه	138	شورش	4067	صاحبدلان	291
شعر	2392	شکیبیدن	3025	شوریدن	2908	صاحبدیوان	2018
شعرا	3756	شلغم	3404	شوکت	3418	صاحبدولت	3676
شفا	2224	شها	1755	شوهر	4249	صاحب هنر	767
شفاعت	1471	شهادت	1955	شوی	3194	صاحت	4089
شفقت	3823	شمایل	1551	شهد	144	صادر شدن	2753
شفیع	185	شمردن	1288	شهر	859	صادق	402
شفیع آوردن	2797	شمشیر	1228	شهروا	3554	صالحا	2431
شقوق	3433	شمع	1865	شهریار	2782	صالح	1508
شکارگاه	2144	شمه	1552	شهوار	4604	صبا	111
شکافتن	4438	شناختن	2980	شهوت	2500	صباحت	3976
شکایت	4772	شنعت	4251	شیبا	2762	صبح	2915
شکراً	50	شنیدن	3466	شیاد	2380	صبر	1840
شکر	364	شنیدن	339	شیاطین	1864	صبر	3825
شکر	17	شنگرف	4381	شیخ شهاب الدین ابو الفرج جوزی	2806	صبوح	3574
شکر نعمت	2112	شنیدستی	3456			صحبت	676
شکری	37	شنیع	4125	شیدا	3829	صحت	2220
شکستن	1784	شوخ	1856	شیر	1139	صحر	321
شکفتن	2953	شوخ چشمی	3436	شیراز	498	صحن	

	No.		No.		No.		No.
صخرة	2484	صلحا	2654	صيقل	2802	طاق	1258
صد	1206	صلوا	215	ضايع	1574	طاقت	1950
صداق	3963	صلوة	183	ضبط	3494	طال	1223
صدر	4266	صلى الله عليه	2964	ضجور	4612	طالب	2810
صدرة	1001	و آله وسلم		ضحاك	1645	طالع	2855
صدف	3385	صم	684	ضد	1243	طاوس	2651
صدق	1773	صميم	2049	ضرا	4884	طايفه	1024
صدق الله العظيم	2428	صندل	4198	ضرب	4114, 4003	طبانچه	4291
صدقه	2237	صندوق	4415	ضربت	4867	طبع	1569
صدمت	2337	صندوق تربت	4416	ضرورت	717	طبق	881
صديقه	2363	صنع	2052	ضرير	3189	طبل	4506
صرف	2444	صنعت	2319	ضعف	1199	طبله	2126
صرة	1835	صنم	4545	ضعيف	1327	طبيب	2453
صعب	1338	صولجب	754	ضعيف حال	4817	طبيعت	4192
صف	2096	صوت	2823	ضلالت	3098	طبيعت شناس	4851
صفاهان	2861	صورت	1595	ضمه	3886	طرابلس	2976
صفائي	2985	صورت بستن	3024	ضمير	3845	طرار	4937
صفت	2208	صورت حال	2021	ضميران	856	طرب	2927
صفوت	175	صوفي	3282	ضمين	3444	طرب انگيز	4961
صلابت	3600	صولت	799	ضيغم	4153	طرح	1661
صلاخ	2074	صياد	3493	طارم	2711	طرف	1116
صلاحيت	2620	صيت	358	طاعت	13	طرفي	2172
صلايج	4631	صيد	1934	طاعن	2878	طريق	302
صلح	1278	صيف	2445	طاغي	2457	طريقا	2696

	No.
طعام	1374
طعم	4119
طعمه	1862
طعن	4964
طعنه	1957
طفل	1510
طفلي	2427
طفوليت	2628
طلا	3345
طلاق	3193
طلب	331
طلبکار	3892
طلب کردن	2209
طلعت	2486
طمع	3608
طور	1314
طوطي	3934
طوع	4425
طوعا وكرها	1501
طويله	1328
طهارت	2600
طيب	3581
طيب الادا	3873
طيبت	4939

	No.
طيبت آميز	4962
طير	843
طيران	3562
طيره	777
طيش	877
طيف	3851
ظالم	1825
ظاهر	2046
ظرافت	1944
ظريف	378
ظفر	1369
ظل	391
ظلم	1629
ظلمت	3977
ظلوم	2538
ظماء	3983
ظن	2075
ظهر	2271
ظهير	978
عابد	2533
عاج	4389
عاجز	1275
عاجل	4320
عادت	745

	No.
عادل	501
عار	4849
عارض	4290
عارف	2542
عاريت	3422
عاشق	287
عاصي	1564
عافيت	1705
عاقبت	1556
عاقبة الامر	4594
عاقل	1553
عاكفان	265
عالم	976
عالم	2953
عالمان	503
عالم الغيب	2892
عالم صورت	2717
عالم معني	2718
عالميان	174
عام	1047
عامل	504, 2157
عامي	4833
عايدة	4654
عبا	3209

	No.
عبادت	268
عبادتک	273
عبادي	54
عبد القادر گيلاني	2558
عبدناک	271
عبرت	4171
عبير	436
عتاب	1023
عجايب	2534
عجب	2727
عجز	2562
عجلا	3513
عجمي	1683
عجوز	3013
عجين	3426
عداوت	372
عدت	4214
عدل	1654
عدم	1959
عدد	2448
عدوک	4454
عدول	4137, 4121
عديل	4386
عذاب	2881

	No.		No.		No.		No.
هذار	820	عَشا	4485	عقوبت	2056	علی ذلک	3260
عذر	63	عِشا	4484	عقولهم	4032	علی فطرة الاسلام	1522
عذري	4076	عشاق	3895	عکس	755	علی الخصوص	954
عراق	1997	عشرت	1828	علا	227	علی العباد	4161
عربده	3358	عشق	322	علاج	3191	عليه	182
عربي	4191	عصاره	141	علامه	3230	علی	759
عرصه	4388	عصر	3231	علانيتي	2646	علیّ	4015
عرض	4477	عصمت	4558	علت	2218	علی الصباح	3948
عَرق	819	عصيان	4536	علف زار	2609	علی الاعداء	4636
عِرق	3979	عضد	918	علقت	3018	عم	1667
عرقها	488	عضو	1803	عليا	1093	عمارت	616
عروس	960	عضوها	1805	عِلم	1962	عمان	4306
عريان	3647	عطا	3322	عَلم	2591	عمده	995
عزّ	9	عطار	4796	علوّ	2298	عمر	343
عزب	3080	عطشا	3030	علوم	4761	عمرًا	4005
عزت	739	عظايم	740	علوي	2383	عمرليث	2228
عزلتکه	675	عفاف	4521	علی	465	عَمل	2430
عزم	725	عفو	2414	علی المصنف	4976	عمل	1573
عزنصره	1090	عقب	1052	عليها	3016	عمل فرمودن	1921
عزيز	1102	عقبی	4896	عليه السلام	1762	عميم	3240
عزيزمصر	3232	عقد	833	علی قدر	4031	عن	1234
عزيمت	858	عقده	4113	علی دين ملوکهم	410	عنا	4215
عسل	348	عقل	778	علی الدوام	2677	عناب	4548

	No.		No.		No.		No.
عناد	1512	عيد	807	غربال	1841	غليظ	4582
عنان	3325	عيد اضحى	2387	غربت	511	غم	194
عنايت	398	عيسى	4259	غرض	1172	غماز	1977
عنبر	2126	عيش	643	غرفه	1376	غمزه	4890
عنق	1317	عين	397	غرق	1702	غنايم	1450
عند لبيب	4786	عين القطر	2488	غرور	2458	غني	1769
عند الاعيان	2031	عيوب	4719	غره	653	غنيمت	1287
عن زجم	4556	غار	4037	غريب	2088	غواص	3671
عنفوان	1466	غارت	1447	غريبي	2395	غوچ	4763
عنكبوت	3675	غازي	4791	غريق	3108	غور	3457
عنه	395	غاص	4629	غريو	2339	غرطه خوردند	1697
عوام	356	غافل	4110	غزل	4143	غوك	2912
عواقبه	2263	غالب	852	غصه	1967	غياث الاسلام	993
عوايب	1147	غايب	2602	غصون	2536	غيب	96
عوض	2127	غايت	1696	غضبان	822	غيب دان	2307
عون	2528	غبا	2967	غفران	4084	غيبت	1029
عهد	543	غبار	3139	غفلت	160	غير	3921
عهده	45	غدار	634	غفور	2537	غيرت	2860
عياري	3652	غدر	1895	غلام	1682	غيري	248
عيال	1949	غراب	3941	غلبا	1182	فاجره	3102
عيب	423	غراب البين	3768	غلط	3159	فاحش	49
عيبجو	2883	غرامت	3808	غلطيدن	3201	فاخر	2324
عيبها	420	غرايب	3535	غله	3094	فاذا	3475

	No.		No.		No.		No.
فارس	3780	فخري	4503	فردا	713	فروگذاشتن	2757
فارغ	4479	فدا	3173	فرزند	1040	فروكوفتن	3612
فاسد	2079	فر	2351	فرزين	4391	فروماندن	2766
فاسق	1976	فرا	677	فرستادن	645	فرومايه	1498
فاضل	2871	فرات	3035	فرسنگ	2118	فروهشتن	2482
فاطل	3398	فراچنگ آوردن	4802	فرش	114	فرياد	2221
فاتح	1951	فراخ	3526	فرشته	3801	فريادرسي	1637
فام	4080	فراخ روي	1980	فرصت	1435	فريبيدن	2859
فان	4326	فراخي	3271	فرض	4735	فريدون	1260
فانت	3261	فرازآمدن	1746	فرعون	3235	فريق	3107
فانت محارب	3868	فراست	1302	فرق	1713	فزوني	4693
فان الغايدة	4652	فراش	109	فرمان	164	فساد	4562
فايدة	1601	فراغ	2347	فرمان بردار	165	فسحت	871
فايق	145	فراغت	4482	فرماندادن	2364	فسق	4307
فتادن	4600	فرامشت	2564	فرمانده	4423	فسوس	4148
فتاده	2650	فراوان	2121	فرمودن	120	فسون	4804
فتح	2526	فراهم آوردن	857	فرنگ	2975	فشاندن	2713
فتحه	3885	فربه	1324	فرهنگ	3746	فصل	798
فتنه	571	فربهي	4879	فرو	24	فضايل	3720
فتوى	2214	فرتوت	3962	فروبردن	294	فضلا	988
فتوت	4322	فرج	4538	فروپوشيدن	4953	فضل	369
فتوضح	4074	فرخ	1284	فروتر	2094	فضول	2455
فجور	4308	فرخنده	3060	فروختن	771	فضله	1933
فخر	172	فرويستن	779	فروش	770	فضيحت	4425

	No		No.		No.		No.
فضيلت	1063	فواكه	3039	في	2672	قبا	1128
فطرة	4469	فوت	3921	في هوادج	4626	قبل المصايب	3882
فطنت	1843	فوت شدن	4781	فيم	3907	قبلا	2114
فعل	2864	فولاد	4246	قابل	4255	قبول	974
فعليها	2435	فهم	1581	قابله	4211	قبيله	3286
فقدت	3878	فهميدن	1582	قاتل	2791	قتال	4766
فقد غفرت له	249	في	392	قادر	4685	قحبه	4945
فقر	4493	في الجهلة	780	قارون	2142	قد	242
فقيرة	4359	في الخطر	3374	قاصد	2277	قدح	2731
فقيه	3045	في الفلك	3477	قاصر	4620	قدر	1319, 1704
فكر	961	في القران	469	قاضي	2213	قدرت	143
فكرت	3812	في الكتب	4630	قاع	3401	قدره	999
فكندن	1662	في المثل	3302	قاعده	2107	قدري	3296
فكيف	1088	في الهرو	3905	قافله	2384	قد شايه	3510
فلاح	4276	في الهودة	4048	قال الله تعالى	3161	قدم	742
فلا تطعهما	3172	في جنات	4519	قالوا	3425	قدّم	1129
فلان	724	في رقة	3864	قامت	1304	قدم رنجه شدن	4185
فلك	155	فيروزه	3059	قانع	3607	قدوم	134
فلنفسه	2432	في صلح	3867	قايم مقام	377	قديم	694
فليت	3377	فيلحقني	269	قبا	129	قرار	1701
فما عليك	4328	فيلسوف	3055	قبالة	4721	قراضه	2846
فن	3929	فيلسوفان	4190	قباي پوستين	3763	قران	3160
فنون	3719	في مقابلة	402	قبه	3936	قربى	3341
فوايد	1195	في ردادها	407	قبض	2945	قربان	346

	No.		No.		No.		No.
قربانی	4472	قعر	3832	کابین	2983	کافرنعمت	4621
قربت	15	قفا	1958	کاخ	4168	کافور	1866
قربتی	3400	قفس	3935	کادالفقیران	4509	کافه	405
قرص خورشید	1453	قفله	1738	یکون کفرا		کافی	1927
قرض	4736	قلم	1925	گاذر	1983	کالبد	3874
قرین	2946	قلنا	3430	کار	603	کام	761
قز	3616	قلندر	4774	کاربستن	1728	کامران	2354
قسیم	189	قله	1410	کارد	2992	کامرانی	3095
قصاب	3280	قلیل	52	کاردیده	1351	کان	4006
قصاص	2236	قناعت	1193	کاردانی	2468	کان	4916
قصب الجیب	361	قوت	782	کارزار	3618	کان	325
قصب مصری	3505	قوت	2999	کارگاه	4411	کانکه	1347
قصد	1725	قول	1727	کاروان	1403	گاو	1359
قصیده	2386	قوله تعالی	3468	کاستن	3501	گاوراندن	4753
قضا	2358	قوله للمعانی	4092	کاسه	2080	گاوعنبر	4575
قضارا	2960	قوم	1436	کاسه چینی	3449	گاه	1943
قضا کردن	2625	قوی	1777	کاش	4058	گاه و بیگاه	3137
قضبان	815	قوی بال	4441	کاشتن	2464	کاهلی	3670
قطب	375	قهر	3556	کاشغر	3997	گاهی	2710
قطره	3981	قیاس	336	کاغذ	1924	کاهیدن	3877
قطع رحم کردن	3153	قیامت	505	کاغذ زر	367	کاینات	171
قطع کردن	1735	قید	3250	کاغذ قباله	3443	کباب کردن	2145
قطعه	56	قیمت	1306	کافر	3091	کبر	4573

	No.		No.		No.		No.
کبر	97	گذر کردن	1753	گردانیدن	785	گروبي	3802
کبک	2911	کذلك	484	کردست	262	گروه	1513
کبوتر	3586	گر	418	گردش	876	گرویدن	3541
کتاب	576	کرا	1993	کردکار	910	گریان	3648
کتاب مجید	3156	کراما	3115	گردکان	1483	گریبان	2089
کتابه	4444	کرامت	308	گردن	1113	گریختن	1227
کتب	4367	گرامي شدن	4854	کردن	232	گریز	794
کتخدا	2138	کران	720, 4921	گردنکشي	4811	گریزان	1985
کتف	1462	گران	2059	گردون	1426	کریها	3127
کج	2929	گرانمایه	1163	گردیدن	972	کریم النفس	2246
کجا	101	گراني	3855	گرسنه	1954	کریم	188
کج آکنه	2594	کراهیت	1299	گرسنگي	3273	کریمي	94
کجاوه	689	گراییدن	408	کرشمه	943	گریه	1687
کجاوه نشین	4385	گربت	1630	گرفتار	4702	کریه	2493
کجایي	3664	کربز	4803	گرفتار آمدن	1706	کریه الصوت	3766
گدا	1855	گربه	1138	گرفتن	1149	کز	44
گداطبع	4286	گرچه	1134	گرگان	54	کژدم	2073
کدام	1823	گرد	1539	گرگ زاده	1557	گزند	1724
گدایي	4271, 4570	گرد	3134	کرم	257, 493	کزو	1282
کدورت	3007	گرداب	2420	گرم	1817	گزیده	4016
گذاشتن	1491	کردار	3093	کرم پیله	4352	گزیدن	732
گزاف	2179	گرد آمدن	1650	گرمیدار	3381	گزیدن	1998
گذشتن	582	گردان	4314	گرو	1929	گزیر	793

	No.		No.		No.		No.
کس	69	کشودن	3693	کفش دوز	3175	کم	1631
کسان	2229	کشور	536	کفن	3198	گم	1532
گسستن	4223	کشورکشا	3196	کفور	4610	کما	4647
کسش	1787	کشیدن	81	کفیت	2641	گماشتن	2160
کسر	3678	کعب	4532	گل	427	کمال	368
کسری	2450	کعبه	266	گُل	311	کمان	2289
گسترانیدن	849	کف	158	کل	940	گمان	337
گستردن	116	کفارت	759	گلاب	2616	کماندار	2290
گسلیدن	1428	کفاف	1871	کلاسه	2658	کمان کیانی	3501
کسنور	1224	کفایت	2007	کلام	1834	کمتر	2332
کسوت	3038	گفتا	738	کلاه	137	کمترین	2167
کسی	281	گفتار	708	گلشکر	3278	کمر	2841
کش	1868	گفتهش	2909	کلبه	1153	کمربند	3387
کشادن	1449	گفتهي	4202	کلبهٔ حق	2050	کم عیار	3754
کشادهٔ پیشانی	3307	گفتی	112	کلوا	3275	کمند	4109
کشتکان	288	گفتنی شد	4927	کلوخ انداز	2241	کمین	1458
کشتن	1790	گفتنش	2149	کلوخ کوب	4436	کمینم	2095
کُشتن	1211	گفتنم	3704	گلم	316	کمینه	3149
گشتن	152	گفته شود	744	گله	2894	کن	3119
کشتي	2320	گفتهاي	679	گَله	4246	کنار	1370
کشتي	1684	گفتي	829	کلي	1721	کنار و بوس	4144
کشتیبان	204	کف دست	1748	کلید	765	کنان	796
کشف	209	کفر	3730	گلیم	1395	گناه	85

	No.		No.		No.		No.
گنبد عضد	3685	کو	1672	کوفته	308	گیتي فروز	3713
گنبد	1484	گواهي	2895	گوگرد	3447	کیخسرو	2317
گنج	766	کوتاه	1293	گون	4574	گیرم	1833
گنج	68	کوته‌نظر	4963	گوناگون	848	گیرودار	2531
کنجشک	3360	کوچک	4675	گونه	2234	کیستي	2187
گنجیدن	1397	کودک	2923	کوه	1110	گیسوان	2381
کندر	1345	کودن	2460	گوهر	1802	کیسه	3067
کند گردیدن	4940	کور	1623	کوهسار	4036	کیش	3440
گندم	3384	گور	644	کوهستان	4317	کیمیاگر	2473
کندن	1663	کوربخت	4679	کوي	3968	کین	1612, 3585
گندنا	3896	کوزه	2520	گوي	639, 2740	لااحب	4497
گنده	4788	کوس	605	گویان	4107	لاالحجر الصلد	2938
گندیدن	2490	گوسفند	2352	گوید	239	لاتحزن	2036
کنعان	1121	گوش	667	گوینده	813, 3331	لاتحسبوني	4047
گنگ	4771	گوشت	3291	که	12	لاتهم	3126
کنهت	4882	کوشش	3529	که	2601	لاجرم	404
کنون	706	گوشمال خوردن	2899	کهتر	1152	لاحول	3718
گنه	261	گوشمالي	1386	گهر	2706, 4256	لاخیر	3906
گنهکار	220	گوشواره	3058	کهف	914	لارهبانیة في الاسلام	4543
کني	102	گوشه	1700	کهن	1079	لازب	4868
کنیز	3140	کوشیدن	775	کیابسته	1580	لازم	2759
کنیزک	2475	کوفه	2778	گیتي	3584	لاشه	1280
کو	4432	کوفتن	173[illegible]	گیتي آر	3216	لاعظم	1316

	No.		No.		No.		No.
لاثمر	1321	لخت	3783	لغو	2400	لوح	4302
لاف	2012	لدغه	4606	لغوي	3124	لوزيان	3643
لامثي	4070	لذت	4605	لفظ	3740	لوط	1529
لاوالله	3649	لذلك	2701	لقا	3323	لوم	4745
لاله	845	لذيذ	3037	لقد	475	[illegible]	246
لالي	818	لرزه	1688	لقمان	1122	لهخوار	3515
لايسعني	2671	لرزيدن	1972	لقمه	1860	لهصوت	3777
لايسلم	3933	لسانه	1223	لك	3169	لهم	4515
لايعلم	3507	لسعت	4134	لكاتبه	4978	لهوولعب	2296
لايغلق	4159	لشكر	1339	لكم	2584	لي	2667
لايقف	3410	لشكري	533	للرحمن	2038	ليت	3943
لايقال	4349	لصاحبه	4985	للخبيثين	3424	ليس	2428
لايكاد	3985	لصوت الحمير	3771	لم	2579	ليس يرفع	4022
لايم	4746	لطيبه	2825	لم	3125	ليك	1142
لايوم	3707	لطاقت	1568	لمستتر	2885	ليكن	522
لايهلك	2761	لطف	259	لم يطر	3379	ليلى	4065
لب	1884	لطيف	3174	لم يقبلوا	4327	لئيم	3521
لباس	900	لطيفا	3910	لم يلتفتى	4627	لئيم الطبع	4526
لبغوا	3368	لطيفه	2165	لنفسك	4980	لينة	486
لبنان	2655	لعباده	3367	لنك	2787	لين لم تنته	4599
لتيزروني	3865	لعل	4739	لنگرنهادن	4920	ماء	838
لاجورد	3344	لعنت	2156	لوازمه	4836	ما	270, 2556
لحظه	4040	لرزيدن	2659	لوج	4762	ما	344

No.		No.		No.		No.	
2629	متعبد	2640	مبالغه	3659	ماللغريب	4553	ما اشتهى
719	متعلق	3955	مبتلا	942	مآنها	2554	ما انا
4172	متعندان	879	مبدل	3455	ماليخوليا	4095	ما يقلنا
4431	متنعم	1857	مبدم	2993	ماليدن	3904	ما تقول
2016	متغير	4309	مبذري	3168	ماليس	3902	ماتم
2204	متنفق	2605	مبلغ	746	مالوف	2504	ماجرا
4957	متقدمان	824	مبينت	4083	مامر	4643	ماجرى
4565	متكبر	3128	متاب	46[illegible]	ماضى	3414	ماحضر
2738	متكلم	2377	متابعت	4234	مامك	3908	مادام
901	متكلمان	4103	متالف	563	مامن	1042	مادر
3647	متمتع	1094	متبحر	2402	مامول	4758	مادرمادر
1515	متمكن	4671	متبدل	3831	مانا	3371	ماذا
4587	متوقعان	970	متجلي	347	ماندن	4348	ماذا اكتسبت
1599	متهم	3672	متحرك	3079	مانده شدن	1731	مار
2297	متهاون	4466	متحول	3922	مانع	306	مارا
3843	مثابة	3753	متردد	560	مانند	2392	ماسته
2299	مثال	903	مترسلان	1412	ماوا	1160	ماضي
1930	مثل	2294	مترصد	810	ماه	279	ماعرفناك
4903	مثل زدن	3973	مترقب	1456	ماهي	4325	ماعليك
591	مثنوي	2336	متسع	2281	مايه	1597	مال
4756	مجادله	3815	متصد	4152	مبادا	3461	مالدار
1854	مجال	3518	متضعف	4765	مبارز	925	مالك
4063	مجالس	452	متع	3784	مبارك	4637	مالك ازمنته الانام

	No.		No.		No.		No.
مجانبت	732	محروم	103	مخالفت	4460	مدهوش	2916
مجاورت	3536	محشر	3994	مخبط	4199	مذكور	26[illegible]7
مجاهده	2355	محض	1044	مختصر	1186	مذلت	2437
مجرد	2346	محضر	532	مختلف	4335	مذمت	4576
مجروح	3637	محفل	2637	مخدوم	1903	مذموم	4862
مجري	1873	محفوظ	4528	مخر	4714	مر	1179
مجلس	340	محقق	4659	مخفوض	3317	مرا	1249
مجلي	971	محققان	4374	مخلص	1938	مراد	1207
مجمع	1007	محققانه	2921	مخلوق	2795	مراسلت	2276
مجنون	4066	محك	4580	مخنث	2595	مراغبت	699
محاسبه	1963	محكم	4512	مخور	4712	مرافقت	1562
محاسني	2645	محل	1022	مخوف	4522	مرافعه	4601
محال	1380	محله	1560	مداح	4713	مراقبه	293
محامد	348	محمد	180	مدار	631	مربي	987
محاورت	784	محمد بن	} 4847	مدارا	4459	مرتب كردن	4342
محب	788	محمد غزالي	}	مداومت	1419	مرتبه	2022
محبت	407	محمودسبكتكين	1267	مداومت نمودن	3830	مرتهن	2201
محبوب	431	محنت	1686	مدبر	1413	مرحمة	4975
محتاج	1771	محوشدن	4033	مدت	443	مرد	667
محتسب	1979	مخاطب	4967	مدرسه	3104	مردانه	3622
محتمل	4533	مخافت	1989	مدعي	2636	مرداد	2498
محجوب	2972	مخالطت	2812	مدعيان	330	مردار	2497
محرقا	2703	مخالف	3525	مدفون	4340	مردان	1350

	No.		No.		No.		No.
مردک	3176	مرغک	4737	مزید	20	مستبع	1070
مردکی	4[illegible]98	مرقع	2775	مسا	3949	مستهند	2164
مردم	529	مرگ	1614	مساعد	1948	مستوجب	2561
مردم آزار	1821	مرکز	3504	مسافر	3338	مستور	4561
مردم خوار	[illegible]	مرکب	4343	مساکین	1861	مستولی	4193
[illegible]	2169	مرکز	1092	مسامحت	3616	مسجد	3787
مردم گزا	4292	مروا	3114	مست	317	مسطور	4368
مردمی	3147	مروارید	3383	مستی	1830	مسکر	4311
مردن	1265	مروت	786	مستجاب الدعوات	1807	مسکنت	3233
مردنت	1820	مروحه	3051	مستحکم	4810	مسکین	414
مردی	1131	مرهم	3555	مستخلص	2081	مسلّم	2102
مرسل	2676	مرهمنه	4692	مستسقی	3036	مسلمان	3101
مرسوم	2291	مرید	3046	مستعار	4592	مسلمانان	1814
مرشد	4846	مزاج	4195	مستعربان بغداد	3903	مسلمانی	3797
مرصع	4824	مزاحت	3182	مستعجل	4740	مسند	4120
مرض	2799	مزجات	1100	مستعد	4723	مسئله	4129
مرضی	1391	مزد	4186	مستغرق	296	مسئول	4346
مرعوب	1407	مژده	1742	مستفید	3003	مشابهت	1992
مرغ	320	مزروع	659	مستفید گشتن	2612	مشارالیه	2028
مرغ آبی	3602	مزکی	4476	مستقبح	3110	مشاطه	1055
مرغ ایوان	2850	مژگان	2839	مستقیم	3898	مشام	2125
مرغ بریان	3408	مزیت	2374	مستم	439	مشاهده	2682

	No.		No.		No.		No.
مشاهره	3796	مشير	981	مطابق	3064	معالجه	3246
مشايخ	2844	مصاحبت	2575	مطاع	186	معامله	1774
مشت	3145	مصادره	2249	مطالبه كردن	3283	معاندان	4155
مشتاق	3856	مصارعت	2335	مطالعه فرمودن	944	معاينه	4938
مشتري	4560	مصطفى	181	مطايبه	2852	معاينه كردن	4157
مُشت زن	3524	مصاف	1143	مطبخ	2309	معبر	3603
مشتغل	4486	مصالحت	3614	مطبوع	3416	معتاد	2510
مشتي	3332	مصالح	2369	مطرب	2816	معتبر	2240
مشرق	2523	مصلاي شيراز	3684	مطلع شدن	2273	معترف	269
مشعل	4661	مصلح	4296	مطلع گردانيدن	723	معتقد	3723
مشعله دار	4662	مصلحت	673	مطمح	3813	معتكف	730
مشغله	4370	مصحف	2633	مطلوب	4820	معتمد	3265
مشغولي	1923	مصر	2456	مطيب	3980	معتمد عليه	2030
مشفق	4672	مصنوع	1130	مطيع	1740	معجب	4205
مشقت	1213	مصري	2362	مظفر	386	معجز	4854
مشك	434	مصمم	4034	مظفر و منصور	4635	معدن	4915
مشكل	2661	مصون	4478	مظلوم	4666	معدوم	1383
مشهار	2011	مصايب	4904	مع	2628	معده	3279
مشهوم	3040	مصيبت	1638	معاتبت	2254	معذرت	4892
مشورت	1417	مضادت	3861	معاش	[illegible]	معذور	1907
مشوش	3445	مضرت	1416	معاشرت	897	معرض	1020
مشهور	417	مضاعف	2242	معاصي	4310	معرفت	2020
مشيخت	2376	مضمون	2257	معاقبت	2405	معركه	4706

	No.
معروف	747
معزول	1918
معزوم	1922
معشوق	289
معصم	4530
معصوم	3099
معصيت	2751
معضلات	1848
معطل	4657
معظم	383
معلّم	3998
معلم	3506
معلم كتابي	4285
معلوم	1718
معناي	4189
معني	672
معود	2880
معهود	3308
معي	4090
معيشت	4488
معين	1013
معيوب	4572
مغاره	1563

	No.
مغاضبا	4014
مغرب	2524
مغربي	3228
مغرور	2626
مغز	2198
مغفرت	4632
مغلوب	1252
مغن	2827
مغني	2842
مغيلان	2746
مفارقت	4213
مفاوضه	2511
مفتي	4567
مفتخر	2267
مفخر	924
مفرح	30
مفرما	4664
مفسد	4778
مفهوم	4184
مفعله	2846
مقالت	2000
مقام	2092
مقامات	2656

	No.
مقامر	4922
مقاومت	1420
مقبل	1619
مقبول	1594
مقتضي	4209
مقدر	3592
مقدم	3150
مقدمه نحو زمخشري	4002
مقرب	2027
مقري	1432
مقرون	1036
مقسوم	3589
مقصد	4464
مقصود	4404
مقود	3629
مقيم	4217
مكارم	1008
مكاشفه	295
مكالمه	781
مكايد	1406
مكتب	4295
مكتوب	2268

	No.
مكر	598
مكري	3741
مكروه	2286
مكس	3049
مكسب	3539
مكنت	3543
مكه	2044
ملا	3807
ملاح	2421
ملاحان	4315
ملاحده	3727
ملاذ	985
ملازم	2293
ملازمت	1932
ملاطفت	1690
ملاطفه	4711
ملاعبه	2391
ملاعبت	697
ملال	951
ملالت	1187
ملامت	1897
ملايك	3022
ملايكه	4024

	No.		No.		No.		No.
ملایکتي	241	مهتنج	1421	من آیا ته	470	منطق	3553
ملجا	1411	مهد	26	من بعد	681	منظر	349[illegible]
ملحد	2513	مهد وج	1004	منت	1355	منظوم	2705
ملحوظ	4527	مهسک	4581	منت	6	منع	1877
ملح	2959	مهقوت	3937	منت شناس	4658	من تبدي	244
ملعون	3938	مهلکت	983	منتصب	3315	منعدم	[illegible]
ملک	352	مهلوک	3803	منتظر	1071	منعم	3548
ملک	4361	من 413، 2869	3569	منتظم	2587	من عمل	4027
ملک	530	من	492	منت نهادن	1479	من عند الله	4634
ملک	1229	منابر	814	منتهي	4332	منغص	1693
ملک الخواص	992	مناجات	2996	منجلاب	2617	منفذ	1402
ملک زاده	1292	منادمت	3564	منجم	3764	منفعت	3298
ملک سلیمان	935	مناره	1168	من خیر	4981	منقطع	1487
ملک نیمروز	3579	منازعت	1668	من ذکر	4084	منکر	92
ملکوت	3000	مناسب	589	منزل	618	من کان	4551
ملکي	4299	مناطحت	4323	منزلا	1320	منم	1344
ملوث	4126	مناظره	3726	منسوب	278	من مغربها	4164
ملوک	929	منافع	2004	منش	720	من مولود	1518
ملول	2961	مناقض	3158	منشآت	3[illegible]6	من نوالک	3761
ملولي	3857	مناکحت	3187	منصب	2178	من واذي	4578
مهالک	1414	مناهي	2875	منصب قضا	4123	من یجلوا	3851
مهلغت	2878	من السماء	917	منصرف کردن	3646	منیوش	4180
مهناز	37[illegible]	من الغ[illegible]	4899	منصفا	4049	منیع	1409

	No.		No.		No.		No.
مواجه	2247	موسی	3351	مهار	4860	میراث	2122
مواخذه کردن	4338	موسم	135	مه‌پاره	3021	میرانم	4722
مواخذه	2233	موش	1141	مهتر	1305	میرود	25
مواظبت	1059	موشک کور	3715	مهتری	2301	میسر	2085
موافق	187	موصوف	1766	مهجور	2729	میسرشدن	2527
[illegible]	4205	موضع	825	مهد	123	میکائیل	2679
موت	4448	موعظت	2800	مُهر	2503	مَیل	2326
موثر	4252	موعظها	2853	مِهر	2501	میل	1430
موج	200	موعظهای	4965	مهربان	1602	میمون	2856
موجب	14	موقف	4656	مُهره	3876	مینا	731
موجود	35	موکل	2404	مهم	3065	میوه	847
موجودات	173	مولی	928	مهمان	2619	ناآزموده	4405
موجه	2202	مولد	4010	مهمان سرای	3419	نااهل	1482
موحد	4934	مولع زهد	2631	مهمانی	3349	نابکاری	4946
مودت	2569	مولف	4956	مهمل	4676	نابینا	1125
موذن	2836	موم	4855	مهیا	[illegible]	ناتراشیده	2613
موذی	2256	مونث	2109	مهین	4615	ناتمام	4167
مور	1887	مونس	4886	می	2815	ناتوان	1783
مورچک	3639	موی	520	میا	2970	ناچار	2811
مورچه	3961	مویه	4633	میان	1346	ناجنس	2954
موریانه	2801	مَه	153	میتی	3391	ناچیز	441
موروث	2061	مه	2608	میخ	2804	ناخن	2393
موزونه	844	مهابت	1719	میدان		ناخوش	3795

	No.		No.		No.		No.
نادر	3681	ناليدن	2536	نبوت	1531	نسبت	4794
نادان	130[illegible]	نامت	1806	نبي	187	نسبت كردن	[illegible]
ناداني	1754	نامرادي	3131	نتواستن	70	نمود	3431
نادیده	4844	نامه	2589	نثار	4909	نسرين	3698
نار	3020	نامي	4353	نجم	2023	نسق	1418
نارا	2698	نامناسب	2078	نخستين	1451	نسل	[illegible]
ناز	1544	نامور	1277	نخفتهي	4201	نسيج	3343
نازل شدن	3415	ناموزون	3939	نخل	150	نشاط	696
نازنين	2097	ناموس	83	نخلبند	1119	نشان	286
نازيدن	4064	نام ونشان	3583	نخلهٔ محمود	2784	نشانه‌دادن	559
ناسپاس	4877	نان	157	نخيل بني هلال	2922	نشاندن	1489
ناسزا	2190	نان تهي	3805	ندامت	4406	نشانه	2345
ناصح	1664	نان رباط	3062	ندما	1536	نشايد	633
ناصر	379	نان وقف	3075	نديم	1941	نشستن	444
ناصواب	4747	نانهاده	4821	نذر	3066	نشيب	4170
ناصيه	1587	ناهموار	4365	نرم	2313	نشيمن	674
ناظر	870	نابي	142	نرمي	4688	نصاب	3809
ناف	2183	ناي	4362	نزاع	1392	نصب كردن	1547
نافرمان	2984	نبات	122	نزد	[illegible]	نصراني	2390
ناقص عقل	4270	نباشد	162	نزديك	1033	نصيحت	1208
ناگاه	1736	نبايد	866	نزع	4183	نطفه	4056
ناكس	1567	نبشتن	3402	نزول	4830	نطق	1084
نالش	2910	نبض	4850	نزهت	869	نظر	107

	No.		No.		No.		No.
نظم	205	نفسہ	3928	نکتہ	3827	نوبت	2062
نظیفہ	4480	نقطہ اندازی	4394	نگرستن	1276	نوجوان	4230
نظیفة	1308	نفع	3959	نگفتہ	3667	نوح	203
نعت	3377	نفقہ	1874	نکو	1050	نور	2872
نعرہ	1363	نفور	4566	نگون	3952	نوردن	1906
نعش	4525	نفی	2413	نگون بخت	3492	نوروزی	128
نعل	3725	نفیس	3810	نکوئی	1575	نوش	3669
نعلبند	4102	نقاش	4930	نگہ	593	نوشتن	1261
نعلین	3724	نقب	4531	نگہ کرد	705	نوشدارو	3295
نعم	4619	نقد	1838	نگین	3682	نوشیروان	1285
نعمت	21	نقرہ خام	3405	نم	817	نوشین	609
نعوذ بالله	2496	نقش	949	نماز	1768	نومیدی	1215
نعیمہ	3767	نقش ونگار	2652	نمد زین	1908	نویسندہ	2548
نعیم	3546	نقصان	1634	نمط	3542	نہ	3625
نغز	4038	نقص	2897	نمک	2068	نہ	843
نغزتر	4218	نقض	4843	نمکین	3960	و نہ	2327
نغمہ	2858	نقل کردن	3417	نمودن	403	نہ این	4396
نفاق	3620	نکاح	2982	نمونہ	3333	نہاد	1514
نفرت	3791	نگار	3858	ننگ	516	نہادن	140
نفس	[illegible]	نگارخانہ	947	نو	617	نہان داشتن	2338
نفس امارہ	4534	نگارین	3982	نواحی	2259	نہرا	3395
نفس طالب	2499	نگاهداشتن	508	نواختن	1642	نہرها	839
نفیسک	4455	نکبت	4329	نوادر	156	نہفتن	1333

	No.		No.		No.		No.
نهق	3771	نهم	1398	واطلب	4979	وانت	2826
نهنگ	3672	نیم خورده	2516	واعلانی	2891	وانجیت	3823
نه نیکوتش	4397	نیم روز	1826	وافر	3420	وانکه	2495
نهی	2530	نیوشیدن	4181	واقعه	722	ایده	480
نهیب	3012	نیین	4395	واقعه دیده	1440	وبینک	3945
نی	1499	و	10	والا	2331	وجد	[illegible]
نیارد	646	واتوب الیه	4166	والسلاطین	996	وجود	1270
نیازمند	3694	واثق	4709	والعافین	1233	وجه	1870
نیاقا	4625	واجب	38	والکاظمین	1231	وحدت	2606
نیام	760	واجبی	1387	والمسلمین	994	وحید	2611
نیت	726	واجل	998	والبحر	933	وحسن	489
نیرو	1423	واحفظ	473	والفیل	1309	وحسناتهم	459
نیل	3213	واخوان	3705	والله	1236	وحش	3326
نیست	553	وادی	4220	والاستتار	2686	وحشت	3545
نیش	2070	واذ	3111	واشربوا	3276	وحل	3100
نیش زدن	483	وارث	934	والقدر	3316	وحلیه	3121
نیکی	531	وارثان	1743	والهوجاهل	3880	وداع	1747
نیکبخت	808	وارضه	396	والناظور	3920	ودمر	464
نیکخواه	2407	وارقع	460	وآله	217	وراکبات	4624
نیک رفتگان	2532	وازون	3533	وام	3089	وراع	3229
نیک فرجام	2417	واستغفر	4977	ولی	621	ورب	4068
نیکو	640	واسط	3281	ولن	3163	ورد	804
نیل	2227	واصفان	274	وانه	1315	ورزیدن	1971

	No.		No.		No.		No.
وراش	1424	وظیفه	88	ولادت	4356	ونحن	2722
ورطه	3814	وعد	892	ولایت	1633	ونصرا علامه	4641
ورق	131	وعده	3285	ولا یسقی	3034	وولا تته	463
ورقی	88	وعظ	4776	ولا یهلک	2763	وه	3485
ورق الصون	4088	وعلی	4019	ولانهی	2675	وهل	4024
ورنه	66	وعند	2930	ولده	474	وهم	338
ور	1679	وغریقا	2704	ولع	4122	وهم مکرمون	4518
وزان	1082	وفا	862	ولم تحذر	2648	وهو	3031
وزرا	1230	وفات	1268	ولنذیقنهم	4898	وی	1251
وزم	3657	وفات یافتن	4414	ولو	3989	ویلهره	3710
وزن	4210	وفاکردن	211	ولوان	4130	وین	626
وزیر	1242	وفق	2370	ولوسعت	4087	هارون الرشید	2411
وسعت	1146	وقاحت	4117	ولی	1120	هامان	3236
وسه	3530	وقار	1945	ولی	4889	هان	4591
وسیلة	2692	وقت	661	ولیس	245	هایل	2200
وسیله	2086	وقد	1520	ولیعهد	[illegible]	هبوب	2931
وسیم	192	وقف	2758	ولیکن	442	هجرت	1205
وشناتته	467	وقنا	2986	ولی نعمت	2482	هدف	3692
وشرح	1000	وقوف	2269	وما	3258	هدیه	814
وصال	[illegible]	وکرنه	447	ومجاورة	4495	هدی	4417
وصف	282	ولا تغفل بی	2552	ومن	2433	هذا	2647
وصیت	2940	ولا تهنی	4690	ومن یتوکل علی الله فهو حسبه	4617	هر	22
وضاعفه	456	ولا تسرفوا	3277			هراس	4936

	No.		No.		No.		No.
هراسیدن	4324	هفتم	1201	همسر	1528	هنر	2957
هرانکه	1788	هفته	2037	همعنان	4112	هو	489
هرآینه	1019	هلاک	1726	همقدم	2919	هواپرست	3207
هردو	1657	هلاکت	2664	همکنان	1550	هوا و هوس	2809
هرزه‌گو	3206	هلك	3027	همنشست	4681	هوس	625
هرکجا	1885	هلکت	3376	همنشین	445	هوس‌باز	[illegible]
هرگز	1496	هلی	1425	همه	76	هوش	2868
هرکه	218	هم	1584	همی	636	هوشمند	2614
هرمز	1715	هما	1382	همیدارم	256	هوشمندی	1590
هزار	1622	همان	58	همیدون	3734	هول	2851
هزارپا	3498	همانا	3319	همیشه	884	هیأت	2047
هزبران	534	همایون	956	همین	886	هیبت	499
هزل	3183	همت	502	هند	1062	هیچ	2120
هست	709	همت‌خواستن	3597	هندوستان	3442	هیزم	2305
هستم	450	همچنان	345	هندی	4935	هیکل	2483
هستی	1173	همچنانکه	1648	هنر	426	هیولانی	4380
هشته	1174	همچنین	624	هنرمند	4265	هیهات	4196
هشدار	4815	همچو	363	هنرور	3099	یا	435
هشتم	1203	همخوابه	3700	هنروری	4318	یا	240
هشتن	4645	همدان	4101	هنگام	1853	یا اباهریره	2965
هشیار	3069	همدم	2918	هنگفت	4247	یا بنی	4344
هفتاد	3849	همراه	1775	هنود	4393	یا بنی آدم	4731
هفتگانه	[illegible]	[illegible]	3243	هنوز	654	یارای	4289

	No.		No.		No.		No.
يارب	4925	يتلاطف	3914	يعني	1067	ينصرانه	1526
يام	628	يحب	1237	يغيا	4049	ينفعك	4281
ياري	2013	يحدثني	3656	يغنيه ذلك	4555	يوجع	2697
ياس	964	يحملك	3257	يفتريه	4136	يوز	3899
ياسمي	3141	يحيى	1760	يقين	2423	يوسف	2492
ياسن	1049	يخ	3759	يك	577	يولد	1521
يافدراي	4797	يدسغلي	4511	يكان يكان	1461	يوم	4044
ياليته	3389	يدعليا	4510	يكانه	4154	يوماً	3392
ياللعجب	4387	يرى	3033	يكدكو	1752	يوم القيمة	4347
يا معشر الغلان	4091	يزول	4133	يكسان	3816	يونان	2203
يامغروم	3373	يستقيم	4025	يكسو	4579	يونس	1455
يامن	2643	يسرا	2952	يكي	219	يهاج	2821
يا ناظراً	4971	يسبغه	3986	يمحسانه	1527	يهد	3778
ياوري	2947	يصول	4013	يمن	2876	يهدي ولا يهتدي	4663
يبطش بالغرار	1917	يصول يطشا	1915	يمن	3462	يهودانه	1525
يتخاشن	3911	يصول علي الكلب	1226	يمين	75[illegible]	يهودي	3520
يترشح	4912	يعلم	2889	يمين الملك	991	يبس	1220

FINIS.

00142100

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015